

พฤกษศาสตร์พริกมัย

เขตใต้สยามบรมราชกุมารี

เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ
๒ เมษายน ๒๕๕๘

เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ

๒ เมษายน ๒๕๕๘

พจนานุกรมพจนานุกรม
เกิดที่สยามบรมราชกุมารี

กรมวิชาการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ทับทิมนา *Rotala rotundifolia* (Buch.-Ham. ex Roxb.) Koehne

พฤกษาคณาภิรมย์ เกิดไถ่สยามบรมราชกุมารี

เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘

คณะที่ปรึกษา

นายอำพล เสนาณรงค์	องคมนตรี
นายดำรงค์ จิระสุทัศน์	อธิบดีกรมวิชาการเกษตร
นายสุวิทย์ ชัยเกียรติยศ	รองอธิบดีกรมวิชาการเกษตร
นายติเรก ทนพยอม	รองอธิบดีกรมวิชาการเกษตร
นางสาวเสริมสุข สลักเพ็ชร์	รองอธิบดีกรมวิชาการเกษตร
นางจารุวรรณ จาติเสถียร	ผู้อำนวยการสำนักคุ้มครองพันธุ์พืช
นางชุดิมา รัตนเสถียร	ผู้เชี่ยวชาญด้านคุ้มครองพันธุ์พืช
นางศรัณยา นุษปฤกษ์	ที่ปรึกษากรมวิชาการเกษตร

บรรณาธิการ

นายวินัย สมประสงค์

คณะบรรณาธิการ

นายพงษ์ศักดิ์ พลตรี	นายปราโมทย์ ไตรบุญ	นางสาววิลาสินี จิตต์บรรจง
นายบัณฑิต สอนสุภาพ	นางสาวปาจรีย์ อินทะชูป	นายภัทธรวีร์ พรหมนัส
ว่าที่ ร.ต.ชัยนาท ชุ่มเงิน	นางสาวพนารัตน์ เจริญไชย	นายปกรณ์ ทิพย์ศรี
นายนพรัตน์ ทูลมาลัย	นางสาวนงนุช อนุรักษตระกูล	นายชรินทร์ เกษตรลักษณ์
นางสาวขวัญใจ คุ้มมงคล	นายมานพ ผู้พัฒน์	นายสันติ สาระพล

ออกแบบและจัดทำรูปเล่ม

นายสมัคร รัตนทิพย์

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย 79 ถนนงามวงศ์วาน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

กันยายน ๒๕๕๘

ISBN 978-9-14436855-3

เอกสารวิชาการกรมวิชาการเกษตรลำดับที่ 4/2557

Bangkok Herbarium Publication No. 11

พวงแก้วเขียงดาว *Delphinium siamense* (Craib) Munz

คำนำ

ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นปีมหามงคลอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นโอกาสสำคัญที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จะทรงมีพระชนมายุครบ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยกรมวิชาการเกษตรได้รับพระราชทานแนวพระราชดำริ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ และ กรมวิชาการเกษตร มีหน่วยงานร่วมสนองพระราชดำริ ตามแผนแม่บทโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช มา ๕ ระยะ เป็นเวลา ๒๑ ปี จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากกรมฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช โดยเฉพาะการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านความหลากหลายของทรัพยากรพันธุกรรมพืช ซึ่งมีพิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพ ภายใต้การกำกับดูแลของกลุ่มวิจัยพฤกษศาสตร์และพิพิธภัณฑ์พืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร มีหน้าที่เก็บรวบรวมพรรณพืชนานาชนิด สำหรับงานศึกษาวิจัยความหลากหลายและการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช เป็นแหล่งเก็บรวบรวมตัวอย่างพรรณไม้ เพื่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านการอนุรักษ์ พฤกษศาสตร์ อนุกรมวิธานพืช และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืช ภายใต้กิจกรรมศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืช โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กรมวิชาการเกษตร นอกจากนี้หน่วยงานดังกล่าว ยังให้บริการตรวจสอบชนิดพืช สนับสนุนข้อมูลพื้นฐานด้านพืช และข้อมูลด้านความหลากหลายของทรัพยากรพืชให้หน่วยงานทั้งภายใน และภายนอกกรมวิชาการเกษตร ได้แก่ การคุ้มครองพันธุ์พืช การอารักขาพืช การปรับปรุงพันธุ์พืช การผลิตพืช การกักกันพืช การนำเข้าและส่งออกพืช เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อเป็นการร่วมในโอกาสสำคัญที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระชนมายุครบ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ กรมวิชาการเกษตร จึงมอบหมายให้สำนักคุ้มครองพันธุ์พืชจัดทำหนังสือ "พฤกษาศภาภิรมย์ เทิดไถ้สยามบรมราชกุมารี" เฉลิมพระเกียรติในฐานะที่ทรงมีพระอัจฉริยภาพด้านการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช โดยหนังสือพรรณไม้เล่มนี้ ประกอบด้วย ชนิดพรรณไม้ของไทยในกลุ่มสีม่วง ซึ่งเป็นสีของวันพระราชสมภพ ซึ่งข้อมูลพืชเหล่านี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับประชาชนและเกษตรกร ที่จะได้รับข้อมูลและความรู้ด้านความหลากหลายของพันธุกรรมพืช ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรพันธุกรรมพืชของไทย และความเข้าใจข้อมูลพื้นฐานของพืชในชั้นพื้นฐานอย่างถูกต้อง

จิระสดี จิระสุทัศน์

(นายดำรงดี จิระสุทัศน์)
อธิบดีกรมวิชาการเกษตร

อินทราชิต *Lagerstroemia loudonii* Teijsm. & Binn.

กระชาย	๒๑	ชาฤกษ์ใบผักกาด	๗๓
กระดังง้า	๒๓	ชำล้าน	๗๕
กระพี้จั่น	๒๕	ชำหนาดเขา	๗๗
กล้วยจะง่าหลวง	๒๗	ดอกดินแดง	๗๙
ก้ามปูโคเลบรูค	๒๙	ดอกหรีดเชียงดาว	๘๑
กินกุ่มหลวง	๓๑	ดาตนาภา	๘๓
ขาไก่	๓๓	ตีปลากั้ง	๘๕
เข็มม่วง	๓๕	ตรีชวา	๘๗
เข็มม่วงใบใหญ่	๓๕	ต้อยติ่ง	๘๙
คนที่เขมา	๓๙	ต้อยติ่งหมอเคอร์รี่	๙๑
คล้าน้ำ	๔๑	ตะแบกนา	๙๓
คล้าน้ำช่อห้อย	๔๓	ตะแบกหนู	๙๕
คอกม้าแตก	๔๕	ถั่วแปบข้าง	๙๗
คูลุปากแหลม	๔๗	เถากระดังง้า	๙๙
เครือเทพรัตน์	๔๙	ทับทิมนา	๑๐๑
เครือพุ่มวง	๕๑	เทียนการ์เวท	๑๐๓
เครือม่วง	๕๓	เทียนเชียงดาว	๑๐๕
งา	๕๕	เทียนทุ่งค่าย	๑๐๗
จ้ำฮ่อม	๕๗	เทียนแพงพวย	๑๐๙
จ้ำฮ่อมดง	๕๙	เทียนสว่าง	๑๑๑
ชมพูเชียงดาว	๖๑	นางพญาชาฤกษ์	๑๑๓
ชมพูภูหิน	๖๓	นูดผา	๑๑๕
ชมพูยูนาน	๖๕	ใบตอก้าน	๑๑๗
ชมพูยูนาน	๖๗	ประทัดอ่างขาว	๑๑๙
ชาม่วง	๖๙	เปราะใหญ่	๑๒๑
ชาฤกษ์ใบก้อ	๗๑	โป่งมดง้าม	๑๒๓

ผักกาดหินคลองลาน	๑๒๕
ผักกูด	๑๒๗
ผักเสี้ยนชน	๑๒๙
พญาสามราก	๑๓๑
พลองกินลูก	๑๓๓
พลองแก้มอัน	๑๓๕
พวงแก้วเขียงดาว	๑๓๗
พุ่ม่วงสยาม	๑๓๙
มณฑีयरระนอง	๑๔๑
มณีโกเมน	๑๔๓
ม่วงเขาใหญ่	๑๔๕
ม่วงมุด	๑๔๗
ม่วงศรีสังวาลย์	๑๔๙
ม่วงสมิตินันท์	๑๕๑
ยางนองเถา	๑๕๓
ยี่เข่ง	๑๕๕
รางจืด	๑๕๗
ลูกมุด	๑๕๙
เลื่อมสลับลาย	๑๖๑
ว่านบัวนางป้อ	๑๖๓
ว่านผักนึ่ง	๑๖๕
ว่านแผ่นดินเย็นอุ้มผาง	๑๖๗
ว่านหัวสีบ	๑๖๙

สมงค	๑๗๑
สร้อยอินทนิล	๑๗๓
สะเม็ก	๑๗๕
สาบแร้ง	๑๗๗
สาวสนม	๑๗๙
สิงโตนิพนธ์	๑๘๑
เสลาเปลือกบาง	๑๘๓
หญ้าข้าวกำ	๑๘๕
หญ้าคางเลื่อย	๑๘๗
หญ้าดอกขน	๑๘๙
หญ้ามวนฟ้า	๑๙๑
หญ้าหงอนเงือก	๑๙๓
หนวดแมวตะวันตก	๑๙๕
หนวดแมวใบป้อม	๑๙๗
หนอนตายหยาก	๑๙๙
หนาดฝอย	๒๐๑
หรีดลักษณะนาร	๒๐๓

ห้อมคราม	๒๐๕	เอื้องกุหลาบกระบี่	๒๓๓
ห้อมใต้ลายจุด	๒๐๗	เอื้องเข็มม่วง	๒๓๕
ห้อมบูรพา	๒๐๘	เอื้องครึ่ง	๒๓๗
ห้อมประกายดง	๒๑๑	เอื้องคางงอ	๒๓๘
ห้อมราชบุรี	๒๑๓	เอื้องเคাঁกัวแม่สะเรียง	๒๔๑
ทางรอก	๒๑๕	เอื้องดินใบหมาก	๒๔๓
ทางรอกใบใหญ่	๒๑๗	เอื้องฟ้ามุย	๒๔๕
ทางไหลแดง	๒๑๙	เอื้องศรีเชียงดาว	๒๔๗
หุบปากกา	๒๒๑	เอื้องศรีอาคเนย์	๒๔๙
อัญชัน	๒๒๓	เอื้องสายหลวง	๒๕๑
อินทนิลน้ำ	๒๒๕	ไอยริศ	๒๕๓
อินทนิลบก	๒๒๗	ฮ้อม	๒๕๕
อินทรีชิต	๒๒๙	ฮ้อมดง	๒๕๗
เอ็นอ้าน้อย	๒๓๑	ฮ้อมนวล	๒๕๙

เอื้องศรีประจิม *Sirindhornia monophylla* (Collett & Hemsl.) H. A. Pedersen & Suksathan

เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริกับ นายแก้วขวัญ วัชโรทัย เลขาธิการพระราชวังและผู้อำนวยการโครงการส่วนพระองค์ฯ สวนจิตรลดา ให้ดำเนินโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช โดยมอบให้ฝ่ายวิชาการโครงการส่วนพระองค์ฯ เป็นผู้ดำเนินการ สำหรับงบประมาณดำเนินงานนั้น สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้สนับสนุนให้กับโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ พระราชทานแนวทางการดำเนินงานกิจกรรมด้านการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ดังนี้

๑. การปกป้องพันธุกรรมพืช
๒. การสำรวจเก็บรวบรวมพันธุกรรมพืช
๓. การปลูกรักษาพันธุกรรมพืช
๔. การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พันธุกรรมพืช
๕. ศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืช
๖. การสร้างจิตสำนึก
๗. การบริหารจัดการและอื่น ๆ

วัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อการอนุรักษ์และรวบรวมพันธุ์พืชที่หายาก หรือใกล้จะสูญพันธุ์ หรือควรจะทำการอนุรักษ์
๒. เพื่อเป็นแหล่งศึกษา วิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชที่จัดอยู่ในกลุ่มเชิงอนุรักษ์
๓. เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์พืชที่จัดอยู่ในกลุ่มเชิงอนุรักษ์
๔. เพื่อศึกษาวิจัยในการใช้ประโยชน์จากพืชอนุรักษ์
๕. เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่เยาวชนและเผยแพร่ความรู้แก่ผู้สนใจทั่วไป

เป้าหมายสำคัญ คือ

๑. ดำเนินการปกป้องพันธุกรรมพืชที่หายากในพื้นที่ของศูนย์/สถานี หน่วยงานในสังกัดกรมวิชาการเกษตร โดยการสำรวจ รวบรวม ปลูกรักษา และสามารถดำเนินการนำมาพัฒนาเพื่อการใช้ประโยชน์ต่อไป
๒. ทำการศึกษาด้านอนุกรมวิธานพืช ทำรหัสประจำต้น และขึ้นทะเบียนพันธุกรรมพืชทั้งที่เก็บสำรวจรวบรวมภายในประเทศและที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ เพื่อมาปลูกดูแลรักษาในลักษณะสวนรวบรวมพันธุ์พืช
๓. ดำเนินการสำรวจ เก็บรวบรวมพันธุกรรมพืชในรูปเมล็ด พืชมีชีวิต ชิ้นส่วนพืชที่มีชีวิต เป็นการเก็บตัวอย่างทั้งในสภาพแห้ง และการดอง
๔. ดำเนินการศึกษาประเมินพันธุกรรมที่สำรวจ และปลูกรักษาในสภาพธรรมชาติ แปลงทดลอง ด้าน สัตววิทยา ชีววิทยา สรีรวิทยา การศึกษาด้านพันธุกรรม การจำแนกสายพันธุ์ด้านชีวโมเลกุลพืช
๕. บันทึกข้อมูลการสำรวจ เก็บรวบรวม ศึกษาประเมิน อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์รวมทั้งการจัดทำฐานข้อมูลพรรณไม้แห้งและพันธุกรรมพืชของกรมวิชาการเกษตร ในศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืชให้เป็นระบบที่สามารถสื่อถึงกันได้ระหว่างหน่วยงาน
๖. ดำเนินการสนับสนุนและพัฒนา ให้แปลงรวบรวมอนุรักษ์พันธุกรรมพืชของกรมวิชาการเกษตรเป็นสถานที่จัดแสดงพืชพรรณ เพื่อการศึกษาเป็นการเสริมสร้างจิตสำนึกให้บุคคลทั่วไปตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของความหลากหลายทางชีวภาพพันธุกรรมพืช มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ กรมวิชาการเกษตร ได้ร่วมสนองพระราชดำริในการดำเนินงานตามโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ โดยกองพฤกษศาสตร์และวัชพืช (ในสมัยนั้น) ร่วมประสานงานการสำรวจ ดำเนินการตามแผนความพร้อม การปลูก ดูแลรักษา ซึ่งศูนย์/สถานีต่างๆ ร่วมให้ความร่วมมืออย่างดีพร้อมกันนั้นกรมวิชาการเกษตร ได้ทำหนังสือ ที่ กษ ๐๙๐๕/๑๓๐ ลงวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๓๗ ผ่านเลขาธิการพระราชวัง เพื่อนำความกราบบังคมทูลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี น้อมเกล้าฯ ถวายพื้นที่ศูนย์วิจัย/สถานีทดลองของกรมวิชาการเกษตร เป็นแหล่งดำเนินการโครงการฯ โดยมีหน่วยงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) เป็นศูนย์กลางการประสานงานตามกรอบแนวพระราชดำริอย่างต่อเนื่อง และดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการฯ ดังนี้

๑. กิจกรรมปกป้องพันธุกรรมพืช
๒. กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมพันธุกรรมพืช
๓. กิจกรรมปลูกรักษาพันธุกรรมพืช
๔. กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พันธุกรรมพืช
๕. กิจกรรมศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืช
๖. กิจกรรมวางแผนและพัฒนาพันธุ์พืช
๗. กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช
๘. กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช

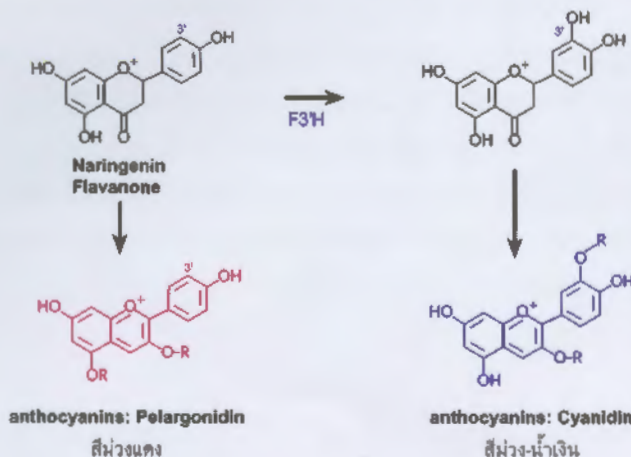
เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้มีพระวิริยะอุตสาหะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในด้านการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดทำหนังสือ “พฤกษภาพกัสมย เกิดให้สยามบรมราชกุมารี” โดยพรรณไม้ในหนังสือฉบับนี้เป็นพรรณไม้สีวันพระราชสมภพ สีม่วง และกลุ่มสีใกล้เคียง

สีม่วงทางวิทยาศาสตร์

แสงเดินทางเป็นเส้นตรงโดยธรรมชาติ เมื่อแสงผ่านแท่งแก้วรูปสามเหลี่ยม จะหักเหแล้วสะท้อนเข้าสู่ตา ทำให้มองเห็นการกระจายของแสงเป็น ๗ สี คือ สีม่วง สีสคราม สีน้าเงิน สีเขียว สีเหลือง สีแสด สีแดง โดยมีความยาวคลื่นที่แตกต่างกัน สีม่วงมีความยาวคลื่นที่ ๔๐๐-๔๕๐ นาโนเมตร

สีม่วงในแอนโทไซยานิน

แอนโทไซยานิน เป็นสารสีที่พบได้ทั่วไปในดอกไม้ ผลไม้บางชนิด ใบหรือลำต้นของพืชบางชนิดที่มีสีตั้งแต่สีแดงถึงน้ำเงินเข้ม ในสภาพที่เป็นกรดมีค่า pH ต่ำกว่า ๓ (เป็นกรดสูง) จะทำให้แอนโทไซยานินมีสีแดง ในสภาพที่ค่อนข้างเป็นกลาง หรือมีค่า pH ประมาณ ๗-๘ แอนโทไซยานินจะมีสีม่วง และเมื่อสภาพเป็นเบสหรือมีค่า pH มากกว่า ๑๑ (เป็นเบสสูง) แอนโทไซยานินจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำเงิน

อาหารที่เป็นแหล่งสำคัญของแอนโทไซยานิน ได้แก่

- ผลไม้ เช่น องุ่น ทับทิม และผลไม้ในกลุ่มเบอร์รี่ เช่น สตรอเบอร์รี่ (strawberry) ผลหม่อน (mulberry) บลูเบอร์รี่ (blueberry) แครนเบอร์รี่ (cranberry) เชอร์รี่ (cherry) ราสเบอร์รี่ (raspberry) เป็นต้น
- ผัก เช่น กะหล่ำปลีสีม่วง (red cabbage) และเรดิชสีแดง (red radish)
- เมล็ดธัญพืช เช่น ข้าวกล้อง หรือข้าวสาลี ข้าวโพดสีม่วง
- พืชหัว ได้แก่ มันเทศสีม่วง
- ดอกไม้และส่วนของผล เช่น กระจับแดง และดอกอัญชัน เป็นต้น

แหล่งของแอนโทไซยานิน ได้แก่ มันเทศสีม่วง ชมพู่มะเหมียว ชมพูแดง ลูกหว้า ข้าวแดง ข้าวนิล ข้าวเหนียวดำ ถั่วแดง ถั่วดำ หอมแดง ดอกอัญชัน น้ำว่าน-กาบหอย เผือก หอมหัวใหญ่สีม่วง มะเขือม่วง พริกแดง องุ่นแดง-องุ่นม่วง แอปเปิ้ลแดง ลูกไหน ลูกพรุน ลูกเกด ลูกหม่อน บลูเบอร์รี่ เชอร์รี่ แบล็กเบอร์รี่ ราสเบอร์รี่ สตรอเบอร์รี่

สีน้ำเงินและสีม่วง

สารแอนโทไซยานิน เป็นสารที่อยู่ในพืชสีม่วงเช่น ดอกอัญชัน มะเขือม่วง แบล็กเบอร์รี่ บลูเบอร์รี่ นักวิทยาศาสตร์พบว่าคุณสมบัติของแอนโทไซยานิน จะช่วยยับยั้งการเกิดมะเร็งและยังออกฤทธิ์ในการขยายเส้นเลือด ช่วยลดความเสี่ยงในการเป็นโรคหัวใจและโรคอัมพาต

สีม่วงวัตถุธาตุ

สีแท้เป็นสีที่มองเห็นชัดเจนจากสีอื่น ทฤษฎีสีของมันเชลล์ (Albert M. Munsell) ระบุว่า สีแท้คือสีที่แยกออกจากชัดเจนกว่าสีอื่น ซึ่งประกอบไปด้วยสีแท้หลัก ๕ สี คือ สีแดง สีเหลือง สีเขียว สีน้ำเงิน สีม่วงเพอร์เฟิล ส่วนสีผสมระหว่างสีแท้หลัก คือ สีเหลืองแดง สีเขียวเหลือง สีน้ำเงินเขียว สีม่วงน้ำเงิน และสีแดงม่วง นอกจากนี้ ทฤษฎีสีของวัตถุธาตุ ได้กำหนดวงจรรสี แบ่งเป็น สีชั้นที่ ๑ ประกอบด้วยสีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงิน สีชั้นที่ ๒ เป็นการผสมกันของสีชั้นที่ ๑ ดังนั้นจึงสีม่วงเป็นสีชั้นที่ ๒ เกิดจากการผสมกันของสีชั้นที่ ๑ ระหว่างสีแดงกับสีน้ำเงิน และส่วนสีม่วงที่เกิดจากการผสมกันระหว่าง สีชั้นที่ ๒ และสีชั้นที่ ๑ เกิดเป็นสีชั้นที่ ๓ เช่น สีม่วงผสมกับสีแดง ให้สีเป็นสีม่วงแดง สีน้ำเงินผสมกับสีม่วง ให้สีเป็นสีม่วงน้ำเงิน เป็นต้น

สีม่วงกับวัฒนธรรมไทย

สีไทยศิลปากร มีจำนวนทั้งสิ้น ๒๖ สี ได้แก่ สีขาวม่วง สีขาวกระบัง สีรง สีนวลจันทร์ สีเสน สีลินจี สีชาด สีหงสบาท สีม่วงเม็ดมะปราง สีม่วงลูกหว้า สีม่วงดอกผักตบ สีม่วงดอกตะแบก สีฟ้า สีน้ำไหล สีคราม สีเขียวตอง สีเขียวใบแค สีเขียวไพร สีเขียวดิน สีเขียวตังแซ สีเหลืองดิน สีน้ำตาลไหม้ สีดินแดง สีแดงตัด สีดำเขม่า และสีทอง โดยมีจุดเด่น คือ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่สีสากลไม่มี อาทิ สีเขียวน้ำไหล สีคราม สีเขียวตังแซ สีหงสบาท เป็นต้น ซึ่งสีเหล่านี้เป็นอัตลักษณ์บางอย่างที่มีความน่าสนใจในตัวเอง อย่างความทึบแสง ความมันเงา การแห้งตัว การระบาย และคุณสมบัติของสี อีกทั้งโทนสีไทยถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งถือเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่ตกทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นเป็นระยะเวลาหลายชั่วอายุคนจึงควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป โดยมีประโยชน์สูงสุดที่สำคัญกว่าสิ่งอื่นใดก็คือการนำไปใช้ในสังคมหรือชุมชน เช่น การเขียนหรือซ่อมจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถหรือส่วนต่างๆ ในวัด สีไทยศิลปากรสามารถช่วยให้วัดสามารถดำเนินการก่อสร้างงานที่ง่ายยิ่งขึ้น โดยนำเอาวัสดุหรือวัตถุธาตุตามธรรมชาติมาใช้ให้มากที่สุด ขณะเดียวกันถือเป็นการลดสัดส่วนของสารเคมีให้น้อยลงที่สุด ซึ่งคุณภาพของสีไทยศิลปากรอาจยังไม่ทัดเทียมกับสีสากล แต่โทนสีไทยศิลปากรนี้ก็มีเอกลักษณ์หรือคุณลักษณะเฉพาะตัวที่สีสากลยังไม่อาจเทียบได้และเหมาะสมกับงานศิลปะไทยมากกว่าอีกด้วย

หงษาด

ลิ้นจี่

หงสบาท

ม่วงดอกตะแบก

ฟ้าแลบ

ควายเผือก

ดอกม่วงผักตบ

คราม

มอคราม

เมษคราม

ม่วงเม็ดมะปราง

ลูกท้อ

สีม่วงในอาหาร

การตกแต่งสีในอาหารที่ปรุงแต่งขึ้นเป็นเรื่องของความรู้สึกและอารมณ์ของคนในการกิน ในสมัยโบราณมีการใช้สีธรรมชาติที่ได้จากพืช ซึ่งโทนสีที่ใช้ในอาหารกลุ่มสีม่วงคือ สีดอกผักตบ สีดอกตะแบก

สีม่วงได้จากการนำลูกผักปลังสุกมาใส่ในผ้าขาวบาง แล้วคั้นเอาน้ำ

สีม่วงจากดอกอัญชัน โดยการนำดอกอัญชันมาบีบในน้ำนำมาโขลกแล้วเติมน้ำร้อน ขยำให้สีออกจากเนื้อดอกไม้แล้วกรองด้วยผ้าขาวบาง จะได้สีน้ำเงิน หากต้องการสีม่วง ใช้น้ำมะนาวหยดลงไปเล็กน้อย ผสมให้เข้ากัน สีม่วงจากดอกอัญชันใช้ผสมทำขนมไทย เช่น บุหลันดั้นเมฆ ซ่อม่วง

สีม่วงจากมันม่วง นำน้ำมันมาต้มและบด แล้วใส่น้ำกรองเอาเนื้อออก สีม่วงจากมังคุด นำผลสุกมาคั้นกับน้ำให้สีม่วง

สีม่วงจากดอกคิน นำดอกคินมาผสมขนมแล้วทำให้สุก ขนมจะมีสีดำ สีม่วงจากบัวสาย นำเนื้อมาผสมในเนื้อขนม จะให้สีม่วงอ่อนๆ

สีม่วงในงานช่าง

การผสมสีจะผสมสีจากสีเบญจรงค์ คือ หมูสีแดง (สีแดงสด สีแดงชาด สีแดงลิ้นจี่ สีแดงเสน) หมูสีเหลือง (สีเหลืองรงค์ สีเหลืองดิน สีเหลืองหาดาลหิน) หมูคราม หมูสีขาว (สีขาวฝุ่น สีขาวกระบัง สีปูนขาว) และหมูสีดำ สีม่วง หรือสีลูกท้อ เกิดจากการผสมของสีครามกับสีแดง (แท้) ส่วนสีดอกตะแบก เกิดจากการผสมสีแดงกับสีขาวเจือสีคราม ในการผสมสีของช่างไทยมีกลุ่มสีมากมายหลายประเภท โดยทั่วไปสีม่วงเป็นสีที่ได้จากการผสมกันระหว่างสีครามผสมกับสีแดง เป็นสีม่วงหรือสีลูกท้อ สีดอกตะแบกได้จากการผสมสีแดงกับสีขาวเจือสีคราม คำสีของกลุ่มสีม่วงของช่างไทย มี ๑๔ โทนสี

สีและค่าสีของช่างไทยในโทนสีม่วงและสีในกลุ่มใกล้เคียง

	ฟ้าแลบ	ค่า CMYK 1.33	52.67	19.62	0.00
	ชมพู	ค่า CMYK 1.33	52.67	19.62	0.00
	บัวโรย	ค่า CMYK 16.10	63.14	43.40	4.24
	ม่วงชาดอ่อน	ค่า CMYK 24.99	67.55	47.44	16.22
	ม่วงชาด	ค่า CMYK 32.89	74.17	51.11	37.93
	ม่วงคราม	ค่า CMYK 47.05	70.13	48.69	54.85
	ดอกตะแบก	ค่า CMYK 37.93	63.45	35.92	21.07
	ดอกผักตบ	ค่า CMYK 58.03	61.85	33.23	18.93
	มอครามอ่อน	ค่า CMYK 38.29	21.98	19.98	2.16
	มอครามกลาง	ค่า CMYK 54.57	33.39	22.09	5.28
	เมฆคราม	ค่า CMYK 54.57	64.82	36.58	25.75
	ชาบ	ค่า CMYK 83.99	68.86	37.86	29.02
	มอครามแก่	ค่า CMYK 75.09	60.19	43.00	36.99
	คราม	ค่า CMYK 100.00	83.33	33.18	19.91

สีม่วงในวันฉัตรมงคลแต่งกาย

การกำหนดสีของเครื่องแต่งกายเป็นความเชื่อตามหลักโหราศาสตร์ การเลือกสีให้ถูกโฉลกประจำวัน เพื่อให้เกิดความเป็นมงคลของผู้สวมใส่ ผู้หญิงในสมัยโบราณนุ่งสีเสือดตามวัน วันอังคารนุ่งชมพูและสีม่วงเมลิ็ดมะปราง ท่มสีโสภ วันเสาร์นุ่งสีม่วงดำ ท่มโสภ เป็นต้น

ในโคลงสวัสดิรักษาของสุนทรภู่ ได้กล่าวถึงสีประจำวันที่แตกต่างกันไป คือ “อังคารม่วงชวงงามสีครามปน เป็นมงคลดีอย่าไม่ราศี”

ครั้งหนึ่งในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งถามพระญาณเวท เจ้ากรมโหรหลวงว่า “วันนี้ฉันจะนุ่งผ้าสีอะไร” คุณพระญาณเวทได้กราบบังคมทูลว่า “ทรงพระภูษาสีดอกตะแบก ซึ่งตรงกับราหู พระพุทธเจ้าข้า”

ในวรรณคดีเรื่อง นิทราชาคริต พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระราชนิพนธ์ของชุดและเครื่องแต่งกายของคู่บ่าวสาวว่า วันเสาร์แต่งตัวด้วยสีม่วง และใช้นิลเป็นเครื่องประดับ

นอกจากนี้ การใช้สีในการแต่งกายไว้ทุกข์ในสมัยโบราณ โดยทั่วไปส่วนใหญ่ใช้สีดำ หรือ สีขาว หรือ สีม่วงแก่ หรือ สีน้ำเงินเข้ม ผู้ที่แต่งกายสีดำ จะต้องเป็นผู้มีอายุมากกว่าผู้ตาย ส่วนสีม่วงแก่ หรือ สีน้ำเงินเข้ม เป็นสีที่ใช้ได้ทั่วไป สำหรับผู้ที่ไม่ใช่ญาติผู้ตาย

สีม่วงกับความเชื่อ

ด้านศิลปะ สีม่วงหมายถึง เศร้า ผิดหวัง ด้านศาสนา สีม่วงสื่อถึงความทุกข์ยากของผู้ตาย การใช้รูปสีม่วงจึงหมายถึงการบูชาดวงวิญญาณหรือสิ่งลี้ลับ ดังนั้นสีที่ต้องห้ามในเครื่องแต่งกายของพระสงฆ์ คือ จีวรสีดอกผักตบ สีบานเย็น สีดอกบัว สำหรับคนทั่วไป สีของเสื้อผ้าที่ถูกโฉลกในวันอังคาร ควรนุ่งชมพู หรือสีเม็ดมะปราง ส่วนวันเสาร์ ควรนุ่งสีม่วงเข้ม ศิลปะการแสดงงิ้ว สีม่วงบ่งบอกถึงนิสัยของตัวแสดงว่าเป็นผู้มีความกตัญญู

นอกจากการใช้สีม่วงกับความเชื่อแล้ว ยังสามารถนำมาใช้ตกแต่งตามความชอบ และรสนิยมของแต่ละบุคคล หรือบางชุมชนนำดอกไม้ที่เป็นสีม่วงและทาง่ายตามท้องถิ่น นำมาประดับตกแต่งในเทศกาลต่างๆ เช่น ชาวแม่ฮ่องสอนนิยมใช้ดอกถั่วบัง [*Dysolobium grande* (Wall. ex Benth.) Prain] นำมาตกแต่งกระทงในเทศกาลลอยกระทง

กระทงที่ทำจากดอกถั่วบัง

สีม่วงกับสัญลักษณ์

- สีม่วงคู่กับสีขาว เป็นสีประจำสถาบันของโรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม (ในพระอุปถัมภ์พุทธระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี) อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- สีม่วง เป็นสีประจำ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยพะเยา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยนอร์ทเวสต์เทิร์น วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยนเรศวร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ทุกสถาบันยกเว้นคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (สีม่วงขลิบทอง) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (สีม่วงเม็ดมะปราง) คณะสหเวชศาสตร์ (สีม่วงคราม) คณะจิตวิทยา (สีน้ำเงินอมม่วง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปกหนังสืออนุญัตถระหว่างประเทศสำหรับรถที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. ๒๕๒๒
- สีรถยนต์ตามระเบียบกรมการขนส่งทางบก สีม่วง หมายถึง สีม่วงอ่อน สีม่วงเข้ม และสีม่วงเปลือกมังคุด

สีม่วงและกลุ่มสีใกล้เคียงที่ใช้ในการอ้างอิงของหนังสือฉบับนี้

โทนสีของแถบสีมาตรฐาน ราชสมาคมพืชสวน มีสีทั้งหมด ๒๔๔ โทนสี ซึ่งใช้ในการเปรียบเทียบสีส่วนของพืช โดยเฉพาะดอกและผล สามารถใช้ในการระบุความแตกต่างของสีระหว่างชนิด หรือ พันธุ์พืชต่างๆได้ ตัวอย่างโทนสีจากแถบสีมาตรฐานในฉบับที่ ๕ มีการปรับปรุงโทนสีม่วงแดง (Red purple) และ สีคราม (Blue) เพิ่มเติม เนื่องจากหนังสือเล่มนี้เป็นภาพพรรณไม้สีของวันพระราชสมภพ จึงอ้างอิงโดยใช้แถบสีมาตรฐานเฉพาะโทนสีม่วงและสีใกล้เคียงจากแผ่นสีมาตรฐานชุดนี้ ซึ่งแบ่งเป็น ๕ กลุ่ม รวม ๓๔ โทนสี ดังนี้

กลุ่มสีม่วงแดง (Red-purple group) มี ๑๒ โทนสี แต่ละโทนสีมี ๔ ระดับคือ A, B, C, D รหัสโทนสีของกลุ่มนี้ ได้แก่ N57 58 59 60 61 62 63 64 65 N66 67 68 69 70 71 72 73 N74

กลุ่มสีม่วง (Purple group) มี ๗ โทนสี แต่ละโทนสีมี ๔ ระดับคือ A, B, C, D รหัสโทนสีของกลุ่มนี้ ได้แก่ 75 76 77 N77 N78 79 N79

กลุ่มสีม่วงเม็ดมะปราง (Purple-violet) มี ๓ โทนสี แต่ละโทนสีมี ๔ ระดับคือ A, B, C, D รหัสโทนสีของกลุ่มนี้ ได้แก่ N80 N81 N82

กลุ่มสีม่วงเปลือกมังคุด (Violet group) มี ๖ โทนสี แต่ละโทนสีมี ๔ ระดับคือ A, B, C, D รหัสโทนสีของกลุ่มนี้ ได้แก่ 83 84 85 86 N87 N88

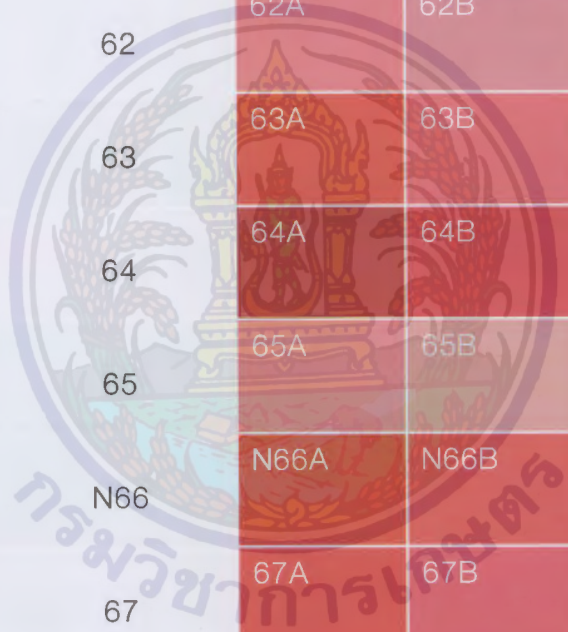
กลุ่มสีม่วงคราม (Violet-blue group) มี ๑๑ โทนสี แต่ละโทนสีมี ๔ ระดับคือ A, B, C, D รหัสโทนสีของกลุ่มนี้ ได้แก่ N89 90 91 92 93 94 95 96 97 98

กลุ่มสี

รหัสโทนสี

ตัวอย่างสี

Red-purple group	N57	N57A	N57B	N57C	N57D
Red-purple group	58	58A	58B	58C	58D
Red-purple group	59	59A	59B	59C	59D
Red-purple group	60	60A	60B	60C	60D
Red-purple group	61	61A	61B	61C	61D
Red-purple group	62	62A	62B	62C	62D
Red-purple group	63	63A	63B	63C	63D
Red-purple group	64	64A	64B	64C	64D
Red-purple group	65	65A	65B	65C	65D
Red-purple group	N66	N66A	N66B	N66C	N66D
Red-purple group	67	67A	67B	67C	67D
Red-purple group	68	68A	68B	68C	68D
Red-purple group	69	69A	69B	69C	69D
Red-purple group	70	70A	70B	70C	70D
Red-purple group	71	71A	71B	71C	71D

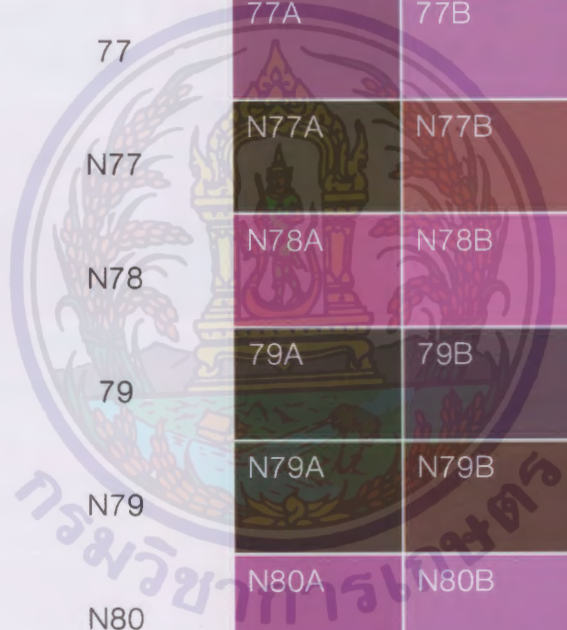

กลุ่มสี

รหัสโทนสี

ตัวอย่างสี

Red-purple group	72	72A	72B	72C	72D
Red-purple group	73	73A	73B	73C	73D
Red-purple group	N74	N74A	N74B	N74C	N74D
Purple group	75	75A	75B	75C	75D
Purple group	76	76A	76B	76C	76D
Purple group	77	77A	77B	77C	77D
Purple group	N77	N77A	N77B	N77C	N77D
Purple group	N78	N78A	N78B	N78C	N78D
Purple group	79	79A	79B	79C	79D
Purple group	N79	N79A	N79B	N79C	N79D
Purple-violet group	N80	N80A	N80B	N80C	N80D
Purple-violet group	N81	N81A	N81B	N81C	N81D
Purple-violet group	N82	N82A	N82B	N82C	N82D
Violet group	83	83A	83B	83C	83D
Violet group	84	84A	84B	84C	84D
Violet group	85	85A	85B	85C	85D

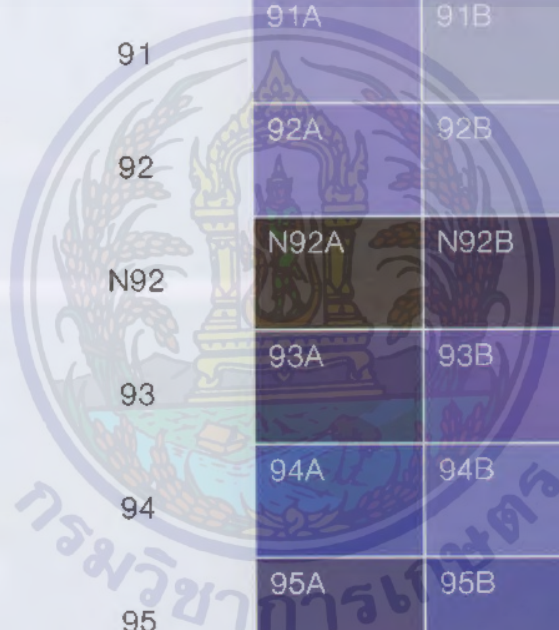

กลุ่มสี

รหัสโทนสี

ตัวอย่างสี

Violet group	86	86A	86B	86C	86D
Violet group	N87	N87A	N87B	N87C	N87D
Violet group	N88	N88A	N88B	N88C	N88D
Violet-blue group	N89	N89A	N89B	N89C	N89D
Violet-blue group	90	90A	90B	90C	90D
Violet-blue group	91	91A	91B	91C	91D
Violet-blue group	92	92A	92B	92C	92D
Violet-blue group	N92	N92A	N92B	N92C	N92D
Violet-blue group	93	93A	93B	93C	93D
Violet-blue group	94	94A	94B	94C	94D
Violet-blue group	95	95A	95B	95C	95D
Violet-blue group	96	96A	96B	96C	96D
Violet-blue group	97	97A	97B	97C	97D
Violet-blue group	98	98A	98B	98C	98D

กระชาย
ชื่อพ้อง

Boesenbergia rotunda (L.) Mansf.
Curcuma rotunda L., *Kaempferia cochinchinensis* Gagnep.,
K. pandurata Roxb.

วงศ์
ชื่ออื่นๆ

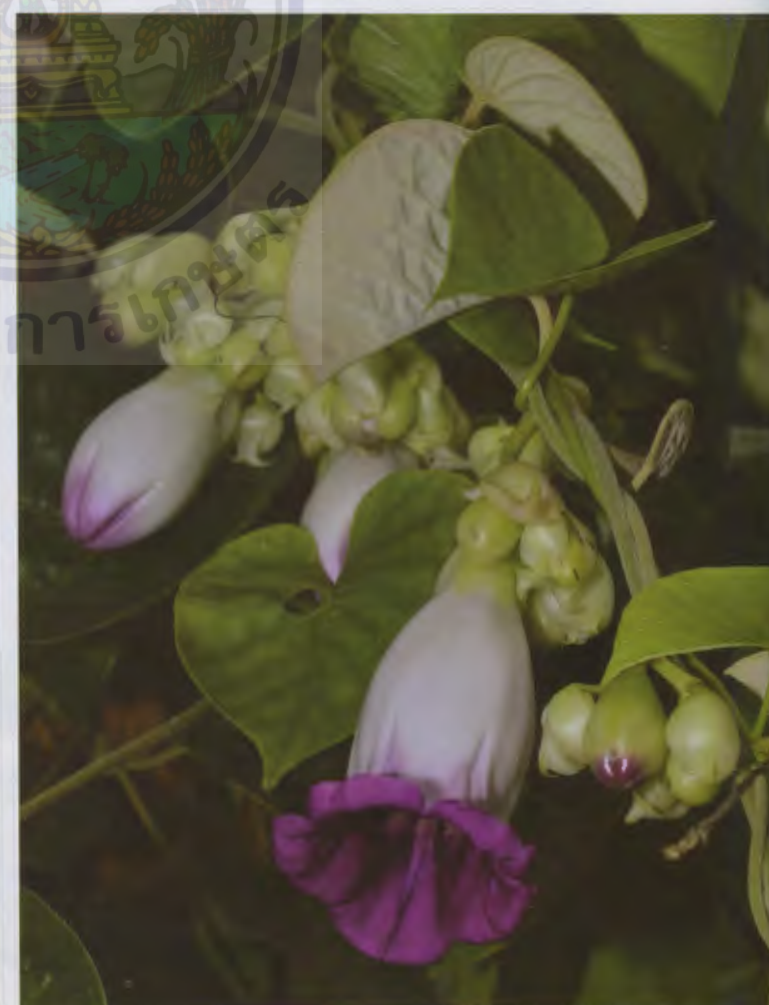
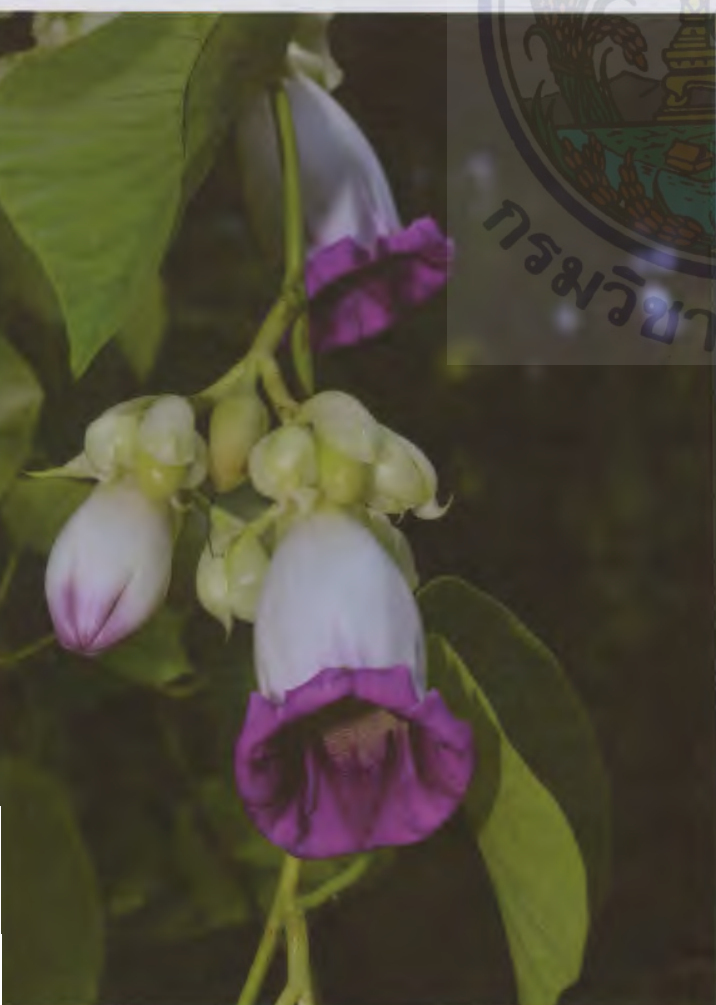
ZINGIBERACEAE
กระชายดำ กะแอน ขิงทราย จี๊นู ซีพู เป๊ะสี่ ละแอน หัวละแอน

กระชายเป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นใต้ดินเป็นเหง้าสั้น รากสะสมอาหารรูปกระสวย มีกลิ่นหอม ลำต้นเหนือดินสูงได้ถึง ๘๐ ซม. ใบเดี่ยวมี ๓-๗ ใบ เรียงระนาบเดียว รูปรีหรือรูปขอบขนาน กว้าง ๖-๑๐ ซม. ยาว ๑๕-๓๕ ซม. ปลายแหลม โคนตัดหรือรูปลิ้ม ขอบเรียบ ก้านใบยาว ๕-๑๒ ซม. ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ก้านช่อดอกยาว ๑-๒ ซม. ดอกสีชมพูอมขาว มีจุดประสีชมพูเข้ม ใบประดับรูปใบหอก ยาวประมาณ ๔ ซม. ปลายแหลม ใบประดับย่อยมีวุ้นเป็นหลอด กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. ปลายแยกเป็นแฉกลึกด้านเดียว กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาวประมาณ ๖ ซม. ปลายแยกเป็น ๓ แฉก รูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. กลีบปากสีชมพู รูปรีหรือรูปรีแกมรูปไข่กลับ ยาว ๒-๓ ซม. กลีบคู่ข้างรูปไข่กลับกว้าง ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. เกสรเพศผู้ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. รังไข่ยาวประมาณ ๕.๕ ซม. ผลแบบผลแห้งแตก เมล็ดค่อนข้างใหญ่

กระชายมีเขตการกระจายพันธุ์ของประเทศไทยทั่วทุกภาค พบได้ตามป่าดิบเขา ป่าสน ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าไผ่ ป่าดิบชื้น และป่าดิบแล้ง ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๑,๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนพฤษภาคมถึงกันยายน ในต่างประเทศพบตามภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประโยชน์ เหง้าและหน่ออ่อน ใช้ประกอบอาหาร เป็นเครื่องเทศ ผัก และสมุนไพร เหง้าใต้ดิน มีรสเผ็ดร้อนขม แก้ปวดท้อง มวนในท้อง ท้องอืดท้องเฟ้อ บำรุงกำลัง เป็นยารักษาโรคผิวหนัง

กระดังช้าง

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่น

Argyreia collinsae (Craib) Na Songkhla & Traiperm

Lettsomia collinsae (Craib) Kerr, *Rivea collinsae* Craib

CONVOLVULACEAE

ผักบุงช้าง

กระดังช้างเป็นไม้เถาอายุหลายปี สูง ๖-๑๕ ม. ลำต้นสีเขียวอ่อน เลื้อยพันต้นไม้นขนาดเล็ก มีเส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๕-๑ ซม. เกือบทุกส่วนของต้นมีน้ำยางสีขาวข้นคล้ายนม ส่วนที่ยังอ่อนมีขนสั้นนุ่มสีขาวประปรายถึงหนาแน่น ใบเดี่ยว มีจำนวนมาก เรียงสลับ รูปหัวใจหรือรูปเกือบกลม รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ หรือรูปรี กว้าง ๔-๑๔ ซม. ยาว ๕-๑๒.๕ ซม. ปลายแหลมหรือเป็นติ่งสั้น โคนใบรูปหัวใจ ขอบเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวด้านบนสีเขียวเข้ม มีขนแข็งสีน้ำตาลอ่อนประปรายถึงหนาแน่น ผิวด้านล่างสีจาง มีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่น เส้นแขนงใบข้างละ ๗-๘ เส้น เห็นชัดเจนทางด้านล่าง ก้านใบยาว ๒.๕-๘.๕ ซม. มีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ห้อยลง มี ๑-๔ ช่อ แต่ละช่อมี ๒-๓ ดอก ทยอยบาน ก้านช่อดอกยาว ๑.๕-๒ ซม. ก้านดอกยาว ๐.๕-๑.๕ ซม. ทั้งก้านช่อดอกและก้านดอกสีเขียวอ่อน มีขนนุ่มสีเหลืองอ่อนประปรายถึงหนาแน่น ใบประดับสีเขียวอ่อนหรือสีเขียวแกมม่วงแดง รูปไข่กลับ กว้าง ๑.๓-๑.๕ ซม. ยาว ๒.๓-๒.๕ มม. ปลายแหลมหรือมน ขอบเรียบหรือหยักเป็นคลื่น ด้านนอกมีขนสั้นนุ่มสีขาวประปราย มักหลุดร่วงง่าย กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน มี ๕ กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน กลีบเลี้ยงที่อยู่ชั้นนอก ๒ กลีบ รูปไข่ ยาว ๐.๙-๑.๑ ซม. กลีบเลี้ยงที่อยู่ชั้นใน ๓ กลีบ รูปหัวใจ ยาว ๑.๑-๑.๓ ซม. ปลายมนกลม กลีบดอกสีม่วงอมแดง โคนเชื่อมติดกันเป็นรูประฆัง ยาว ๒.๕-๔.๕ ซม. แล้วผายออก เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔-๔.๓ ซม. ปลายกลีบเว้าตื้น ๕ แฉก ผิวด้านนอกสีขาวเป็นมัน ผิวด้านในสีม่วงอมแดงเข้ม เกือบทั้ง ๒ ด้าน เกสรเพศผู้มี ๕ เกสร เชื่อมติดกับโคนหลอดดอก ก้านชูอับเรณูสีขาวนวล ยาว ๒-๒.๒ ซม. บริเวณโคนมีขนยาวสีขาวหนาแน่น อับเรณูสีนวล รูปรีแกมรูปขอบขนาน ฝังไข้อยู่เหนือวงกลีบ สีขาว รูปไข่ ยาว ๓-๕ มม. ก้านเกสรเพศเมียสีขาว ยาวประมาณ ๓ ซม. ยอดเกสรมีขนาดเล็กสีขาว เป็นตุ่มกลม ๒ ตุ่ม ผลแบบผลมีเนื้อหนึ่งถึงหลายเมล็ด สีแดงเลือดนก รูปเกือบกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑.๓ ซม. เมล็ด ๔ เมล็ด สีน้ำตาลเข้ม ผิวเกลี้ยง

กระดังช้างมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงใต้ พบขึ้นตามป่าละเมาะ ทุ่งนา ป่าเบญจพรรณ ป่าเบญจพรรณผสมป่าดิบเขา และริมทาง ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๙๐๐ ม. ออกดอกเดือนสิงหาคมถึงพฤศจิกายน เป็นผลเดือนมกราคมถึงมีนาคม

ประโยชน์ มีศักยภาพในการนำมาปรับปรุงพันธุ์เพื่อใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับหรือทำเป็นซุ้มไม้เลื้อยเพื่อให้ร่มเงา

กระพี้จั่น
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Millettia brandisiana Kurz

FABACEAE

จัน ปี้จัน ปี้จัน พี้จัน

กระพี้จั่นเป็นไม้ต้น สูง ๔-๒๐ ม. ผลัดใบ ทรงพุ่มกลม แน่น โคนต้นเป็นพูพอน เปลือกแตกเป็นสะเก็ดเล็ก ๆ สีเทาอมน้ำตาล ใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียวปลายคี่ เรียงเวียน มีใบย่อย ๑๑-๒๗ ใบ เรียงตรงข้ามยกเว้น ใบปลายสุด รูปขอบขนานหรือรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก กว้าง ๑.๒-๓.๒ ซม. ยาว ๒.๕-๔ ซม. ปลายแหลมหรือมน โคนมนหรือเบี้ยวเล็กน้อย ขอบเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างสีจางกว่า ก้านใบย่อยยาว ๒-๔ มม. ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนง ออกตามซอกใบและปลายกิ่ง ตั้งขึ้น ยาว ๕-๒๓ ซม. เมื่อยังอ่อนมีขนสีน้ำตาลอมเหลืองประปราย ดอกรูปดอกถั่ว ใบประดับเป็นเส้นเรียวยาว ยาวประมาณ ๓ มม. ดอกสีม่วงแกมขาวหรือสีม่วงอ่อน กลีบเลี้ยงสีม่วงดำ โคนเชื่อมติดกันเป็นกรวยกว้างและยาว ๓-๕ มม. ปลายแยกเป็นแฉกแหลม ๕ แฉก กลีบดอก ๕ กลีบ สีม่วงอ่อนหรือสีม่วงแกมขาว กลีบกลางรูปคล้ายพัดหรือรูปรีแคบ กว้าง ๐.๘-๑ ซม. ยาว ๑.๒-๑.๔ มม. ปลายเว้าตื้นหรือกลมมน โคนกลีบเรียวยาว กลีบคู่ข้างและกลีบคู่ล่างรูปขอบขนานแคบ กว้างประมาณ ๒ มม. ยาวประมาณ ๖ มม. ปลายมน โคนกลีบเรียวยาวคล้ายก้าน ส่วนที่เป็นก้าน ยาวประมาณ ๒ มม. เกสรเพศผู้ ๑๐ เกสร เชื่อมติดกัน ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกมี ๔ เกสร โคนก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกัน อีก ๑ เกสร แยกเป็นอิสระ ก้านเกสรเพศผู้ยาว ๑-๑.๒ ซม. อับเรณูยาวประมาณ ๑ มม. รังไข่เหนือวงกลีบแบน มีขนสั้นสีขาวปกคลุมประปราย กว้างประมาณ ๑ มม. ยาว ๑.๒-๑.๘ ซม. ก้านยอดเกสรเพศเมียโค้งงอขึ้น ผลแบบผลแห้งแตก เป็นฝัก ตอนกลางและปลายกว้างกว่าส่วนโคน กว้าง ๑.๘-๒.๕ ซม. ยาว ๕-๑๗ ซม. ปลายเป็นติ่งแหลม ขอบฝักเป็นสันนูนตามยาว เมล็ดมี ๓-๖ เมล็ด สีดำ แบน รูปค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๘-๑.๓ ซม.

มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคตะวันตกเฉียงใต้ ตามป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๑,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม เป็นผลเดือนเมษายนถึงกรกฎาคม ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์ ลาว เวียดนาม และกัมพูชา

ประโยชน์ เนื้อไม้มีสีดำหรือสีน้ำตาล ใช้ทำอุปกรณ์ทางการเกษตร เครื่องเรือน และของเล่นสำหรับเด็ก

กล้วยจะกำหลวง

Globba winitii C. H. Wright

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

ZINGIBERACEAE

ชื่ออื่นๆ

กลางคาน ว่านสาวหลง ข้าเจ้าคุณวินิจ

กล้วยจะกำหลวงเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี เจริญทางด้านข้าง มีหัวสะสมอาหารและลำต้นใต้ดิน รากสีขาว แกรมน้ำตาล ออกเป็นกระจุกที่โคนลำต้นใต้ดิน ลำต้นเหนือดินตั้งตรง สีเขียวเข้มเป็นมันหรือสีม่วงแดง มีนวลสีขาว ปกคลุมประปราย ลำต้นเทียมสูง ๕๐-๗๐ ซม. ใบเดี่ยว มีจำนวนมาก เรียงสลับ รูปใบหอกแกมรูปขอบขนาน รูปรี หรือรูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๕-๑๒ ซม. ยาว ๑๕-๒๕ ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเว้าลึกคล้ายรูปหัวใจ ขอบเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวด้านบนสีเขียว เกือบถึง ด้านล่างสีจางกว่าเล็กน้อย มีขนนุ่มสีขาวประปราย ก้านใบยาว ๕-๗ ซม. ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนงสั้นๆ ออกที่ปลายยอดของลำต้นเทียม ช่อห้อยหรือโค้งลง ยาว ๘-๑๕ ซม. แต่ละช่อมี ๘-๑๒ ดอก ก้านช่อยาว ๕-๑๐ ซม. ก้านช่อและแกนช่อมีสีม่วงเข้ม ใบประดับสีชมพูหรือสีม่วงเข้ม รูปไข่กว้างหรือรูปใบหอกกลับ ยาว ๑-๓ ซม. ปลายมนหรือแหลม ดอกมีขนาดเล็ก สีเหลืองเข้ม และหลุดร่วงง่าย กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ ๕ มม. ปลายแยกเป็น ๓ แฉก กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว ๑.๕ ซม. เกสรเพศผู้ที่เป็นหมันติดบนหลอดกลีบดอก รูปใบหอก ยาวเท่าๆ หลอดกลีบดอก กลีบปากติดเหนือเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน ยาวประมาณ ๑ ซม. รูปคล้ายรูปสามเหลี่ยมกางออกสองข้าง ปลายแหลม เกสรเพศผู้ ๑ เกสร ก้านเกสรโค้งลง ยาวประมาณ ๒ ซม. หุ้มก้านเกสรเพศเมีย ปลายเกสรเพศผู้แผ่รูปดาวข้างละ ๒ แฉก ก้านเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ผลแบบผลแห้งแตกรูปไข่ ยาวประมาณ ๗ มม. มี ๓ พู ตันๆ ผิวด้านนอกขรุขระ เมล็ดมีขนาดเล็ก สีดำ ผิวเรียบเป็นมัน

กล้วยจะกำหลวงเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคกลาง พบขึ้นตามริมลำธารในป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรังผสมสน และป่าดิบเขา ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๘๐๐-๑,๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม เป็นผลเดือนกันยายนถึงตุลาคม

ประโยชน์ ชาวลาวในจังหวัดเชียงใหม่นิยมใช้ดอกบูชาพระ หรือนำไปถวายพระ เนื่องจากดอกมีความสวยงาม ปัจจุบันจึงมีการนำมาปรับปรุงพันธุ์เพื่อใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับ

กำมพูโคเลบรูค

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Scutellaria discolor Colebr.

Scutellaria discolor Colebr. var. *cyrtopoda* (Miq.) Adalb.

LAMIACEAE

กำมพูโคเลบรูคเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นสีม่วงอมแดงหรือสีแดง ตั้งตรง สูง ๑๕-๔๐ ซม. ลำต้นและกิ่งเป็นสี่เหลี่ยม ทุกส่วนของพืชมีขนสากหรือขนสั้นนุ่มสีขาวหรือสีม่วงอ่อนประปรายถึงหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปเกือบกลม รูปไข่ รูปไข่กว้าง หรือรูปไข่แกมรูปรี กว้าง ๑.๕-๕ ซม. ยาว ๒.๒-๘ ซม. ปลายมนหรือแหลม โคนตัดหรือรูปหัวใจ ขอบหยักมนหรือหยักซี่ฟันห่างๆ แผ่นใบบางหรือถึงหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนสีเขียวอ่อน มีขนสากถึงขนแข็งเอนสีขาวประปรายถึงหนาแน่น ด้านล่างสีจางกว่า มีขนสั้นนุ่มสีขาวหรือสีน้ำตาลอ่อนหนาแน่นโดยเฉพาะตามเส้นใบ เส้นกลางใบมีสีม่วงแกมชมพู เส้นแขนงใบข้างละ ๔-๖ เส้น ชัดเจนทางด้านล่าง ก้านใบสีม่วงอมแดง ยาว ๐.๗-๓ ซม. มีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบและปลายกิ่ง ช่อดัง ยาว ๑๑-๔๓ ซม. มี ๑-๗ ช่อ แต่ละช่อมีดอกจำนวนมาก ก้านช่อดอกยาว ๒.๕-๑๙ ซม. แกนช่อดอกยาว ๘.๕-๒๔ ซม. ก้านดอกยาว ๒-๓ มม. ทั้งก้านช่อ แกนช่อ และก้านดอกสีเขียวอมม่วงหรือสีม่วงอมแดง มีขนนุ่มสีขาวหนาแน่น ใบประดับสีเขียวอ่อนรูปใบหอกหรือรูปรี ยาว ๔-๙ มม. ดอกสีม่วงเข้ม กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน รูปปากเปิด ยาว ๕-๘ มม. โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาวประมาณ ๒ มม. ปลายกลีบแยกเป็น ๒ แฉก แฉกบนรูปเกือบกลม ยาวประมาณ ๓-๕ มม. แฉกล่างมีขนาดเล็กกว่าเล็กน้อย ทั้ง ๒ แฉก มีขนต่อมสีขาวปกคลุมหนาแน่น ด้านหน้าโคนหลอดพองออกเล็กน้อย กลีบดอกสีม่วงเข้ม รูปปากเปิด ยาว ๑.๕-๒ ซม. ปลายแยกเป็น ๒ แฉก แบ่งเป็น ๒ ซีก ซีกบนมี ๓ แฉก แฉกกลางรูปครึ่งวงกลม ปลายเว้าลึก แฉกข้าง ๒ แฉก รูปไข่ ปลายมน ยาวกว่าแฉกกลาง ซีกล่างมี ๑ แฉกขนาดใหญ่ รูปเกือบกลมแกมรูปไข่ กว้าง ๓-๕ มม. ยาว ๔-๖ มม. มักโค้งงอลง ผิวด้านนอกมีขนต่อมสีขาวหนาแน่น หลอดกลีบดอกยาวประมาณ ๑ ซม. โคนหลอดเป็นท่อแคบสั้นๆ เหนือขึ้นมาขยายกว้างขึ้น โคนหลอดด้านบนพองออกเล็กน้อย เกสรเพศผู้ ๔ เกสร ติดบนกลีบดอกต่างระดับกัน โผล่ไม่พ้นกลีบดอก อับเรณูรูปไต กว้างประมาณ ๐.๗ มม. โคนก้านชูอับเรณูมีขนสั้นนุ่มประปราย รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ เกลี้ยง มี ๔ พู แต่ละพูมีออวุล ๑ เม็ด ก้านยอดเกสรเพศเมีย ยาว ๕-๗ มม. ปลายแยกเป็น ๒ แฉก ไม่เท่ากัน ผลแยกคล้ายเป็นผลย่อยเปลือกแข็ง เมล็ดเดี่ยว ๔ ผล รูปขอบขนาน กว้าง ๒-๓ มม.

กำมพูโคเลบรูคมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ พบตามทุ่งหญ้าในป่าไม้ก่อผสมสน ป่าเต็งรัง และป่าดิบเขา ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๘๐๐-๑,๓๐๐ ม. ออกดอกเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ เป็นผลเดือนมีนาคมถึงเมษายน ในต่างประเทศพบที่อินเดีย เนปาล เมียนมาร์ จีน ภูมิภาคอินโดจีน และมาเลเซีย

ประโยชน์ มีศักยภาพใช้ปลูกเป็นไม้ประดับ

กินกุ้งหลวง

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Cyanotis axillaris (L.) D. Don ex Sweet

Commelina axillaris L., *Amischophacelus axillaris* (L.) R. S. Rao & Kammathy,
Cyanotis disruptens Hassk.

COMMELINACEAE

ผักปลาบ ผักปลาบนา หญ้าพอดเหล็ก

กินกุ้งหลวงเป็นไม้ล้มลุกอายุปีเดียว ทอดเลื้อยบนดินหรือในน้ำ ยาวได้ถึง ๔๐ ซม. ลำต้นกลม สีเขียวหรือสีเขียวแกมม่วง กิ่งแตกแขนงเป็นกระจุกใกล้โคน เกลี้ยงหรือมีขน รากขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียวหรือเรียงเวียน รูปแถบหรือรูปใบหอก กว้าง ๐.๕-๑ ซม. ยาว ๒-๑๕ ซม. ปลายแหลม ขอบมีขนสาก โคนแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น แผ่นใบด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนสั้นหนาแน่น ช่อดอกกลดรูปเป็นกระจุก ออกตามซอกใบ มี ๔-๘ ดอก บานครั้งละดอก ดอกสีม่วงหรือสีม่วงอมฟ้า ใบประดับย่อยเป็นเยื่อบางใส รูปแถบแกมรูปขอบขนานถึงรูปเคียว กว้าง ๐.๕-๒ มม. ยาว ๓-๑๐ มม. กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ รูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๔ มม. ปลายแหลม กลีบดอก ๓ กลีบ สีม่วง สีม่วงอมฟ้า หรือสีขาว รูปไข่ กว้าง ๔-๕ มม. ยาวประมาณ ๑ ซม. เกสรเพศผู้ ๖ เกสร ยาวประมาณ ๑ ซม. อับเรณูสีเหลือง ยาวประมาณ ๑ มม. ส่วนปลายมีขนยาวหนาแน่น รังไข่รูปรี มี ๓ ช่อง กว้างประมาณ ๐.๗ มม. ยาวประมาณ ๑.๓ มม. มีขนที่โคน ก้านเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ยาวประมาณ ๑ ซม. ส่วนปลายป่องออก ผลรูปรี กว้างประมาณ ๒ มม. ยาว ๓-๔ มม. เมล็ดมี ๑ เมล็ด สีดำ รูปรี กว้างประมาณ ๑.๕ มม. ยาวประมาณ ๒ มม.

กินกุ้งหลวงมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาคขึ้นเป็นวัชพืชตามที่โล่ง ที่ชื้นแฉะ ริมน้ำ ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนพฤษภาคมถึงพฤศจิกายน ในต่างประเทศพบในอินเดีย เมียนมาร์ จีน ภูมิภาคอินโดจีน และมาเลเซียถึงเขตร้อนของออสเตรเลีย

ประโยชน์ ใช้เป็นอาหารสัตว์ โค กระบือ ทางสมุนไพร ลำต้นใช้แก้ไอ

ชาไก่
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Strobilanthes schomburgkii (Craib) J. R. I. Wood
-
ACANTHACEAE
ช้างไก่

ชาไก่เป็นไม้พุ่ม สูง ๑-๒ ม. มีกิ่งก้าน ลำต้นค่อนข้างเป็นสี่เหลี่ยม เป็นสัน เกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนานแกมรูปใบหอก กว้าง ๑.๕-๒.๕ ซม. ยาว ๕-๒ ซม. โคนสอบเรียว ปลายเรียวแหลมถึงแหลม ขอบเรียบ เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๗ เส้น แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนังค่อนข้างแข็ง เกลี้ยงทั้งสองด้าน ก้านใบยาว ๐.๕-๑ ซม. ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกที่ปลายยอดหรือออกตามกิ่งด้านข้าง ใบประดับรูปไข่แกมรูปใบหอก ป้านมนเล็กน้อย กว้างประมาณ ๐.๖ ซม. ยาวประมาณ ๑.๒ ซม. เป็นแนวเส้น มีขนประปรายทั้งสองด้าน ใบประดับย่อยมีขนาดเล็ก รูปใบหอก ปลายแหลม มีขนยาวห่าง วงกลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก กว้างประมาณ ๐.๕ ซม. ยาวประมาณ ๑ ซม. ด้านนอกมีขนสั้นนุ่ม รูปแถบแกมรูปใบหอก ด้านในมีขนสีขาวยาวแนบ เป็นขนครุย กลีบดอก โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดสีขาวอมชมพู มีเส้นสีม่วง รูปโป่งด้านเดียว กลีบดอกยาว ๒-๓ ซม. ปลายแฉกมี ๕ แฉก ขนาดไม่เท่ากัน มีขนยาวประปรายด้านนอก เกสรเพศผู้ ๔ เกสร สองคู่ยาวไม่เท่ากัน ก้านชูอับเรณูยาว ๑.๒-๑.๕ ซม. มีขนปกคลุมหนาแน่น อับเรณูรูปขอบขนาน รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ รูปขอบขนาน เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาว ๑.๘-๒ ซม. ผลแบบผลแห้งแตก รูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๑ ซม. เกลี้ยง เมล็ดมี ๘ เมล็ด

ชาไก่มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาค ในต่างประเทศพบตามภูมิภาคอินโดจีน

เข็มม่วง
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Eranthemum tetragonum A. Dietr. ex Nees
Daedalacanthus tetragonus (Wall. ex Nees) T. Anderson
ACANTHACEAE
เข็มเขียว เข็มพญาอินทร์ ตาไก่ม่วง

เข็มม่วงเป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นตั้งตรง สูง ๐.๕-๑ ม. เป็นสี่เหลี่ยม เรียบหรือมีขนสั้นนุ่ม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนานหรือรูปใบหอก กว้าง ๒-๕ ซม. ยาว ๕-๒๐ ซม. โคนสอบเรียวถึงรูปลิ้น ปลายเรียวแหลม ขอบเรียบหรือหยักเป็นคลื่นเล็กน้อย แผ่นใบเกลี้ยง ก้านใบยาว ๐.๕-๑ ซม. ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกที่ปลายยอดหรือตามซอกใบ ช่อดอกยาว ๓-๘ ซม. ก้านช่อดอกยาว ๒-๓.๕ ซม. มีขนสั้นปกคลุม ใบประดับสีขาวอมเหลืองมีเส้นใบ สีเขียวเข้ม รูปขอบขนานหรือรูปใบหอก กว้าง ๐.๒-๑ ซม. ยาว ๑-๒ ซม. ใบประดับย่อย รูปใบหอก ยาวประมาณ ๔ มม. มีขนสั้นนุ่มปกคลุม วงกลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกกว้าง ๑-๒ มม. ยาว ๕-๘ มม. ปลายเรียวแหลม กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดสีชมพูถึงสีม่วง รูปดอกเข็ม ยาว ๓.๕-๔.๕ ซม. ปลายกลีบดอกแยกเป็น ๕ แฉก รูปไข่กลับ ขนาด ๔-๕ มม. เกสรเพศผู้ ๔ เกสร เกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน ๑ คู่ ก้านชูอับเรณูยาว ๓-๕ มม. เกลี้ยง รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ มีขนสั้นนุ่ม ก้านเกสรเพศเมียยาว ๒-๔ มม. มีขนหยาบแข็ง ผลแบบผลแห้งแตก รูปรีแกมรูปไข่ ยาว ๘-๑๒ มม. มีขนต่อมสั้นนุ่ม เมล็ด มี ๔ เมล็ด รูปคล้ายจานแบน

เข็มม่วงมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย พบบริเวณทางเดินเท้าในป่า ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์ จีน และภูมิภาคอินโดจีน

เข็มม่วงใบใหญ่

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Eranthemum macrophyllum Wall. ex Nees

Daedalacanthus macrophyllus (Wall. ex Nees) T. Anderson

ACANTHACEAE

เข็มม่วงใบใหญ่เป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นตั้งตรง สูง ๐.๕-๑.๕ ม. ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยม เกือบหรือมีขนสั้นนุ่ม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่กลับถึงรูปไข่กลับแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๔-๘ ซม. ยาว ๘-๑๕ ซม. โคนสอบเรียว ปลายมน ขอบเรียบ เส้นแขนงใบข้างละ ๑๐-๑๒ เส้น แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง เกือบ ก้านใบยาว ๒.๕-๔ ซม. ข้อดอกแบบข้อเชิงลด ออกที่ปลายกิ่งหรือออกตามซอกใบ ข้อดอกยาว ๑๐-๒๐ ซม. มีขนสั้นปกคลุม ใบประดับซ้อนเหลื่อมกัน สีขาวมีเส้นใบและขอบใบสีเขียวเข้ม รูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง ๐.๒-๑ ซม. ยาว ๑-๒ ซม. ปลายเรียวแหลม ใบประดับย่อยยาวประมาณ ๕ มม. ปลายเรียวแหลม วงกลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ขนาดประมาณ ๕ มม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก แต่ละแฉกปลายแหลม มีขนสั้นนุ่ม กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด สีขาวถึงสีม่วง รูปดอกเข็ม ยาว ๔-๕ ซม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก โค้งงอ เกสรเพศผู้ ๔ เกสร เกสรหนึ่งคู่ยื่นออกชัดเจน เกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน ๑ คู่ ก้านชูอับเรณูยาว ๓-๖ มม. เกือบ รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ มีขนสั้นนุ่มประปรายถึงหนาแน่น ก้านเกสรเพศเมียยาว ๒-๔ มม. มีขนปกคลุม ผลแบบผลแห้งแตก รูปทรงรีแกมรูปไข่

เข็มม่วงใบใหญ่มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบบริเวณริมถนนที่ร่มรำไร

คนที่เขมา

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Vitex negundo L.

Agnus-castus negundo (L) Carrière,

Vitex agnus-castus L. var. *negundo* (L) Kuntze,

V. chinensis Mill., *V. gracilis* Salisb.,

V. leucoxylon Blanco, *V. spicata* Lour.

LAMIACEAE

กุโนคามอ ญิง ผีเสื้อดำ

คนที่เขมาเป็นไม้พุ่ม สูง ๑-๓ ม. เปลือกต้นสีน้ำตาลเข้มหรือสีดำ เรียบ กิ่งอ่อนรูปสี่เหลี่ยม มีขนประปราย ใบประกอบแบบนิ้วมือ เรียงตรงข้าม ก้านใบยาว ๓-๗ ซม. มีใบย่อย (๑-๓-) ๕ ใบ ใบย่อยรูปใบหอกหรือรูปรี กว้าง ๑-๔ ซม. ยาว ๑-๑๐ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนมนหรือสอบเรียว ขอบจักฟันเลื่อยหรือเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ด้านบนสีเขียวเข้ม มีขนหรือเกลี้ยง ด้านล่างสีเทา มีขนสั้นและต่อมกระจายอยู่ทั่ว เส้นแขนงใบข้างละ ๕-๑๐ เส้น ก้านใบย่อยของใบย่อยกลางยาว ๕-๑๕ มม. ก้านใบย่อยอื่นยาว ๕-๑๐ มม. ดอกออกเป็นช่อคล้ายช่อกระจุกหรือช่อกระจุกแยกแขนง ออกตามปลายยอด ช่อดอกยาว ๑๐-๒๐ ซม. ก้านช่อดอก ยาว ๒-๕ ซม. ใบประดับรูปแถบ ยาว ๑-๓ มม. ก้านดอกยาว ๑-๓ มม. กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อนรูปถ้วย ยาว ๑.๕-๒.๕ มม. ด้านนอกมีขนสั้นสีขาว ด้านในเกลี้ยง ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม กลีบดอกสีม่วง มีแต้มสีเหลือง รูปกรวย หลอดดอกสีดอกยาว ๑-๔ มม. ด้านนอกมีขนสั้น ด้านในมีขนสีขาว ปลายแยกเป็นแฉก ๒ แฉก และแฉกล่าง แฉกบนจำนวน ๒ แฉก รูปสามเหลี่ยม กว้างประมาณ ๒ มม. ยาวประมาณ ๒ มม. แฉกล่างจำนวน ๓ แฉก แฉกล่างกลางรูปกลม กว้าง ๑-๒ มม. ยาว ๑.๕-๒ มม. ขอบหยักมน เกสรเพศผู้จำนวน ๔ เกสร ก้านชู อับเรณูยาว ๓-๖ มม. เกสรตัวเมียที่โคนมีขนสีขาว รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปรีหรือรูปกลม เกสรตัวเมีย ผลรูปกลม เส้นผ่าน ศูนย์กลาง ๕-๑๐ มม.

คนที่เขมามีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาค พบตามป่าผลัดใบและพื้นที่เปิดโล่งบนภูเขาหินปูน ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๔๐๐ ม. ออกดอกเดือนมีนาคมถึงสิงหาคม เป็นผลเดือนกรกฎาคมถึง กันยายน ในต่างประเทศพบที่ประเทศอิรัก คูเวต ปากีสถาน อินเดีย ภูฏาน ศรีลังกา เมียนมาร์ จีน ไต้หวัน เวียดนาม มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย และภูมิภาคโพลินีเซีย

ประโยชน์ มีสรรพคุณเป็นสมุนไพรช่วยลดพิษไข้และแก้อาการปวดท้อง เนื่องจากโรคกระเพาะอาหารอักเสบ ใบแก้ปวดศีรษะ บรรเทาอาการท้องเสีย แก้โรคเหน็บชา

คล้าน้ำ
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Thalia dealbata Fraser

Malacarya dealbata (Fraser) Raf., *Maranta dealbata* (Fraser) A. Dietr.

MARANTACEAE

พุทธรักษา น้ำ สั้จรักษา

คล้าน้ำเป็นพืชล้มลุกอายุหลายปีหรือเป็นพืชชายน้ำ ลำต้นเป็นเหง้าใต้ดิน ใบ กาบใบ และดอกเจริญเหนือดิน สูง ๑-๓ ม. ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับออกเป็นกระจุกที่โคนต้น รูปไข่แกมรูปรี กว้าง ๒๐-๒๕ ซม. ยาว ๕๐-๕๐ ซม. แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง เส้นใบขนานคล้ายขนนก โคนป้านหรือกลมมน ปลายแหลม ขอบเรียบ ผิวด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างมีนวลสีขาวปกคลุม ก้านใบกลม แข็ง ยาว ๖๐-๑๕๐ ซม. ส่วนที่ติดกับฐานใบมีสีแดง โคนก้านใบเป็นกาบหุ้มประกบกันไว้ ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอด แต่ละช่อมีดอกย่อยจำนวนมาก เรียงเวียนตามแกนช่อ ทั้งช่อยาว ๑๕-๓๐ ซม. ก้านช่อดอกกลมยาว สีเขียว มีกาบรองช่อดอก ลักษณะเรียวยาว สีน้ำตาลอมม่วง รูปขอบขนาน เป็นแผ่นยาว ๑๒-๑๕ ซม. ปลายเรียวแหลม ใบประดับสีเขียวอมม่วง รูปไข่กลับ ปลายแหลม ดอกย่อยเกิดเป็นคู่เรียงกันบนแกนช่อย่อย ใบประดับย่อยมี ๒ ใบ หุ้มอยู่ค่อนข้างแข็ง โค้งงุ้ม และมีนวลสีขาวปกคลุม ดอกย่อยสีม่วงเข้ม กว้าง ๐.๗-๑.๓ ซม. ยาว ๑.๓-๑.๗ ซม. สมมาตรด้านข้าง ไม่มีก้านดอก กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ เป็นเยื่อบางใส มีเส้นสีม่วงตามยาว รูปไข่ กว้าง ๓-๗ มม. ยาว ๗-๘ มม. ปลายเรียวแหลม กลีบดอกบาง โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น ๓ แฉก ไม่ชัดเจน เกสรเพศผู้ ๓ เกสร สีม่วงเข้ม ที่สมบูรณ์มี ๑ เกสร มีอับเรณูสีเหลืองอ่อนติดที่ขอบที่เป็นหมันมี ๒ เกสร แผ่ออกเป็นแผ่นบางคล้ายกลีบดอก รังไข่ใต้วงกลีบ มี ๓ ช่อง แต่ละช่องมีออวูล ๑ เม็ด ก้านยอดเกสรเพศเมียโค้งงอ ยาว ๒-๔ มม. ยอดเกสรเพศเมียแผ่ออกเป็นแผ่น ผลแบบผลแห้งไม่แตก สีน้ำตาล รูปกลมรี เส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๖-๑ ซม. มีเยื่อหุ้มเมล็ดติดทน

คล้าน้ำมีถิ่นกำเนิดในแถบอเมริกาเหนือ และนำเข้ามาปลูกเป็นไม้ประดับในประเทศไทย ขึ้นตามริมน้ำ ในพื้นที่ชุ่มชื้น และมีอินทรีย์วัตถุสูง ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม

ประโยชน์ นิยมปลูกเป็นไม้ประดับตามริมน้ำหรือปลูกในกระถางประดับตามอาคารได้ นอกจากนี้ช่อดอกนำมาปักแจกันได้นานหลายสัปดาห์ ดอกแห้งนำมาทำดอกไม้แห้ง

คล้าน้ำช่อห้อย

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Thalia geniculata L.

Maranta flexuosa C. Presl, *M. geniculata* (L.) Lam.,

Renealmia geniculata (L.) D. Dietr.

MARANTACEAE

กล้วยไม้่น้ำ

คล้าน้ำช่อห้อยเป็นไม้ชายน้ำล้มลุกอายุหลายปี สูง ๑-๓ ม. ลำต้นใต้ดินเป็นเหง้า ลำต้นเหนือดินแตกเป็นกอ ขึ้นตามชายน้ำ ใบเดี่ยว เรียงสลับใกล้โคนต้น รูปไข่หรือรูปใบหอก กว้าง ๗-๒๒ ซม. ยาว ๑๕-๕๐ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนมนหรือเว้ารูปหัวใจตื้นๆ ขอบเรียบ ด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีนวลเป็นมัน กาบใบสีเขียวหรือสีม่วงแดง ยาว ๓๐-๑๐๐ ซม. ก้านใบรูปทรงกระบอก สีเขียวหรือสีม่วงแดง ยาว ๐.๕-๒ ม. ระหว่างปลายก้านใบกับโคนใบมีข้อต่อสีเหลืองถึงสีน้ำตาลอ่อน ยาว ๑.๓-๒ ซม. ข้อดอกแบบข้อแยกแขนง ออกที่ยอด ข้อดอกโปร่ง แผ่กว้าง ช่อย่อยแบบช่อเชิงลด ก้านช่อดอกรูปทรงกระบอก ยาว ๑-๓ ม. แต่ละช่อมีช่อย่อย ๑๐-๑๕ ช่อ แกนช่อย่อยเรียงซิกแซกและห้อยลง กาบรองช่อดอกรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก กว้าง ๐.๘-๑ ซม. ยาว ๗.๕-๑๕ ซม. มีขนสั้นประปราย ดอกสีม่วงอ่อน ติดที่แกนช่อย่อยเป็นคู่ มีใบประดับย่อย ๒ ใบ ใบประดับย่อยใบล่างสีเขียว รูปไข่หรือรูปรี กว้าง ๐.๗-๑.๕ ซม. ยาว ๒-๒.๕ ซม. มีขนสั้นนุ่ม ใบประดับย่อยใบบนสีเขียว รูปรี กว้าง ๐.๕-๑ ซม. ยาว ๑-๑.๓ ซม. สีเขียว กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ เป็นเยื่อบางใส สีม่วง กว้าง ๕-๗ มม. ยาวประมาณ ๑ ซม. กลีบดอกบาง โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น ๓ แฉก เกสรเพศผู้ ๓ เกสร แผ่ออกเป็นแผ่นบาง ลักษณะคล้ายกลีบดอก ที่สมบูรณ์มี ๑ เกสร สีเหลือง มีอับเรณูติดที่ขอบ เกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน ๒ เกสร มี ๑ เกสรที่มีสีม่วงอ่อน ขอบหยิกย่น กว้าง ๑-๑.๒ ซม. ยาว ๑.๕-๒ ซม. อีกหนึ่งเกสรสีม่วง ขนาดเล็กกว่า ฝังอยู่ในใต้วงกลีบ มี ๓ ช่อง แต่ละช่องมีออวุล ๑ เม็ด ก้านยอดเกสรเพศเมียโค้งงอ ยาวประมาณ ๕ มม. ยอดเกสรเพศเมียแผ่ออกเป็นแผ่น ผลแบบผลแห้งไม่แตก รูปทรงรีหรือค่อนข้างกลม สีน้ำตาลดำ เมล็ด มี ๑ เมล็ด สีน้ำตาลดำหรือสีดำ ผิวเรียบ มีเยื่อหุ้มเมล็ด

คล้าน้ำช่อห้อยเป็นพืชต่างถิ่น มีถิ่นกำเนิดในเขตร้อนของทวีปแอฟริกาและอเมริกา เจริญเติบโตได้ดีในสภาพอากาศอบอุ่นและอากาศร้อน นำเข้ามาปลูกเป็นไม้ประดับในประเทศไทย ขึ้นตามริมน้ำและปลูกในกระถาง ออกดอกและเป็นผลตลอดปี

ดอกม้าแตก
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Asystasia salicifolia Craib

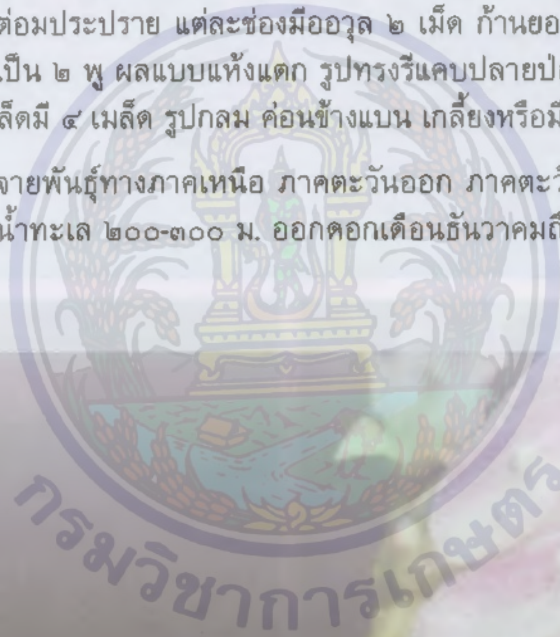
-

ACANTHACEAE

-

ดอกม้าแตกเป็นไม้พุ่ม สูงได้ถึง ๑ ม. กิ่งเป็นสี่เหลี่ยม สีน้ำตาลอ่อน มีขนประปราย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปใบหอก รูปขอบขนาน หรือรูปไข่ กว้าง ๑-๔ ซม. ยาว ๙-๒๕ ซม. ปลายแหลม โคนมน ขอบเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ มีขนสาบประปรายทั้ง ๒ ด้าน เส้นแขนงใบข้างละ ๗-๑๑ เส้น ก้านใบสั้นมากหรือไร้ก้าน ช่อดอกแบบช่อกระจุกคล้ายช่อเชิงลด ดอกออกด้านเดียว ยาว ๗-๑๖ ซม. ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ ก้านช่อยาว ๕-๑๔ ซม. ใบประดับ ๑ คู่ ใบประดับย่อย ๑ คู่ ขนาดเล็ก ก้านดอกสั้นมาก ดอกสีขาวหรือสีชมพูอมม่วง กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น ๕ แฉกเล็ก ๆ กลีบดอกรูปปากเปิด โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปแตร ด้านนอกสีม่วงแกมขาว ปลายแยกเป็น ๕ แฉก แยกเป็น ๒ ซีก ซีกบน ๒ แฉก ซีกล่าง ๓ แฉก แต่ละแฉกรูปไข่ สีขาวหรือสีม่วงอ่อน มีจุดสีม่วงที่กลีบล่าง มีขนประปราย แฉกกลีบดอกเรียงแบบซ้อนเหลื่อมในดอกตูม เกสรเพศผู้ ๔ เกสร มี ๒ คู่ยาวไม่เท่ากัน ติดใกล้โคนหลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณูค่อนข้างหนา มีขนต่อมประปราย อับเรณูรูปขอบขนาน แดงตามช่อง รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มี ๒ ช่อง มีขนต่อมประปราย แต่ละช่องมีออวุล ๒ เม็ด ก้านยอดเกสรเพศเมียเรียวยาวประมาณ ๒.๕ ซม. ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น ๒ พู ผลแบบแห้งแตก รูปทรงรีแคบปลายป่อง ยาว ๐.๕-๑ ซม. ปลายสุดเป็นติ่งแหลม มีขนต่อมประปราย เมล็ดมี ๔ เมล็ด รูปกลม ค่อนข้างแบน กลีบเลี้ยงหรือมีขนสั้นนุ่ม

ดอกม้าแตกมีเขตการกระจายพันธุ์ทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงใต้ พบขึ้นตามที่รกร้างหรือตามชายป่า ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๒๐๐-๓๐๐ ม. ออกดอกเดือนธันวาคมถึงมกราคม เป็นผลเดือนมกราคม ถึงกุมภาพันธ์

มหาวิทยาลัยเกษตร

กุหลาบปากแหลม

ชื่อพ้อง

Brachycorythis acuta (Rchb. f.) Summerh.

Gymnadenia acuta Rchb. f., *Brachycorythis obovalis* Summerh.,
Phyllomphax acuta (Rchb. f.) Schltr., *P. obovalis* (Summerh.) Szlach.,
Platanthera acuta (Rchb. f.) Kraenzl.

วงศ์

ORCHIDACEAE

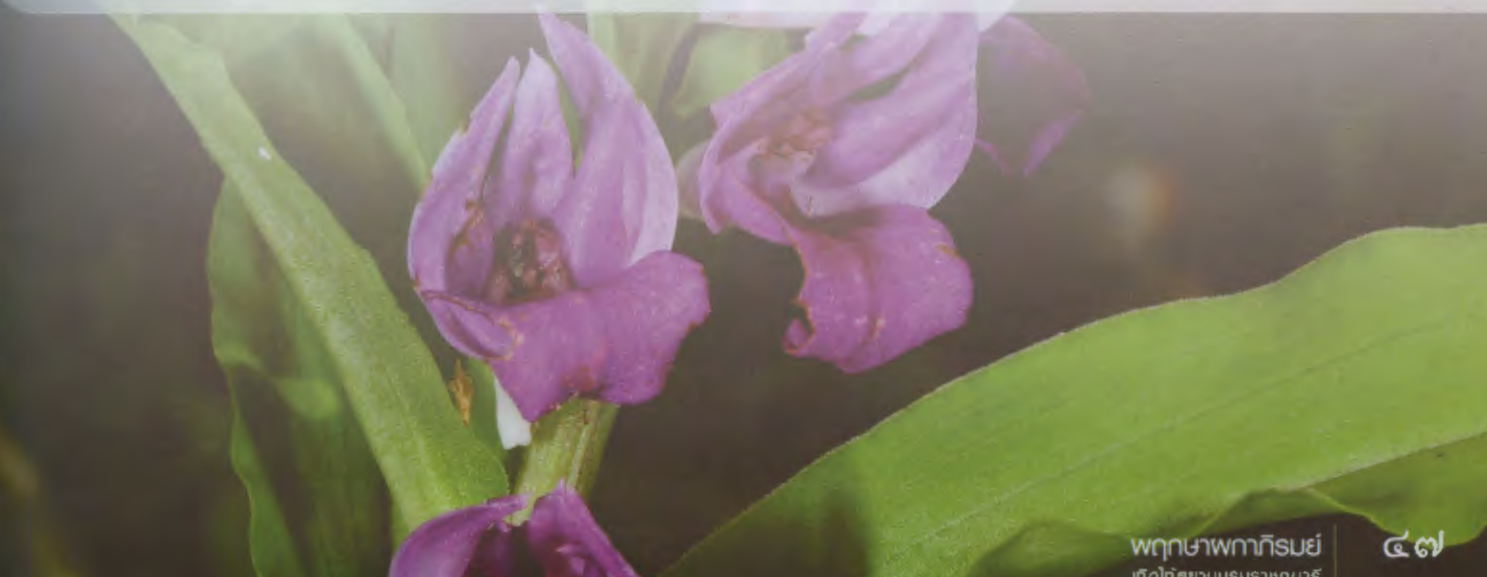
ชื่ออื่นๆ

เอื้องดอกเทียน

กุหลาบปากแหลมเป็นกล้วยไม้ดิน มีหัวใต้ดินสะสมอาหารสีน้ำตาลอ่อน รูปรีหรือรูปขอบขนาน ยาว ๒-๓ ซม. รากสีขาวแกมน้ำตาล อวบน้ำ ออกที่โคนลำต้นใต้ดิน ลำต้นเหนือดินตั้งตรง สีเขียวแกมม่วงหรือสีม่วงอมแดง ตันเหนือดินรวมช่อดอก สูง ๑๐-๔๐ ซม. มีขนละเอียดสีขาวยาวประปรายถึงหนาแน่น ใบเดี่ยว มีจำนวนมาก เรียงเวียน รูปรี รูปรีแกมขอบขนาน หรือรูปรีแกมรูปใบหอก กว้าง ๑.๓-๒.๘ ซม. ยาว ๔-๑๒ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ขอบเรียบหรือหยักเป็นคลื่นเล็กน้อย แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมันเกือบเกลี้ยง ผิวด้านล่างสีจางกว่าเล็กน้อย มีขนละเอียดสีขาวยาวประปรายถึงหนาแน่น เส้นกลางใบเป็นร่องทางด้านบน หนุนชัดเจนทางด้านล่าง เส้นออกจากโคนใบขนานกับขอบใบมี ๓ เส้น เห็นชัดเจนทางด้านล่าง ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือคล้ายช่อเชิงลด ออกที่ยอด ตั้งตรง ทั้งช่อยาว ๕-๒๑ ซม. มี ๖-๑๐ ดอก ก้านช่อดอกและแกนช่อดอกสีเขียวอ่อนหรือสีม่วงแกมแดง ใบประดับสีเขียวอ่อน มีขนาดและรูปร่างคล้ายใบ เรียงเวียน รูปรีหรือรูปใบหอก กว้าง ๑-๒ ซม. ยาว ๒.๔-๘ ซม. ปลายแหลม แต่ละช่อใบประดับมีดอก ๑ ดอก ก้านดอกและรังไข่ ยาวรวมกัน ๑-๑.๕ ซม. ดอกสีม่วงอมชมพูหรือสีม่วงอมแดง เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑-๑.๗ ซม. กลีบเลี้ยงสีม่วงอมชมพู ๓ กลีบ กลีบเลี้ยงบนรูปใบหอกแกมรูปรีหรือรูปใบหอก กว้าง ๒.๒-๔.๓ มม. ยาว ๐.๗-๑.๔ ซม. ปลายเรียวแหลม กลีบเลี้ยงคู่ข้างรูปใบหอกหรือรูปเคียว ฐานเบี้ยวเล็กน้อย กว้าง ๒-๕ มม. ยาว ๐.๘-๑.๒ ซม. ปลายเรียวแหลม กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างสีม่วงเข้ม รูปใบหอกแกม กว้าง ๒-๕ มม. ยาว ๐.๗-๑ ซม. ปลายเรียวแหลม กลีบล่าง ๑ กลีบ เป็นกลีบปากสีม่วงเข้มหรือสีม่วงอมชมพู รูปรีถึงรูปไข่กลับแคบ กว้าง ๐.๖-๑.๑ ซม. ยาว ๑.๑-๑.๔ ซม. ปลายแหลมถึงเรียวแหลม โค้งหรือม้วนลง ขอบกลีบหยักเป็นคลื่น เตยสีขาวอมชมพูรูปกรวย ยาว ๐.๖-๑.๑ ซม. เล้าเกสรสีม่วงอ่อน ยาว ๑-๓ มม. อับเรณูสีม่วงเข้มแต่ละซีกรูปคล้ายกระบองโค้ง แตกตามยาว กลุ่มเรณูมี ๒ กลุ่ม แต่ละกลุ่มรูปรี ยาวประมาณ ๒ มม. รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี ๑ ช่อง ออวูลจำนวนมาก ผลแบบผลแห้งแตก รูปขอบขนาน ยาว ๑.๖-๒ ซม. เมล็ดเล็กเป็นผง มีจำนวนมาก

กุหลาบปากแหลมมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงใต้ พบขึ้นตามชายป่าดิบแล้งและป่าเบญจพรรณ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑๐๐-๑,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม เป็นผลเดือนสิงหาคมถึงธันวาคม ในต่างประเทศพบที่อินเดีย เมียนมาร์ จีน และกัมพูชา

ประโยชน์ มีศักยภาพในการปลูกเป็นไม้ประดับ

กรมวิชาการเกษตร

เครือเทพรัตน์

Thepparatia thailandica Phuph.

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

MALVACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

เครือเทพรัตน์เป็นไม้เถาเนื้อแข็ง สูง ๑๗-๓๐ ม. ลำต้นและกิ่งรูปทรงกระบอก มีเส้นผ่านศูนย์กลาง ๔-๑๕ ซม. เปลือกหนาและเหนียว สีน้ำตาลอมแดง มีช่องอากาศกระจายทั่วไป กิ่งอ่อนมีขนสั้นสีขาวประปรายถึงหนาแน่น กิ่งแก่เกือบเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงเวียน ออกที่ปลายกิ่ง รูปคล้ายรูปเรียงใบหอกกว้าง ขอบเว้าเป็นแฉกตื้นๆ ๓ แฉก กว้าง ๔.๕-๑๔ ซม. ยาว ๔.๓-๑๕ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนเว้ารูปหัวใจ ขอบหยักมนหรือหยักซี่ฟันห่างๆ มีขนใบกึ่งหนาคล้ายแผ่นหลัง ผิวด้านบนสีเขียว มีต่อมขนาดเล็กกระจายทั่วไป ผิวล่างสีจางกว่าเล็กน้อย มีขนรูปดาวขนาดเล็กและขนาดใหญ่ประปรายถึงหนาแน่น เส้นกลางใบนูนเด่นชัดทางด้านล่าง เส้นใบย่อยแบบร่างแห ก้านใบ ยาว ๔-๑๐ ซม. มีขนรูปดาวประปรายถึงหนาแน่น หูใบรูปคล้ายเส้นด้าย ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ปลายกิ่ง ห้อยลง ทั้งช่อยาว ๗-๔๒ ซม. แต่ละช่อมีดอกจำนวนมาก ก้านช่อดอกยาว ๔-๑๗ ซม. แขนงช่อดอกยาว ๗-๑๕.๕ ซม. ก้านดอกยาว ๑-๒ ซม. ทั้งก้านช่อดอก แขนงช่อดอก และก้านดอกมีขนนุ่มสีขาวหนาแน่น รังไข่ประดับสีเขียวอ่อนหรือ สีเขียวแกมน้ำตาลแดง โคนเชื่อมติดกันเล็กน้อย ปลายแยกเป็นแฉก ๕-๗ แฉก แต่ละแฉกรูปรี กว้างประมาณ ๓ มม. ยาว ๐.๘-๑ ซม. ปลายแหลม กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน เชื่อมติดกันประมาณครึ่งของความยาวกลีบ ปลายแยกเป็น ๕ แฉก รูปไข่ กว้าง ๔-๖ มม. ยาว ๖-๙ มม. ปลายแหลม ด้านนอกมีขนนุ่มตามยาว ๑ เส้น ทั้งรังไข่ประดับและ กลีบเลี้ยงมีขนรูปดาวสีขาวหนาแน่น กลีบดอกสีม่วงแดงหรือสีเลือดนก มี ๕ กลีบ เรียงเวียนซ้อน รูปคล้ายรูปประฆัง ยาว ๒-๓ ซม. กลีบรูปไข่กลับ กว้าง ๑.๔-๑.๗ ซม. ยาว ๓-๓.๒ ซม. ปลายมน ผิวด้านบนสีเหลืองแกมม่วงแดง ผิวด้านในสีม่วงแดงเข้ม ขอบกลีบมีขนออก เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว ๑-๑.๕ ซม. อับเรณูสีเหลืองสด รังไข่สีเขียวรูปทรงรี ยาว ๓-๔ มม. ก้านเกสรเพศเมียสีขาว อยู่ภายในหลอดเส้าเกสร รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ผลแบบผลแห้งแตก สีเขียวอ่อน

เครือเทพรัตน์เป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบขึ้น พันธุ์ไม้ใหญ่ตามป่าดิบแล้งใกล้ลำธาร ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๗๐๐-๑,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนมีนาคมถึงเมษายน เป็นผลเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม

สกุล *Thepparatia* เป็นพืชสกุลใหม่ของโลก ตั้งขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ค้นพบโดยนักพฤกษศาสตร์จากหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ประโยชน์ มีศักยภาพในการนำมาปรับปรุงพันธุ์เพื่อใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับ

กรมวิชาการเกษตร

เครือพุ่มม่วง

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Argyreia kerrii Craib

Lettsomia kerrii (Craib) Kerr

CONVOLVULACEAE

เครือพุ่มม่วงเป็นไม้เถาอายุหลายปี ยาว ๔-๕ ม. ลำต้นสีเขียวอมม่วงหรือสีน้ำตาลอมแดง ทอดเลื้อยไปตามพื้นดินหรือเลื้อยพันตามต้นไม้ขนาดเล็ก มีเส้นผ่านศูนย์กลาง ๒-๕ มม. เกือบทุกส่วนของต้นมีน้ำยางสีขาวข้นคล้ายนม มีขนแข็งเอนสีทองหรือสีเหลืองอ่อนประปรายถึงหนาแน่น ใบเดี่ยว มีจำนวนมาก เรียงเวียน รูปหัวใจ รูปใบหอกแกมรูปไข่ หรือรูปใบหอก กว้าง ๒.๖-๑๐ ซม. ยาว ๘-๑๕ ซม. ปลายแหลม เรียวแหลม หรือเป็นติ่งสั้น โคนใบรูปหัวใจเว้าลึก ขอบเรียบ แผ่นใบกึ่งหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนสีเขียวเข้ม ผิวด้านล่างสีจางกว่าเล็กน้อย มีขนแข็งเอนสีทองหนาแน่นทั้ง ๒ ด้าน โดยเฉพาะด้านล่าง เส้นแขนงใบข้างละ ๕-๘ เส้น เห็นชัดเจนทางด้านล่าง ก้านใบสีน้ำตาลอมแดง ยาว ๒-๗ ซม. มีขนแข็งเอนหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ห้อยลง มี ๑-๔ ช่อ แต่ละช่อมีดอกย่อย ๑-๓ ดอก ทอยอบานทีละดอก ก้านช่อดอกยาว ๐.๘-๓ ซม. ก้านดอกยาว ๐.๑-๑.๕ ซม. ทั้งก้านช่อดอกและก้านดอกมีขนแข็งเอนสีทองหนาแน่น ใบประดับสีน้ำตาลอมแดง รูปใบหอกหรือรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง ๕-๗ มม. ยาว ๑-๓.๘ ซม. ปลายเรียวแหลม ขอบเป็นคลื่น ผิวด้านบนมีขนแข็งเอนหนาแน่นทั้ง ๒ ด้าน กลีบเลี้ยงสีเขียวหรือสีเขียวอมม่วง มี ๕ กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน รูปไข่หรือรูปเกือบกลม กว้าง ๔-๖ มม. ยาว ๕-๗ มม. ปลายมน ขอบเรียบ กลีบเลี้ยงที่อยู่ชั้นนอก ๒ กลีบ มีขนสั้นนุ่มห่างๆ หนาแน่นกว่ากลีบเลี้ยงที่อยู่ชั้นใน ๓ กลีบ กลีบดอกสีม่วงอมแดง โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง ยาว ๔-๕ ซม. แล้วผายออก เส้นผ่านศูนย์กลาง ๒.๕-๓ ซม. ปลายแยกเป็นแฉกคล้ายปากแตร มี ๕ แฉก หลอดดอกด้านนอกสีม่วงอ่อน ผิวเกลี้ยง ผิวด้านในถึงปลายกลีบสีม่วงอมแดงเข้ม เกสรเพศผู้มี ๕ เกสร เชื่อมติดกับโคนหลอดดอก ก้านชูอับเรณูสีม่วงแดง ยาว ๑.๑-๑.๒ ซม. อับเรณูสีม่วงแดง รูปรีแกมรูปขอบขนาน รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบสีขาว รูปไข่ ยาว ๓-๕ มม. ก้านเกสรเพศเมียสีม่วงแดง ยาว ๒-๒.๕ ซม. ยอดเกสรมีขนาดเล็กสีขาว เป็นตุ่มกลม ๒ ตุ่ม ผลแบบผลมีเนื้อหนึ่งถึงหลายเมล็ด รูปทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง ๘-๙ มม. เมล็ดมี ๔ เมล็ด สีน้ำตาลเข้ม ผิวเกลี้ยง

เครือพุ่มม่วงเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบขึ้นตามป่าเต็งรังผสมสน ป่าเต็งรังผสมก่อ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๓๐๐-๑,๑๐๐ ม. ออกดอกเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน เป็นผลเดือนสิงหาคมถึงธันวาคม

ประโยชน์ มีศักยภาพในการนำมาปรับปรุงพันธุ์หรือใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับ

เครือม่วง
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Craspedolobium unijugum (Gagnep.) Z. Wei & Pedley

Callerya unijuga (Gagnep.) H. Sun

FABACEAE

เครือม่วงเป็นไม้พุ่มหรือไม้รอเลื้อยอายุหลายปี ยาวได้ถึง ๓ ม. มักเลื้อยทอดแผ่กิ่งก้านปกคลุมพื้นและไม้ต้นขนาดเล็ก เปลือกเรียบ สีสน้ำตาลเข้ม ทุกส่วนที่ยังอ่อนมีขนกำมะหยี่สีน้ำตาลประปรายถึงหนาแน่น มีช่องอากาศสีน้ำตาลกระจายทั่วไปถึงหนาแน่น กิ่งแก่เกือบเกลี้ยง ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงเวียน มี ๓ ใบย่อยรูปไข่กลับ รูปเกือบกลม หรือรูปรีกว้าง กว้าง ๓-๖ ซม. ยาว ๕-๑๐ ซม. ใบย่อยใบกลางมีขนาดใหญ่ที่สุด ใบย่อยคู่ข้างมีขนาดเล็กกว่าเล็กน้อย ปลายแหลม มน หรือมีติ่งแหลม โคนมนหรือรูปปลีมี ขอบหยักเป็นคลื่นเล็กน้อย แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนสีเขียวเข้ม เกือบเกลี้ยงหรือมีขนหนาแน่นตามเส้นใบ ด้านล่างมีนวลสีเงินหรือสีขาว มีขนนุ่มสีน้ำตาลประปรายตามเส้นใบ เส้นแขนงใบข้างละ ๕-๖ เส้น อนุชัดเจนทางด้านล่าง เส้นใบย่อยแบบชั้นบันได ก้านใบยาว ๕-๙ มม. ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือช่อกระจุกเชิงประกอบ ออกตามซอกใบและปลายยอด ตั้งขึ้นยาว ๑๕-๒๕ ซม. ใบประดับรูปใบหอก หลุดร่วงง่าย ดอกภายในช่อมีจำนวนมาก ก้านช่อดอกยาว ๒-๕ ซม. ดอกสีม่วงแกมชมพู รูปดอกถั่ว ก้านดอกยาว ๒-๕ มม. กลีบเลี้ยงสีม่วงอมน้ำตาล โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง ด้านนอกมีขนกำมะหยี่สีน้ำตาลแดงปกคลุมหนาแน่น ปลายแยกเป็น ๕ แฉก กลีบดอก ๕ กลีบ แยกจากกันเป็นอิสระ กลีบกลางรูปไข่กลับ มีขนาดใหญ่และคลุมกลีบอื่น ยาวประมาณ ๑ ซม. กลีบเลี้ยงคู่ข้างและกลีบคู่ล่างรูปขอบขนานแคบ ยาวประมาณ ๑ ซม. เกสรเพศผู้ ๑๐ เกสร โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดหุ้มรังไข่ ปลายแยกเป็นก้านชูอับเรณู รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มี ๑ ช่อง ออวูล ๕-๗ เม็ด ก้านยอดเกสรเพศเมียโค้งงอขึ้น ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผลแบบผลแห้งแตก เป็นฝัก รูปขอบขนาน กว้าง ๑-๑.๒ ซม. ยาว ๖-๙ ซม. มีขนนุ่มสีน้ำตาลหนาแน่น ขอบฝักเป็นสันนูนตามยาว เมล็ดมี ๓-๗ เมล็ด รูปคล้ายรูปไต สีดำผิวเรียบเป็นมัน

เครือม่วงมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบขึ้นตามป่าดิบเขาที่ค่อนข้างเปิด ตามพื้นหินและป่าละเมาะเขาต่ำ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๘๐๐-๒,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม เป็นผลเดือนพฤษภาคม ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์ จีน และลาว

ประโยชน์ มีศักยภาพในการนำมาปรับปรุงพันธุ์เพื่อใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับ

งา
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Sesamum indicum L.
Dysosmon amoenum Raf., *Sesamum africanum* Tod.,
S. occidentale Heer & Regel
PEDALIACEAE
งาขาว งาดำ นีโซ ไออยู่มั่ว

งาเป็นไม้ล้มลุก สูง ๓๐-๑๐๐ ซม. ลำต้นเป็นเหลี่ยม มีร่องตามยาวตามลำต้น มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปไข่หรือรูปใบหอก กว้าง ๒-๕ ซม. ยาว ๖-๑๐ ซม. สีเขียวอ่อนถึงเขียวเข้ม ปลายแหลม ขอบใบเรียบหรือหยักเป็นฟันเลื่อย แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ดอกเดี่ยว ออกตามซอกใบใกล้ปลายยอด ดอกสีขาว หรือสีชมพูอมม่วง ดอกยาว ๔-๕ ซม. กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นหลอดหรือเชื่อมติดกันที่โคน ยาวประมาณ ๕ มม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก รูปสามเหลี่ยม ด้านนอกมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น กลีบดอกสีขาวหรือสีชมพูอมม่วง เชื่อมติดกันเป็นหลอด รูปปากเปิด ยาว ๔-๕ ซม. ด้านนอกมีขนหนาแน่น กลีบด้านบนรูปครึ่งวงกลม กลีบด้านล่าง แยกเป็น ๓ แฉก แฉกกลางค่อนข้างกลม ยื่นออกมาจากส่วนอื่น สีเหลืองประสีชมพูแกมม่วง ส่วนกลีบด้านข้างอีก ๒ กลีบ รูปครึ่งวงกลม ขนาดเล็กกว่า เกสรเพศผู้ ๔ เกสร สั้น ๒ เกสร ยาว ๒ เกสร รังไข่เหนือวงกลีบ ปลายเกสรเพศเมียแยกเป็น ๒ แฉก ผลแบบผลแห้งแตก รูปทรงกระบอกยาว ๒-๓ ซม. เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ ซม. มี ๔ พู มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น เมล็ดมีสีขาว เหลือง แดงเข้ม และน้ำตาลถึงเกือบดำ แบน รูปไข่หรือรูปหัวใจ กว้าง ประมาณ ๒ มม. ยาว ๓-๔ มม. มีจำนวนมาก

งาเป็นพื้นต่างประเทศที่มีการนำเข้ามาปลูกในประเทศไทยทั่วทุกภาค ออกดอกเดือนกันยายนถึงตุลาคม ในต่างประเทศพบที่ทวีปแอฟริกาและอินเดีย

ประโยชน์ พืชเศรษฐกิจที่มีการปลูกอย่างแพร่หลายและมีคุณค่าทางอาหารสูง โดยมีการนำไปใช้ทำผลิตภัณฑ์ เพื่อสุขภาพและอุตสาหกรรมความงาม นอกจากนี้ยังมีสรรพคุณลดการอุดตันของหลอดเลือด ใช้หมักผสมทำให้ เส้นผมดกดำ ไม่หลุดร่วงง่าย ผมไม่แห้งแตกปลาย ใช้บำรุงผิวหน้า ผิวกาย กระตุ้นการไหลเวียนของระบบน้ำเหลือง ช่วยให้หลอดเลือดขยาย

กรมวิชาการเกษตร

จำฮ่อม
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Strobilanthes auriculata Nees var. *auriculata*

ACANTHACEAE

คอกม้าแตก หญ้าเล็กนาป่า

จำฮ่อมเป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก สูง ๐.๕-๒ ม. มีกิ่งก้านมาก ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยม มีขนหยาบแข็ง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนานแกมรูปรี กว้าง ๑.๕-๖ ซม. ยาว ๒-๒๐ ซม. โคนรูปติ่งหู ปลายเรียวแหลม ขอบจักฟันเลื่อยถึงเป็นคลื่น เส้นแขนงใบข้างละ ๑๒-๑๕ เส้น ทั้งสองด้านมีขนยาวห่างประปราย ไม่มีก้านใบ ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ยาว ๓-๑๐ ซม. อาจพบมากกิ่งในหนึ่งช่อ ก้านช่อดอกยาว ๒-๔ ซม. เป็นสี่เหลี่ยมมีร่องตามยาว ใบประดับซ้อนเหลื่อม รูปไข่กว้างถึงรูปไข่กลับแกมรูปรี กว้างประมาณ ๑.๕ ซม. ยาว ๐.๘-๒ ซม. โค้งลงและติดทน มีขนครุย ปลายเป็นติ่งแหลมอ่อน กลมมน หรือเว้าตื้น ไม่มีใบประดับย่อย วงกลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก ขนาด ๖-๑๒ มม. มีขนต่อมที่ปลายยาวห่าง รูปแถบขนาดไม่เท่ากัน สองแฉกมีขนาดเล็กกว่าแฉกอื่น ขอบเป็นขนครุย ปลายแหลมเล็กน้อย กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดสีม่วงถึงม่วงเข้ม รูปแตร กลีบดอกยาว ๒.๕-๓ ซม. โค้งงอ ปลายแฉกมี ๕ แฉก ขนาด ๓-๕ มม. ด้านนอกมีขนปลายต่อมยาวห่าง ด้านในเกลี้ยง เกสรเพศผู้ ๔ เกสร สองคู่ยาวไม่เท่ากัน ก้านชูอับเรณูยาว ๒-๕ มม. อับเรณูรูปขอบขนาน รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ ๓.๒ ซม. ผลแบบผลแห้งแตก รูปขอบขนานแกมรูปไข่ ยาว ๘-๑๐ มม. เกลี้ยง เมล็ดมี ๔ เมล็ด

จำฮ่อมมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย พบตามป่าเปิดโล่ง บริเวณริมถนน และป่าผสมผลัดใบ ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๗๕๐ ม. ในต่างประเทศพบที่อินเดีย บังกลาเทศ เนปาล ปากีสถาน เมียนมาร์ และมาเลเซีย

จำข้อมดง

Peristrophe bivalvis (L.) Merr.

ชื่อพ้อง

Justicia bivalvis L.

วงศ์

ACANTHACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

จำข้อมดงเป็นไม้ล้มลุก สูงประมาณ ๑ ม. ลำต้นมีร่องตามยาว ๖ ร่อง เกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปใบหอก ปลายเรียวแหลม แแหลม หรือมน โคนสอบเรียว ขอบเรียบ มีขนสั้นประปราย กว้าง ๑.๕-๕ ซม. ยาว ๔-๑๒ ซม. เส้นแขนงใบข้างละ ๕-๖ เส้น ก้าน ยาว ๑-๓ ซม. ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ยอดหรือตามซอกใบ ก้านช่อยาว ๐.๕-๒ ซม. เกลี้ยงหรือมีขนประปราย ใบประดับรูปไข่ รูปรี หรือรูปขอบขนาน ปลายแหลม มน หรือเว้า โคนเว้ารูปหัวใจ แต่ละใบประดับมี ๑-๓ ดอก กว้าง ๐.๕-๑.๔ ซม. ยาว ๑-๒ ซม. มีขนสั้นนุ่ม ขอบเรียบหรือมีขนยาว ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม กว้างประมาณ ๐.๓ ซม. ยาวประมาณ ๐.๕ ซม. ปลายแหลม กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก รูปใบหอก ยาวประมาณ ๐.๔ ซม. ปลายแหลม มีขนสั้นนุ่ม วงกลีบดอกสีม่วงบานเย็น รูปปากเปิด ด้านนอกมีขนสั้นนุ่ม ปลายแยก ๒ แฉก ซีกบนมี ๑ แฉก รูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. ขอบเรียบ ปลายเว้าตื้นๆ เป็น ๓ พู โคนกลีบมีขนยาวสีขาวติดตรงกลาง ซีกล่างมี ๑ แฉก รูปไข่ ขอบเรียบ ปลายมน เกสรเพศผู้ ๔ เกสร ติดใกล้โคนหลอดกลีบดอก ยาวประมาณ ๑.๗ ซม. อับเรณู ๒ พู ยาวประมาณ ๐.๓ ซม. แต่ละพูขนาดเท่ากัน รังไข่รูปทรงกลมหรือรูปรี ยาวประมาณ ๒.๕ มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ ๒.๕ ซม. มีขนสั้นประปราย ผลแบบผลแห้งแตก รูปขอบขนาน ยาว ๑-๑.๕ ซม. ปลายแหลม มีสั้นประปราย

จำข้อมดงมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย พบตามป่าดิบแล้ง ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๖๐๐ ม. ในต่างประเทศพบที่อินเดีย ศรีลังกา เวียดนาม มาเลเซีย และอินโดนีเซีย

ชมพูเชียงดาว
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Pedicularis siamensis Tsoong

-
OROBANCACEAE

ชมพูเชียงดาวเป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี ขึ้นเบียดนรากพืชอื่น ลำต้นมีขนปกคลุม สูง ๔๐-๖๐ ซม. ใบเดี่ยว มี ๓-๔ ใบ เรียงเป็นวงรอบ รูปรีหรือรูปขอบขนาน ยาว ๑.๕-๔.๕ ซม. หักกลีบแบบขนนก เส้นแขนงใบข้างละ ๕-๑๒ เส้น ขอบหยักซี่ฟัน มีขนบางและแห้งทั้งสองด้าน ช่อดอกแบบช่อกระจุกยาว ๓๐-๔๐ ซม. ดอกสีชมพูถึงม่วงเข้ม กลีบเลี้ยงเป็นหลอด ยาว ๐.๘-๑ ซม. เป็นริ้ว ปลายแยกเป็น ๕ กลีบ กลีบเล็กรูปแถบ ๑ กลีบ กลีบรูปใบหอกกลับ ๔ กลีบ ขอบจัก ยาว ๐.๒-๐.๓ ซม. กลีบดอกเป็นหลอด รูปปากเปิด ยาวประมาณ ๒ ซม. เกสรตัวผู้ ๔ เกสรตัวเมีย ๒ ยาว ๒ เกสรตัวผู้ ก้านเกสรตัวผู้สั้นๆ ติดบนหลอดกลีบดอก อับเรณูรูปขอบขนาน โคนแหลม ก้านเกสรตัวเมียรูปเส้นด้าย ยอดเกสรเป็นตุ่ม ผลแบบผลแห้งแตก รูปไข่ แบนเล็กน้อย ยาว ๐.๘-๑.๒ ซม. ปลายเป็นติ่งแหลม

ชมพูเชียงดาวเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ที่ดอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ตามเขาหินปูนที่โล่ง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๕๐๐-๑,๘๐๐ ม. ออกดอกเดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ประดับ

ชมพู่หิน
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Didymocarpus inflatus J. F. Maxwell & Nangngam

-

GESNERIACEAE

-

ชมพู่หินเป็นไม้ล้มลุกมีอายุหลายปี ขึ้นบนหิน สูง ๓๐-๖๐ ซม. ลำต้นสีเขียวอ่อน อวบน้ำ มีขนต่อมกระจายอยู่ทั่วหรือเกือบเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปไข่ กว้าง ๓.๕-๑๑ ซม. ยาว ๖-๙ ซม. ปลายแหลม โคนกลมเบี้ยวถึงเว้ารูปหัวใจ ขอบจักฟันเลื่อยหรือจักฟันเลื่อยซ้อน แผ่นใบบาง ด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างสีเขียวอ่อน แผ่นใบทั้งสองด้านมีขน เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๗ เส้น เส้นใบย่อยแบบร่างแห ก้านใบยาว ๐.๗-๑๓.๕ ซม. มีขนต่อมดอกออกเป็นช่อแบบช่อกระจุก ออกตามปลายยอด ช่อดอกตั้งตรง ยาว ๑๔-๑๙ ซม. ก้านช่อดอกยาว ๕-๗ ซม. อวบน้ำและเกลี้ยง ใบประดับสีขาวแกมสีชมพูถึงสีม่วงแดงแกมสีขาว ออกเป็นคู่ รูปรี กว้างประมาณ ๑๔ มม. ยาวประมาณ ๘ มม. ก้านดอกยาวประมาณ ๔ มม. กลีบเลี้ยงสีขาว โคนเชื่อมติดกันรูปประฆัง หลอดกลีบเลี้ยงยาวประมาณ ๑.๕ ซม. คอหลอดกลีบเลี้ยงเส้นผ่านศูนย์กลาง ๗-๘ ซม. ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกขนาดไม่เท่ากัน ปลายแฉกรูปกลมถึงแหลม แฉกบน ๒ แฉก ยาว ๒-๒.๕ มม. แฉกล่าง ๓ แฉก ยาว ๑.๕-๒ มม. กลีบดอกสีม่วงแกมสีแดงถึงสีขาว รูปกรวย หลอดกลีบดอกยาวประมาณ ๓.๕ ซม. ปลายแยก ๕ แฉก แฉกกลีบดอกสีชมพูแกมสีแดงเข้มกว่าส่วนอื่น รูปเกือบกลมหรือรูปรี แฉกบน ๒ แฉก ขนาดเล็กกว่าแฉกล่างเล็กน้อย แฉกล่าง ๓ แฉก กว้าง ๗-๘ มม. ยาว ๕-๖ มม. เกสรเพศผู้จำนวน ๕ เกสร สมบูรณ์ ๒ เกสร ไม่สมบูรณ์ ๓ เกสร เกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์ติดบริเวณตรงกลางของหลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณูสีม่วงถึงสีขาว อับเรณูกว้างประมาณ ๑ มม. ยาวประมาณ ๓ มม. เกสรเพศผู้ที่ไม่สมบูรณ์ติดบริเวณใกล้กับเกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์ จานฐานดอกสูง ๒-๓ มม. เกลี้ยง ขอบไม่เรียบ ริงไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปทรงกระบอก ยอดเกสรเพศเมียรูปคล้ายจาน ผลแบบผลแห้งแตก สีเขียวเมื่อแก่สีน้ำตาลอ่อน รูปกระบอก กว้างประมาณ ๐.๓ ซม. ยาว ๔-๕ ซม. เมล็ดรูปรี ขนาดเล็ก

ชมพู่หินเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ที่จังหวัดเชียงใหม่ และพินธุโลก พบตามป่าดิบบริเวณพื้นที่ขึ้นบนภูเขาหินอัคนี ออกดอกเดือนสิงหาคมถึงกันยายน เป็นผลเดือนกันยายนถึงมีนาคม

ประโยชน์ มีศักยภาพนำมาพัฒนาเป็นไม้ดอกไม้ประดับได้

ชมพู่ยูนาน

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Pedicularis nigra (Bonati) Vaniot ex Bonati

Pedicularis collettii Prain var. *nigra* Bonati

OROBANACEAE

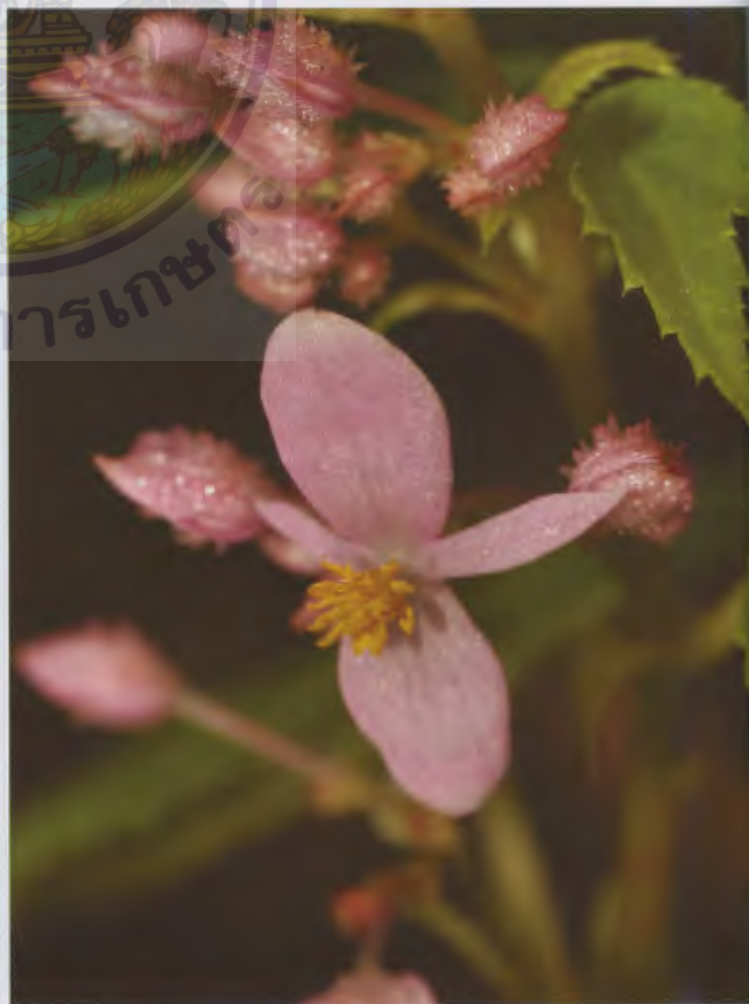
พุ่มชมพู่

ชมพู่ยูนานเป็นไม้ล้มลุกอายุปีเดียว ขึ้นเบียดรากของพืชจำพวกหญ้า สูง ๗๐-๑๒๐ ซม. มีเหง้าใต้ดินสั้นๆ อวบน้ำ ลำต้นตั้งตรงหรือเอน ลำต้นและกิ่งอ่อนสีเขียวอ่อนหรือสีน้ำตาลแกมเขียว เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีม่วงแดงอมน้ำตาล ทุกส่วนของต้นเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปแถบหรือรูปใบหอกแคบ กว้าง ๐.๔-๑.๓ ซม. ยาว ๒.๕-๘ ซม. ปลายแหลมหรือมน โคนสอบเรียวหรือรูปลิ้ม ขอบใบหยักมนหรือหยักซี่ฟันถี่ๆ แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างสีจางกว่าเล็กน้อย เกลี้ยงทั้ง ๒ ด้าน เส้นแขนงใบข้างละ ๗-๑๒ เส้น ฐานชัดเจนทางด้านล่าง เส้นใบย่อยแบบขึ้นบันได ก้านใบไร้ก้าน ช่อดอกแบบคล้ายช่อเชิงลด ออกตามซอกใบและปลายยอด ตั้งขึ้นหรือเอียง มีดอกจำนวนมาก ก้านช่อดอกสั้นหรือไร้ก้านสีเขียวอ่อนหรือสีชมพูอมแดง ก้านดอกยาว ๑-๒ มม. ใบประดับสีเขียวอ่อน คล้ายใบแต่มีขนาดเล็กกว่า รูปใบหอก รูปรี หรือรูปไข่แคบ กว้าง ๕-๘ มม. ยาว ๑.๒-๑.๘ ซม. ปลายมน ขอบหยักมนถี่ๆ เกลี้ยงทั้ง ๒ ด้าน ดอกสีม่วงอมชมพูหรือสีชมพูอ่อน สมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด กว้าง ๕-๘ มม. ยาว ๑-๑.๒ ซม. ปลายแยกเป็น ๒ แฉก ขอบเรียบ ผิวเกลี้ยงทั้ง ๒ ด้าน กลีบดอกสีม่วงอมชมพู รูปปากเปิด ยาว ๑.๓-๒.๘ ซม. โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปกรวย ผิวด้านบนนอกมีขนสั้นนุ่ม สีขาวประปราย ผิวด้านในมีขนกำมะหยี่ประปรายหรือเกลี้ยง ปลายหลอดแยกเป็น ๒ ซีก ซีกบนมี ๑ แฉก รูปหอกโค้งลง กว้างประมาณ ๒.๕ มม. ยาวประมาณ ๑.๓ ซม. ผิวด้านบนนอกมีขนประปราย ซีกล่างมี ๓ แฉก รูปขอบขนาน กว้างประมาณ ๒.๕ มม. ยาว ๑.๘-๒.๒ มม. ปลายมน เกสรเพศผู้มี ๒ คู่ แต่ละคู่ยาวไม่เท่ากัน ติดที่ฐานภายในหลอดกลีบดอก และถูกหุ้มโดยกลีบดอกซีกบน ก้านชูอับเรณูสีชมพูอ่อน ยาว ๓-๓.๕ ซม. โคนก้านมีขนประปราย อับเรณูสีขาวนวล รูปขอบขนาน ยาว ๓-๓.๕ มม. ฝังอยู่ในหลอดกลีบ มี ๒ ช่อง รูปทรงไข่แกมเบี้ยว กว้างประมาณ ๒ มม. ยาวประมาณ ๔ มม. แต่ละช่องมีอวูลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียสีชมพูอ่อน ยาวประมาณ ๔ ซม. ปลายเป็นตุ่มสีเขียวอมเขียว มีขนาดเล็ก ผลแบบผลแห้งแตกตามแนวกลางพู สีเขียวอ่อน ทรงรูปไข่ กว้าง ๖-๗ มม. ยาว ๑.๕-๑.๘ ซม. เมื่อสุกสีน้ำตาลเข้ม เมล็ดสีน้ำตาลอมดำ รูปรี ยาว ๑.๒-๑.๕ มม. มีจำนวนมาก

ชมพู่ยูนานมีสถานะภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบขึ้นตามซอกหินปูน ทุ่งหญ้า หรือที่โล่งในป่าละเมาะเขาสูง ป่าเต็งรังผสมสน และป่าก่อผสมสน ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๐๐๐-๒,๓๐๐ ม. ออกดอกเดือนกันยายนถึงธันวาคม เป็นผลเดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์ ในต่างประเทศพบที่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน

ประโยชน์ มีศักยภาพนำมาปลูกเป็นไม้ประดับได้

ชมพูนูนาน
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Begonia modestiflora Kurz
Begonia yunnanensis H. Lév
BEGONIACEAE

ชมพูนูนานเป็นพืชล้มลุก สูงได้ประมาณ ๕๐ ซม. มีหัวใต้ดิน ลำต้นเกลี้ยง รากออกตามข้อ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปสามเหลี่ยมเบี้ยว กว้าง ๒.๕-๕ ซม. ยาว ๓.๕-๖.๕ ซม. ปลายแหลมยาว โคนรูปหัวใจตื้นๆ เบี้ยว ขอบจักซี่ฟันถี่ แผ่นใบเกลี้ยง ก้านใบยาว ๑.๕-๕.๕ ซม. หูใบรูปไข่ ยาว ๕-๗ มม. ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกตามปลายกิ่งและซอกใบ ช่อดอกที่ปลายกิ่งช่วงปลายเป็นดอกเพศผู้ ที่โคนเป็นดอกเพศเมีย แต่ละช่อมีดอกเพศเมีย ๑-๒ ดอก ใบประดับรูปไข่ ยาว ๕-๖ มม. ปลายแหลมยาว ขอบจัก มีขนครุย เกลี้ยง ดอกเพศผู้ ก้านดอกยาว ๐.๕-๑ ซม. กลีบรวม ๔ กลีบ สีชมพู กลีบคู่นอกรูปไข่ ยาว ๕-๗ มม. กลีบคู่ในรูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๓ มม. เกสรเพศผู้จำนวนมาก ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันที่โคน อับเรณูยาวประมาณ ๑.๒ มม. ปลายแหลม ดอกเพศเมียมีใบประดับ ๑ ใบ ร่วงง่าย ขอบจัก กลีบรวม ๕ กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน กลีบใหญ่รูปไข่ ยาว ๗-๘ มม. ปลายมนหรือแหลม กลีบเล็กเรียวยาว รูปใบหอก ยาว ๖-๗ มม. ปลายมน รังไข่ มี ๓ ช่อง เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมีย ๓ อัน เชื่อมติดกันที่โคน ยอดเกสรหยัก ๒ พู ปิดเวียน ผลแบบผลแห้งแตก ห้อยลง กว้างประมาณ ๑ ซม. ยาวประมาณ ๐.๖ ซม. มีปีกไม่เท่ากัน ๓ ปีก ปีกกลางรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. ปีกข้างขนาดเล็กกว่า เมล็ดขนาดเล็ก จำนวนมาก

ชมพูนูนานมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือแถบจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน อุตรดิตถ์ แพร่ และตาก ตามป่าดิบเขา ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๘๐๐-๑,๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนตุลาคมถึง กุมภาพันธ์ ในต่างประเทศพบที่อินเดีย เนปาล เมียนมาร์ และจีนตอนใต้

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ประดับ

กรมวิชาการเกษตร

ชาม่วง
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Paraboea glandulifera (Barnett) C. Puglisi
Trisepalum glanduliferum (Barnett) B. L. Burt
GESNERIACEAE

ชาม่วงเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปีหรือไม้พุ่มเตี้ย สูงได้ถึง ๓๐ ซม. ลำต้นตั้งตรงหรือเอน มีเส้นผ่านศูนย์กลาง ๓-๗ มม. เกือบทุกส่วนของต้นมีขนนุ่มสีขาวหรือสีน้ำตาลอมเหลืองคล้ายใยแมงมุมประปรายถึงหนาแน่น ใบเดี่ยว มีจำนวนมาก เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉากถี่ๆ รูปไข่ รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ หรือรูปรี กว้าง ๐.๕-๑ ซม. ยาว ๒-๔ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนสอบเรียวและแคบ ขอบหยักเป็นคลื่นเล็กน้อยหรือหยักมน แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนสีเขียวเข้ม มีขนนุ่มคล้ายใยแมงมุมประปราย ด้านล่างสีขาวนวล มีขนนุ่มสีน้ำตาลอมเหลืองคล้ายใยแมงมุมหนาแน่น มีต่อมสีเหลืองกระจายทั่วแผ่นใบทั้ง ๒ ด้าน ก้านใบเรียว ยาว ๔-๕ มม. มีขนประปรายถึงหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อกระจุกซ้อนแยกแขนงหลายชั้น ออกที่ปลายยอด ตั้งขึ้นหรือเอียง มี ๑-๓ ช่อ แต่ละช่อมีดอกจำนวนมาก ก้านช่อดอกยาวได้ถึง ๖ ซม. แกนช่อดอกยาว ๑-๔ ซม. ก้านดอกยาว ๑-๒ ซม. ทั้งก้านช่อดอก แกนช่อดอก และก้านดอกสีม่วงอมแดงหรือสีม่วงอมน้ำตาลเข้ม มีขนนุ่มสีเหลืองอ่อนประปรายถึงหนาแน่น ใบประดับรูปเกือบกลม กว้างและยาว ๒-๓ มม. ปลายมน ใบประดับย่อยรูปเกือบกลม กว้างและยาวประมาณ ๒ มม. ทั้งใบประดับและใบประดับย่อยสีเขียวแกมแดงหรือสีแดงเลือดนก ดอกสีม่วงเข้ม กลีบเลี้ยงสีเขียวแกมแดงหรือสีแดงเลือดนก โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้นๆ ยาว ๔-๖ มม. ปลายแยกเป็น ๓ แฉก รูปไข่ กลีบดอกสีม่วงเข้มหรือสีม่วงอมฟ้า รูปคล้ายระฆังปากกว้าง โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ ๑ ซม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก เกสรเพศผู้มี ๔ เกสร สมบูรณ์ ๒ เกสร และเป็นหมัน ๒ เกสร ก้านชูอับเรณูสีขาวนวล อับเรณูสีเหลืองสด รังไข่สีเขียวรูปทรงรี ยาว ๓-๔ มม. ก้านเกสรเพศเมียสีขาว ยาว ๑-๑.๔ ซม. ยอดเกสรมีขนาดเล็กสีเหลืองนวล แยกเป็น ๒ แฉก ผลแบบผลแห้งแตก สีเขียวอ่อน รูปทรงกระบอก บิดเป็นเกลียว ยาวประมาณ ๒ ซม. เมื่อสุกสีน้ำตาลเข้ม

ชาม่วงเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบขึ้นตามก้อนหินหรือหินปูนที่ผุในเขาหินปูนที่เปิดโล่ง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๗๐๐-๑,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม เป็นผลเดือนสิงหาคมถึงพฤศจิกายน

ประโยชน์ มีศักยภาพในการนำมาปรับปรุงพันธุ์เพื่อใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับ

ชาตฤๅษีใบก่อ

Paraboea quercifolia Triboun

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

GESNERIACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

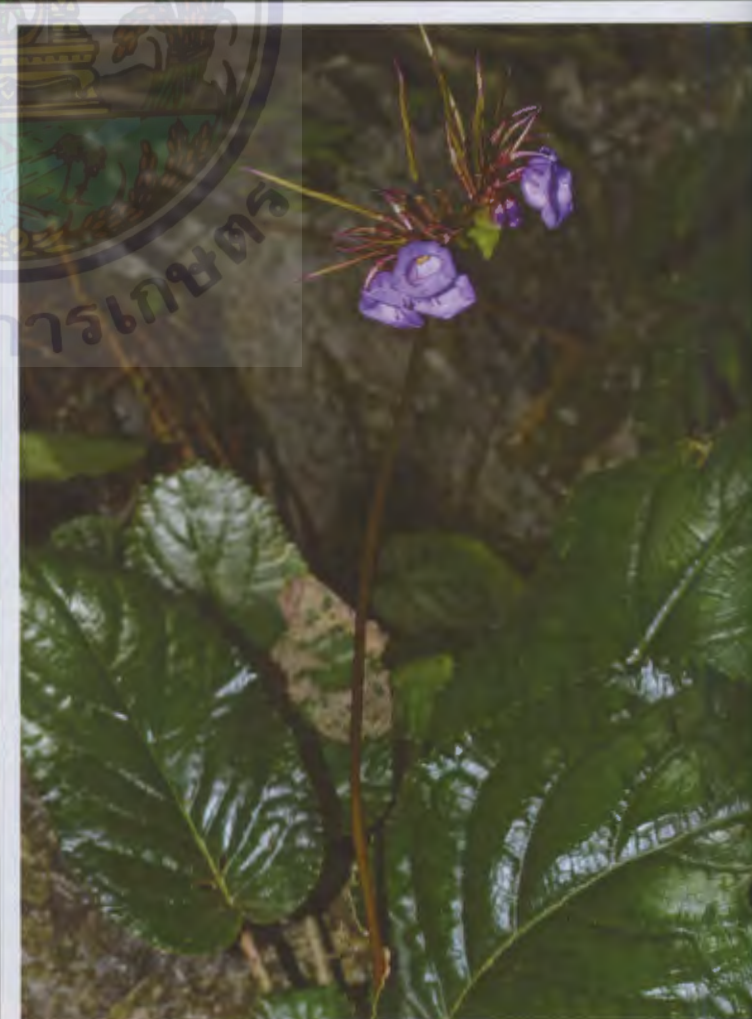
ชาตฤๅษีใบก่อเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี ขึ้นเป็นต้นเดี่ยวหรือเป็นกลุ่ม สูง ๘-๑๕ ซม. ลำต้นตั้งตรงหรือเอน กิ่งอ่อนและก้านช่อดอกมีขนต่อมเหนียวหนาแน่น ส่วนบนของต้นมีใบเรียงแน่น ส่วนล่างที่ใบหลุดร่วงเป็นเนื้อไม้ค่อนข้างแข็ง สีน้ำตาลอมเทา ผิวขรุขระ มักไม่แตกกิ่ง ใบเดี่ยว มี ๑๐-๒๐ ใบ เรียงแน่นคล้ายเป็นกระจุก รูปใบหอก รูปรี หรือรูปขอบขนาน กว้าง ๒.๕-๓.๕ ซม. ยาว ๓-๖.๕ ซม. ปลายแหลมหรือมน โคนสอบเรียวหรือรูปสามเหลี่ยม ขอบเรียบหรือเว้าห่าง แผ่นใบถึงหนาค่อนข้างหนา ผิวด้านบนสีเขียวเข้ม มีขนสีขาวคล้ายใยแมงมุมประปรายถึงหนาแน่น ด้านล่างสีน้ำตาลอ่อนหรือสีส้ม มีขนคล้ายใยแมงมุมสีน้ำตาลอ่อนหนาแน่น เส้นแขนงใบข้างละ ๔-๖ เส้น ก้านใบสั้นมากหรือไร้ก้าน ช่อดอกแบบช่อกระจุกเชิงประกะบอบ ออกตามซอกใบและใกล้ปลายยอด ตั้งขึ้นหรือเอียง มี ๑-๔ ช่อ แต่ละช่อมี ๔-๗ ดอก ก้านช่อดอกสีเขียวอมแดงยาว ๖-๑๕ ซม. แกนช่อดอกสีเขียวอ่อนยาว ๓-๔ ซม. ทั้งก้านช่อดอกและแกนช่อดอกมีขนต่อมเหนียวหนาแน่น ใบประดับรูปไข่มี ดอกรูปคล้ายกงล้อ สีม่วง ใบประดับย่อยลดรูปหรือไม่มี ก้านดอกยาวได้ถึง ๓ ซม. กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อนโคนเชื่อมติดกันเล็กน้อย ปลายแยกเป็น ๕ แฉกรูปไข่ ยาวประมาณ ๔ มม. ปลายแหลม มีขนต่อมประปรายถึงหนาแน่น กลีบดอกโคนเชื่อมติดกัน ยาวประมาณ ๑.๒ ซม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉกรูปไข่หรือรูปไข่กลับ กว้างและยาว ๕-๗ มม. ปลายมน เกสรเพศผู้ ๔-๕ เกสรที่สมบูรณ์ ๒ เกสร อับเรณูยาวประมาณ ๐.๘ มม. เกสรเพศผู้ที่เหลืออีก ๒-๓ เกสร ไม่สมบูรณ์อยู่ใกล้โคนหลอดกลีบดอกหรือลดรูปเกือบไม่มี รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปไข่ มีขนต่อมเหนียวหนาแน่น ภายในมี ๒ ช่อง แต่ละช่องมีออวูลจำนวนมาก ก้านยอดเกสรเพศเมียยาว ๓-๔ มม. ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผลแบบผลแห้งแตก รูปทรงกระบอกแคบ กว้าง ๑.๕-๓ มม. ยาวประมาณ ๒.๕ ซม. บิดเป็นเกลียว กลีบเลี้ยงขยายขนาดหุ้มอยู่ที่โคน ติดทน เมล็ดขนาดเล็ก สีน้ำตาลเข้ม มีจำนวนมาก

ชาตฤๅษีใบก่อเป็นพืชหายากและเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบเฉพาะทางภาคกลาง ตามป่าผลัดใบ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑๐๐-๖๐๐ ม.

ประโยชน์ มีศักยภาพที่จะใช้พัฒนาเป็นไม้ประดับ

ชาฤาษีใบผักกาด

Paraboea glabrisepala B. L. Burtt

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

GESNERIACEAE

ชื่ออื่นๆ

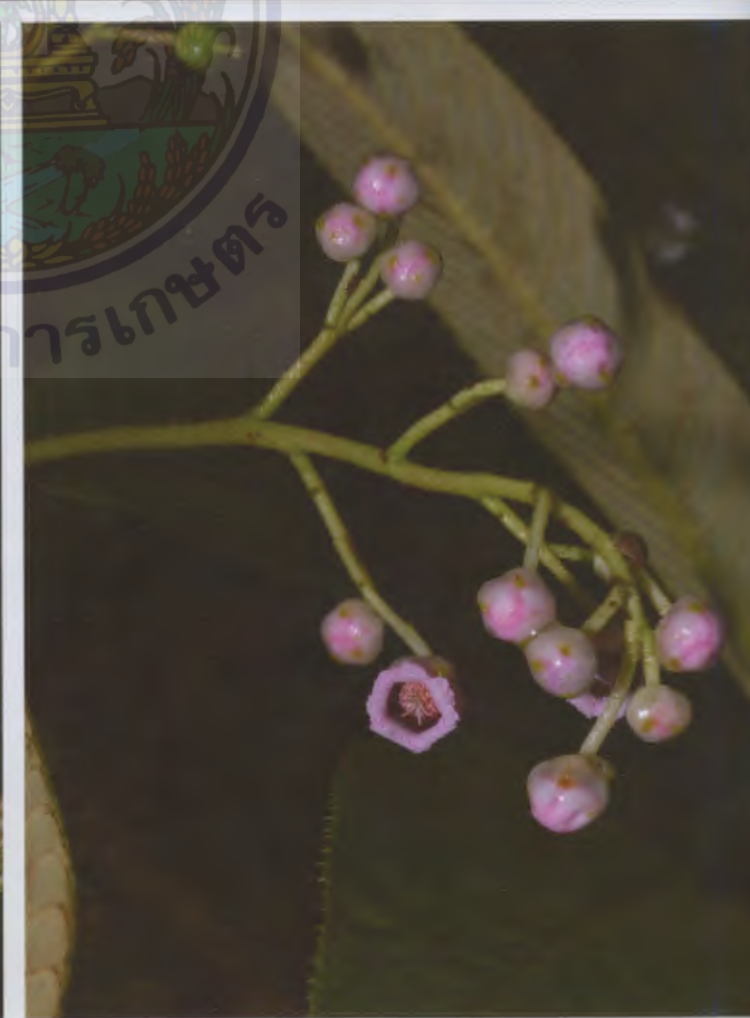
โลหะโมลี

ชาฤาษีใบผักกาดเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปีหรือไม้กึ่งพุ่ม สูง ๔๐-๖๐ ซม. ลำต้นสีม่วงอมน้ำตาลแดง ตั้งตรงหรือเอน หนาและอวบน้ำ มีขนสั้นนุ่มสีน้ำตาลประปรายถึงหนาแน่น เมื่อแก่เกือบเกลี้ยง ใบเดี่ยว มี ๔-๗ ใบ เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปรีแคบ รูปรีแกมรูปใบหอก หรือรูปไข่แคบ กว้าง ๒-๕ ซม. ยาว ๔-๑๔ ซม. ปลายแหลมหรือมน โคนใบเบี้ยวหรือเว้ารูปหัวใจ ขอบหยักซี่ฟันหรือหยักมน แผ่นใบหนาและอวบน้ำ ผิวด้านบนสีเขียวเข้ม มีขนประปรายโดยเฉพาะเส้นกลางใบ ด้านล่างสีขาวนวล มีขนนุ่มสีน้ำตาลอมเหลืองคล้ายผ้าขนสัตว์หนาแน่น มีต่อมสีเหลืองกระจายทั่วแผ่นใบทั้ง ๒ ด้าน เส้นกลางใบนูนเด่นชัดทางด้านล่าง ก้านใบเรียว ยาว ๑-๕ ซม. มีขนสีน้ำตาลหนาแน่น ข้อดอกแบบข้อกระจุกเชิงประกอบ ออกที่ปลายยอด ตั้งขึ้นหรือเอียง มี ๑-๒ ข้อ แต่ละข้อมีดอกจำนวนมาก ก้านข้อดอกยาว ๒๔-๒๗ ซม. แกนข้อดอกยาว ๐.๗-๑ ซม. ก้านดอกยาว ๕-๘ มม. ทั้งก้านข้อดอก แกนข้อดอก และก้านดอกสีน้ำตาลแกมม่วงแดง ผิวเกลี้ยง ใบประดับรูปเกือบกลม กว้างและยาวประมาณ ๖ มม. ปลายมนหรือแหลม ด้านนอกมีสันนูนตามยาว ๑ สัน ใบประดับย่อยรูปเกือบกลม กว้างประมาณ ๑ ซม. ยาว ๗-๘ มม. ทั้งใบประดับและใบประดับย่อยสีเขียวโปร่งแสงหรือสีเขียวแกมน้ำตาลแดง ดอกสีม่วงเข้มหรือสีฟ้าอมม่วง กลีบเลี้ยงสีชมพูแกมม่วงหรือสีแดงเลือดนก มี ๕ กลีบ กว้าง ๑ มม. ยาว ๒ มม. ปลายแหลม โคนกลีบเชื่อมติดกันเล็กน้อย กลีบดอกสีม่วงเข้มหรือสีม่วงอมฟ้า รูปคล้ายระฆังปากกว้าง โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว ๖-๘ มม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก เกสรเพศผู้มี ๔ เกสร สมบูรณ์ ๒ เกสร และเป็นหมัน ๒ เกสร ก้านชูอับเรณูสีขาวนวล อับเรณูสีเหลืองนวล รังไข่สีชมพูรูปทรงรี ยาว ๑-๒ มม. ก้านเกสรเพศเมียสีชมพูอมม่วง ยาวประมาณ ๑ ซม. ยอดเกสรสีขาวมีขนาดเล็ก ผลแบบผลแห้งแตก สีเขียวอ่อน รูปทรงกระบอก ปิดเป็นเกลียว ยาวประมาณ ๒ ซม. เมื่อสุกสีน้ำตาลเข้ม

ชาฤาษีใบผักกาดมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคตะวันออก พบขึ้นตามซอกหินปูนริมลำธารในป่าดิบเขาหรือเกาะตามหินปูนที่ชื้นและร่มรำไร ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๓๐๐-๑,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงกันยายน เป็นผลเดือนสิงหาคมถึงพฤศจิกายน ในต่างประเทศพบจีน ไต้หวัน เวียดนาม และฟิลิปปินส์

ประโยชน์ มีศักยภาพในการนำมาปรับปรุงพันธุ์เพื่อใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับ

ข้าส้าน

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Saurauia napaulensis DC.

Saurauia napaulensis DC. var. *montana* C. F. Liang & Y. S. Wang,

S. napaulensis DC. var. *omeiensis* C. F. Liang & Y. S. Wang

ACTINIDIACEAE

ส้านแก่น

ข้าส้านเป็นไม้ต้น สูง ๔-๑๐ ม. กิ่งก้านและช่อดอกเปราะอ่อน มีขนสีน้ำตาลทั่วไป เปลือกไม้สีเทาหรือน้ำตาล ใบเดี่ยว เรียงเวียน ด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างสีเขียวอ่อนมีขน เมื่อกำเป็นสีน้ำตาล รูปไข่กลับหรือรูปขอบขนาน กว้าง ๗-๑๑.๕ ซม. ยาว ๒๒-๓๐ ซม. ปลายแหลม ขอบจักฟันเลื่อยและเป็นคลื่น เส้นใบขนานชัดเจน ก้านใบยาว ๒.๕-๕ ซม. ช่อดอกคล้ายช่อกระจุกแยกแขนง ออกตามซอกใบและปลายยอด ทั้งช่อมี ๑๒-๔๐ ดอก ก้านช่อดอก สีน้ำตาลอ่อนหรือเขียวเหลือง ยาว ๙.๕-๑๙.๕ ซม. ใบประดับสีเขียว ยาว ๔-๕ มม. ก้านดอกย่อยสีเขียวถึงน้ำตาลอ่อน ยาว ๑.๒-๒.๕ ซม. ดอกสีชมพูอ่อน แดง หรือชมพูอมขาว กว้าง ๔-๕ มม. ยาว ๕-๗ มม. กลีบเลี้ยง รูปไข่เกือบกลม กว้างประมาณ ๒ มม. ยาว ๓-๔ มม. กลีบดอกรูปประฆัง ยาว ๘-๙ มม. เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ก้านชูอับเรณูยาว ๓ มม. อับเรณูติดที่ฐาน สีส้มหรือเหลืองอ่อน รังไข่เหนือวงกลีบ มี ๓-๕ ช่อง ยอดเกสรเพศเมีย ยาวประมาณ ๒ มม. ช่อผลสีน้ำตาลอ่อน ยาว ๒๕-๓๑.๕ ซม. มีขน กลีบเลี้ยงเกลี้ยงติดทน สีเขียวหรือแดง

ข้าส้านมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบตามป่าดิบชื้นและตามริมห้วย ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๗๕๐-๒,๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม ในต่างประเทศพบที่อินเดียตะวันออก เนปาล เมียนมาร์ และจีนตอนใต้ถึงมาเลเซีย

ช้าหนดเขา

Paraboea barnetiae C. Puglisi

ชื่อพ้อง

Dichiloboea speciosa (Ridl.) Stapf, *Phylloboea speciosa* Ridl.,

Trisepalum speciosum (Ridl.) B. L. Burt

วงศ์

GESNERIACEAE

ชื่ออื่นๆ

จาปะบาดู

ช้าหนดเขาเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปีถึงไม้พุ่มขนาดเล็ก สูง ๓๐-๘๐ ซม. มีเนื้อไม้ สีน้ำตาลอมเทา ผิวย่นและแตกกิ่งห่าง ส่วนบนมีใบเรียงแน่น โคนต้นแผ่เป็นแขนงใหญ่ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปใบหอก กว้าง ๑.๕-๔.๕ ซม. ยาว ๕-๑๒ ซม. ปลายแหลมหรือมน โคนสอบเรียวหรือรูปลิ้ม ขอบเกือบเรียบหรือหยักมน ผิวด้านบนมีขนสีเทา ใบยาวประมาณ ๑๓-๑๖ เส้น ก้านใบสั้น ช่อดอกแบบช่อกระจุกเชิงประกอบด้านเดียว ออกตามปลายกิ่ง ก้านช่อดอกยาว ๔-๑๕ ซม. แกนช่อดอก ๓-๔ ซม. ใบประดับรูปใบหอกกลับ กว้างประมาณ ๘ มม. ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. ปลายแหลม โคนสอบแคบ กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันเล็กน้อย ปลายแยกเป็น ๒ ส่วน ส่วนบนเป็นแฉกเดี่ยว รูปคล้ายสามเหลี่ยม ปลายแยกเป็น ๓ แฉก ตื้น ส่วนล่างมี ๒ แฉก รูปสามเหลี่ยมแคบ กลีบดอกสีม่วงอมฟ้า รูปประพังกว้าง โคนเชื่อมติดกัน ยาว ๑.๒-๑.๕ ซม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก รูปเกือบกลม กว้างและยาวประมาณ ๕ มม. เกสรผู้ ๕ เกสร ที่สมบูรณ์ ๒ เกสร ที่เหลืออีก ๓ เกสร ไม่สมบูรณ์อยู่ใกล้โคนหลอดกลีบดอก เป็นดิ่งคล้ายก้านชูอับเรณูขนาดเล็ก ฝังอยู่ในเนื้อวงกลีบ ภายในมี ๒ ช่อง แต่ละช่องมีอวุลจำนวนมาก ก้านยอดเกสรเพศเมียยาว ๓-๕ มม. ยอดเกสรเพศเมียรูปปลี ยาวได้ถึง ๘ มม. ผลแบบผลแห้งแตก รูปทรงกระบอกแคบ กว้าง ๓-๕ มม. ยาว ๓.๕-๕.๗ ซม. บิดเป็นเกลียว กลีบเลี้ยงขยายขนาดหุ้มอยู่ที่โคน ติดทน เมล็ดขนาดเล็กจำนวนมาก สีน้ำตาล

ช้าหนดเขามีเขตกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคใต้ พบตามหน้าผาหินปูน ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเล จนถึงประมาณ ๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน ในต่างประเทศพบที่มาเลเซีย (ตอนบนของคาบสมุทรมลายู)

ประโยชน์ มีศักยภาพที่จะใช้พัฒนาเป็นไม้ประดับ

ดอกดินแดง

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Aeginetia indica L.

-

OROBANCHACEAE

ข้าวก้านกุง หญ้าดอกขอ ปากจะเข้ สบแล้ง ซอชวย เหยกู กะเปเล่ เพาะลาพอดอนดิน

ดอกดินแดงเป็นพืชจำพวกกาฝากขึ้นบนรากไม้อื่น อายุปีเดียว ลำต้นตั้งตรงสูง ๑๕-๕๐ ซม. โคนต้นมีกาบใบสีชมพูอ่อน ๑-๒ ใบ มีก้านแทงขึ้นมาจากรากไม้อื่น ไม่มีใบหรือใบเป็นเกล็ดขนาดเล็ก ใบเป็นเกล็ดรูปสามเหลี่ยม ยาว ๖-๘ มม. ดอกเดี่ยวสีม่วงแดง ก้านดอกยาว ๑๕-๔๐ ซม. กลีบเลี้ยงสีเหลืองอ่อนมีแถบสีม่วงแดงตามยาวจำนวนมาก ยาว ๒-๓ ซม. กลีบดอกรูปถ้วยคว่ำ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด โค้งงอ ปลายแยกเป็น ๕ แฉก ยาว ๓-๕ ซม. เกสรเพศผู้ ๔ เกสร เกสรเพศเมีย ๑ อัน ปลายยอดเกสรเพศเมียขนาดใหญ่ สีเหลือง อวบน้ำ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๓ มม. ผลแบบผลแห้งแตก สีน้ำตาล รูปไข่ ยาว ๑-๑.๕ ซม. เมล็ดสีน้ำตาล ขนาดเล็กจำนวนมาก

ดอกดินแดงมีเขตการกระจายพันธุ์ของประเทศไทยทั่วทุกภาค พบมากทางภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณที่ค่อนข้างชื้นในป่าเต็งรัง ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๑,๖๐๐ ม. ออกดอกเดือนกรกฎาคมถึงพฤศจิกายน เป็นผลเดือนกรกฎาคมถึงธันวาคม ในต่างประเทศพบที่อินเดีย ศรีลังกา เมียนมาร์ จีน ภูมิภาคอินโดจีนและภูมิภาคมาเลเซีย ญี่ปุ่น

ประโยชน์ ดอกสดและดอกแห้งสามารถนำมาสกัดเพื่อใช้เป็นสีผสมอาหารได้สีม่วง ใช้ทำขนมดอกดินได้ สีส้มเงินเข้มเกือบดำ หรือแต่งสีหน้าข้าวเหนียวให้ได้สีม่วงดำ เรียกว่าหมาข้าว ดอกและก้านดอกใช้หนึ่งเป็นผักจิ้ม ต้นและดอกใช้ทำยาชงแก้โรคเบาหวานได้

ดอกหรีดเชียงดาว
ชื่อพ้อง

Metagentiana australis (Craib) T. N. Ho & S. W. Liu
Gentiana australis Craib,
G. leptocrada Balf. f. & Forrest subsp. *australis* (Craib) Toyok.
GENTIANACEAE

วงศ์
ชื่ออื่นๆ

ดอกหรีดเชียงดาวเป็นพืชล้มลุกทอดนอน ยาวได้ถึง ๔๕ ซม. ลำต้นเกลี้ยง เป็นเหลี่ยม มีครีบสาก แตกกิ่งก้านค่อนข้างมาก ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม รูปไข่กว้าง กว้างประมาณ ๑.๓ ซม. ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. ขอบโค้งลง และหยักซี่ฟันแหลม ปลายแหลม โคนตัด ไร้ก้าน ใบที่กิ่งมีขนาดเล็กกว่าใบที่ลำต้นหลัก ดอกเดี่ยว สีม่วงอมน้ำเงิน กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดบาง ยาว ๕-๗ มม. มีครีบตามแนวยาวและมีขนครุย ปลายแยกเป็น ๕ แฉก รูปใบหอกแกมรูปรี ยาว ๒-๕ มม. ปลายมีรยางค์แข็ง กลีบดอกสีม่วงอมน้ำเงิน โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว ๑.๒-๒.๕ ซม. ปลายแยกเป็น ๕ พู รูปสามเหลี่ยม ยาว ๔-๕ ซม. ปลายพูเรียวแหลม เป็นชายครุยและพับจีบ เกสรเพศผู้ขนาดเท่ากัน ก้านชูอับเรณูยาว ๕-๗ มม. อับเรณูยาว ๑-๒ มม. รังไข่รูปแถบ ยาวประมาณ ๗ มม. ผลแบบผลแห้งแตก รูปขอบขนาน ยาว ๑๕-๒๐ มม. เมล็ดสีน้ำตาล รูปสามเหลี่ยม มีครีบชัดเจน

ดอกหรีดเชียงดาวเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบที่ดอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ตามพื้นที่โล่งบนเขา ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๕๐๐-๑,๖๐๐ ม. ออกดอกเดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ประดับ

ดาตนาภา

Begonia soluta Craib

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

BEGONIACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

ดาตนาภาเป็นพืชล้มลุก มีเหง้าขนาดเล็ก ใบเดี่ยว รูปเกือบกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง ๒-๕ ซม. โคนใบรูปหัวใจ เว้าลึก ขอบใบหยักซี่ฟันไม่เป็นระเบียบ แผ่นใบอวบน้ำ ด้านบนมีขนสากระปราย ด้านล่างมีขนสาหนาแน่น เส้นใบออกจากโคนใบ มี ๗-๘ เส้น ก้านใบยาว ๒.๕-๘ ซม. มีขนสากระปราย ช่อดอกแบบช่อกระจุกแยกแขนง ก้านช่อดอกยาวได้ถึง ๒๐ ซม. ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้น ดอกสีขาวอมชมพู ก้านดอกยาว ๑-๒.๕ ซม. กลีบประดับยาว ประมาณ ๐.๕ ซม. ขอบเป็นชายครุย ดอกเพศผู้กลีบรวมมี ๔ กลีบ กลีบคู่นอกรูปไข่กลับ กว้าง ๑-๑.๕ ซม. ยาว ๑-๑.๒ ซม. ปลายมน กลีบคู่ในรูปแถบแกมรูปใบหอกกลับ ยาว ๐.๕-๑ ซม. เกสรเพศผู้จำนวนมาก ก้านเกสรเพศผู้ เชื่อมติดกันที่โคนเป็นเส้นเกสร ยาวประมาณ ๐.๒ ซม. อับเรณูยาวประมาณ ๐.๗ มม. มีแกนอับเรณูยึดสั้นๆ ปลายตัด ดอกเพศเมียกลีบดอกคล้ายดอกเพศผู้ รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ ยาว ๐.๕-๐.๗ ซม. มีปีก ๓ ปีก กว้าง ๐.๒-๐.๓ ซม. ก้านเกสร เพศเมีย มี ๓ อัน ยาว ๐.๑-๐.๒ ซม. เชื่อมติดกันที่โคน ยอดเกสรเพศเมียรูปพระจันทร์ครึ่งเสี้ยวบิดงอ ผลแบบ ผลแห้งแตก ห้อยลง กว้างประมาณ ๐.๖ ซม. ยาวประมาณ ๐.๕ ซม. มีปีก ๓ ปีก ปีกข้างยาวประมาณ ๐.๖ ซม. เมล็ดขนาดเล็ก จำนวนมาก

ดาตนาภาเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ที่ดอยหัวหมด อำเภอยู้มปาง จังหวัดตาก และดอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบขึ้นกระจายหนาแน่นบนเขาหินปูนที่เปิดโล่ง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๐๐๐-๑,๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนกรกฎาคมถึงธันวาคม

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ประดับ

กรมวิชาการเกษตร

ตีปลากั้ง
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

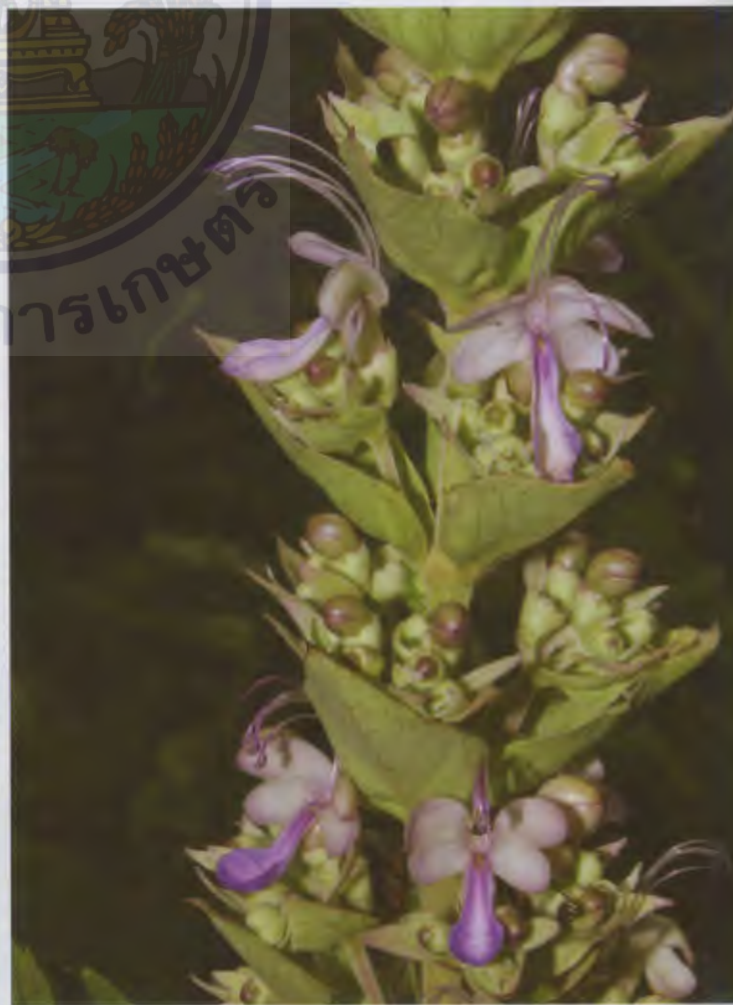
Phlogacanthus pulcherrimus T. Anderson
Phlogacanthus turgidus R. Ben., *Cystacanthus pulcherrimus* C. B. Clarke
ACANTHACEAE

ตีปลากั้งเป็นไม้พุ่ม สูงถึง ๒ ม. ลำต้นตั้งตรง เกือบไม่มีกิ่ง มีปีกที่ลำต้น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปใบหอกหรือรูปใบหอกกลับ กว้าง ๓-๘ ซม. ยาว ๘-๒๕ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนสอบเรียวหรือคล้ายรูปดิ่งหูชอบเรียบ แผ่นใบด้านบนและด้านล่างมีขนประปราย เส้นใบชัดเจนทางด้านล่าง มีขนสั้นปกคลุม เส้นแขนงใบข้างละ ๘-๑๐ เส้น ก้านใบยาว ๑-๑.๖ ซม. เกือบไม่มีขน ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง คล้ายช่อกระจุกแยกแขนงหรือคล้ายช่อหลอดรูป ออกที่ปลายยอด รูปทรงกระบอกแคบ ยาว ๓-๑๔ ซม. แกนกลางมีขนสั้นปกคลุม ดอกจัดเรียงตรงข้ามเป็นช่อกระจุก ก้านดอกสั้น ใบประดับขนาดเล็ก ลักษณะคล้ายใบ มี ๒ อัน เรียงตรงข้าม รูปใบหอก ยาว ๐.๕-๐.๘ ซม. ปลายแหลม มีขนสั้นปกคลุม ใบประดับย่อยขนาดเล็ก ยาวประมาณ ๐.๓ ซม. วงกลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น ๕ แฉก สีม่วงเข้ม ยาว ๐.๓-๐.๔ ซม. ปลายเรียวแหลม มีขนสั้นปกคลุม วงกลีบดอก สีม่วงแดง ปลายแยก ๕ แฉก แฉกวงกลีบรูปขอบขนาน ปลายมน ด้านนอกมีขนอุยปกคลุม ยาว ๒.๕-๓ ซม. หลอดวงกลีบกว้างและโค้ง ป่องที่ด้านล่าง ที่โคนด้านในมีขนประปราย บริเวณปลายหลอดวงกลีบด้านในขนสั้นหนาแน่น เกสรเพศผู้สมบูรณ์ ๒ เกสร ติดในหลอดวงกลีบที่ป่องด้านล่าง ยาวประมาณ ๔ มม. ขนหนาแน่นที่โคนรังไข่ ก้านเกสรเพศเมียมีขนสั้นประปราย ผลรูปขอบขนาน เกือบไม่มีขน ยาว ๓-๔ ซม.

ตีปลากั้งมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย พบตามป่าดิบแล้งใกล้ลำธาร ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๒๐๐ ม. ออกดอกและเป็นผลตลอดปี ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์ ลาว และเวียดนาม

ประโยชน์ ยอดอ่อนใช้รับประทานเป็นผักสดกับลาบเนื้อ รสชาติขมปนหวาน

ตรีชวา

Rothea serrata (L.) Steane & Mabb.

ชื่อพ้อง

Clerodendrum cuneatum Turcz., *C. serratum* (L.) Moon,
Rothea bicolor Raf.

วงศ์

LAMIACEAE

ชื่ออื่นๆ

แข้งม้า ชะรักป่า เตอสีพะดู๋ มักคั่งซ่า ยาแก้

ตรีชวาเป็นไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดกลาง สูง ๑-๖ ม. ลำต้นและกิ่งรูปสี่เหลี่ยม มีช่องอากาศและขนสีน้ำตาลอ่อนปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี รูปไข่ รูปไข่กลับ หรือรูปขอบขนาน กว้าง ๑.๕-๑๒ ซม. ยาว ๖-๒๘ ซม. ปลายแหลมหรือเป็นติ่งหนาม โคนรูปกลมหรือสอบเรียว ขอบหยักซี่ฟันหรือจักฟันเลื่อย แผ่นใบทั้งสองด้านมีขนปกคลุม เส้นแขนงใบข้างละ ๔-๑๒ เส้น ก้านใบยาวถึง ๔ ซม. ดอกออกเป็นช่อคล้ายช่อกระจุกแยกแขนง ออกตามปลายยอดหรือซอกใบ ยาว ๑๒-๕๐ ซม. มีขน ใบประดับรูปขอบขนาน รูปใบหอก รูปไข่ถึงรูปไข่แกมรูปขอบขนานหรือรูปหัวใจ กลีบเลี้ยงสีเขียวหรือสีเขียวแกมสีม่วง รูปถ้วย ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม ด้านนอกมีขนสีขาวแกมน้ำตาล ด้านในเกลี้ยงและมีต่อม กลีบดอกสีขาวหรือสีขาวแกมสีม่วง จำนวน ๕ กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ด้านในหลอดกลีบดอกมีขน เกสรเพศผู้สีขาว จำนวน ๔ เกสร โคนก้านอับเรณูพองและมีขนยาวปกคลุม อับเรณูสีน้ำตาล รูปรี รูปไข่ หรือรูปรีแกมรูปไข่ รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปกลมหรือรูปไข่เกือบกลม เกลี้ยงหรือมีต่อมที่ปลาย มี ๒ ช่อง ก้านยอดเกสรเพศเมียสีขาว บริเวณยอดและโคนพอง ยอดเกสรเพศเมียแตกแขนง ผลแบบผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง มี ๔ พู แต่ละพูมี ๑ เมล็ด ผลอ่อนสีเขียว ผลสุกสีดำ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๖-๑๐ ซม. มี ๒-๔ เมล็ด

ตรีชวามีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาค ในป่าดิบ ป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา ป่าสน ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ และภูเขาหินปูน ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึง ๒,๑๗๕ ม. ออกดอกและติดผลตลอดปี ในต่างประเทศพบที่ประเทศปากีสถาน เนปาล อินเดีย ศรีลังกา บังคลาเทศ ภูฏาน เมียนมาร์ จีน ลาว เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซีย และอินโดนีเซีย

ประโยชน์ นำมาปลูกเป็นไม้ประดับและยอดอ่อนสามารถนำมาเป็นอาหารได้โดยนำมาผัดหรือลวกจิ้มน้ำพริก

ตัวยึด
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Ruellia tuberosa L.

ACANTHACEAE

อังกฤษฝรั่ง เป้าะเป้าะ

ตัวยึดเป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี สูง ๑๐-๔๕ ซม. ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยมเล็กน้อย มีขนแข็งกระจายทั่วไปตามข้อไปงพอง มีรากสะสมอาหาร ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปรี รูปไข่กลับ หรือรูปไข่กลับแกมรูปขอบขนาน ยาว ๔-๘ ซม. ปลายมนหรือแหลม โคนรูปปลีหรือสอบเรียว แผ่นใบมีขนสั้นแข็งกระจายทั้ง ๒ ด้าน ก้านใบยาวได้ถึง ๘ มม. ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือดอกเดี่ยว ตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ก้านช่อยาวได้ถึง ๒.๓ ซม. ใบประดับรูปใบหอกหรือรูปขอบขนาน ยาว ๓-๕ มม. ก้านดอกยาว ๐.๖-๑ ซม. มีขนสั้น กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ ๖ มม. ด้านนอกมีขนสั้นนุ่ม ปลายแยก ๕ แฉก รูปใบหอก ยาว ๑-๒ ซม. กลีบดอกรูปแตร ยาว ๒.๒-๕.๕ ซม. ด้านนอกมีขนหยาบ ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปค่อนข้างกลม กว้างประมาณ ๑.๕ ซม. ยาวประมาณ ๑ ซม. เกสรเพศผู้ ๔ เกสร ยาวไม่เท่ากัน คู่ยาวยาวประมาณ ๘ มม. คู่สั้นยาวประมาณ ๔ มม. เกสรตัวเมีย ติดที่โคนหลอดกลีบดอก อับเรณูมีขน ฝังใต้อับเรณูมีขน มี ๒ ช่อง ออวุลจำนวนมาก ก้านยอดเกสรเพศเมียยาวประมาณ ๒ ซม. มีขนสาบประปราย ปลายยอดแยกเป็นแผ่นบาง ๒ แฉก ผลแบบผลแห้งแตกเป็น ๒ ซีก รูปแถบ ยาว ๑.๘-๒.๕ ซม. ปลายแหลม ก้านผลยาวประมาณ ๒ ซม. ผั้กั้กั้มีตะขอคล้ายหนามทั้ง ๒ ด้าน เมล็ด ๑๐-๑๓ เมล็ดต่อช่อง เมล็ดกลมแบน เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒ มม. ผิวมีเยื่อหุ้มความชื้น

ตัวยึดมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาค พบตามที่เปิดโล่งหรือที่รกร้าง ออกดอกและเป็นผลตลอดปี ในต่างประเทศพบในประเทศเขตร้อนทั่วโลก

ประโยชน์ รากใช้ผสมยาแก้พิษ ดับพิษ ยาเบื่อ

กรมวิชาการเกษตร

ตัวยึดหมอเคอร์

Ruellia kerrii Craib

ชื่อพ้อง

Ruellia subulata J. B. Imlay, *R. siamensis* J. B. Imlay

วงศ์

ACANTHACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

ตัวยึดหมอเคอร์เป็นพืชล้มลุกอายุปีเดียวหรือหลายปี ลำต้นทอดเลื้อยหรือตั้งตรง สูง ๒๐-๕๐ ซม. ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยมถึงกลม มีขนสั้นนุ่มหรือเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปใบหอก รูปไข่ หรือรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง ๒.๕-๕ ซม. ยาว ๕-๑๒ ซม. โคนรูปลิ้ม ปลายเรียวแหลม ขอบเรียบ เส้นแขนงใบข้างละ ๕-๗ เส้น มีขนยาวสีขาวกระจายห่างๆ แผ่นใบด้านบนและเส้นใบด้านล่างเกลี้ยง ก้านใบยาว ๒-๒.๕ ซม. ช่อดอกแบบช่อกระจุกสั้นหรือเป็นดอกเดี่ยว ออกตามซอกใบ ใบประดับย่อยรูปช้อน วงกลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก ขนาด ๕-๘ มม. มีขนหนาแน่น กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด รูปโป่งข้างเดียว ยาว ๕-๖ ซม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก มีขนาดไม่เท่ากัน ขนาด ๑.๒-๑.๕ ซม. ปลายแฉกเว้ามนูน เกสรเพศผู้ ๒ เกสร ติดที่บริเวณฐานส่วนขยาย ก้านชูอับเรณูยาว ๘-๑๕ มม. เกลี้ยง รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ เกลี้ยง ก้านชูเกสรเพศเมียยาว ๓-๔ ซม. มีขนประปราย ผลแบบผลแห้งแตก รูปทรงรีแกมรูปไข่ ยาว ๑๕-๑๘ มม. เกลี้ยง เมล็ดมี ๘-๑๖ เมล็ด

ตัวยึดหมอเคอร์มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันตก พบในป่าดิบแล้ง

กรมวิชาการเกษตร
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตะแบกนา

Lagerstroemia floribunda Jack

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

LYTHRACEAE

ชื่ออื่นๆ

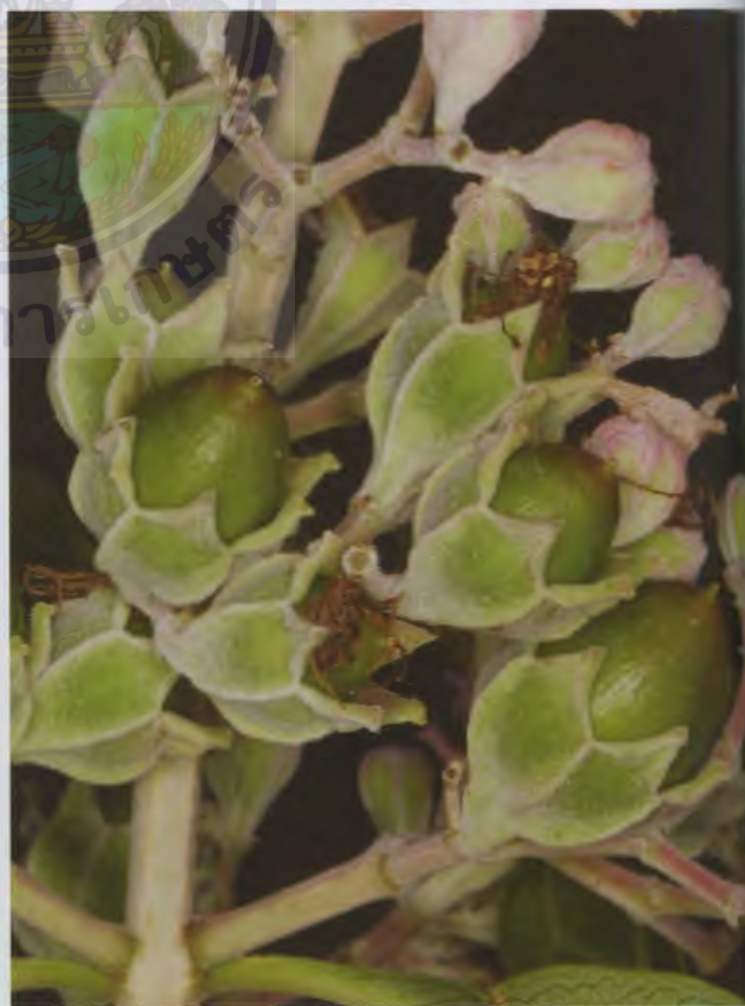
กระแบก ตราแบกปรี ตะแบกไข่ ตะแบกแดง บางอตะมะกอ บางอยามู แบก เป็ยต้อง เป็ยนา เป็ยหางค่าง

ตะแบกนาเป็นไม้ต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง ๑๐-๓๐ ม. โคนต้นเป็นพุ่มพอง เปลือกเรียบเป็นเงา สีเทาหรือสีเทาแกมสีขาว เป็นหลุมตื้นๆ ตลอดลำต้น เรือนยอดแผ่กว้างเป็นพุ่มกลม ปลายกิ่งตั้งขึ้น กิ่งอ่อนรูปสี่เหลี่ยม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนาน รูปรีแกมรูปขอบขนาน หรือรูปไข่ กว้าง ๓-๑๐ ซม. ยาว ๖-๒๓ ซม. ปลายแหลมหรือมน โคนเกือบกลม ขอบเรียบ แผ่นใบอ่อนมีขนรูปดาวทั้งสองด้านของแผ่นใบและบริเวณเส้นกลางใบ ใบแก่มีขนประปรายหรือเกลี้ยง เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๑๒ เส้น ก้านใบยาว ๓-๗ มม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ออกตามปลายกิ่ง ช่อดอกชี้ขึ้น ยาว ๒๐-๔๐ ซม. แต่ละแขนงรูปทรงกระบอก มีขนสั้นหนานุ่มสีสนิมและขนรูปดาวปกคลุม ก้านดอกยาวประมาณ ๓ มม. ดอกตูมรูปลูกข่าง เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๗ มม. ยาวประมาณ ๑๐ มม. โคนสอบแคบ มีขนสั้นหนานุ่มสีสนิมปกคลุม สันฐาน ๑๐-๑๒ เส้น ตรงกลางของปลายดอกตูมมีตุ่มกลีบเลี้ยง รูปประฆัง ปลายแยก ๖ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม ปลายกลีบเลี้ยงด้านในมีขนแบบขนรูปดาวและขนสั้นหนานุ่มสีสนิมปกคลุมครึ่งหนึ่งของแฉกกลีบเลี้ยง กลีบดอกสีชมพูหรือสีม่วงอ่อน จำนวน ๖ กลีบ รูปขอบขนาน กว้าง ๗-๑๒ มม. ยาว ๑๐-๑๖ มม. ขอบเป็นคลื่น มีก้านกลีบดอก เกสรเพศผู้จำนวนมาก เกสรเพศผู้มี ๒ แบบ แบบแรกมีจำนวน ๕-๖ เกสร ขนาดใหญ่และยาว อับเรณูสีดำ แบบที่สองมีจำนวนมาก ขนาดยาวไล่เลี่ยกัน อับเรณูสีเหลือง เกสรเพศผู้ทั้งหมดติดที่ด้านในของหลอดกลีบเลี้ยง รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปกลม มีขนแบบขนรูปดาวและขนสั้นหนานุ่มสีสนิมปกคลุม ก้านยอดเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม กลีบเลี้ยงหุ้มผลรูปถ้วย ปลายแฉกแผ่กว้างหรือโค้งลง ผลแบบผลแห้งแตก รูปรีแกมรูปขอบขนาน เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ ซม. ยาว ๑.๒-๑.๖ ซม. มีขนสั้นหนานุ่มปกคลุมตลอดผลและหนาแน่นบริเวณปลายผล ผนังผลแข็ง เมื่อแตกแยกออกเป็น ๖ เมล็ดมีปีก

ตะแบกนามีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาค พบตามป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้น ป่าชายหาด และตามท้องนาทั่วไป ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน ผลแก่เดือนธันวาคมถึงมีนาคม ในต่างประเทศพบที่ประเทศมาเลเซีย

ประโยชน์ นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับสวนและริมทางหลวง เนื้อไม้ใช้ทำเสา ไม้พื้กระดาน และเครื่องมือกลกรรม นอกจากนี้ยังมีสรรพคุณเป็นสมุนไพรแก้ปวดระหวางมีไข้ ใช้ช้ำยาแก้ท้องร่วง และแก้พิษ

ตะแบกหนู
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Lagerstroemia subangulata (Craib) Furtado & Montien
Lagerstroemia collettii W. G. Craib, *L. corniculata* Gagnep.
LYTHRACEAE
ชื่ออายุ เขี้ยวเนื้อ ตะแบกตัวเมีย สมอร่อง

ตะแบกหนูเป็นไม้ต้นขนาดเล็ก สูง ๑๐-๑๕ ม. ลำต้นเปลาตรง เปลือกบางสีน้ำตาลแกมสีเทา แตกเป็นร่องตื้น เรือนยอดแผ่กว้างเป็นพุ่มทรงกระบอก กิ่งอ่อนรูปสี่เหลี่ยม มีขนสีขาวประปราย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่แกมรูปขอบขนานหรือรูปรี กว้าง ๒-๔ ซม. ยาว ๕-๘ ซม. ปลายเรียวแหลมหรือมน โคนสอบเรียว ขอบเรียบและเป็นคลื่น แผ่นใบอ่อนมีขนทั้งสองด้าน ใบแก่เกลี้ยงหรือมีขนที่เส้นกลางใบ เส้นแขนงใบข้างละ ๗-๘ เส้น ก้านใบยาว ๑-๓ มม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ออกตามปลายกิ่ง ช่อดอกยาว ๑๐-๔๐ ซม. มีขนสั้นสีเทาแกมสีขาวปกคลุมทุกส่วน ก้านดอกยาวประมาณ ๓ มม. ดอกตูมสีเขียวแกมสีชมพู รูปลูกช่าง โคนสอบเรียว เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๔ มม. มีลึนหนุ ๖ ลึน ปลายดอกตูมมีตุ่มขนาดเล็กตรงกลาง กลีบเลี้ยงรูปถ้วย ปลายแยก ๖ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม แผ่กว้างหรือโค้งเล็กน้อย ปลายกลีบเลี้ยงด้านในมีขนละเอียดเล็กน้อย ด้านนอกของกลีบเลี้ยงมีลึนแผ่เป็นครีบริบและเป็นคลื่นยาวตั้งแต่โคนกลีบเลี้ยงถึงร่องแฉกกลีบเลี้ยง จำนวน ๖ ครีบริบ กลีบดอกสีชมพูหรือสีชมพูแกมสีม่วง จำนวน ๖ กลีบ รูปใบหอกหรือรูปใบหอกกลับ กว้าง ๒-๓ มม. ยาว ๔-๗ มม. ปลายมน ขอบเป็นคลื่น มีก้านกลีบดอก เกสรเพศผู้มี ๒ แบบ แบบแรกมีจำนวน ๖ เกสร ขนาดใหญ่และยาวกว่าเกสรเพศผู้ด้านใน แบบที่สองมีจำนวนมาก ขนาดยาวไล่เลี่ยกัน ติดที่ด้านในของหลอดกลีบเลี้ยง อับเรณูสีเหลือง ฝังอยู่ในร่องกลีบ รูปขอบขนาน เกลี้ยง ก้านยอดเกสรเพศเมียรูปยาวเรียว ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม กลีบเลี้ยงหุ้มผลด้านนอกมีขนสีขาวคลุม ครีบริบชัดเจน ผลแบบผลแห้งแตก รูปรีหรือรูปขอบขนาน เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑-๑.๒ ซม. ยาว ๑.๕-๑.๘ ซม. ผนังผลแข็ง เมื่อแตกแยกออกเป็น ๓-๔ พู เมล็ดมีปีก

ตะแบกหนูมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบได้ทางภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตกเฉียงใต้ ในบริเวณป่าเบญจพรรณ บนเขาหินปูนเตี้ยๆ ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนเมษายนถึงมิถุนายน เป็นผลเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม ในต่างประเทศพบที่ประเทศกัมพูชา

ประโยชน์ สามารถนำมาปลูกเป็นไม้ประดับตกแต่งได้

ถั่วแปบข้าง

Afgekia sericea Craib

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

FABACEAE

ชื่ออื่นๆ

กันภัย กันภัยใบขน

ถั่วแปบข้างเป็นไม้เลื้อยหรือไม้เถาขนาดกลางอายุหลายปี ยาวได้ถึง ๑๐ ม. ทุกส่วนของต้นมีขนนุ่มสีขาว ประปรายถึงหนาแน่น ใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียวปลายคี่ มีใบย่อย ๑๕-๑๙ ใบ เรียงตรงข้ามยกเว้นใบปลายสุด รูปขอบขนานหรือรูปรี กว้าง ๑.๘-๓.๒ ซม. ยาว ๓.๒-๗ ซม. ปลายแหลมหรือมน ปลายเส้นกลางใบยื่นโผล่พ้นขอบใบเล็กน้อย โคนกลมมนหรือเบี้ยวเล็กน้อย ขอบเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ด้านบนมีขนนุ่มประปราย ด้านล่างมีขนนุ่มหนาแน่น ก้านใบย่อยยาว ๒-๔ มม. มีหูใบออกจากโคนก้านใบเป็นแผ่น ปลายเป็นติ่งยาว ข้อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบและปลายกิ่ง ยาว ๑๒-๒๐ ซม. มีขนนุ่ม สีขาวหนาแน่น ดอกรูปดอกถั่ว ใบประดับสีขาวนวลหรือสีม่วง รูปใบหอก กว้าง ๔-๕ มม. ยาว ๓-๓.๔ ซม. หลุดร่วงง่าย ด้านนอกมีขนยาวสีขาวหนาแน่น กลีบเลี้ยงสีขาวนวลหรือสีม่วง โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย กว้าง ๖-๘ มม. ยาว ๑.๕-๒ ซม. ปลายแยกเป็นแฉก เรียวแหลม ๕ แฉก มีขนนุ่มหนาแน่นทางด้านนอก กลีบดอก ๕ กลีบ กลีบกลางสีขาวนวลแกมม่วงหรือสีม่วง รูปรีกว้างหรือรูปไข่กลับกว้าง กว้าง ๑.๗-๑.๘ ซม. ยาว ๒-๒.๓ ซม. ปลายกลมมน โคนสอบเรียว มีจะงอยสั้น ๒ อัน กลีบคู่ข้างสีม่วง รูปขอบขนาน กว้าง ๗-๘ มม. ยาว ๒-๒.๓ ซม. ปลายมน โคนมีจะงอยแหลม ๑ อัน กลีบคู่ล่างสีขาวแกมม่วง รูปคล้ายช้อน กว้าง ๑-๑.๓ ซม. ยาว ๑.๒-๒.๓ ซม. ปลายมน โคนเรียวคล้ายก้าน เกสรเพศผู้ ๑๐ เกสร เชื่อมติดกัน ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกมี ๙ เกสร โคนก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกัน อีก ๑ เกสร แยกเป็นอิสระ ก้านเกสรเพศผู้ยาว ๓.๒-๓.๔ ซม. ปลายก้านชูโค้งงอนขึ้น อับเรณูยาวประมาณ ๑ มม. รังไข่เหนือวงกลีบ รูปแถบ เรียวยาว กว้างประมาณ ๑ มม. ยาวประมาณ ๓.๒ ซม. มีขนนุ่มหนาแน่น ก้านยอดเกสรเพศเมียโค้งงอนขึ้น ผลแบบผลแห้งแตก เป็นฝัก ช่วงปลายกว้างกว่าโคน กว้าง ๒.๗-๓.๕ ซม. ยาว ๗.๔-๗.๔ ซม. ปลายแหลม เมล็ดมี ๑-๓ เมล็ด แข็ง เกือบกลม สีดำเป็นมัน เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑.๖ ซม.

ถั่วแปบข้างเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวและหายากของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบขึ้นตามป่าเบญจพรรณ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑๐๐-๓๐๐ ม. ออกดอกเดือนสิงหาคม ถึงตุลาคม เป็นผลเดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม

ประโยชน์ นิยมนำมาปลูกประดับหรือทำเป็นซุ้มไม้เลื้อยเพื่อให้ร่มเงา

เดากระดิ่งช้าง
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Argyreia lanceolata Choisy
Lettsomia lanceolata (Choisy) Kerr
CONVOLVULACEAE

เดากระดิ่งช้างเป็นไม้เถาอายุหลายปี สูง ๒-๖ ม. ลำต้นสีเขียวอ่อน เลื้อยพันต้นไม้อื่นขนาดเล็ก มีเส้นผ่านศูนย์กลาง ๔-๕ มม. เกือบทุกส่วนของต้นมีน้ำยางสีขาวข้นคล้ายนม ทุกส่วนมีขนสีขาวหรือสีเงินคล้ายไหมประปรายถึงหนาแน่น ใบเดี่ยว มีจำนวนมาก เรียงสลับ รูปใบหอกหรือรูปขอบขนานแกมรูปรี กว้าง ๒-๗ ซม. ยาว ๕-๑๗ ซม. ปลายเรียวแหลมหรือเป็นติ่งแหลม โคนรูปลิ้น มน หรือเว้าคล้ายรูปหัวใจ ขอบเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวด้านบนสีเขียวเข้ม มีขนแข็งเอนสีเงินประปรายถึงหนาแน่น ผิวด้านล่างสีจาง มีขนสั้นสีเงินหนาแน่น เส้นแขนงใบข้างละ ๔-๕ เส้น เห็นไม่ชัด ก้านใบยาว ๐.๕-๒ ซม. มีขนสั้นนุ่มขาวหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ตั้งขึ้นหรือเอียง มี ๑-๔ ช่อ แต่ละช่อมี ๑-๓ ดอก ทอยอบาน ก้านช่อดอกยาว ๐.๒-๐.๘ มม. ก้านดอกยาว ๐.๖-๑๐ ซม. ทั้งก้านช่อดอกและก้านดอกสีเขียวอ่อน มีขนนุ่มสีเงินหนาแน่น ใบประดับสีเขียวอ่อน รูปใบหอกแคบ ยาวได้ถึง ๑.๕ ซม. ด้านนอกมีขนคล้ายไหมหนาแน่น ร่วงง่าย กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน มี ๕ กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน กว้าง ๔-๕ มม. ยาว ๑.๒-๑.๙ ซม. ปลายเรียวแหลม กลีบเลี้ยงที่อยู่ชั้นนอก ๓ กลีบ มีขนยาวคล้ายไหม หนาแน่นกว่า กลีบเลี้ยงที่อยู่ชั้นใน ๒ กลีบ กลีบดอกสีม่วงอมแดง โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง ยาว ๕-๖.๓ ซม. แล้วผายออก เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔-๖ ซม. ปลายกลีบเว้าตื้น ๕ แฉก หลอดดอกสีม่วงอ่อน ผิวด้านนอกมีขนยาวคล้ายไหมสีเงินหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง ปลายกลีบสีม่วงอมแดง เกสรเพศผู้มี ๕ เกสร เชื่อมติดกับโคนหลอดดอก ก้านชูอับเรณูสีขาวนวล ยาว ๓-๔ ซม. บริเวณโคนมีขนยาวสีขาวหนาแน่น อับเรณูสีนวล รูปรีแกมรูปขอบขนาน รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ สีขาว รูปไข่ ยาว ๓-๕ มม. ก้านเกสรเพศเมียสีขาว ยาว ๓-๔ ซม. ยอดเกสรมีขนาดเล็กสีขาว เป็นตุ่มกลม ๒ ตุ่ม ผลแบบผลมีเนื้อหนึ่งถึงหลายเมล็ด สีน้ำตาล รูปเกือบกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗-๘ มม. เมล็ดมี ๔ เมล็ด สีน้ำตาลเข้ม ผิวเกลี้ยง

เดากระดิ่งช้างมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาค พบขึ้นตามป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรังผสมสน ป่าเต็งรังผสมก่อ และป่าสน ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑๕๐-๙๐๐ ม. ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงพฤศจิกายน เป็นผลเดือนกันยายนถึงมกราคม ในต่างประเทศพบที่อินเดีย เมียนมาร์ และภูมิภาคอินโดจีน

ประโยชน์ มีศักยภาพในการนำมาปรับปรุงพันธุ์เพื่อใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับ

ทับทิมนา
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

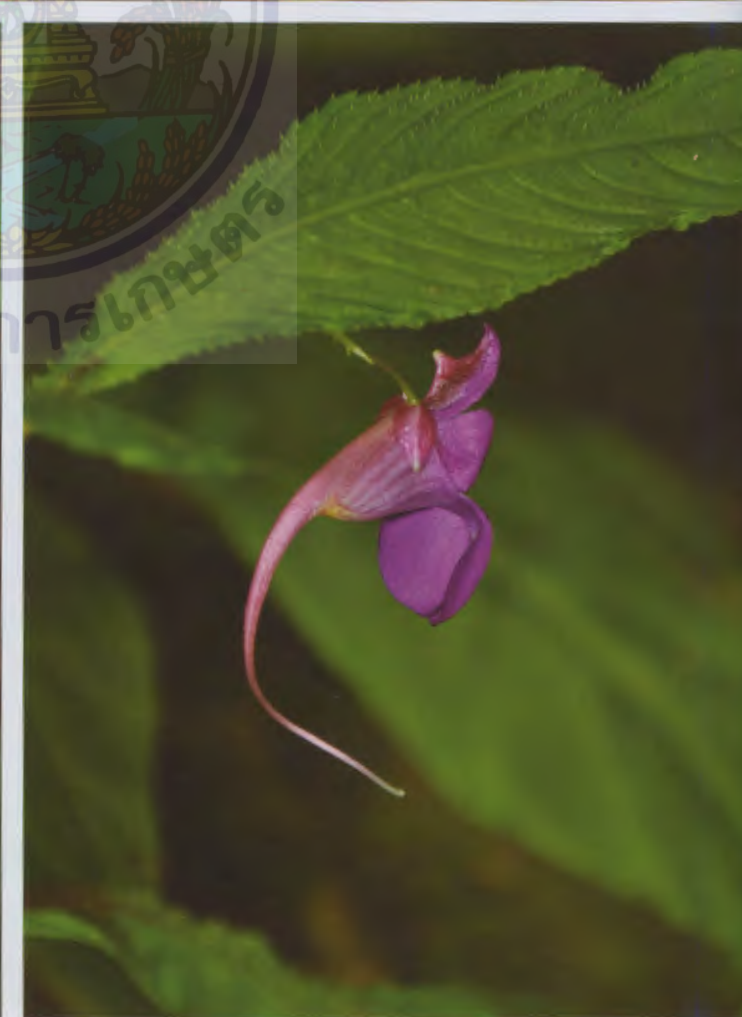
Rotala rotundifolia (Buch.-Ham. ex Roxb.) Koehne
Ammannia rotundifolia Buch.-Ham. ex Roxb.
LYTHRACEAE

ทับทิมนาเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปีหรือฤดูกาลเดียวขึ้นกับสภาพพื้นที่ที่เจริญเติบโต สูงถึง ๓๐ ซม. ลำต้นตั้งตรง ทอดนอน หรือลอยน้ำ ลำต้นสีเขียวแกมสีแดง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปไข่กลับแกมรูปรีถึงรูปโล่กลม หรือรูปรี กว้าง ๔-๑๕ มม. ยาว ๕-๑๓ มม. ปลายมน โคนเกือบกลมหรือมน ขอบเรียบ แผ่นใบเกลี้ยงสีเขียวอ่อน เส้นแขนงใบข้างละ ๕-๘ เส้น ไม่มีก้านใบและหูใบ ดอกออกเป็นช่อแบบช่อเชิงลด มี ๑-๘ ช่อ ออกที่ปลายยอด ช่อดอกยาว ๑-๘ ซม. ใบประดับรูปร่างคล้ายใบจริง กว้างประมาณ ๑.๕ มม. ยาวประมาณ ๓ มม. ไม่มีก้านดอก ดอกสมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงสี่ชมพูแกมสีแดง โคนเชื่อมติดกันเป็นรูประฆัง ยาวประมาณ ๑ มม. ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม กลีบดอกสี่ชมพู จำนวน ๔ กลีบ ติดบนหลอดกลีบเลี้ยง รูปเกือบกลมรูปไข่กลับ หรือรูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๒ มม. ขอบเรียบ มีก้านกลีบดอกสั้น เกสรเพศผู้จำนวน ๔ เกสร ติดใกล้บริเวณโคนหลอดกลีบเลี้ยง รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปทรงกลม มี ๔ ช่อง ก้านยอดเกสรเพศเมียสั้น ยอดเกสรเพศเมียคล้ายจาน ผลแบบผลแห้งแตก รูปทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑.๕ มม. เมื่อแตกแยกออกเป็น ๔ พู เมล็ดสีน้ำตาลแกมดำหรือสีดำ รูปไข่ถึงรูปรี ขนาดเล็ก

ทับทิมนามีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบได้ทางภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ตามพื้นที่ราบลุ่มในแปลงนาและบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๕๕๐-๑,๓๐๐ ม. ออกดอกและติดผลเดือนมกราคมถึงเมษายน ในต่างประเทศพบที่ประเทศบังคลาเทศ ภูฏาน เนปาล อินเดีย เมียนมาร์ จีน ญี่ปุ่น ลาว และเวียดนาม

ประโยชน์ นำมาปลูกเป็นไม้ประดับตู้ปลา

เทียนการ์เรท

Impatiens garrettii Craib

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

BALSAMINACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

เทียนการ์เรทเป็นพืชล้มลุก สูงได้ประมาณ ๒๕ ซม. ลำต้นเกลี้ยง แตกกิ่งมาก ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๕ ซม. ปลายแหลมหรือแหลมยาว โคนรูปลิ้มหรือสอบเรียว ขอบหยักมนหรือจักฟันเลื่อย แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ มีขนแข็งสั้นประปราย ก้านใบยาวประมาณ ๔ ซม. ดอกออกเดี่ยวหรือเป็นคู่ตามซอกใบ ก้านดอกยาว ๑-๒ ซม. เกลี้ยง ใบประดับขนาดเล็ก ติดที่โคนก้านใบ กลีบเลี้ยงด้านข้าง ๒ กลีบ ขนาดเล็ก รูปไข่ถึงรูปใบหอก ยาวประมาณ ๕ มม. เกลี้ยง กลีบปากเป็นถุงตันมีลายตามยาวสีม่วงแดง กว้างประมาณ ๘ มม. เกลี้ยง เดือยโค้งยาวประมาณ ๓ ซม. กลีบดอกสีม่วงแดง กลีบดอกบนรูปหัวใจกว้าง กว้างประมาณ ๑ ซม. ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. มี ๒ แฉก แฉกล่างใหญ่กว่าแฉกบน รูปไข่กลับกว้าง มีติ่งสีเหลืองที่โคน ผลแบบผลแห้งแตก รูปทรงรี ยาวประมาณ ๑.๕ ซม.

เทียนการ์เรทเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบทางจังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน ตามป่าดิบเขา ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๕๐๐-๒,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนตุลาคมถึงธันวาคม

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ดอกไม้ประดับ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เทียนเชียงดาว

Impatiens chiangdaoensis Shimizu

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

BALSAMINACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

เทียนเชียงดาวเป็นพืชล้มลุก อวบน้ำ สูง ๑๐-๕๐ ซม. แตกกิ่ง ลำต้นเกลี้ยง ปลายกิ่งมีขนสั้น ใบเดี่ยว เรียงสลับหรือเรียงตรงข้ามตามโคนต้น รูปไข่กลับแกมรูปใบหอก ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบรูปลิ้นหรือเรียวสอบ ขอบใบหยักมนและมีขนครุย มีต่อมหนาม ๒-๓ ต่อมใกล้โคนแผ่นใบ ด้านบนมีขนยาว ด้านล่างเกลี้ยง เส้นแขนงใบข้างละ ๕-๗ เส้น ใบช่วงปลายกิ่งสั้นเกือบไร้ก้าน ใบที่โคนยาวประมาณ ๑ ซม. ดอกเดี่ยวออกตามซอกใบหรือปลายกิ่ง ดอกสีม่วง ก้านดอกยาว ๓-๕ ซม. มีขนหยาบ ใบประดับรูปแถบ ยาวประมาณ ๐.๓ ซม. ติดที่โคนก้านใบ มีขนหยาบยาว กลีบเลี้ยงข้าง ๒ กลีบ รูปแถบหรือรูปใบหอก ยาว ๐.๓-๐.๕ ซม. มีขนหยาบยาว กลีบปากรูปกรวย กว้าง ๐.๖-๐.๘ ซม. ลึก ๐.๕-๐.๗ ซม. มีรยางค์แข็งตอนปลาย มีขนหยาบยาว เตี้ยโค้งเล็กน้อย ยาว ๒-๓ ซม. กลีบดอกกลีบกลางรูปหัวใจ กว้าง ๑.๒-๑.๔ ซม. ยาว ๑-๑.๒ ซม. เส้นกลางกลีบมีครีบแคบ มีขนหยาบ ปลายมีรยางค์ กลีบปีกเป็นแฉกลึก กลีบคู่ในรูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๑ ซม. ปลายกลีบเว้าตื้นๆ กลีบคู่นอก ยาวประมาณ ๑.๒ ซม. แผ่กว้างกว่ากลีบคู่ด้านใน ผลแบบผลแห้งแตก รูปทรงรี มีขนหยาบ ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. เมล็ดรูปไข่ ยาวประมาณ ๐.๒ ซม. มีขนสั้นละเอียด

เทียนเชียงดาวเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบเฉพาะทางภาคเหนือที่ดอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ขึ้นตามหินปูนที่โล่ง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๕๐๐-๒,๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม

ประโยชน์ มีศักยภาพเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นไม้ดอกไม้ประดับ

เทียนทุ่งค่าย

Impatiens reticulata Wall.

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

BALSAMINACEAE

ชื่ออื่นๆ

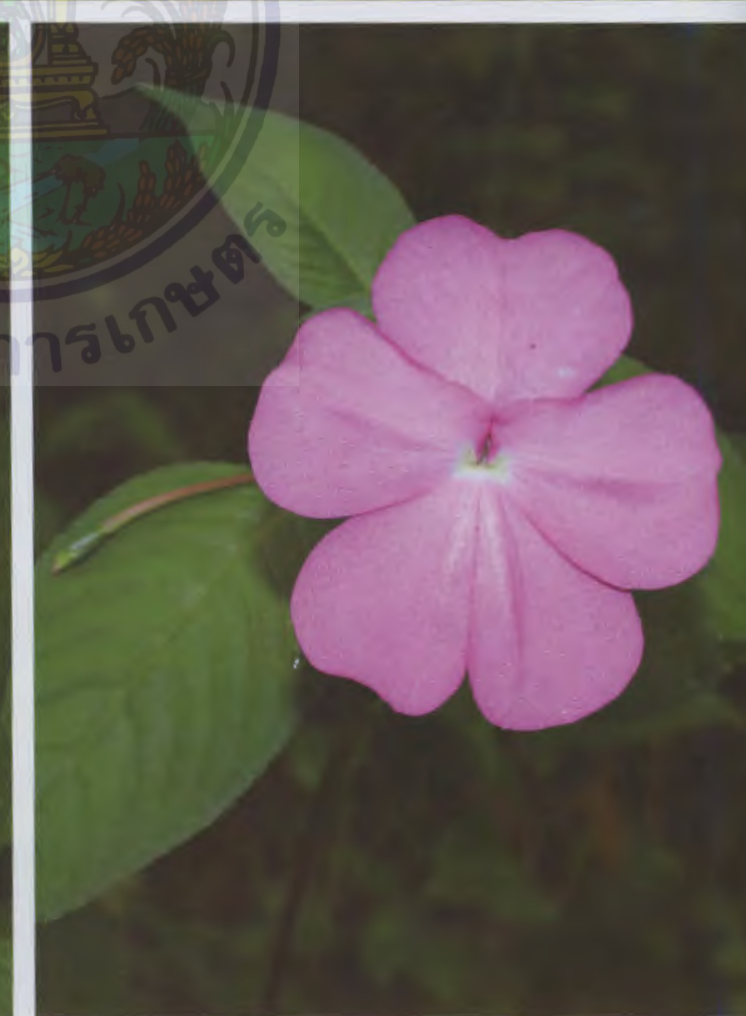
-

เทียนทุ่งค่ายเป็นไม้ล้มลุกอายุปีเดียวกึ่งพืชน้ำ สูงได้ถึง ๘๐ ซม. ลำต้นฉ่ำน้ำ ตั้งตรง พบน้อยที่แตกแขนง รากสีขาวออกเป็นกระจุกที่โคนต้น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปแถบ กว้าง ๐.๕-๑.๒ ซม. ยาว ๓.๗-๕.๗ ซม. ปลายแหลม โคนรูปหัวใจหรือคล้ายดิ่งหู ขอบหยักห่าง เกือบมีต่อม ๑ คู่ อยู่ตรงใกล้โคนใบ ก้านใบสั้นมากหรือไร้ก้าน ดอกมักออกเป็นดอกเดี่ยว สีม่วงอมแดง ออกตามซอกใบใกล้ปลายยอด กลีบเลี้ยง ๕ กลีบ กลีบบนบน กลีบคู่ข้างคู่นอก กลีบคู่ข้างคู่ใน กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบ ๒ กลีบอยู่เป็นคู่ข้าง รูปแถบแคบ ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. ปลายแหลม อีก ๑ กลีบอยู่ด้านล่างคล้ายรูปกรวยสั้น ยาวประมาณ ๘ มม. ขอบกลีบด้านใต้ยื่นยาวเล็กน้อย มีเส้นลวดลายเป็นร่างแหสีชมพูอมแดง ก้านกลีบมีเดือยเรียวคอดยื่นยาวตรงหรือโค้งเล็กน้อย กลีบดอก ๕ กลีบ กลีบหนึ่งแยกอิสระอยู่ด้านบน รูปขอบขนานหรือรูปไข่กว้าง กว้างและยาวประมาณ ๘ มม. มีสันพับอยู่ตรงกลาง ปลายแหลม ที่เหลืออีก ๔ กลีบ เชื่อมติดกันแยกเป็นกลีบคู่ข้างเชื่อม ๑ คู่ แยกจากกัน กลีบล่างรูปไข่กว้างถึงรูปกลม ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. กลีบบนเป็นดิ่งรูปสามเหลี่ยมแคบ ยาวประมาณ ๔ มม. โคนกลีบบนมีก้านกลีบสีขาวหรือชมพูอมม่วงอ่อน เกสรเพศผู้ ๕ เกสร ก้านชูอับเรณูสั้นและอับเรณูเชื่อมติดกัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ยาวประมาณ ๓ มม. ก้านยอดเกสรเพศเมียสั้น ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็นแฉกเล็กแหลม ผลแบบผลแห้งแตก ๒ พูหรือ ๓ พูหรือรูปคล้ายกระสวยยาว ยาวประมาณ ๒.๕ ซม. ฉ่ำน้ำ มีหลายเมล็ด รูปเกือบกลม สีน้ำตาลหรือเกือบดำ

เทียนทุ่งค่ายมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคใต้ พบตามขอบป่าพรุน้ำจืด ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๑๐๐ ม. ดอกบานเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์

ประโยชน์ มีศักยภาพที่จะใช้พัฒนาเป็นไม้ประดับ

กรมวิชาการเกษตร

เทียนแพงพวย

Impatiens spectabilis Triboun & Suksathan

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

BALSAMINACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

เทียนแพงพวยเป็นไม้ล้มลุกอายุปีเดียว เจริญเติบโตบนดินหรือบนหิน ลำต้นทอคนอนถึงตั้งตรง สูงถึง ๔๐ ซม. ลำต้นเปราะหักง่าย ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ถึงรูปใบหอก กว้าง ๒-๕.๕ ซม. ยาว ๕-๑๑ ซม. ปลายแหลมถึงเรียวแหลม โคนรูปปลีถึงเกือบรูปหัวใจ หรือเบี้ยว ขอบจักฟันเลื่อย มีต่อมรูปคล้ายกระบองอยู่บริเวณใกล้โคนใบ จำนวน ๒ ต่อมนั้นขนงใบข้างละ ๖-๘ เส้น ก้านใบสีเขียวแกมสีแดง ยาว ๑-๓.๕ ซม. มีขนละเอียดหรือเกือบเกลี้ยง ดอกออกเดี่ยวหรือออกเป็นกระจุก ออกตามซอกใบ ใบประดับรูปใบหอก ก้านดอกยาวประมาณ ๓ ซม. กลีบเลี้ยงจำนวน ๕ กลีบ กลีบเลี้ยงข้างสีแดงแกมสีน้ำตาล จำนวน ๒(-๔) กลีบ กลีบเลี้ยงคู่ข้างขึ้นนอกจำนวน ๒ กลีบ รูปไข่กว้างเบี้ยว กว้างประมาณ ๖ มม. ยาว ๖-๑๐ มม. ปลายเป็นติ่งหนาม กลีบเลี้ยงคู่ข้างชั้นในจำนวน ๒ กลีบ ฝักรูปเป็นเกล็ดขนาดเล็ก ยาวน้อยกว่า ๑ มม. หรือไม่ปรากฏ กลีบเลี้ยงล่างสีเขียวถึงสีแดงแกมสีเขียว รูปกรวย กว้างประมาณ ๖ มม. ยาวประมาณ ๑๔ มม. ปลายเป็นติ่งแหลม มีเดือยรูปทรงกระบอก ยาว ๔.๕-๕ ซม. กลีบดอกสีชมพู จำนวน ๕ กลีบ กลีบหนึ่งแยกอิสระอยู่ด้านบน รูปไข่กลับ กว้างประมาณ ๑.๘ ซม. ยาวประมาณ ๑.๓ ซม. ปลายเว้า และมีติ่งหนาม อาจพับออกด้านนอก กลีบดอกอีก ๔ กลีบ โคนเชื่อมติดกัน แบ่งเป็นกลีบดอกคู่บนจำนวน ๒ กลีบ รูปไข่กลับ กว้างประมาณ ๑.๓ ซม. ยาวประมาณ ๑.๗ ซม. ปลายเป็นติ่งเล็กน้อย กลีบดอกคู่ล่างจำนวน ๒ กลีบ รูปไข่กลับเบี้ยว กว้างประมาณ ๑.๕ ซม. ยาวประมาณ ๒.๓ ซม. ปลายเป็นติ่งเล็กน้อย เกสรเพศผู้จำนวน ๕ เกสร ก้านชูอับเรณูส่วนปลายและอับเรณูเชื่อมติดกัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ เกลี้ยง มี ๔-๕ ช่อง ก้านยอดเกสรเพศเมียสั้น ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น ๕ แฉก ผลแบบผลแห้งแตก รูปกระบอง มีหลายเมล็ด

เทียนแพงพวยมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่จังหวัดกาญจนบุรี พบตามพื้นที่ลาดชันในป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ และบนภูเขาหินปูน ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑๐๐-๒๐๐ ม. ออกดอกและเป็นผลเดือนกรกฎาคมถึงตุลาคม ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ดอกไม้ประดับได้

เทียนสว่าง
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Impatiens putii Craib

-

BALSAMINACEAE

-

เทียนสว่างเป็นพืชล้มลุก ลำต้นอวบน้ำ สูง ๔๐-๖๐ ซม. ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่กว้าง ยาว ๓-๖ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนตัดหรือเว้าตื้นๆ ขอบจักซี่ฟันตื้นห่างๆ บางครั้งมีต่อม ๑ คู่ ใกล้โคนใบด้านล่าง แผ่นใบหนาอวบน้ำ เส้นแขนงใบข้างละ ๕-๖ เส้น ไม่ชัดเจน ก้านใบยาวประมาณ ๕ ซม. ดอกออกเดี่ยวๆ ตามซอกใบ ใบประดับรูปเส้นด้าย ยาวประมาณ ๓ มม. ติดตรงประมาณกึ่งกลางก้านช่อหรือต่ำกว่า ก้านดอกยาว ๒-๕ ซม. กลีบเลี้ยงกลีบข้าง ๒ กลีบ ฝ่อ ๒ กลีบ แต่ละกลีบสีขาว รูปรี บาง ยาวประมาณ ๑ ซม. กลีบปากรูปปากแตร กว้างประมาณ ๒ ซม. เดือยยาว ๐.๘-๑.๒ ซม. ตอนปลายโค้ง กลีบดอกกลีบปากรูปหัวใจ กว้างประมาณ ๓ ซม. ยาว ๒-๒.๕ ซม. เป็นสันคล้ายปีกที่โคนกลีบ ปีกแฉกเล็ก ยาวประมาณ ๒.๕ ซม. กลีบคู่นอกใหญ่กว่ากลีบคู่ใน กลีบคู่ในรูปพัดถึงรูปรี เกือบยาว ๑.๕-๑.๗ ซม. เมล็ดกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๐.๑ ซม. ผิวเป็นร่างแห มีขนบิดเวียน

เทียนสว่างเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบเฉพาะทางภาคใต้ตอนบน ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และชุมพร ขึ้นตามเขาหินปูนเดี่ยวๆ ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๑๕๐ ม. ออกดอกเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ประดับ

นางพญาชาฤๅษี

Paraboea siamensis Triboun

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

GESNERIACEAE

ชื่ออื่นๆ

ศรีสยาม

นางพญาชาฤๅษีเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปีหรือกึ่งไม้พุ่มขนาดเล็ก อิงอาศัยบนก้อนหิน สูง ๒๐-๗๐ ซม. ลำต้นตั้งตรงหรือเอน กิ่งอ่อนและยอดอ่อนมีขนนุ่มสีขาวนวลคล้ายใยแมงมุมประปรายถึงหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงเวียนหรือเรียงเป็นกระจุกซ้อนแบบกุหลาบที่ปลายยอด รูปใบหอก รูปขอบขนาน หรือรูปขอบขนานแกมรูปรี กว้าง ๑.๕-๓.๕ ซม. ยาว ๕-๑๒ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนสอบเรียวและแคบ ขอบหยักเป็นคลื่นเล็กน้อยหรือหยักมน แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนสีเขียวอ่อน มีขนนุ่มคล้ายใยแมงมุมประปราย ด้านล่างสีขาวนวล มีขนนุ่มสีขาวคล้ายใยแมงมุมหนาแน่น ก้านใบสั้นหรือเกือบไร้ก้าน ใบแก่มักติดทนและมีวงงอกคล้ายกันหอย ข้อดอกแบบช่อกระจุกเชิงประกอบด้านเดียว ออกตามซอกใบและใกล้ปลายยอด ตั้งขึ้นหรือเอียง มี ๑-๖ ข้อ แต่ละข้อมี ๑-๓ ดอก ก้านช่อดอก กว้าง ๒-๒.๕ มม. ยาว ๕-๙ ซม. มีขนสีขาวนุ่มคล้ายใยหนาแน่น ใบประดับสีเขียวอ่อนหรือสีเขียวแกมม่วงแดง รูปไข่กว้าง กว้างและยาว ๒-๓ มม. ปลายมน ขอบหยักไม่เป็นระเบียบ ดอกมีจำนวนมาก มักออกเป็นคู่ สีม่วงอมชมพูหรือสีม่วงอมแดง ก้านดอกย่อยยาวประมาณ ๕ มม. กลีบเลี้ยงสีเขียว โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด กว้างประมาณ ๕ มม. ยาว ๔-๕ มม. ปลายแยกเป็น ๓ แฉก กลีบดอกรูปคล้ายระฆัง ปากกว้าง โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว ๑.๒-๑.๘ ซม. ปลายแยกเป็น ๖ แฉก เกสรเพศผู้มี ๔ เกสร สมบูรณ์ ๒ เกสร และเป็นหมัน ๒ เกสร ก้านชูอับเรณูสีขาวนวล อับเรณูสีเหลืองสด รังไข่สีเขียวรูปทรงรี ยาว ๓-๔ มม. ก้านเกสรเพศเมีย สีขาวแกมเขียว ยาว ๑.๓-๑.๕ ซม. ยอดเกสรมีขนาดเล็ก สีเหลืองแกมน้ำตาลแยกเป็น ๒ แฉก ผลแบบผลแห้งแตกสีเขียวอ่อน รูปไข่แคบ ยาวประมาณ ๑ ซม. เมื่อสุกสีน้ำตาลเข้ม

นางพญาชาฤๅษีเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบขึ้นตามก้อนหินในเขาหินปูนที่เปิดโล่ง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๗๐๐-๙๐๐ ม. ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม เป็นผลเดือนสิงหาคมถึงพฤศจิกายน

ประโยชน์ ยอดอ่อนตากแห้งไว้ใช้ชงชาดื่ม และมีการนำมาปรับปรุงพันธุ์เพื่อใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับ

หูคผา
ชื่อห้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Streptocaulon curtisii (King & Gamble) Venter & A. M. Venter
Gongylosperma curtisii King & Gamble,
Finlaysonia curtisii (King & Gamble) Venter
APOCYNACEAE
หนาดผา

ไม้พุ่มกิ่งทอดเลื้อย ย้อยห้อยลง ทุกส่วนมียางขาว โคนต้นมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ ซม. แตกกิ่งไม่เป็นระเบียบ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๓-๗ มม. ผิวเปลือกต้นมีเนื้อบางและแห้ง อาจแตกเป็นร่องตื้นสั้นๆ และมีช่องอากาศกระจายห่างๆ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนาน รูปใบหอก หรือรูปไข่ กว้าง ๒-๓.๕ ซม. ยาว ๓.๕-๔.๕ ซม. ปลายแหลม โคนสอบเรียวหรือรูปลิ้ม ขอบเรียบ แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง โคนง่ามใบมีเส้นขอบใบ เส้นแขนงใบข้างละ ๑๐-๑๕ เส้น เส้นแขนงใบย่อยแบบร่างแหละเอียด ผิวด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างเกลี้ยงหรือมีขนประปราย มีนวลสีขาวหรือสีเทาอ่อน ก้านใบยาว ๓-๗ มม. ช่อดอกแบบช่อกระจุกแยกแขนง แตก ๒-๓ แขนง ออกตามซอกใบและใกล้ปลายกิ่ง ช่อดอกยาวประมาณ ๕ ซม. ก้านช่อดอกยาว ๐.๕-๑ ซม. ก้านดอกยาว ๑.๕-๓.๕ มม. ช่อย่อยมักแตกเป็นคู่ ยาวประมาณ ๑ ซม. ดอกสีม่วง กลีบเลี้ยง ๕ กลีบ รูปไข่ ปลายแหลม ตามขอบกลีบอาจมีต่อม กลีบดอกรูปถ้วยหรือรูปกงล้อ โคนเชื่อมติดกันเล็กน้อย ปลายแยกเป็น ๕ แฉก รูปขอบขนานหรือรูปไข่ ยาวประมาณ ๔ มม. ปลายแหลม โคนเชื่อมเหลื่อมกันเล็กน้อย เกสรเพศผู้แทรกอยู่ในโคนหลอดกลีบดอก อับเรณูสั้น ก้านยอดเกสรเพศเมียสั้น ยอดเกสรเพศเมียเป็น ๕ แฉก ผลแบบผลแห้งแตกแนวเดียว เกิดเป็นคู่ ปูทรงกระบอกแคบ ค่อนข้างตรง ยาวประมาณ ๓ ซม. ปลายแหลม สีเขียวอ่อน เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลอมเทา มีเมล็ดจำนวนมาก รูปขอบขนาน สีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลอ่อน ปลายค่อนข้างแหลม ปลายด้านหนึ่งมีพู่ขน สีขาว

หูคผาเป็นพืชหายากและเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบเฉพาะทางภาคใต้ฝั่งตะวันตก ตามหน้าผาเขาหินปูนที่ลาดชัน ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๒๐๐ ม.

ใบต๋อกำน
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Evolvulus alsinoides (L.) L. var. *decumbens* (R. Br.) Ooststr
Evolvulus decumbens R. Br.
CONVOVULACEAE

ใบต๋อกำนเป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นและกิ่งก้านแผ่ราบหรือตั้งตรง ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปใบหอกหรือรูปแถบ ยาว ๐.๗-๒.๕ ซม. ปลายแหลมหรือแหลมยาว ก้านใบสั้นหรือเกือบไร้ก้าน ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ส่วนมากมีดอกเดี่ยว ก้านช่อดอกยาว ๒.๕-๓.๕ ซม. ใบประดับขนาดเล็กรูปรีแคบ ยาวประมาณ ๔ มม. กลีบเลี้ยง ๕ กลีบ แยกกัน รูปใบหอก ยาว ๓-๔ มม. ติดทน มีขนยาว กลีบดอกรูปกงล้อ สีขาวหรือสีน้ำเงินอ่อน แยกเป็น ๕ กลีบตื้นๆ ปลายกลีบเว้าตื้น ดอกเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ ซม. มีแถบขนด้านนอก เกสรเพศผู้ ๕ เกสร ยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณูติดภายในหลอดกลีบ อับเรณูยื่น เกสรเพศเมียยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก ก้านชูเกสรเพศเมีย ๒ อัน แยกกัน รูปเส้นด้าย แต่ละอันปลายแฉกเล็ก ๒ แฉก ยอดเกสรมี ๔ อัน รูปเส้นด้าย ผลแบบผลแห้งแตก กลม สีน้ำตาล สั้นกว่ากลีบเลี้ยง แตกเป็น ๔ ซีก เมล็ดมีประมาณ ๔ เมล็ด สีดำ เกลี้ยง

ใบต๋อกำนมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบกระจายแทบทุกภาค ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงใต้ ขึ้นตามพื้นที่เป็นหิน เขาหินปูน หรือพื้นที่ทรายที่แห้งแล้งในป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และตามที่โล่งทุ่งหญ้า ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนธันวาคมถึงมีนาคม ในต่างประเทศพบที่จีน เวียดนาม ภูมิภาคมาเลเซีย หมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก และออสเตรเลีย

กรมวิชาการ

ประทัดอ่างช้าง

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Agapetes megacarpa W. W. Sm.

Agapetes corallina Cowan, *A. stenantha* Rehder

ERICACEAE

ประทัดอ่างช้างเป็นไม้พุ่มหรือไม้พุ่มอิงอาศัย สูงถึง ๒.๕ ม. มีลำต้นสะสมอาหาร กิ่งอ่อนเกลี้ยง กิ่งแก่มีช่องอากาศจำนวนมาก ใบเดี่ยว เรียงคล้ายเป็นวงรอบหรือเรียงเวียน รูปรีแกมรูปขอบขนานถึงรูปใบหอกกลับแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๒.๕-๕ ซม. ยาว ๙.๕-๑๔ ซม. ปลายแหลมถึงเรียวแหลม โคนมนถึงเกือบรูปหัวใจ ขอบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย มีต่อมตามความยาวของขอบใบ แผ่นใบหนาคล้ายหนัง เกลี้ยง เส้นใบชัดเจน เส้นแขนงใบข้างละ ๑๑-๑๖ เส้น ก้านใบสั้น ดอกออกเป็นช่อแบบช่อเชิงหลั่น ออกตามปลายกิ่งหรือซอกใบ ก้านช่อดอกยาวถึง ๕ ซม. ใบประดับรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ ๑.๕ มม. ขอบเรียบ ก้านดอกสีเขียวปนสีม่วงแกมสีน้ำตาล ยาวถึง ๕ ซม. กลีบเลี้ยงด้านนอกสีม่วงแกมสีน้ำตาล ด้านในสีเขียวอ่อน รูปถ้วย กว้าง ๕-๘ มม. ยาวประมาณ ๕ มม. ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยมแคบหรือรูปขอบขนานแกมรูปสามเหลี่ยม กว้างประมาณ ๓ มม. ยาว ๙-๑๔ มม. ปลายมีต่อม กลีบดอกสีชมพู สีม่วงแกมสีแดงถึงสีแดง มีลายสีแดงเข้ม รูปหลอด กว้าง ๑.๒-๒ ซม. ยาว ๔-๖ ซม. มีสันนูน ๕ สัน หลอดดอกยาว ๓.๕-๕ ซม. ปลายแยก ๕ แฉก แฉกสีเขียวอ่อน รูปสามเหลี่ยม กว้างประมาณ ๖ มม. ยาว ๘-๑๒ มม. เกสรเพศผู้จำนวน ๑๐ เกสร ติดที่หลอดดอก ก้านชูอับเรณูแบน มีขนที่ปลาย อับเรณูกว้างประมาณ ๒ มม. ยาวประมาณ ๙ มม. รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี ๑๐ ช่อง ก้านยอดเกสรเพศเมียยาว ๕-๖ ซม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเกือบมน จานฐานดอกเกลี้ยง ผลแบบผลสดมีเนื้อหนึ่งถึงหลายเมล็ด รูปเกือบกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ ซม. เมล็ดจำนวนมาก รูปรี

ประทัดอ่างช้างมีสถานภาพเป็นพรรณไม้หายากของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือที่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และน่าน พบตามบริเวณภูเขาหินปูนและป่าดิบเขาที่สูง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๘๒๐-๑,๖๐๐ ม. ออกดอกเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ ในต่างประเทศพบที่ประเทศจีน

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ประดับ

กรมวิชาการเกษตร

กรมวิชาการเกษตร

เปราะใหญ่

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Kaempferia elegans (Wall.) Baker

Kaempferia atrovirens N. E. Br., *Monolophus elegans* Wall.

ZINGIBERACEAE

เปราะใหญ่เป็นพืชล้มลุก สูงได้ถึง ๒๐ ซม. มีเหง้าใต้ดิน รากสะสมอาหาร ปลายรากมีหัวกลม ใบเดี่ยว รูปรีหรือรูปขอบขนาน ยาว ๑๓-๑๕ ซม. ปลายแหลม โคนรูปปลีหรือเว้าตื้นๆ คล้ายรูปหัวใจ แผ่นใบด้านล่างสีเขียวอ่อนหรืออมม่วง ด้านบนบางครั้งเป็นลายคล้ายลายเสือ ก้านใบยาว ๕-๑๐ ซม. ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่น ออกที่ยอดของลำต้นเทียมระหว่างกาบใบ มีกาบดอกหุ้ม ยาว ๓-๑๐ ซม. มีขนด้านนอก ลีบใบรูปสามเหลี่ยม ยาว ๒-๕ มม. ก้านช่อยาว ๓-๑๕ ซม. ดอกจำนวนมาก สีม่วงอมชมพู บานครั้งละ ๑-๒ ดอก ใบประดับรูปใบหอก ยาว ๒.๕-๕ ซม. ใบประดับย่อย ๒ ใบ รูปใบหอก ยาวไม่เท่ากัน ยาว ๑.๕-๒ ซม. กลีบเลี้ยงเป็นหลอด แยกด้านเดียว ยาว ๒-๓ ซม. มีขนประปรายด้านนอก ปลายแยกเป็นแฉกตื้นๆ ๒ แฉก มีขนครุย หลอดกลีบดอกเรียว ยาว ๕-๗ ซม. ปลายแยกเป็น ๓ กลีบ สีอ่อนๆ เกือบขาว รูปใบหอก ยาว ๑.๕-๒ ซม. ปลายเรียวแหลม แผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันด้านข้างคล้ายเป็นแผ่นกลีบดอก สีม่วงอมชมพู โคนสีขาว รูปไข่กลับกว้างเกือบกลม ยาว ๑.๕-๒ ซม. กลีบปากแยกจรดโคนเป็น ๒ กลีบ แต่ละกลีบรูปไข่กลับ ยาว ๒.๕-๓ ซม. ก้านชูอับเรณูสั้น อับเรณูยาวประมาณ ๓ มม. ปลายมีรยางค์เป็นเส้นเกือบกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๖ มม. รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ

เปราะใหญ่มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคตะวันตกเฉียงใต้ ขึ้นได้ร่มเงาในป่าเบญจพรรณและป่าดิบแล้ง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๖๐๐-๑,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน ในต่างประเทศพบที่อินเดีย เมียนมาร์ จีนตอนใต้ คาบสมุทรมลายู และฟิลิปปินส์

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ประดับ

โป่งมดง่าม

Stemona burkillii Prain

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

STEMONACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

โป่งมดง่ามเป็นไม้ล้มลุก มีการพักตัว รากสะสมอาหารรูปกระสวย กว้าง ๑-๑.๕ ซม. ยาวถึง ๔๐ ซม. ออกเป็นกระจุก ลำต้นใต้ดินเป็นเหง้าสั้นๆ มีใบเกล็ดปกคลุมตา ลำต้นเหนือดินตั้งตรงหรือทอดนอน สูงถึง ๑ ม. บริเวณโคนของลำต้นเหนือดินมีใบเกล็ดรูปสามเหลี่ยม ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ถึงรูปไข่กว้าง กว้าง ๕-๑๑ ซม. ยาว ๙-๑๗ ซม. ปลายแหลม โคนเว้ารูปหัวใจ ขอบเรียบ แผ่นใบเกลี้ยง การเรียงของเส้นใบแบบนิ้วมือ เส้นใบออกจากโคนใบ ๑๑-๑๙ เส้น เส้นใบย่อยเรียงตัวขวางเส้นใบ ก้านใบยาว ๔-๑๗ ซม. โคนก้านใบบวมพอง ดอกออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกสั้นๆ จำนวน ๑-๔ ดอก ออกตามซอกใบเกล็ดและซอกใบแท้ ก้านช่อดอกยาว ๑.๕-๔.๕ ซม. ใบประดับรูปใบหอก ยาว ๒-๖ มม. ก้านดอกยาว ๑๐-๒๕ มม. กลีบรวมสีชมพู สีชมพูแกมสีแดง หรือสีขาวแกมสีชมพู จำนวน ๕ กลีบ เรียง ๒ ชั้น ชั้นละ ๒ กลีบ รูปใบหอกแกมรูปขอบขนานหรือรูปสามเหลี่ยมแคบ กว้าง ๓-๕ มม. ยาว ๑๕-๒๒ มม. เกสรเพศผู้จำนวน ๔ เกสร แต่ละเกสรยาว ๑๔-๒๐ มม. ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ ๒ มม. อับเรณูรูปแถบ ยาว ๖-๘ มม. สันแบ่งช่องอับเรณูสูงประมาณ ๑ มม. ไม้เป็นคลื่น รยางค์ของแกนอับเรณูยาวประมาณ ๗ มม. รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปไข่ ขนาดเล็ก ผลแบบผลแห้งแตกตามรอยตะเข็บ รูปไข่ กว้าง ๑.๒-๑.๕ ซม. ยาว ๒.๕-๓.๕ ซม. ปลายมีติ่งแหลม มีจำนวน ๓-๕ เมล็ด เมล็ดสีชมพูหรือสีชมพูแกมสีแดง รูปรี กว้าง ๓-๔ มม. ยาว ๑๐-๑๒ มม. มีปุยหุ้มเมล็ดเป็นถุงที่ก้านเมล็ด

โป่งมดง่ามมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตก พบในป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ บริเวณป่าไผ่ใกล้ลำธาร บนภูเขาหินปูน และหินอัคนี ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑๐๐-๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนกุมภาพันธ์ถึงสิงหาคม ผลแก่เดือนกรกฎาคมถึงกันยายน ในต่างประเทศพบที่ประเทศเมียนมาร์

ประโยชน์ รากสะสมอาหารมีสาร stemona alkaloid ที่มีฤทธิ์กำจัดศัตรูพืช สมัยก่อนคนในท้องถิ่นทางภาคเหนือนำรากสะสมอาหารของโป่งมดง่ามมากำจัดมด โดยนำรากสะสมอาหารมาบดแล้วชโลมด้วยน้ำมันหมู เพื่อให้มดเอาไปกินที่รังซึ่งส่งผลให้มดตายทั้งรัง นอกจากนี้บางท้องถิ่นยังนำรากสะสมอาหารมาใช้เพื่อบรรเทาอาการปวดฟัน

ผักกาดหินคลองลาน	<i>Damrongia cyanantha</i> Triboun
ชื่อพ้อง	-
วงศ์	GESNERIACEAE
ชื่ออื่น ๆ	-

ผักกาดหินคลองลานเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูง ๒๐-๕๐ ซม. ลำต้นยาวประมาณ ๒ ซม. อวบน้ำ มีรากแขนงเป็นฝอยกระจุก ใบเดี่ยว มี ๖-๑๕ ใบ เรียงเป็นกระจุก ขนาดไม่เท่ากัน ใบช่วงบนใกล้ปลายยอดมีขนาดเล็ก ใบที่โคนต้นมีขนาดใหญ่ รูปรี รูปไข่ หรือรูปขอบขนาน กว้าง ๕-๑๑ ซม. ยาว ๙-๑๗ ซม. ปลายแหลม โคนสอบเรียวหรือบางครั้งไม่เท่ากัน ขอบหยักแหลมหรือหยักมนถี่ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวด้านบนสีเขียวอ่อนมีขนห่างสีขาวประปราย ด้านล่างสีจางกว่าเล็กน้อยมีขนสั้นประปรายถึงหนาแน่น โดยเฉพาะขอบใบและเส้นใบย่อย เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๘ เส้น ก้านใบยาว ๗-๑๗ ซม. มีขนสั้นสีน้ำตาลอ่อนประปราย ช่อดอกแบบก้านช่อดอกโดด ปลายคล้ายแบบช่อซี่ร่ม ออกตามซอกใบใกล้ยอด แต่ละช่อมีดอกได้ถึง ๑๐ ดอก ก้านช่อดอกสีเขียวอ่อนหรือสีน้ำตาลเข้มยาว ๑๐-๒๒ ซม. ใบประดับสีเขียวอ่อนรูปหัวใจ กว้างและยาว ๑.๖-๑.๘ ซม. ใบประดับย่อยสีเขียวอ่อนรูปไข่กลับรูปขอบขนาน หรือรูปใบหอก กว้าง ๓-๖ มม. ยาว ๒-๘ มม. ก้านดอกสีน้ำตาล กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อนโคนเชื่อมติดกัน ยาว ๑.๒-๑.๔ ซม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก สามแฉกบนเชื่อมติดกันคล้ายรูปสามเหลี่ยม กว้างและยาวประมาณ ๑ ซม. ปลายสุดเป็นหยักเล็ก ๓ หยัก สองแฉกล่างรูปสามเหลี่ยม แนบติดอยู่กับหลอดกลีบดอก กว้างและยาว ๖-๗ มม. ดอกสีม่วงรูปปากแตร โคนเชื่อมติดกัน ยาว ๔-๕ ซม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก รูปไข่กว้าง กว้างประมาณ ๑ ซม. ยาว ๖-๘ มม. ปลายมนกลม โคนซ้อนเหลื่อมกันเล็กน้อย เกสรเพศผู้ ๕ เกสร ที่สมบูรณ์ ๒ เกสร อับเรณูสีเหลืองอ่อน กว้างและยาวประมาณ ๓ มม. เกสรเพศผู้ที่เหลืออีก ๓ เกสร ไม่สมบูรณ์อยู่ใกล้โคนหลอดกลีบดอก รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ กว้างประมาณ ๑.๕ มม. ยาวประมาณ ๗ มม. ก้านยอดเกสรเพศเมียยาวประมาณ ๒ ซม. ยอดเกสรเพศเมียรูปหัวใจกลับ ผลแบบผลสด คล้ายผลแห้งแตก รูปทรงกระบอกสั้น กลีบเลี้ยงขยายขนาดหุ้มอยู่ที่โคน ติดทน เมล็ดขนาดเล็ก สีน้ำตาล

ผักกาดหินคลองลานเป็นพืชหายากและเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบเฉพาะทางภาคเหนือตอนล่าง ตามป่าดิบ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๒๐๐-๖๐๐ ม.

ประโยชน์ มีศักยภาพที่จะใช้พัฒนาเป็นไม้ประดับ

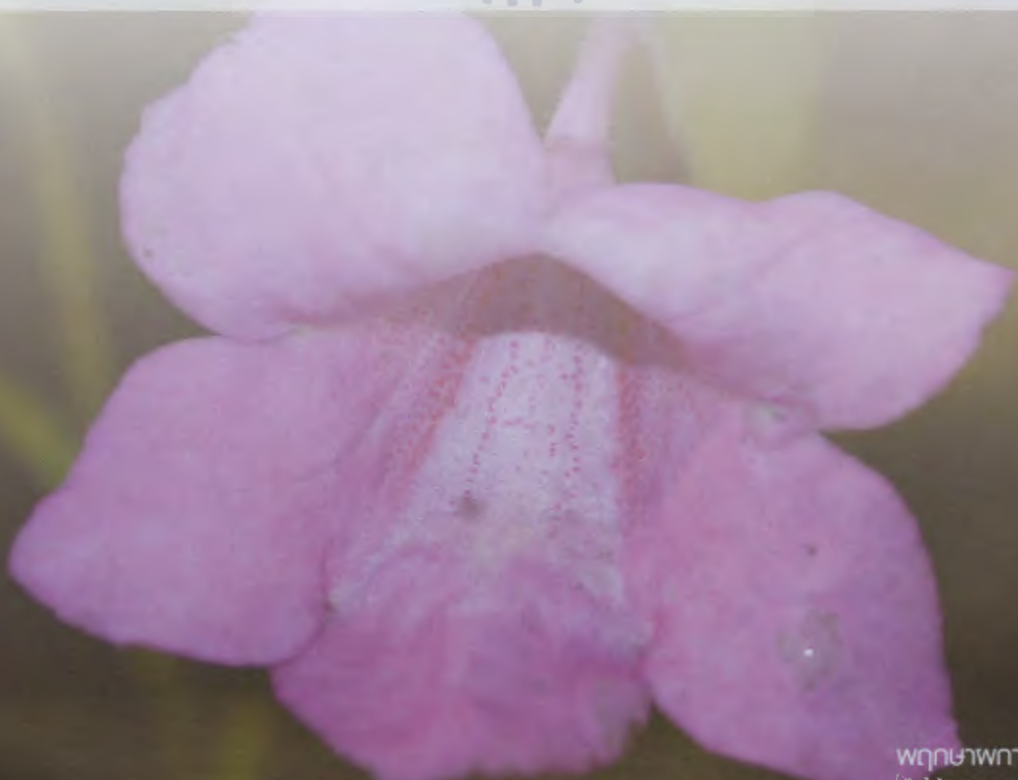

ผักกูด
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Asystasia neesiana (Wall.) Nees
Ruellia neesiana Wall., *Asystasia chinensis* S. Moore,
Asystasiella chinensis (S. Moore) E. Hossain, *A. neesiana* (Wall.) Lindau
ACANTHACEAE

ผักกูดเป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงได้ถึง ๑ ม. กิ่งเป็นสี่เหลี่ยม สีน้ำตาลอ่อน มีแนวร่องยาว มีขนประปราย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปใบหอก รูปขอบขนาน รูปรี หรือรูปไข่ กว้าง ๒-๑๐ ซม. ยาว ๕-๒๕ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนสอบเรียว เป็นครีบทอดก้านใบ หรือโคนเว้าเป็นรูปหัวใจ ขอบเรียบ เว้าเป็นคลื่น หรือหยักแบบซี่ฟัน แผ่นใบ บางคล้ายกระดาษ มีขนสาบประปรายทั้ง ๒ ด้าน เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๘ เส้น ก้านใบยาว ๑-๕ ซม. เกลี้ยง หรือ มีขนประปราย ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือแบบช่อเชิงลด แฉกแขนงที่โคนช่อ ๑ แฉก แบบช่อแยกแขนง ช่อดอก ยาว ๖-๑๕ ซม. ออกที่ปลายยอด ก้านช่อยาว ๕-๑๕ ซม. แกนกลางพบขนต่อมประปราย ใบประดับ ๑ คู่ และ ใบประดับย่อย ๑ คู่ ขนาดเท่ากัน กว้างประมาณ ๑ มม. ยาวประมาณ ๒ มม. รูปสามเหลี่ยม ก้านดอกสั้นมาก หรือไม่มีก้าน ดอกสีชมพู กว้าง ๔-๖ ซม. ยาว ๓-๔ ซม. มีจุดประสีชมพูเข้มที่โคนกลีบด้านใน กลีบเลี้ยงโคนเชื่อม ติดกัน ปลายแยกเป็น ๕ แฉก แฉกวงกลีบรูปแถบหรือรูปใบหอก ยาวประมาณ ๕ มม. มีขนต่อมประปราย กลีบดอกรูปปากเปิด โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปแตร ปลายแยกเป็น ๕ แฉก แฉกวงกลีบยาว ๖-๑๐ มม. แฉกบน ๒ แฉก รูปค่อนข้างกลม กว้างและยาวประมาณ ๑ ซม. แฉกล่าง ๓ แฉก ขนาดเท่ากัน รูปไข่ กว้างประมาณ ๑ ซม. ยาวประมาณ ๑.๘ ซม. มีขนต่อมประปราย แฉกกลีบดอกเรียงแบบซ้อนเหลื่อมในดอกตูม เกสรเพศผู้ ๔ เกสร มี ๒ คู่ ยาวไม่เท่ากัน ติดใกล้โคนหลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณูค่อนข้างหนา มีขนต่อมประปราย อับเรณู รูปขอบขนาน แตกตามช่อง รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ มี ๒ ช่อง แต่ละช่องมีอวูล ๒ เม็ด มีขนต่อมประปราย ก้านยอด เกสรเพศเมีย ยาวประมาณ ๒.๕ ซม. ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น ๒ พู ผลแบบผลแห้งแตก รูปทรงรีแคบ ปลายป่อง กว้าง ๒-๓ ซม. ปลายสุดเป็นติ่งแหลม มีขนต่อมประปราย เมล็ดมี ๔ เมล็ด รูปกลม ค่อนข้างแบน เส้นผ่านศูนย์กลาง ประมาณ ๓ ซม. เกลี้ยงหรือมีขนสั้นนุ่ม

ผักกูดมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ในจังหวัดลำปางและแม่ฮ่องสอน พบตามชายป่า หรือริมลำธาร ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๒๐๐-๓๐๐ ม. ออกดอกเดือนตุลาคมถึงมกราคม เป็นผลเดือนมกราคมถึง กุมภาพันธ์ ในต่างประเทศพบที่อินเดีย เมียนมาร์ ลาว เวียดนาม และอินโดนีเซีย

ผักเสี้ยนขน

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Cleome rutidosperma DC.

Cleome ciliata Schumach. & Thonn., *C. guineensis* Hook. f.

CLEOMACEAE

ผักเสี้ยน ผักเสี้ยนผี

ผักเสี้ยนขนเป็นไม้ล้มลุก สูง ๓๐-๑๐๐ ซม. ลำต้นตั้งหรือแผ่กระจาย ส่วนต่างๆ มีขนสั้นนุ่มปกคลุม บางครั้งเกลี้ยง ใบประกอบแบบ ๓ ใบ ก้านใบยาว ๐.๕-๓.๕ ซม. ใบย่อยรูปรี รูปใบหอกกลับ หรือคล้ายสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดแกมรูปไข่ กว้าง ๑-๒ ซม. ยาว ๒-๔ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม ขอบเรียบ จักฟันเลื่อยละเอียดหรือมีขนครุย โคนเรียวสอบหรือเบี้ยวเล็กน้อย แผ่นใบย่อยบางคล้ายกระดาษ ใบประดับคล้ายใบ มี ๓ ใบย่อย ยาว ๑-๓.๕ ซม. มีก้านสั้นๆ ดอกเดี่ยว ออกที่ปลายยอดหรือตามซอกใบใกล้ปลายยอด ยาว ๒-๔ ซม. ก้านดอกยาว ๑-๒ ซม. กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น ๕ แฉก รูปใบหอก กว้างประมาณ ๑ มม. ยาว ๒.๕-๔ มม. ขอบมีขนครุย ด้านนอกมีขนประปราย กลีบดอก ๕ กลีบ สีม่วง โคนกลีบสีขาว รูปช้อนหรือรูปใบหอกกลับ กว้าง ๒-๓ มม. ยาว ๐.๗-๑ ซม. เกสรเพศผู้ ๖ เกสร แยกกันอิสระ ก้านเกสรสีขาวอมม่วง ยาว ๕-๗ มม. อับเรณูสีเทา รูปขอบขนาน ยาว ๑-๒ มม. รังไข่เหนือวงกลีบ รูปทรงกระบอก ยาว ๕-๗ มม. โค้งงอ ก้านเกสรเพศเมียสั้น ยอดเกสรเป็นตุ่ม ผลแยกแล้วแตก ๒ ส่วนผ่านศูนย์กลาง ๓-๕ มม. ยาว ๔-๗ ซม. กลีบเลี้ยงติดทน เมล็ดสีดำหรือสีน้ำตาลแดง แบนด้านข้าง ยาวประมาณ ๑.๕ มม. ผิวเป็นคลื่นตามขวางชัดเจน

ผักเสี้ยนขนเป็นพืชต่างถิ่นมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาค พบขึ้นตามริมหนองน้ำที่โล่ง ที่รกร้าง และชายป่า ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนสิงหาคมถึงธันวาคม ติดผลเดือนกันยายนถึงมกราคม มีถิ่นกำเนิดในแอฟริกา ในต่างประเทศพบในทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และอเมริกา

พญาสามราภ

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Strobilanthes aprica (Hance) T. Anderson

Gutzlaffia aprica Hance, *Phlebophyllum apricum* (Hance) Benth.

ACANTHACEAE

ยอทอง

พญาสามราภเป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี สูง ๕๐-๘๐ ซม. ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยม มีร่องตามยาว มีขนหยาบแข็ง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีถึงรูปขอบขนานแกมรูปรี กว้าง ๑-๓ ซม. ยาว ๒-๘ ซม. โคนรูปโล่ ปลายแหลม ขอบเรียบ ถึงเป็นครุยบางๆ จักพินเล็กน้อย เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๗ เส้น แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง มีขนหนาแน่น ก้านใบยาว ๕-๑๐ มม. ช่อดอกแบบช่อเชิงลดคล้ายกระจุก หรืออยู่รวมเป็นกลุ่มของช่อดอกเชิงลด ก้านช่อดอกยาว ๐.๕-๓ ซม. ใบประดับรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง ๓-๕ ซม. ยาว ๑-๑.๕ ซม. ใบประดับย่อย รูปแถบแกมรูปขอบขนาน มีขนหลายเซลล์ยาวห่างประปราย วงกลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก รูปแถบขนาดไม่เท่ากัน แฉกล่าง ๒ แฉก มีขนาดใหญ่กว่า ๓ แฉกบน กว้าง ๓-๕ มม. ยาว ๑-๑.๒ ซม. กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด สีม่วง รูปแตรโค้งงอ ยาว ๒.๕-๓.๕ ซม. ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปร่างค่อนข้างกลม เกสรตัวผู้ ๔ เกสร มี ๒ คู่ ยาวไม่เท่ากัน คู่ยาวยื่นออกมาจากหลอดดอก ก้านชูอับเรณูยาว ๑-๑.๕ ซม. อับเรณูรูปขอบขนาน รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ มีกระจุกขนที่ปลายรั้งไข่ ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ ๒ ซม. มีขนยาวห่าง ผลแบบผลแห้งแตก รูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๑ ซม. เกสรตัวเมีย ๔ เมล็ด

พญาสามราภมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตก พบตามป่าเต็งรังผลสมสน ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์ จีน และอินโดนีเซีย

พลองกินลูก

Memecylon ovatum Sm.

ชื่อพ้อง

Memecylon edule Roxb. var. *ovatum* (Sm.) C. B. Clarke,

M. laxiflorum Wall. ex Ridl.

วงศ์

MELASTOMATACEAE

ชื่ออื่นๆ

พลองใหญ่

พลองกินลูกเป็นไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูงได้ถึง ๕ ม. เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒๐ ซม. กิ่งอ่อนแบน ทั้ง ๒ ด้าน กิ่งแก่รูปทรงกระบอก เปลือกแตกเป็นสะเก็ดหรือร่องตื้นๆ ตามยาว สีน้ำตาลอ่อนหรือสีเทาอมน้ำตาล ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่หรือรูปไข่กว้าง กว้าง ๒.๕-๗ ซม. ยาว ๖-๑๐ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนตัดหรือมน ขอบเรียบ แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างสีจาง เมื่อแห้งผิวด้านบนสีดำ สีเขียวอมเทา หรือสีเทาอมดำ ด้านล่างสีน้ำตาลอมแดงหรือสีราสนิม เส้นแขนงใบข้างละ ๗-๑๐ เส้น เส้นกลางใบขนานเด่นชัดทางด้านล่าง เส้นใบย่อยเห็นไม่ชัด ก้านใบเรียว ยาว ๐.๘-๑.๗ ซม. ช่อดอกแบบช่อกระจุกซ้อน ออกตามซอกใบหรือกิ่งเก่าที่ใบร่วง ทั้งช่อยาว ๑.๕-๓.๕ ซม. แต่ละช่อมี ๓๐-๕๐ ดอก ก้านช่อดอกยาว ๑-๑.๕ มม. อาจแยกแขนง ๑-๔ ครั้ง แกนช่อดอกยาว ๒-๕ มม. ก้านดอกยาว ๒-๔ มม. ใบประดับย่อยหลุดร่วงง่าย ดอกมีขนาดเล็ก สีม่วงอมน้ำเงิน กลีบเลี้ยงสีขาวนวลหรือสีชมพูอ่อน เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒ มม. โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง ปลายตัดหรือแยกเป็น ๔ แฉกเล็กๆ รูปสามเหลี่ยมหรือรูปไข่ กลีบดอกสีม่วงอมน้ำเงิน มี ๔-๕ กลีบ รูปไข่กว้าง กว้างและยาวประมาณ ๓ มม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม ขอบกลีบม้วนเข้า เกสรเพศผู้ ๘ เกสร ติดบนฐาน กลีบเลี้ยง ก้านชูอับเรณูสีม่วงอมน้ำเงิน อับเรณูสีน้ำเงินหรือสีม่วงเข้ม รูปตัวซีหรือรูปไต ปลายมีรยางค์ มีต่อมบริเวณกึ่งกลาง รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี ๑ ช่อง มีออวุลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียสีม่วงอมน้ำเงิน รูปเส้นด้าย หลุดร่วงง่าย ยอดเกสรเป็นตุ่มกลมขนาดเล็กสีขาวอมม่วง ผลแบบผลมีเนื้อหนึ่งถึงหลายเมล็ด รูปทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗-๘ มม. สุกสีเขียวอมชมพูหรือสีแดงแกมม่วงดำ ก้านผลยาว ๒-๓ มม. กลีบเลี้ยงติดทน เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑.๕ มม.

พลองกินลูกมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ พบขึ้นตามป่าเบญจพรรณ ป่าชายหาด และป่าดิบแล้ง ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๔๐๐ ม. ออกดอกเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม เป็นผลเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม ในต่างประเทศพบกระจายกว้างในเขตร้อนของทวีปเอเชีย พบทั่วไปในภูมิภาคมาเลเซีย ยกเว้นรัฐกลันตา รัฐเนกรีเซมบีลัน และรัฐมะละกา

ประโยชน์ เนื้อไม้และรากใช้ฝนหรือต้มดื่มเป็นยาแก้ไข้ แก้ไข้พิษ ไข้หัด ใบใช้เป็นยาแก้ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ไม่ทำให้เกิดเป็นแผลเป็น และช่วยดับพิษปวดแสบปวดร้อน เนื้อหุ้มเมล็ดของผลสุกมีรสหวานใช้รับประทานได้ เนื้อไม้สามารถนำมาใช้ทำเป็นด้ามเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ได้

พลองแก้มอัน

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Memecylon lilacinum Zoll. & Moritzi

Memecylon myrsinoides Blume var. *lilacina* (Zoll. & Moritzi) King,

M. myrsinoides Blume

MELASTOMATACEAE

พลองใบเอียงคด พลองเปลือกบาง นิปดูเล็ก

พลองแก้มอันเป็นไม้ต้น สูง ๗-๒๐ ม. เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐-๒๕ ซม. เรือนยอดเป็นพุ่มทรงสูงถึงค่อนข้างกลม กิ่งอ่อนเป็นเหลี่ยมค่อนข้างแบน เปลือกแตกเป็นสะเก็ดหรือเป็นร่องตื้นๆ ตามยาว สีเทาแกมน้ำตาลอ่อน เปลือกชั้นในสีน้ำตาล ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีหรือรูปใบหอก กว้าง ๒.๕-๓.๕ ซม. ยาว ๖-๑๒ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนรูปกลมหรือสอบเรียว ขอบเรียบ แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างสีจาง เกือบทั้ง ๒ ด้านเมื่อแห้งผิวด้านบนสีดำหรือสีเขียวอมเทา ด้านล่างสีน้ำตาลอมแดง เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๑๑ เส้น เส้นกลางใบหนาเด่นชัดทางด้านล่าง เส้นใบย่อยเห็นไม่ชัด ก้านใบเรียว ยาว ๓-๘ มม. ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบหรือตามข้อที่ใบร่วงแล้ว ทั้งช่อยาวประมาณ ๑ ซม. แต่ละช่อมี ๑๐-๒๐ ดอก ก้านช่อดอกยาว ๑-๓ มม. อาจแยกแขนง ๑-๒ ครั้ง ก้านดอกยาว ๒-๓ มม. ใบประดับย่อยหลุดร่วงง่าย ดอกมีขนาดเล็กสีม่วงอ่อน กลีบเลี้ยงสีขาวนวลหรือสีชมพูอ่อน เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒.๕ มม. โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง แยกเป็น ๕ แฉกเล็กๆ รูปรีแคบ กลีบดอกสีม่วงอ่อน มี ๕ กลีบ รูปไข่ กว้างและยาวประมาณ ๒ มม. ปลายเรียวแหลม ขอบกลีบม้วนเข้า เกสรเพศผู้มี ๘ เกสร ติดบนฐานกลีบเลี้ยง ก้านชูอับเรณูสีม่วงอมน้ำเงิน อับเรณูสีน้ำเงินหรือสีม่วงเข้ม รูปตัวซีหรือรูปไต ปลายมีรยางค์ ไม่มีต่อมบริเวณกึ่งกลาง รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี ๑ ช่อง มีออวุลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียสีม่วงอมน้ำเงิน รูปเส้นด้าย หลุดร่วงง่าย ยอดเกสรเป็นตุ่มกลมขนาดเล็กสีขาวอมม่วง ผลแบบผลมีเนื้อหนึ่งถึงหลายเมล็ด รูปทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๗-๑.๑ ซม. เมื่อสุกสีม่วงอมดำ ก้านผลยาว ๑-๒ มม. กลีบเลี้ยงติดทน เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑.๕-๒ มม.

พลองแก้มอันมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคตะวันออกเฉียงใต้และภาคใต้ พบขึ้นตามป่าพรุ ป่าชายหาด ป่าดิบเขา และป่าดิบแล้ง ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๓๐๐ ม. ออกดอกเดือนมีนาคมถึงกรกฎาคม เป็นผลเดือนสิงหาคมถึงกันยายน ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์ ภูมิภาคอินโดจีน และภูมิภาคมาเลเซีย

ประโยชน์ ปลูกเป็นไม้ประดับหรือไม้ให้ร่มเงา เนื้อไม้ใช้ทำด้ามเครื่องมือทางการเกษตรและใช้ทำฟืน

พวงแก้วเชียงดาว

Delphinium siamense (Craib) Munz

ชื่อพ้อง

Delphinium stapeliosmum Brühl var. *siamense* W. G. Craib

วงศ์

RANUNCULACEAE

ชื่ออื่นๆ

เทพอัปสร

พวงแก้วเชียงดาวเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูง ๐.๒-๒ ม. มีเหง้าใต้ดินสั้นๆ ลำต้นตั้งตรงหรือเอน ทุกส่วนที่ยังอ่อนมีขนสั้นนุ่มสีขาวประปรายถึงหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปห่าเหลี่ยมหรือรูปฝ่ามือเว้าลึก กว้าง ๕-๑๗ ซม. ยาว ๒-๑๖ ซม. มีแฉกลึกประมาณ ๒ ใน ๓ ของความยาวใบ มี ๕-๗ แฉก โคนใบรูปเจียงลูกศร ขอบใบจักซี่ฟันห่างๆ แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างสีจางกว่าเล็กน้อย มีขนสั้นนุ่มสีขาวประปรายถึงหนาแน่นทั้ง ๒ ด้าน โดยเฉพาะด้านล่าง เส้นโคนใบมี ๔-๖ เส้น ฐานชัดเจนทางด้านล่าง เส้นใบย่อยแบบชั้นบันได ก้านใบยาว ๑๐-๔๕ ซม. มีขนสั้นนุ่มสีขาวประปรายถึงหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อกระจະ ออกตามซอกใบและปลายยอด ตั้งขึ้นหรือเอียง ทั้งช่อยาว ๑๖-๗๐ ซม. แต่ละช่อมี ๖-๑๕ ดอก ก้านช่อดอกยาว ๘-๙ ซม. แขนงช่อดอกยาว ๘-๑๑ ซม. ก้านดอกยาว ๑-๒.๕ ซม. ทั้งก้านช่อดอก แขนงช่อดอก และก้านดอกสีเขียวอ่อน มีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่น ใบประดับสีเขียวอ่อน รูปใบหอกหรือรูปรีแคบ กว้าง ๑-๓ มม. ยาว ๐.๔-๑.๕ ซม. ปลายมน ขอบเรียบ มีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่นทั้ง ๒ ด้าน ดอกสีม่วงอมน้ำเงินหรือสีม่วงอ่อน สมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยงสีม่วงอมน้ำเงินหรือสีม่วงอ่อน มี ๕ กลีบ มีลักษณะคล้ายกลีบดอก รูปไข่หรือรูปรีกว้าง กว้าง ๕-๗ มม. ยาว ๑.๑-๑.๕ ซม. ปลายมน ด้านนอกมีสันนูนตามยาว ๑ สัน และมีขนยาวห่างสีขาวหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยงหรือเกือบเกลี้ยง กลีบดอกสีม่วงอมน้ำเงินเข้ม มี ๔ กลีบ มีขนาดเล็กกว่ากลีบเลี้ยง กลีบดอกคู่ล่าง ๒ กลีบ รูปช้อนหรือรูปใบพายเบี้ยว กว้าง ๓.๕-๕ มม. ยาว ๖-๗ มม. กลีบดอกคู่บน ๒ กลีบ รูปขอบขนานแกมเบี้ยว กว้างประมาณ ๓ มม. ยาวประมาณ ๑ ซม. ทั้งกลีบดอกบนและกลีบดอกล่างปลายกลีบแยกเป็น ๒ แฉกลึก ก้านกลีบกว้างประมาณ ๒ มม. ยาวประมาณ ๖ มม. มีขนยาวห่างสีขาวหนาแน่นทั้ง ๒ ด้าน มีเคียวรูปกรวย ยาว ๑.๖-๒ ซม. มีขนสั้นประปรายถึงหนาแน่น เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ยาว ๑-๑.๒ ซม. ก้านชูอับเรณูสีม่วงอ่อน ยาว ๖-๘ มม. ผิวเกลี้ยง อับเรณูสีขาวนวล เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีเหลืองแกมน้ำตาล รูปขอบขนาน ยาว ๑-๑.๕ มม. รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ มี ๓ ช่อง รูปใบหอกแกมรูปกรวย ยาวประมาณ ๒ มม. แต่ละช่องมีอวุลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียสีม่วงอ่อน ยาว ๑.๓-๑.๕ มม. ผิวเกลี้ยง ผลแบบผลแห้งแตกแนวเดียว สีเขียวอ่อน รูปคล้ายกระบอกหรือรูปกรวย กว้างประมาณ ๑ ซม. ยาว ๑.๓-๑.๕ ซม. เมื่อสุกสีน้ำตาลเข้ม เมล็ดสีน้ำตาลอมดำ รูปคล้ายลิ้ม ยาว ๑.๗-๒.๒ มม. มีจำนวนมาก

พวงแก้วเชียงดาวเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีสถานะภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบขึ้นตามซอกหินปูน หน้าผาหินปูน ทุ่งหญ้าหรือที่โล่งในป่าละเมาะเขาสูง ป่าเต็งรังผลสมสน และป่าก่อผลสมสน ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๙๐๐-๒,๑๐๐ ม. ออกดอกเดือนกันยายนถึงมกราคม เป็นผลเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์

ประโยชน์ มีศักยภาพนำมาปลูกเป็นไม้ประดับได้

กรมวิชาการเกษตร

พุ่มวงสยาม

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Argyreia siamensis (Craib) Staples

Ipomoea siamensis Craib

CONVOLVULACEAE

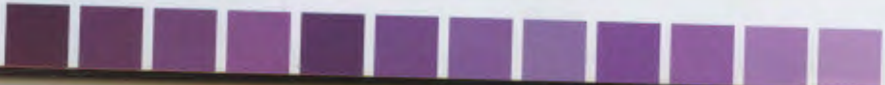
ผักบุ้งช้าง

พุ่มวงสยามเป็นไม้เถาอายุหลายปี ยาวได้ถึง ๑.๕ ม. ลำต้นสีม่วงอมชมพู ทอดเลื้อยไปตามพื้นดินหรือเลื้อยพันตามต้นไม้ มีเส้นผ่านศูนย์กลาง ๒-๖ มม. เกือบทุกส่วนของต้นมีน้ำยางสีขาวข้นคล้ายนม มีขนแข็งสีขาวอมน้ำตาล ประปรายถึงหนาแน่น ใบเดี่ยว มีจำนวนมาก เรียงเวียน รูปหัวใจ กว้าง ๒-๘ ซม. ยาว ๓-๑๐ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบรูปหัวใจเว้าลึก ขอบเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวด้านบนสีเขียวเข้ม ตามเส้นกลางใบและเส้นแขนงใบสีม่วงเข้ม มีขนแข็งสีน้ำตาลอ่อนประปรายถึงหนาแน่น ผิวด้านล่างสีจางหรือสีม่วงอ่อน มีขนแข็งยาว แนบชิดแผ่นใบ เส้นแขนงใบข้างละ ๔-๕ เส้น เห็นชัดเจนทางด้านล่าง ก้านใบยาว ๑-๖.๕ ซม. มีขนแข็งสีขาว ประปรายถึงหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ตั้งขึ้นหรือห้อยลง มี ๑-๔ ช่อ แต่ละช่อมีดอกย่อย ๑-๓ ดอก ทอยบานทีละดอก ก้านช่อดอกยาว ๒-๔ มม. ก้านดอกยาว ๐.๘-๒ ซม. มีขนแข็งสีเหลืองอ่อนปกคลุมหนาแน่น ใบประดับสีเขียวอ่อน รูปแถบ รูปขอบขนานแกมรูปแถบ หรือรูปช้อน ยาว ๒-๗ มม. ปลายแหลม ผิวด้านบนมีขนสั้นแข็งหนาแน่น มักหลุดร่วงง่าย กลีบเลี้ยงสีเขียวหรือสีเหลืองอ่อน ปลายกลีบสีม่วงแดง มี ๕ กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน กลีบเลี้ยงที่อยู่ชั้นนอก ๒ กลีบ รูปไข่แกมรูปใบหอก กว้างประมาณ ๒ มม. ยาว ๐.๘-๑.๑ ซม. กลีบเลี้ยงที่อยู่ชั้นใน ๓ กลีบ มีขนาดใหญ่กว่าชั้นนอก รูปใบหอก กว้าง ๒-๔ มม. ยาว ๑-๑.๔ ซม. ปลายแหลมหรือยาวคล้ายหาง มีขนยาวแข็งสีเหลืองอ่อนปกคลุมหนาแน่น กลีบดอกสีม่วงอมชมพู โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง ยาว ๕-๖ ซม. แล้วผายออก เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑.๓-๑.๖ ซม. ปลายแยกเป็นแฉกคล้ายปากแตร มี ๕ แฉก หลอดดอกสีขาว ผิวด้านบนมีขนสีขาวประปราย ปลายกลีบสีม่วงอมชมพู เกือบทั้ง ๒ ด้าน เกสรเพศผู้มี ๕ เกสร เชื่อมติดกับโคนหลอดดอก ก้านชูอับเรณูสีขาวนวล ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. อับเรณูสีนวล รูปรีแกมรูปขอบขนาน ฝังไข้อยู่เหนือวงกลีบสีขาว รูปไข่ ยาว ๓-๕ มม. ก้านเกสรเพศเมียสีขาว ยาวประมาณ ๒.๕ ซม. ยอดเกสรมีขนาดเล็กสีขาว เป็นตุ่มกลม ๒ ตุ่ม ผลแบบผลมีเนื้อหนึ่งถึงหลายเมล็ด รูปไข่กว้าง ยาว ๐.๘-๑ ซม. เมล็ดมี ๔ เมล็ด สีแดงเข้ม ผิวเกลี้ยง

พุ่มวงสยามเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงใต้ พบขึ้นตามที่โล่งในป่าเต็งรัง ป่าเต็งรังผสมสน และป่าเต็งรังผสมก่อ ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๑,๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน เป็นผลเดือนตุลาคมถึงธันวาคม

ประโยชน์ จึงมีศักยภาพในการนำมาปรับปรุงพันธุ์เพื่อใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับ

มณฑิยระนอง

Torenia ranongensis T. Yamaz.

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

LINDERNIACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

มณฑิยระนองเป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นทอดนอน เกลี้ยง ยาวได้ถึง ๗๐ ซม. มีรากตามข้อ ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม รูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง ๑-๒ ซม. ยาว ๒-๖ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนกึ่งรูปหัวใจหรือกลม ๒ขอบจักฟันเลื่อยถึงแหลม ผิวใบทั้งสองด้านมีขน ไร้ก้านถึงกึ่งไร้ก้าน ก้านใบยาวน้อยกว่า ๓ มม. ดอกเดี่ยว ออกตาม ซอกใบ ก้านดอกยาว ๒-๒.๕ ซม. เกลี้ยง กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด รูปปากเปิด กว้าง ๕-๖ ซม. ยาว ๑๕-๑๗ ซม. มี ๕ สัน มีขนประปราย กลีบด้านบนรูปขอบขนานแกมรูปไข่ ปลายเรียวแหลม กลีบด้านล่างรูปขอบขนาน แกมรูปใบหอก กลีบดอกสีม่วงแกมสีน้ำเงิน ยาว ๓-๕ ซม. กลีบปากด้านบนค่อนข้างกลม ยาวประมาณ ๑.๓ ซม. กลีบปากด้านล่างแยกเป็น ๓ แฉก รูปกลม กว้างประมาณ ๘ มม. ยาว ๘-๘.๕ มม. เกสรเพศผู้คู้หน้ายาวประมาณ ๑.๒ ซม. มีเดือยรูปเส้นด้าย ยาวประมาณ ๔ มม. เกิดขึ้นเหนือโคน รังไข่เฉียงและเป็นรูปทรงกระบอกแคบ ผลแบบ ผลแห้งแตก รูปทรงกระบอก เมล็ดขนาดเล็กจำนวนมาก

มณฑิยระนองเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบเฉพาะทางภาค ตะวันออกเฉียงใต้และภาคใต้ ที่จังหวัดเพชรบุรี ระนอง พังงา และสงขลา บนสันเขาในป่าดิบชื้นและพื้นที่เปิดโล่ง มีความชุ่มชื้นสูง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๓๐๐-๑,๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ประดับ

กรมวิทยาศาสตร์

มณีโกเมน

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Liparis petiolata (D. Don) P. F. Hunt & Summerh.

Acianthus petiolatus D. Don, *Leptorkis pulchella* (Hook. f.) Kuntze,

Liparis angkae Kerr, *L. nepalensis* Lindl., *L. pulchella* Hook. f.,

Malaxis cordifolia Sm.

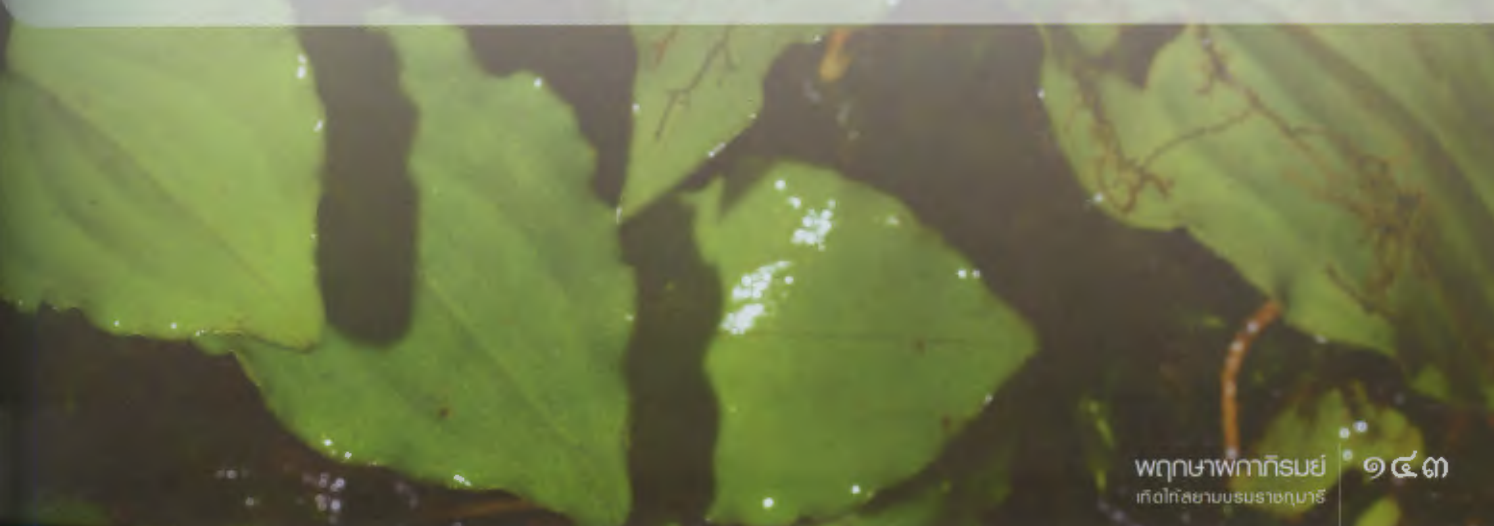
ORCHIDACEAE

เล็บม็งกรแดง

มณีโกเมนเป็นกล้วยไม้ดินขนาดเล็ก เจริญทางด้านข้าง หัวเทียมสีเขียวอ่อนโปร่งแสง อยู่ใต้ดิน มีลักษณะคล้ายหัว ทรงรูปไข่หรือรูปเกือบกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑-๑.๕ ซม. ยาว ๑-๒ ซม. อวบน้ำ รากสีขาวแกมน้ำตาล ออกเป็นกระจุกที่โคนหัวเทียม ลำต้นเหนือดินตั้งตรง สีเขียวอ่อน เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑-๓ มม. ความสูงรวมช่อดอก ๗-๑๕ ซม. ใบเดี่ยว มี ๒-๔ ใบ เรียงสลับ ออกที่โคนหัวเทียม รูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปรี กว้าง ๒-๔ ซม. ยาว ๓-๕ ซม. ปลายแหลม เรียวแหลม หรือมน โคนแผ่เป็นกาบหุ้มหัวเทียม ขอบเรียบหรือหยักเป็นคลื่นเล็กน้อย แผ่นใบบาง คล้ายกระดาษ ผิวด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างสีจางกว่าเล็กน้อย เกลี้ยงทั้ง ๒ ด้าน เส้นโคนใบมี ๖-๗ เส้น พับจีบตามแนวยาว ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ยอด ตั้งตรง ทั้งช่อยาว ๖-๑๓ ซม. แต่ละช่อมี ๑๐-๒๐ ดอก เรียงเวียนตามแกนช่อ ก้านช่อดอกยาว ๓-๕ ซม. แกนช่อดอกยาว ๓-๘ ซม. ทั้งก้านช่อดอกและแกนช่อดอกสีม่วงอมแดง ใบประดับสีเขียวอ่อน รูปใบหอกแคบหรือรูปใบหอกแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๑-๒ มม. ยาว ๕-๖ มม. ปลายแหลม ใบประดับย่อยสีเขียวอ่อน รูปคล้ายสามเหลี่ยม กว้างประมาณ ๑ มม. ยาว ๒-๓ มม. ปลายแหลม ก้านดอกและรังไข่ยาวรวมกัน ๔-๖ มม. มีสันหรือครีบตามยาว ๔ สัน ดอกมีขนาดเล็ก สีม่วงอมแดง ทอยยบานจากด้านล่างขึ้นไปด้านบน เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑-๑.๕ ซม. กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ สีเขียวอ่อนหรือสีนวล โปร่งแสง กลีบบนรูปใบหอกแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๑-๑.๒ มม. ยาว ๖-๘ มม. ปลายแหลม กลีบเลี้ยงข้างรูปใบหอกแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๑.๔-๒ มม. ยาว ๕-๘ มม. ปลายแหลม กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างสีม่วงอมแดงรูปแถบ กว้าง ๐.๔-๐.๖ มม. ยาว ๕-๘ มม. ปลายมน กลีบล่าง ๑ กลีบ เป็นกลีบปาก สีม่วงอมแดง รูปไข่กลับ กว้าง ๕-๖ มม. ยาว ๑-๑.๒ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนกลีบมีสันนูนสีเขียวยื่นออกมา ๒ สัน มีแถบสีม่วงเข้มตามยาวกระจายทั่วทั้งกลีบ เล้าเกสรสีขาวแกมเขียวหรือสีนวล กว้าง ๑-๒ มม. ยาว ๓-๔ มม. ส่วนปลายโค้งลง ฝากรอบกลุ่มเรณูสีขาวแกมเขียว รูปเกือบกลม กว้าง ๑-๑.๕ มม. กลุ่มเรณูสีเหลืองสด รูปรี มี ๒ กลุ่ม กว้างประมาณ ๑ มม. ยาวประมาณ ๒ มม. รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี ๑ ช่อง มีออวุลจำนวนมาก ยอดเกสรเพศเมียเป็นแฉ่งอยู่ทางด้านหน้าใกล้ปลายเล้าเกสร ผลแบบผลแห้งแตก สีเขียวอ่อนเมื่อแก่สีน้ำตาลเข้ม รูปทรงกระบอกหรือรูปขอบขนานแกมรูปรี กว้าง ๓-๕ มม. ยาว ๑-๑.๓ ซม. มีสันสีม่วงแดงตามยาว ๖ สัน เมล็ดมีขนาดเล็ก จำนวนมาก

มณีโกเมนมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบขึ้นตามพื้นที่ชื้นและร่มรำไรในป่าดิบเขาที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๘๐๐-๒,๑๐๐ ม. ออกดอกเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม เป็นผลเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม ในต่างประเทศพบที่อินเดีย เนปาล ภูฏาน จีน และเวียดนาม

ประโยชน์ มีศักยภาพนำปรับปรุงพันธุ์เพื่อให้มีขนาดใหญ่และใช้เป็นไม้ประดับ

ม่วงเขาใหญ่

Didymocarpus epithemoides B. L. Burt

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

GESNERIACEAE

ชื่ออื่นๆ

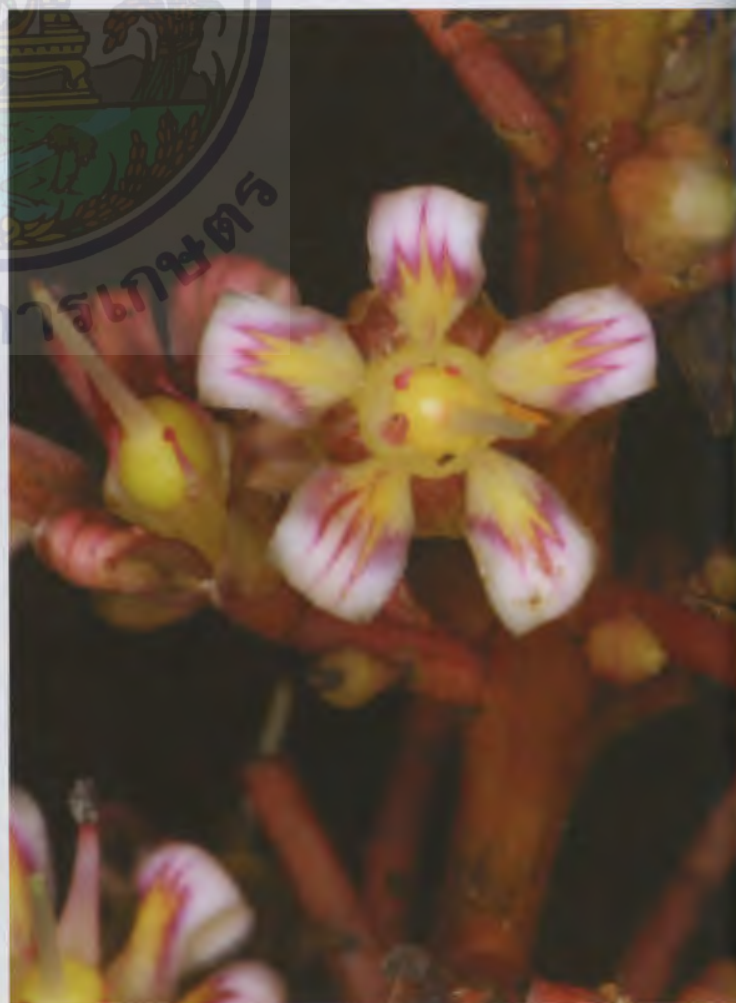
-

ม่วงเขาใหญ่เป็นไม้ล้มลุกมีอายุหลายปี ขึ้นบนหิน สูงถึง ๓๐ ซม. ลำต้นไม่แตกแขนง ตั้งตรง อวบน้ำ มีขนสีขาว ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปเกือบกลมถึงรูปรีกว้าง กว้าง ๔.๕-๑๕ ซม. ยาว ๖-๑๖ ซม. ปลายแหลม โคนกลมเบี้ยว กลม หรือเว้ารูปหัวใจ ขอบจักฟันเลื่อยหรือจักฟันเลื่อยซ้อน แผ่นใบบาง ด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างสีเขียวอ่อน แผ่นใบทั้งสองด้านมีขนไร้ต่อมปกคลุม เส้นแขนงใบข้างละ ๕-๖ เส้น เส้นใบย่อยแบบร่างแห ก้านใบยาว ๕-๙ ซม. มีขน ดอกออกเป็นช่อแบบช่อกระจุก ออกตามปลายยอดหรือซอกใบบริเวณใกล้ปลายยอด ช่อดอกยาวถึง ๑๐ ซม. ก้านช่อดอกสีเขียวแกมสีม่วง ยาว ๒-๗.๕ ซม. มีขนต่อม ใบประดับสีเขียวแกมสีม่วง รูปโล่กลม กว้างและยาวประมาณ ๕ มม. เกสรเพศผู้ ก้านดอกยาวประมาณ ๓-๕ มม. กลีบเลี้ยงสีม่วงถึงสีม่วงแกมสีแดง โคนเชื่อมติดกัน รูประฆัง เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๔ มม. ยาวประมาณ ๕ มม. หลอดกลีบเลี้ยงยาวประมาณ ๒.๕ มม. ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปกลม กลีบดอกสีม่วงเข้ม รูปดอกเข็ม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๓ มม. ยาว ๓-๓.๕ ซม. เกสรเพศผู้หรือด้านนอกมีขนต่อมประปราย หลอดกลีบดอกยาว ๒-๒.๕ ซม. ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปเกือบกลม แฉกบนจำนวน ๒ แฉก กว้างประมาณ ๔ มม. ยาวประมาณ ๔ มม. แฉกล่างจำนวน ๓ แฉก กว้างประมาณ ๖ มม. ยาวประมาณ ๘ มม. เกสรเพศผู้จำนวน ๕ เกสร สมบูรณ์ ๒ เกสร ไม่สมบูรณ์ ๓ เกสร เกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์ติดบริเวณโคนของหลอดกลีบดอก อับเรณูกว้างประมาณ ๑ มม. จานฐานดอกรูปทรงกระบอก สูงประมาณ ๒ มม. ขอบไม่เรียบ ริงไข้อยู่เหนือวงกลีบ รูปทรงกระบอก ก้านยอดเกสรเพศเมียมีขน ยอดเกสรเพศเมียรูปคล้ายจาน ผลแบบผลแห้งแตก รูปทรงกระบอก ยาว ๒.๕-๓ ซม. เกสรเพศเมียมีรูปรีแคบ ขนาดเล็ก

ม่วงเขาใหญ่เป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคกลาง พบตามป่าดิบบริเวณพื้นที่ชื้น

ประโยชน์ มีศักยภาพนำมาพัฒนาเป็นไม้ดอกไม้ประดับได้

ม่วงมุด
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Mangifera odorata Griff.
Mangifera foetida Lour. var. *odorata* (Griff.) Pierre
ANACARDIACEAE
มะม่วงจิ้งหรีด มะม่วงป่า กินนิง

ม่วงมุดเป็นไม้ยืนต้น สูงถึง ๓๐ ม. ลำต้นเปลาตรง เรือนยอดเป็นพุ่มกลมหรือรูปไข่ เปลือกสีเทาหรือสีเทาแกมสีน้ำตาล แตกเป็นร่องยาว เนื้อไม้สีแดงมีกลิ่นขี้ไต้ ชั้นแคมเบียมสีเหลืองแกมสีแดง ทุกส่วนมีน้ำยางใสเมื่อถูกอากาศ เปลี่ยนเป็นสีดำ น้ำยางเป็นพิษ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรี รูปใบหอก รูปขอบขนาน รูปขอบขนานแกมรูปใบหอก หรือรูปรีแกมรูปใบหอก กว้าง ๕.๕-๑๐.๕ ซม. ยาว ๑๖-๔๐ ซม. ปลายมนหรือแหลม โคนมนหรือรูปติ่ม ขอบเรียบ แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง สีเขียวเข้ม เส้นแขนงใบข้างละ ๑๘-๓๐ เส้น เส้นใบสีเหลือง ก้านใบยาว ๓-๗ ซม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ออกตามปลายกิ่ง ช่อดอกรูปพีระมิด ยาวถึง ๓๐ ซม. มีขนประปราย ใบประดับรูปสามเหลี่ยม ก้านดอกยาว ๔-๖ มม. ดอกมีกลิ่นหอม กลีบเลี้ยงสีชมพูแกมสีแดงหรือสีเหลืองแกมสีชมพู จำนวน ๕ กลีบ รูปขอบขนานถึงรูปไข่ กว้างประมาณ ๑ มม. ยาวประมาณ ๒ มม. เกือบ กลีบดอกสีขาวที่บริเวณโคนมีสีเหลืองและมีขีดสีชมพูแกมสีแดงเป็นเส้นตรงกลางกลีบดอก เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีชมพูแกมสีแดงทั้งกลีบ จำนวน ๕ กลีบ รูปรีหรือรูปขอบขนาน ยาว ๔-๖ มม. ปลายแหลม โค้งออก กลีบดอกมีสันนูน ๓-๖ สัน เกสรเพศผู้ จำนวน ๕ เกสร สมบูรณ์ ๑ เกสร เป็นหมัน ๔ เกสร และมีขนาดเล็ก ติดที่จานฐานดอก ก้านชูอับเรณูที่สมบูรณ์ยาวประมาณ ๒ มม. อับเรณูรูปไข่แกมรูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๑ มม. ฐานดอกรูปวงแหวน รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบสีเหลืองแกมสีส้ม รูปเกือบกลม ก้านยอดเกสรเพศเมียยาวประมาณ ๒ มม. ยอดเกสรเพศเมียขนาดเล็ก ผลแบบผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง สีเหลืองแกมสีเขียว มีจุดสีเหลืองหรือสีน้ำตาลกระจายทั่วผนังผล รูปไข่เบี้ยว รูปรี หรือรูปขอบขนาน กว้าง ๗-๑๐ ซม. ยาว ๑๐-๑๓ ซม. ผลสุกมีกลิ่นขี้ไต้ เนื้อสีเหลือง รสหวาน มีเสี้ยนมาก เมล็ดแข็ง มีเส้นใยมาก

ม่วงมุดมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือในจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ภาคกลางในจังหวัดนครนายก และภาคใต้ พบในป่าดิบและเขตชุมชน ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๑,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนมกราคมถึงมีนาคม ผลแก่เดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม ในต่างประเทศพบที่ประเทศเวียดนาม มาเลเซีย เกาะบอร์เนียว หมู่เกาะสุมาตรา และฟิลิปปินส์

ประโยชน์ เนื้อไม้สามารถนำมาใช้ในงานก่อสร้างทั่วไปได้ ผลนำมาบริโภคได้ทั้งแบบดิบและสุก นำไปดองหรือปรุงเป็นน้ำพริก

ม่วงศรีสังวาลย์

Streptocarpus orientalis Craib

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

GESNERIACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

ม่วงศรีสังวาลย์เป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูง ๑๖-๓๐ ซม. ลำต้นสีเขียวอมม่วง ตั้งตรงหรือเอน มีเส้นผ่านศูนย์กลาง ๒-๕ มม. ทุกส่วนมีขนสั้นนุ่มสีขาวประปรายถึงหนาแน่น รากสีขาวแกมน้ำตาลออกเป็นกระจุกที่โคนลำต้น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปเกือบกลม รูปไข่กว้าง หรือรูปไข่แกมรูปรี กว้าง ๒.๗-๗ ซม. ยาว ๓.๒-๑๒ ซม. ปลายแหลม โคนสอบเรียวหรือรูปลิ้น ขอบหยักมน แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวด้านบนสีเขียวอ่อน ด้านล่างสีจางกว่าเล็กน้อย มีขนสั้นนุ่มสีขาวประปรายถึงหนาแน่นทั้ง ๒ ด้าน เส้นแขนงใบข้างละ ๔-๕ เส้น เส้นกลางใบและเส้นแขนงใบเห็นชัดเจนทางด้านล่าง เส้นใบย่อยแบบชั้นบันได เห็นชัดเจนทางด้านล่าง ก้านใบยาว ๑-๕ ซม. มีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อกระจุกซ้อนเชิงประกอบ ออกตามซอกใบและใกล้ปลายยอด ตั้งขึ้นหรือเอียง มี ๒-๔ ช่อ แต่ละช่อมี ๒-๑๐ ดอก ก้านช่อดอก กว้าง ๑-๒ มม. ยาว ๖-๑๕ ซม. แกนช่อดอกยาว ๒-๗ ซม. ก้านดอกยาว ๐.๗-๔.๓ ซม. ทั้งก้านช่อดอก แกนช่อดอก และก้านดอกสีม่วงอมน้ำตาลแดง มีขนต่อมสีขาวปกคลุมหนาแน่น ใบประดับสีเขียวอ่อน รูปไข่ กว้าง ๑-๒ มม. ยาว ๑-๓ มม. ปลายเรียวแหลม ขอบจักฟันเลื่อย มีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่นทั้ง ๒ ด้าน ดอกสีม่วงเข้มหรือสีม่วงอมชมพู กลีบเลี้ยงสีเขียว สีม่วงอมน้ำตาลแดง หรือสีม่วงอมดำ มี ๕ กลีบ รูปใบหอกแคบหรือรูปใบหอกแกมรูปแถบ กว้าง ๑-๒ มม. ยาว ๔-๖ มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ ผิวด้านนอกมีขนต่อมสีขาวปกคลุมหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบดอกสีม่วงเข้มหรือสีม่วงอมชมพูเข้ม รูปแตร โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด กว้าง ๔-๘ มม. ยาว ๒.๕-๔.๒ ซม. ส่วนล่างเป็นหลอดแคบ ตรงกลางขยายออกและโค้งลง ส่วนปลายแยกเป็น ๕ แฉก แฉกบนมี ๒ แฉก กว้าง ๓-๔ มม. ยาว ๓-๕ มม. แฉกล่างมี ๓ แฉก มีขนาดเล็กกว่าแฉกบนเล็กน้อย ผิวด้านนอกมีขนต่อมสีขาวหนาแน่น ด้านในเกลี้ยง เกสรเพศผู้มี ๒ เกสร ก้านชูอับเรณูสีขาวนวล ยาว ๒-๒.๕ ซม. อยู่ภายในหลอดกลีบดอก โคนเชื่อมติดกับหลอดดอก อับเรณูสีขาวนวล เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเข้ม รูปขอบขนานหรือรูปเกือบกลม ยาว ๑-๒ มม. แต่ละอันมี ๒ พู รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปทรงรี ยาว ๐.๘-๑.๕ ซม. มี ๔ ช่อง แต่ละช่องมีอวุลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียสีขาวแกมเขียว ยาว ๑.๓-๒.๓ ซม. ยอดเกสรรูปคล้ายหัวใจ ปลายแยกเป็น ๒ แฉก ผลแบบผลแห้งแตกสีเขียวอ่อน รูปทรงกระบอก กว้าง ๑-๒ มม. ยาว ๕-๗ ซม. บิดเป็นเกลียว เมื่อสุกสีน้ำตาลเข้ม

ม่วงศรีสังวาลย์มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบขึ้นตามก้อนหินในเขาหินปูนหรือเขาหินทรายที่เปิดโล่ง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๔๐๐-๑,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงธันวาคม เป็นผลเดือนกรกฎาคมถึงกุมภาพันธ์ การกระจายพันธุ์ในต่างประเทศยังมีข้อมูลไม่เพียงพอ

ประโยชน์ มีศักยภาพในการนำมาปรับปรุงพันธุ์เพื่อใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับในกระถาง ชาวบ้านพื้นเมืองในจังหวัดอุบลราชธานีใช้ทั้งต้นต้มน้ำอาบแก้ไข้ ในต่างประเทศปลูกเป็นไม้ดอกไม้ประดับ

ม่วงสมิตินันท์
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Henckelia smitinandii (B. L. Burtt) D. J. Middleton & Mich. Möller
Chirita smitinandii B. L. Burtt
GESNERIACEAE

ม่วงสมิตินันท์เป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูงได้ถึง ๒๐ ซม. ลำต้นสั้นๆ ตั้งตรงหรือเอน มีเส้นผ่านศูนย์กลาง ๕-๗ มม. ทุกส่วนมีขนสั้นนุ่มสีขาวประปรายถึงหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับติดรอบโคนต้น รูปใบหอก รูปรีหรือรูปขอบขนานแกมรูปรี กว้าง ๒.๕-๔.๓ ซม. ยาว ๕-๑๒ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบสอบเรียวหรือรูปลิ้น ขอบหยักมนถี่หรือจักซี่ฟันไม่เป็นระเบียบ แผ่นใบหนาและอวบน้ำ เมื่อแห้งกึ่งหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนสีเขียวอ่อน ด้านล่างสีจางกว่าเล็กน้อย มีขนสั้นนุ่มสีขาวประปรายถึงหนาแน่น โดยเฉพาะด้านล่าง เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๘ เส้น เส้นกลางใบและเส้นแขนงใบเห็นชัดเจนทางด้านล่าง เส้นใบย่อยแบบชั้นบันได เห็นชัดเจนทางด้านล่าง ก้านใบยาว ๑.๕-๔.๕ ซม. มีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ตั้งขึ้นหรือเอียง มี ๑-๒ ช่อ แต่ละช่อมี ๒ ดอก ก้านช่อดอก กว้าง ๒-๓ มม. ยาว ๕-๑๒ ซม. ก้านดอกยาว ๐.๗-๑ ซม. ทั้งก้านช่อดอกและก้านดอกสีเขียวอ่อน มีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่น ใบประดับสีเขียวอ่อน รูปใบหอก กว้าง ๒-๔ มม. ยาว ๔-๘ มม. ปลายเรียวแหลม ขอบจักฟันเลื่อย มีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่นทั้ง ๒ ด้าน ดอกมักออกเป็นคู่ สีม่วงอมชมพูหรือสีม่วงอมแดง กลีบเลี้ยงสีเขียว โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว ๓-๔ มม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก รูปไข่ กว้าง ๑-๓ มม. ยาว ๒-๕ มม. ปลายมน ขอบจักฟันเลื่อยห่างๆ มีขนสั้นนุ่มหนาแน่นทั้ง ๒ ด้าน กลีบดอกสีม่วงอมชมพูเข้ม รูปแตร โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด กว้าง ๕-๘ มม. ยาว ๓.๒-๔.๕ ซม. ส่วนล่างเป็นหลอดแคบ ตรงกลางขยายออกและโค้งลง ส่วนปลายแยกเป็น ๕ แฉก แฉกบนมี ๒ แฉก กว้างและยาว ๕-๘ มม. แฉกล่างมี ๓ แฉก มีขนาดใหญ่กว่าแฉกบนเล็กน้อย ด้านนอกมีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่น ด้านในเกือบเกลี้ยง เกสรเพศผู้มี ๒ เกสร ก้านชูอับเรณูสีขาวนวล ยาว ๒-๒.๕ ซม. อยู่ภายในหลอดกลีบดอก โคนเชื่อมติดกับหลอดดอก อับเรณูสีขาวนวล เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเข้ม รูปขอบขนานหรือรูปเกือบกลม ยาว ๑-๒ มม. แต่ละอันมี ๒ พู รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปทรงรี ยาว ๐.๘-๑.๒ ซม. มี ๔ ช่อง แต่ละช่องมีออวุลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียสีขาวแกมเขียว ยาว ๑.๓-๑.๕ ซม. ยอดเกสรรูปคล้ายหัวใจ ปลายแยกเป็น ๒ แฉก ผลแบบผลแห้งแตกสีเขียวอ่อน รูปไข่แคบ เมื่อสุกสีน้ำตาลเข้ม

ม่วงสมิตินันท์เป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวและหายากของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคตะวันออก (เขาใหญ่) พบขึ้นตามก้อนหินในเขาหินปูนที่เปิดโล่งหรือป่าดิบเขา ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๑๐๐-๑,๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม เป็นผลเดือนตุลาคมถึงธันวาคม

ประโยชน์ มีศักยภาพในการนำมาปรับปรุงพันธุ์เพื่อใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับในกระถาง

ยางนองเถา

ชื่อพ้อง

Strophanthus caudatus (L.) Kurz

Apocynum floristratum Noronha, *Echites caudatus* L.,

Nerium caudatum (L.) Lam, *Strophanthus dichotomus* DC.,

Strophanthus erectus Merr., *Strophanthus scandens* Reinw. & Schult.

วงศ์

APOCYNACEAE

ชื่ออื่นๆ

เครือนอง ตะเกาะแบะเวาะ น่อง บานบุรีป่า ยางนองเครือ

ยางนองเถาเป็นไม้พุ่มรอเลื้อย สูงถึง ๑๒ ม. กิ่งและลำต้นมีช่องอากาศกระจายทั่วไป ทุกส่วนมีน้ำยางขาว ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี กว้าง ๔-๑๑ ซม. ยาว ๘-๑๒ ซม. ปลายเรียวแหลมถึงกลมหรือเว้าตื้น โคนสอบเรียว ขอบเรียบ แผ่นใบหนาคล้ายหนัง เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๑๒ เส้น แต่ละเส้นโค้งจรดกันที่ขอบใบ ก้านใบยาว ๖-๑๗ ซม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อกระจุก ออกตามปลายยอด ยาว ๑๙-๒๖ ซม. ก้านช่อดอกเกลี้ยงหรือมีขนละเอียดขนาดเล็ก ใบประดับรูปไข่ถึงรูปไข่แกมรูปแถบ ขนาดยาว ๒.๕-๑๐ มม. ปลายเรียวแหลม ดอกตูมกลีบดอกเรียงซ้อนบิดทางขวา กลีบเลี้ยงสีขาวแกมสีแดง จำนวน ๕ กลีบ รูปไข่ กว้าง ๑.๕-๔ มม. ยาว ๔-๑๕ มม. ปลายแหลม มีขนประปราย กลีบดอกสีขาวปลายกลีบดอกสีม่วงแดงแกมสีน้ำตาล โคนเชื่อมกันเป็นหลอด เส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๘-๑.๒ มม. ยาว ๑-๓ ซม. ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกกว้าง ๐.๒-๐.๔ ซม. ยาว ๒-๑๔ ซม. ปลายเรียวยาว กะบังรอบสีขาว จำนวน ๑๐ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยมแคบ ยาว ๔-๗ มม. เกสรเพศผู้จำนวน ๕ เกสร ติดที่โคนหลอดกลีบดอก โคนก้านชู อับเรณูมีขน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มี ๒ ช่อง มีขนประปราย ผลแบบผลกลุ่ม มีผลย่อย ๒ ผล โคนเชื่อมติดกัน ผลย่อยเป็นผลแบบผลแตกแนวเดียว รูปกระบอก กว้าง ๕-๑๐ ซม. ยาว ๑๐-๓๐ ซม. ปลายมน ผันของผลมีช่องอากาศ เมล็ดรูปแถบ กว้าง ๓-๔ มม. ยาว ๑๐-๒๕ มม. ปลายเมล็ดมีขนสีขาว ยาว ๕-๙ มม.

ยางนองเถามีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ พบตามชายป่าทั่วไป ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๗๐๐ ม. ในต่างประเทศพบที่ประเทศเมียนมาร์ ลาว กัมพูชา เวียดนาม มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย

ประโยชน์ น้ำยางเป็นพิษเนื่องจากมีสารไกลโคไซด์ (glycoside) ซึ่งมีผลต่อระบบประสาท และหัวใจทำให้หัวใจเต้นช้าลงและหัวใจวายได้ ต้นที่มีพิษแรงยอดอ่อนจะมีสีแดงเข้มกว่าต้นทั่วไปและน้ำยางจะออกเป็นสีขาวแกมสีแดง ในสมัยโบราณนายพรานจะนำหัวลูกดอกมาชุบน้ำยางของยางนองเถาเพื่อใช้ล่าสัตว์

ยี่เซ่ง
ชื่อพ้อง

Lagerstroemia indica L.

Lagerstroemia chinensis Lam., *Lagerstroemia elegans* Wall. ex Paxton,
Lagerstroemia indica L. var. *alba* Ram. Goyena, *Lagerstroemia minor* Retz.,
Lagerstroemia pulchra Salisb., *Murtughas indica* (L.) Kuntze,
Velaga globosa Gaertn.

วงศ์
ชื่ออื่นๆ

LYTHRACEAE

คำย่อ

ยี่เซ่งเป็นไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูงถึง ๗ ม. แตกกิ่งก้านขนาดเล็ก เปลือกต้นสีเทาหรือสีน้ำตาลแกมสีเทา เรือนยอดเป็นพุ่มกลม กิ่งอ่อนรูปสี่เหลี่ยมหรือมีริ้วเล็กน้อย มีขนประปรายหรือเกือบเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่กลับ รูปรี รูปขอบขนาน รูปเกือบกลม หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน กว้าง ๒-๔ ซม. ยาว ๓-๑๐ ซม. ปลายแหลมมน มีติ่งหนาม หรือเว้ามน โคนสอบเรียวถึงกลม ขอบเรียบ ใบอ่อนแผ่นใบมีขนทั้งสองด้าน ใบแก่เกลี้ยงหรืออาจมีขนที่เส้นกลางใบ เส้นแขนงใบข้างละ ๕-๗ เส้น ไม่มีก้านใบหรือมีก้านใบยาวประมาณ ๒ มม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ออกตามปลายกิ่ง ช่อดอกรูปกึ่งพีระมิด มีดอกจำนวนมาก ช่อดอกยาว ๕-๓๐ ซม. มีขนสั้นนุ่มคลุมบริเวณชอกแขนงช่อดอกแต่หลุดร่วงง่าย ดอกตูมสีเขียวอ่อน รูปเกือบกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕-๖ มม. ยาว ๐.๗-๑.๒ ซม. มีเส้น ๕-๖ เส้น แต่ละเส้นค้อยๆ จางลงบริเวณปลายยอดดอกตูม กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน รูปประฆัง เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕-๖ มม. ยาว ๓-๔ มม. ปลายแยก ๕-๖ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม กลีบดอกสีชมพู สีม่วงอ่อนถึงสีม่วงเข้ม หรือสีขาว จำนวน ๔-๖ กลีบ รูปเกือบกลม กว้างประมาณ ๒ ซม. ขอบเป็นคลื่นและยับย่น มีก้านกลีบดอก เกสรเพศผู้มี ๒ แบบ แบบแรกมีจำนวน ๔-๖ เกสร ขนาดใหญ่และยาว แบบที่สองมีจำนวนมาก ขนาดยาวไล่เลี่ยกัน เกสรเพศผู้ทั้งหมดติดที่ด้านในของหลอดกลีบเลี้ยง อับเรณูสีเหลือง รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปเกือบกลม เกือบก้านยอดเกสรเพศเมียเรียวยาว ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม กลีบเลี้ยงหุ้มผลรูปแตรหรือรูปถ้วย ผลแบบผลแห้งแตก รูปเกือบรี เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ ซม. ยาวประมาณ ๑.๒ ซม. ผนังผลแข็ง เมื่อแตกแยกออกเป็น ๔-๖ พู เมล็ดมีปีก

ยี่เซ่งเป็นไม้ต่างประเทศ ในประเทศไทยนำเข้ามาปลูกเป็นไม้ประดับพบได้ทั่วไปในเขตชุมชน ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงตุลาคม ผลแก่เดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน ในต่างประเทศพบที่ประเทศจีน ญี่ปุ่น ภูฏาน อินเดีย ลาว กัมพูชา อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์

ประโยชน์ เป็นไม้ประดับและพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณเป็นยาฝาดสมาน ใช้ห้ามเลือด น้ำต้มเปลือกต้นใช้ล้างแผลฝีหนอง รับประทานแก้ปวดข้อ แก้ไข้ และแก้ตกเลือด เป็นยาระบาย และแก้อาการหวัด

๑๕๖

พญาพกาภิรมย์
เกิดที่สยามบรมราชบาศ

รางจืด
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Thunbergia laurifolia Lindl.

Thunbergia grandiflora Wall., *Thunbergia grandiflora* Roxb.

ACANTHACEAE

กำลังช้างเผือก ขอบชะนาง เครือเขาเขียว ยาเขียว คายรางเย็น ดูเหว่า น้ำนอง
ย่าแยะ แอดแอด

รางจืดเป็นไม้ล้มลุก ไม้เลื้อย หรือรอเลื้อย อายุหลายปี ผลัดใบ ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยม สีเขียวหรือสีเขียวอม
น้ำตาล มีขนประปราย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่ กว้าง ๒-๔ ซม. ยาว ๖-๑๓ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลมหรือ
มีติ่ง โคนรูปหัวใจเป็นเหลี่ยม ขอบจักซี่ฟันเล็กน้อย แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนมีขนหนาแน่น มีเส้นใบ
๓ เส้น แยกจากกันที่ฐาน เส้นแขนงใบจำนวนมาก ออกขนานกัน ก้านใบยาว ๑.๕-๒.๕ ซม. ช่อดอกแบบช่อกระจ
ดอกออกเดี่ยวหรือตรงข้ามตามซอกใบ มี ๑-๔ ดอก ก้านดอกยาว ๓-๔.๕ ซม. เป็นร่อง โป่งออกที่ปลาย มีขน
ประปราย ใบประดับหลุดร่วงไป ใบประดับย่อยมีลักษณะคล้ายใบ ๑ คู่ รูปขอบขนาน โคนป่อง กว้างประมาณ
๑.๒ ซม. ยาวประมาณ ๓ ซม. ติดที่หลอดวงกลีบ สีเขียว มีต่อมไม่มีก้านสีดำ มีขนสั้นนุ่มประปราย กลีบเลี้ยงเชื่อม
ติดกันที่โคนเป็นหลอดสั้น แต่ละแฉกรูปใบหอกแคบ กลีบดอกสีม่วง เส้นผ่านศูนย์กลางยาวประมาณ ๑๒ ซม.
โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดกลีบดอก ผิวด้านนอกเกลี้ยง ปลายกางออกแยกเป็น ๕ แฉก แต่ละแฉกไม่เท่ากัน
รูปกลม ขนาดประมาณ ๒.๕ ซม. เกสรเพศผู้ ๔ เกสร มี ๒ คู่ ในแต่ละคู่ยาวไม่เท่ากัน เชื่อมติดกันที่ฐาน เรียงเหนือ
รังไข่ ติดที่โคนหลอดกลีบดอก โคนมีขนอยู่ ก้านชูอับเรณูก้านสั้น ๒ อัน ยาวประมาณ ๑.๒ ซม. ก้านชูอับเรณูก้านยาว
๒ อัน ยาวประมาณ ๒.๖ มม. อับเรณู สีครีม ยาวประมาณ ๒ มม. รูปแถบ มีขนเครา รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ สีขาว
มี ๒ ช่อง แต่ละช่องมีออวุล ๒ เม็ด ก้านยอดเกสรเพศเมียสีขาว เกลี้ยง ยาว ๒.๒-๒.๖ ซม. ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น
๒ แฉก แต่ละแฉกยาวประมาณ ๑ มม. รูปกรวย ผลแบบผลแห้งแตกเป็น ๒ ซีก สีเขียวเข้มเมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล
ยาว ๓-๔ ซม. รูปทรงกลม ปลายมีจั่นงอกรวย ยาวประมาณ ๒ ซม. ผิวเกลี้ยง เมล็ดมี ๔ เมล็ด

รางจืดมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาค พบตามป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง
ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๘๐๐ ม. ออกดอกเดือนตุลาคมถึงเมษายน ในต่างประเทศพบที่อินเดีย
เมียนมาร์ และมาเลเซีย

ประโยชน์ รากใช้แก้พิษเบื่อเมา เถาใช้แก้ไข้ ทั้งต้นใช้คั้นน้ำทาแก้อาการคันผิวหนัง

ลูกมุด
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Mangifera foetida Lour.
Mangifera horsfieldii Miq., *M. leschenaultii* Marchand
ANACARDIACEAE
มะแฉ มาจั้ง มาแฉ มะมุด มะละมุดไทย มุดพริก

ลูกมุดเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง ๘-๔๐ ม. เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นประมาณ ๑๐๐ ซม. ลำต้นเปลาตรง ไม้เป็นพุ่มพอง เรือนยอดเป็นพุ่มกลมหรือกลมแกมไข่ เปลือกสีเทาหรือสีเทาแกมสีน้ำตาล แตกเป็นร่องยาว เนื้อไม้สีแดงมีกลิ่นขี้ไต้ ชั้นแคมเบียมสีเหลืองแกมสีแดง ทุกส่วนมีน้ำยางสีขาวเมื่อถูกอากาศเปลี่ยนเป็นสีดำ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรี รูปรีแกมรูปขอบขนาน หรือรูปไข่กลับ กว้าง ๔-๑๖ ซม. ยาว ๑๐-๓๕ ซม. ปลายแหลม โคนรูปกลมหรือเรียวแหลม ขอบเรียบ แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง สีเขียวเข้มเป็นเงา เส้นแขนงใบข้างละ ๑๒-๒๖ เส้น ก้านใบยาว ๒-๖ ซม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ออกตามปลายกิ่งหรือซอกใบบริเวณปลายกิ่ง ช่อดอกรูปพีระมิด ยาวถึง ๓๐ ซม. ก้านช่อดอกสีแดง ใบประดับสีแดงถึงสีแดงแกมสีเหลืองหรือสีเขียวแกมสีเหลือง รูปใบหอกหรือรูปไข่แกมรูปใบหอก ก้านดอกยาว ๒-๕ มม. ดอกมีกลิ่นหอม กลีบเลี้ยงสีชมพู จำนวน ๕ กลีบ รูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปใบหอก กว้างประมาณ ๒ มม. ยาวประมาณ ๔ มม. เกสรตัวผู้ กลีบดอกสีขาวแกมสีชมพู สีชมพู หรือสีชมพูแกมสีแดง เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีเหลืองแกมสีชมพู จำนวน ๕ กลีบ รูปใบหอกแคบ กว้าง ๑.๕-๒.๕ มม. ยาว ๗-๑๐ มม. โค้งออก กลีบดอกมีสันนูน ๓ สัน เกสรเพศผู้จำนวน ๕ เกสร สมบูรณ์ ๑ เกสร เป็นหมัน ๔ เกสร เกสรเพศผู้ที่เป็นหมันมีขนาดเล็ก ทั้งหมดติดที่จานฐานดอก ก้านชูอับเรณูที่สมบูรณ์ยาว ๕-๘ มม. อับเรณูรูปไข่แกมรูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๑ มม. ฝังอยู่ในเนื้อของกลีบ สีเหลืองอ่อน รูปเกือบกลม ก้านยอดเกสรเพศเมียสีขาว ยาว ๔-๗ มม. ยอดเกสรเพศเมียขนาดเล็ก ผลแบบผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง สีเหลืองแกมสีเขียว รูปไข่เบี้ยวหรือรูปเกือบกลม กว้าง ๖-๘ ซม. ยาว ๘-๑๑ ซม. ผลสุกมีกลิ่นขี้ไต้แรง เนื้อสีเหลือง มีเส้นใยมาก เมล็ดขนาดใหญ่และแข็ง มีเส้นใยมาก

ลูกมุดมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคใต้ พบในป่าดิบและเขตชุมชน ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๑,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนมกราคมถึงมีนาคม ผลแก่เดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม ในต่างประเทศพบที่ประเทศเมียนมาร์ เวียดนาม มาเลเซีย เกาะบอร์เนียว หมู่เกาะสุมาตรา และฟิลิปปินส์

ประโยชน์ ใบมีสรรพคุณเป็นยาลดไข้ ผลอ่อนเป็นที่นิยมบริโภคของคนท้องถิ่นโดยการนำผลอ่อนมาปรุงเป็นแกงและยำ

เลื่อมสลับลาย

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Chroesthes bracteata (J. B. Imlay) B. Hansen

Asystasia bracteata Imlay

ACANTHACEAE

เลื่อมสลับลายเป็นไม้พุ่ม สูง ๑-๒ ม. กิ่งแขนงคล้ายทรงกระบอก เกือบเรียบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปใบหอก กว้าง ๒.๕-๗ ซม. ยาว ๘-๒๐ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนสอบเรียวหรือรูปลิ้น เกือบเรียบ เส้นแขนงใบข้างละ ๘-๙ เส้น ก้านใบยาว ๑-๒ ซม. ช่อดอกแบบช่อกระจุกเชิงประกอบคล้ายช่อกระจุก หรือบางครั้งออกเป็นคู่ ช่อดอกยาว ๕-๑๒ ซม. ดอกเรียงตรงข้าม ปลายช่อออกเดี่ยว ดอกที่เรียงถัดลงไป ๒-๓ แถว ออกเป็นกระจุก ใบประดับยาวเท่า วงกลีบเลี้ยงหรือยาวกว่า รูปใบหอก กว้าง ๐.๕-๐.๗ ซม. ยาว ๒.๘-๓ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนสอบเรียวแหลม มีขนต่อมอยู่ด้านบนนอกจำนวนมาก มีเส้นกลางใบประดับและเส้นแขนงชัดเจน ใบประดับย่อยรูปใบหอกแกมรูปแถบ ปลายเรียว มีขนต่อมจำนวนมาก ใบประดับย่อยรูปร่างเช่นเดียวกับใบประดับ กว้างประมาณ ๐.๑ ซม. ยาวประมาณ ๐.๒ ซม. มีเส้นกลางใบประดับชัดเจน ก้านดอกยาว ๐.๒-๐.๕ ซม. มีขนต่อมจำนวนมาก กลีบเลี้ยงกว้างประมาณ ๐.๒ ซม. ยาว ๒-๒.๘ ซม. รูปใบหอกแกมรูปแถบ ด้านในมีขนสั้น ด้านนอกมีขนต่อมจำนวนมาก กลีบดอกรูปปากเปิด สีชมพูอ่อน มีจุดประสีม่วงแกมม่วงแดงกระจายหนาแน่นทั่วกลีบด้านใน ดอกยาวประมาณ ๓ ซม. ด้านนอกมีขนสั้น ด้านในมีขนต่อมในบางครั้ง หลอดวงกลีบส่วนที่คอดปลายวงกลีบยาวประมาณ ๑ ซม. ปลายวงกลีบมีขนสั้น ส่วนของวงกลีบที่เป็นหลอด ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. กลีบด้านในเกือบ หักวงกลีบสองหักโคนเชื่อมกัน ยาวเป็นครึ่งหนึ่งของความยาวของวงกลีบ เกสรเพศผู้ ๔ เกสร ติดที่โคนวงกลีบด้านใน ก้านชูอับเรณูยาว ๐.๘-๑ ซม. เกือบเรียบ มีขนหยาบ มีเดือยคู่ที่โคนอับเรณูทั้งสอง รังไข่เกือบกลม ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ ๒ ซม. มีขนสั้นที่โคน ผลแบบผลแห้งแตก ยาวประมาณ ๒ ซม. รูปรีแกมรูปไข่หรือรูปรีแกมขอบขนาน เกือบเรียบ เมล็ดมี ๔ เมล็ด กลมแบน มีขนสั้นประปราย

เลื่อมสลับลายมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงใต้ พบตามป่าดิบแล้ง สภาพรม ริมลำธาร ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๕๐๐-๖๐๐ ม. ออกดอกเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน

ว่านบัวนางป้อง

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Brachycorythis neglecta H. A. Pedersen

-

ORCHIDACEAE

เอื้องดินฟ้ามาน เอื้องดิน

ว่านบัวนางป้องเป็นกล้วยไม้ดิน มีหัวใต้ดินสะสมอาหารสีน้ำตาลอ่อน รูปรีหรือรูปขอบขนาน ยาว ๒-๔ ซม. รากสีขาวแกมน้ำตาล อวบน้ำ ออกที่โคนลำต้นใต้ดิน ลำต้นเหนือดินตั้งตรง สีเขียวแกมม่วงหรือสีม่วงอมแดง ต้นเหนือดินรวมช่อดอก สูง ๒๖-๕๒ ซม. ใบเดี่ยว มีจำนวนมาก เรียงเวียน รูปใบหอก รูปใบหอกแคบ รูปรี และรูปรีกว้าง กว้าง ๑.๓-๒.๘ ซม. ยาว ๓.๖-๖.๘ ซม. ปลายแหลมหรือมน โคนแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ขอบเรียบหรือหยัก เป็นคลื่นเล็กน้อย แผ่นใบบางหรือกึ่งหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ผิวด้านล่างสีจางกว่าเล็กน้อย เกือบทั้ง ๒ ด้าน เส้นกลางใบเป็นร่องทางด้านบน หนูนชัดเจนทางด้านล่าง เส้นออกจากโคนใบขนานกับขอบใบมี ๕ เส้น มักเห็นชัดเจนทางด้านล่าง ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือคล้ายช่อเชิงลด ออกที่ยอด ตั้งตรง ทั้งช่อยาว ๑๐-๑๕ ซม. มี ๓-๑๕ ดอก ก้านช่อดอกและแกนช่อดอกสีเขียวอ่อนหรือสีม่วงแกมแดง ใบประดับสีเขียวอ่อน มีขนาดและรูปร่างคล้ายใบ เรียงเวียน รูปรีหรือรูปใบหอก กว้าง ๑-๑.๖ ซม. ยาว ๒.๔-๖.๕ ซม. ปลายแหลม แต่ละช่อใบประดับมีดอก ๑ ดอก ก้านดอกและรังไข่ยาวรวมกัน ๑.๒-๑.๖ ซม. ดอกสีขาวแกมสีม่วงอ่อนหรือสีเขียวอ่อน เส้นผ่านศูนย์กลาง ๒.๓-๒.๗ ซม. กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ กลีบเลี้ยงบนรูปขอบขนานแกมรูปรีหรือรูปใบหอก กว้าง ๓.๙-๖.๕ มม. ยาว ๑.๔-๒ ซม. ปลายมน กลีบเลี้ยงคู่ข้างรูปใบหอกแกมรูปไข่ เบี้ยวเล็กน้อย กว้าง ๕-๖.๕ มม. ยาว ๑.๘-๒ ซม. ปลายมน ทั้งกลีบเลี้ยงบนและกลีบเลี้ยงข้างสีเขียวอ่อน ขอบทั้ง ๒ ข้างสีม่วงอมชมพู กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างสีเขียวอ่อน รูปใบหอกแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๒-๕ มม. ยาว ๑-๑.๗ มม. ปลายมน กลีบล่าง ๑ กลีบ เป็นกลีบปากสีม่วงเข้มหรือสีม่วงอมชมพู มีจุดประสีม่วงกระจายทั่วกลีบ รูปเกือบกลม กว้าง ๒.๒-๓.๒ ซม. ปลายกลีบเว้าบวม โคนกลีบปากมีแต้มสีเหลืองสด ขอบกลีบหยักเป็นคลื่น เดี่ยวรูปกรวย ยาว ๗-๙ มม. เส้าเกสรสีขาวหรือสีเขียวนวลยาว ๒.๕-๔.๕ มม. อับเรณูแต่ละซีกรูปคล้ายกระบอกโค้ง แตกตามยาว กลุ่มเรณูมี ๒ กลุ่ม แต่ละกลุ่มรูปรี ยาว ๒-๓ มม. รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี ๑ ช่อง ออวูลจำนวนมาก ผลแบบผลแห้งแตก รูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๒ ซม. เมล็ดเล็กเป็นผง จำนวนมาก

ว่านบัวนางป้องมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบขึ้นตามพื้นล่างในป่าเต็งรัง ป่าเต็งรังผสมสน ป่าเต็งรังผสมก่อ และป่าเบญจพรรณ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๔๐๐-๑,๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม เป็นผลเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์ จีน และลาว

ประโยชน์ มีศักยภาพในการปลูกเป็นไม้ประดับ

ว่านผักบั้ง

ชื่อพ้อง

Ipomoea nil (L.) Roth

Convolvulus nil L., *Ipomoea nil* (L.) Roth var. *setosa* (Blume) Boerlage,

I. scabra Forssk., *I. setosa* Ker Gawl., *I. trichocalyx* Steud.,

I. vaniotiana H. Lév., *Pharbitis nil* (L.) Choisy

CONVOLVULACEAE

ว่านดำเคย จี๋ข้าว

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

ว่านผักบั้งเป็นไม้เถาเลื้อยลูกอายุปีเดียว ทอดเลื้อย ยาว ๒-๕ ม. มีขนแข็ง ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่กว้างหรือรูปสามเหลี่ยม กว้าง ๔.๕-๑๔ ซม. ยาว ๔-๑๕ ซม. โคนสอบหรือเว้ารูปหัวใจ ขอบใบเรียบหรือเว้าเป็นพู ๓ พู หรือมากกว่า ปลายเรียวแหลม แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ มีขนหยาก ก้านใบยาว ๒-๑๕ ซม. ช่อดอกออกที่ซอกใบ มี ๑-๔ ดอก ก้านช่อดอกยาว ๑.๕-๑๘.๕ ซม. ใบประดับรูปขอบขนานหรือรูปแถบ ยาว ๕-๘ มม. แผ่อก ปลายบิดเป็นเกลียวจากโคนถึงปลาย ก้านช่อดอกยาว ๒-๗ มม. กลีบเลี้ยงรูปใบหอก แต่ละกลีบรูปร่างใกล้เคียงกัน ยาว ๑-๒.๕ ซม. ปลายเรียวแหลม ผิวด้านนอกมีขนแข็ง กลีบดอกสีม่วงแกมฟ้า รูประฆัง โคนหลอดวงกลีบสีขาว บานเต็มที่สีเข้ม ยาว ๕-๘ ซม. เกสรเพศผู้ยาวไม่เท่ากัน อยู่ภายในหลอดวงกลีบ รังไข่มี ๓ ช่อง เกสรเพศเมียชูสูงในระดับเดียวกับเกสรเพศผู้ ปลายเกสรเพศเมียแยกเป็น ๓ แฉก ผลแบบผลแห้งแตกสีน้ำตาล เกสรังผลรูปไข่ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๘-๑๐ มม. เมล็ดสีเทา รูปรี ยาว ๕-๖ มม. ผิวขรุขระ

ว่านผักบั้งมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาค พบตามป่าเบญจพรรณ ทุ่งหญ้าริมทาง ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๗๐๐ ม. ออกดอกตลอดปี เป็นผลเดือนพฤษภาคม มิถุนายน ธันวาคม และ มกราคม ในต่างประเทศเป็นพืชพื้นเมืองในเขตร้อนชื้นของทวีปอเมริกา ปากีสถาน อินเดีย เนปาล ศรีลังกา เมียนมาร์ จีน นิวกีนิ และออสเตรเลีย

ว่านแผ่นดินเย็นอุ้มผาง *Nervilia umphangensis* Suddee, Rueangr. & S. W. Gale

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

ORCHIDACEAE

ว่านแผ่นดินเย็นอุ้มผางเป็นกล้วยไม้ดินอาศัยรา (holomycotrophic orchid) สูงได้ถึง ๑๖ ซม. ลำต้นใต้ดินเป็นหัวสีน้ำตาลอ่อน รูปเกือบกลม กว้าง ๐.๖-๑.๖ ซม. ยาว ๐.๗-๑.๔ ซม. ผิวเป็นปุ่มปม มีข้อและปล้องชัดเจน ๒-๗ ปล้อง รากสีขาวแกมน้ำตาล อวบน้ำ ออกตามข้อของลำต้นใต้ดิน ลำต้นเหนือดินตั้งตรง สีขาวแกมน้ำตาลแดง หรือสีชมพูแกมม่วง ใบเดี่ยว มี ๑ ใบ รูปเกือบกลมหรือรูปคล้ายไต กว้าง ๓-๖ ซม. ยาว ๒.๗-๕ ซม. ปลายแหลมหรือมน โคนรูปหัวใจ ขอบเป็นคลื่น แผ่นใบหนาและอวบน้ำ ผิวด้านบนเป็นมัน เมื่อเริ่มแตกใบสีม่วงแกมแดง ใบแก่เปลี่ยนเป็นสีเขียว ผิวใบด้านล่างสีเขียวอมเทา มีเส้นใบสีม่วงแดง ๗-๙ เส้น ออกจากโคนใบ ดอกและใบออกไม่พร้อมกัน ใบจะปรากฏหลังจากออกดอก ช่อดอกออกที่ปลายยอด ตั้งตรง ทั้งช่อยาว ๘.๑-๑๔.๕ ซม. แต่ละช่อมี ๑ ดอก ก้านช่อดอกสีน้ำตาลถึงสีม่วงแกมแดง มีเกล็ดหุ้มยอดเป็นเยื่อบางๆ หุ้ม ๓-๔ ใบ ใบประดับสีน้ำตาลหรือสีม่วงแกมแดง รูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง ๔-๖ มม. ยาว ๑.๘-๒.๕ มม. ปลายแหลม ก้านดอกและรังไข่ยาวรวมกัน ๕.๒-๘.๓ มม. ดอกสีน้ำตาลแกมเขียวหรือสีน้ำตาลแกมม่วง เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑.๖-๒.๑ ซม. กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ กลีบเลี้ยงบนรูปขอบขนานแกมรูปรีหรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง ๕-๖ มม. ยาว ๑.๘-๒.๕ มม. ปลายแหลม มีเส้นสีม่วงแดงตามยาว ๕ เส้น กลีบเลี้ยงคู่ข้างรูปรีแกมรูปไข่กลับ เบี้ยวเล็กน้อย กว้าง ๕-๕.๒ มม. ยาว ๑.๘-๒.๕ มม. ปลายแหลม มีเส้นสีม่วงแดงตามยาว ๓ เส้น กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างรูปรีแกมรูปไข่กลับ กว้าง ๔-๕ มม. ยาว ๑.๔-๒.๕ มม. ปลายแหลม ทั้งกลีบเลี้ยงคู่ข้างและกลีบดอกมีเส้นสีม่วงแดงตามยาว ๓ เส้น กลีบล่าง ๑ กลีบเป็นกลีบปาก สีชมพูอมม่วงหรือสีม่วง มีจุดประสีขาวยาวกระจายทั่ว แยกเป็น ๓ แฉกชัดเจน แฉกกลางรูปเกือบกลม กว้าง ๑.๑-๑.๓ ซม. ยาว ๑.๒-๑.๓ ซม. ปลายเว้าตื้นเล็กน้อย ขอบกลีบเรียบหรือหยักเป็นคลื่น แฉกข้างหรือกลีบปากช่วงโคนรูปไข่กลับแกมรูปใบพัด กว้าง ๐.๘-๑.๑ ซม. ยาว ๑-๑.๓ ซม. ขอบกลีบม้วนขึ้นและโอบเส้าเกสร กลางกลีบปากมีสันนูนสีขาว ๑ สัน ตามแนวยาวและมีขนนุ่มสีขาวหนาแน่น เส้าเกสรสีขาวแกมชมพูรูปคล้ายกระบอง กว้างประมาณ ๘ มม. ยาว ๑-๑.๒ ซม. ฝักรอบกลุ่มเรณูสีขาว รูปขอบขนาน กลุ่มเรณูสีเหลืองอ่อนรูปหยดน้ำ มี ๒ กลุ่ม รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี ๑ ช่อง ยอดเกสรเพศเมียเป็นแฉงอยู่ทางด้านหน้าใกล้ปลายเส้าเกสร มีขนนุ่มสีชมพูบริเวณใต้เกสรเพศเมียหนาแน่น ผลแบบผลแห้งแตก เมล็ดมีขนาดเล็ก จำนวนมาก

ว่านแผ่นดินเย็นอุ้มผางเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบขึ้นตามพื้นล่างในป่าเต็งรังผสมก้อบนเขาหินปูนที่เปิดโล่ง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๗๐๐-๘๐๐ ม. ออกดอกเดือนเมษายน เป็นกล้วยไม้ชนิดใหม่ของโลกที่ค้นพบโดยนักพฤกษศาสตร์จากหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ว่านหัวสืบ

ชื่อพ้อง

Disporum calcaratum D. Don

Disporum calcaratum D. Don var. *hamiltonianum* (D. Don) Baker,

D. hamiltonianum D. Don, *D. jiangchengense* Y. Y. Qian,

D. latipetalum Collett & Hemsl., *D. pedunculatum* H. Li & J. L. Huang,

D. wallichii D. Don, *Uvularia betua* Buch.-Ham. ex D. Don,

U. calcarata Wall., *U. hamiltoniana* Wall.

วงศ์

COLCHICACEAE

ชื่ออื่นๆ

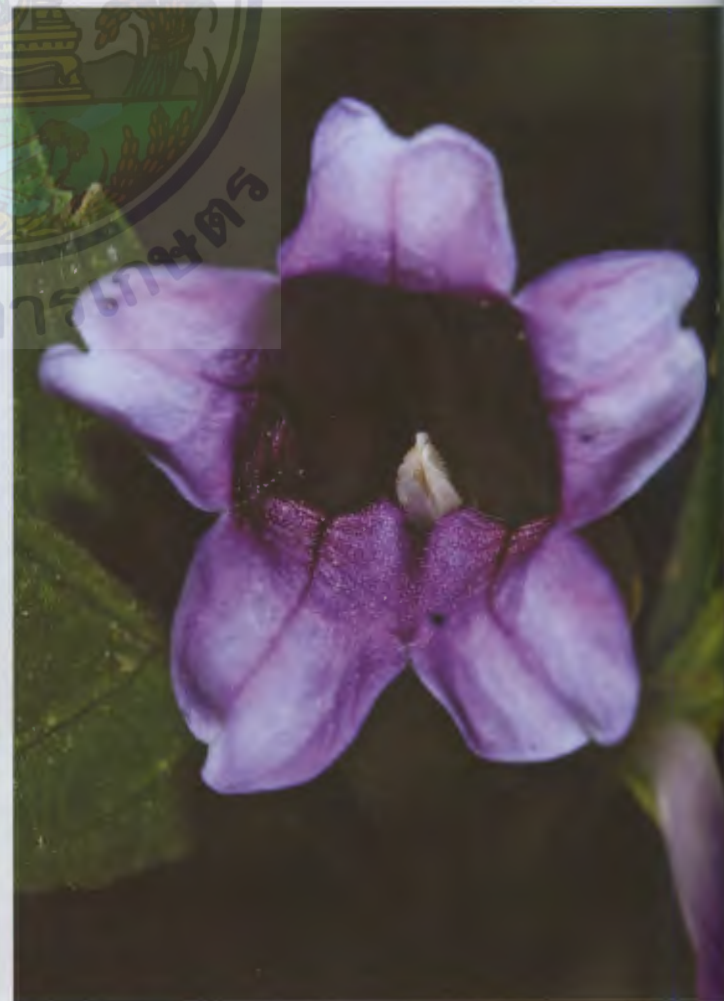
ข้าวเย็นเหนือ ครกเหล็ก เนียมฤๅษี

ว่านหัวสืบเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี มีลำต้นใต้ดินเป็นเหง้าทอดนอน คดไปมา ลำต้นเหนือดินยาว ๓๐-๑๐๐ ซม. แตกแขนง ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปรีถึงรูปไข่แกมรูปใบหอก กว้าง ๒-๕ ซม. ยาว ๕-๘ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนใบมนหรือกลม ขอบใบเรียบ เส้นใบเรียงแบบขนาน ๓-๕ เส้น ก้านใบยาว ๓-๕ มม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อซี่ร่ม ออกตามปลายยอดของกิ่งเทียม มี ๓-๑๐ ดอก ก้านช่อดอกสั้น ก้านดอกยาว ๑-๒ ซม. มีสันนูนและปุ่มกระจายทั่วสัน ดอกรูประฆัง กลีบรวมมีสีชมพูแกมสีแดงถึงสีม่วง จำนวน ๖ กลีบ รูปใบหอกกลับ กว้าง ๐.๓-๐.๕ ซม. ยาว ๑.๒-๒ ซม. โคนกลีบรวมมีเดือย เดือยรูปกระบอก ยาว ๔-๘ มม. ตรงหรือโค้งเล็กน้อย เกสรเพศผู้จำนวน ๖ เกสร ติดที่โคนกลีบรวม ยาว ๑-๑.๘ ซม. ก้านชูอับเรณูแบน ยาว ๐.๗-๑.๓ ซม. อับเรณูยาว ๔-๕ มม. รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ มี ๓ ช่อง ก้านชูยอดเกสรเพศเมียยาว ๕-๘ มม. ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น ๓ แฉก ผลแบบผลสด รูปกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ ซม. ผลสุกสีดำ มี ๒-๖ เมล็ด เมล็ดรูปกลมหรือรูปไข่

ว่านหัวสืบมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตก พบตามป่าดิบแล้งและป่าดิบเขา ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๐๐๐-๒,๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม เป็นผลเดือนสิงหาคมถึงพฤศจิกายน ในต่างประเทศพบที่ประเทศอินเดีย ภูฏาน เนปาล จีนตอนใต้ เมียนมาร์ และเวียดนาม

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ดอกไม้ประดับ

สมงกง
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Strobilanthes abbreviata Y. F. Deng & J. R. I. Wood

-

ACANTHACEAE

-

สมงกงเป็นไม้พุ่ม ลำต้นกลมตั้งตรง สูง ๑-๓ ม. มีร่องตามยาว มีริ้ว เกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนาน ถึงรูปรี กว้าง ๒.๕-๑๐ ซม. ยาว ๕-๒๕ ซม. โคนสอบเรียว เป็นครีบกใบ ปลายเรียวแหลม ขอบจักฟันเลื่อย แผ่นใบเกลี้ยง เส้นแขนงใบข้างละ ๘-๑๐ เส้น ก้านใบยาว ๑-๒.๕ ซม. เกลี้ยง ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกตามลำต้น กิ่งก้าน หรือ ชอกใบ ช่อดอกยาว ๒-๑๕ ซม. อาจพบ ๒ ช่อดอกเชิงลดรูปในหนึ่งช่อดอก ใบประดับรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ หนว้า แข็ง ติดทนจนถึงระยะติดผล ปลายตัด มีติ่งสั้นๆ ที่หลุดร่วงง่าย ใบประดับย่อย รูปใบหอกถึงรูปใบหอกแกม รูปขอบขนาน กว้าง ๑-๒ มม. ยาว ๑-๑.๕ ซม. ปลายมน ค่อนข้างสั้นกว่าวงกลีบเลี้ยง ใ้หนูนและแข็งกว่า เกลี้ยง วงกลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก ขนาดไม่เท่ากัน รูปใบหอกแคบ กว้าง ๒-๓ มม. ยาว ๑-๑.๕ ซม. เกลี้ยง กลีบดอกมีต่อมหรือต่อมไร้ก้านยกเว้นช่วงปลายกลีบ มีผลึกซิลิโกลิทหนาแน่น ปลายแหลมถึงเรียวแหลม กลีบดอกสีม่วงเข้ม โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด โป่งข้างเดียว โค้งงอ ยาว ๔-๔.๖ ซม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก เกลี้ยง เกสรเพศผู้ ๔ เกสร มี ๒ คู่ ยาวไม่เท่ากัน ก้านชูอับเรณูมีขนแข็งปกคลุม อับเรณูรูปขอบขนานแคบ ฝังไข้อยู่เหนือ วงกลีบ มีกระจุกขน ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ ๒.๕ ซม. มีขนอยู่หนาแน่น ผลแบบผลแห้งแตก รูปขอบขนาน ยาว ๑.๕-๑.๘ ซม. มีขนต่อมสั้นนุ่มประปราย เมล็ดทรงรูปไข่ แบนด้านข้างเล็กน้อย มี ๔ เมล็ด มีขนยาวห่างประปราย ถึงหนาแน่น

สมงกงมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ พบใกล้ลำห้วยในป่าดิบชื้น ในต่างประเทศพบที่อินเดีย เมียนมาร์ จีน และกัมพูชา

สร้อยอินทนิล

Thunbergia grandiflora Roxb.

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

ACANTHACEAE

ชื่ออื่นๆ

คาย ซ่ออินทนิล ซ่องหูปากกา น้ำผึ้ง ย่ำแย้ ปากกา

สร้อยอินทนิลเป็นไม้เลื้อยหรือรอเลื้อยอายุหลายปี ผลัดใบ ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยม สีเขียวหรือสีเขียวอมน้ำตาล มีขนประปราย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่ กว้าง ๕-๑๐ ซม. ยาว ๗-๑๕ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนรูปหัวใจ ขอบจักซี่ฟัน ผิวใบด้านบนมีขนหนาแน่น แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ เส้นโคนใบ ๕-๗ เส้น ก้านใบยาว ๓-๖ ซม. ช่อดอกแบบช่อกระจุก ดอกออกเดี่ยวหรือตรงข้ามตามซอกใบ มี ๑-๔ ดอก ก้านดอกยาว ๑๒-๒๓ ซม. เป็นร่อง มีขนประปราย ใบประดับรูปไข่ ยาวประมาณ ๑ ซม. แต่ละใบประดับมีดอก ๒ ดอก ใบประดับย่อย ๑ คู่ รูปไข่ กว้างประมาณ ๑.๕ ซม. ยาวประมาณ ๓ ซม. มีต่อมไม่มีก้านสีดำ มีขนสั้นนุ่มประปราย กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้นๆ ปลายแยก ๒ แฉก แต่ละแฉกรูปไข่หรือรูปใบหอก กว้างประมาณ ๐.๕ มม. ยาว ๓-๖ มม. ปลายแหลม ขอบเป็นขนครุยสั้น มีขนสั้นนุ่ม กลีบดอกสีม่วงครามหรือสีม่วงอ่อน โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด รูปแตร แกมรูปทรงกระบอก เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๔ ซม. ยาว ๑.๘-๒.๔ ซม. ผิวด้านนอกเกลี้ยง ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกมีขนาดใกล้เคียงกัน รูปไข่กลับหรือรูปค่อนข้างกลม กว้าง ๑.๘-๒.๖ ซม. ยาว ๑.๘-๒ ซม. เกสรเพศผู้ ๔ เกสร มี ๒ คู่ แต่ละคู่ยาวไม่เท่ากัน เชื่อมติดกันที่โคนหลอดกลีบดอก คู่สั้นก้านชูอับเรณูยาวประมาณ ๑.๗ ซม. คู่ยาวก้านชูอับเรณูยาวประมาณ ๖ มม. อับเรณูสีครีม รูปแถบ ยาวประมาณ ๒ มม. มีขนเครา รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ มี ๒ ช่อง แต่ละช่องมีอวูล ๒ เม็ด ก้านยอดเกสรเพศเมียสีขาว ยาว ๒.๒-๒.๖ ซม. ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น ๒ แฉก แต่ละแฉกยาวประมาณ ๑ มม. ผลแบบผลแห้งแตก แยกเป็น ๒ ซีก สีเขียวเข้มเมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล รูปทรงกลม ยาวประมาณ ๔ ซม. ปลายมีจะงอย รูปกรวย เมล็ด มี ๔ เมล็ด

สร้อยอินทนิลมีการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาค พบตามป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๒๐๐-๘๐๐ ม. ออกดอกเดือนพฤษภาคมถึงมีนาคม ในต่างประเทศพบที่อินเดีย เมียนมาร์ เวียดนาม จีนตอนใต้ และมาเลเซีย

ประโยชน์ ใบใช้พอกแผลสด น้ำคั้นจากใบใช้ทาแก้คัน บางแห่งปลูกเป็นไม้ประดับรั้วบ้าน

สะเม็ก
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Agapetes lobbii C. B. Clarke

-
ERICACEAE

สะเม็กเป็นไม้พุ่มอิงอาศัย สูง ๒-๔ ม. มีลำต้นสะสมอาหาร กิ่งอ่อนรูปสี่เหลี่ยม เกือบกิ่งแก่รูปกระบอก มีช่องอากาศจำนวนมาก ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปรี รูปรีแกมรูปขอบขนานถึงรูปใบหอก กว้าง ๑-๔ ซม. ยาว ๔-๑๐ ซม. ปลายเรียวแหลมถึงยาวคล้ายหาง โคนมน รูปรีถึงรูปสอบเรียว มีต่อม ๑ คู่ ใกล้โคนใบ ขอบจักฟันเลื่อยถึงเรียบ บริเวณใกล้ปลายใบ แผ่นใบหนาคล้ายหนัง เกือบเกลี้ยง เส้นใบชัดเจน เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๑๐ เส้น ก้านใบยาว ๓-๕ มม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ช่อดอกยาวถึง ๑๐ ซม. เกือบหรือมีขนประปราย ก้านช่อดอกยาวถึง ๑.๕ ซม. ใบประดับรูปสามเหลี่ยม ยาว ๐.๕-๒ มม. ปลายเรียวแหลม ขอบชายครุย มีขนต่อม ก้านดอกสีชมพูแกมสีแดง ยาว ๑-๒ ซม. กลีบเลี้ยงสีชมพูแกมสีแดง รูปถ้วย กว้าง ๑.๕-๒.๕ มม. ยาว ๑-๒.๕ มม. เกือบหรือมีขนประปราย ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม กว้าง ๑-๑.๕ มม. ยาว ๑.๒-๓ มม. ปลายมีต่อม กลีบดอกสีแดงอ่อนถึงสีชมพูแกมสีแดง หรือปลายสีขาวแกมสีชมพู รูปหลอดหรือรูประฆังคว่ำ ยาว ๒-๓ ซม. มีสันนูน ๕ สัน หลอดดอกกว้าง ๕-๗ มม. ยาว ๑๐-๑๔ มม. ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปแถบแกมรูปสามเหลี่ยม กว้างประมาณ ๓ มม. ยาว ๑๒-๑๕ มม. ปลายปิดม้วน เกสรเพศผู้จำนวน ๑๐ เกสร ติดที่หลอดดอก ก้านชูอับเรณูแบน มีขนเล็กน้อยหรือเกลี้ยง อับเรณูขนาด ยาว ๕-๗ มม. รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี ๑๐ ช่อง ก้านยอดเกสรเพศเมียยาวประมาณ ๓ ซม. เกือบ ยอดเกสรเพศเมียตัด จานฐานดอกเกลี้ยง ผลแบบผลสดมีเนื้อหนึ่งถึงหลายเมล็ด รูปกลม เส้นผ่านศูนย์กลางผลอ่อนประมาณ ๕ มม. เมล็ดจำนวนมาก รูปรี

สะเม็กมีสถานภาพเป็นพรรณไม้หายากของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบตามบริเวณพื้นที่เปิดโล่งบนต้นไม้ขนาดใหญ่ในป่าดิบเขา พบตามภูเขาหินปูนและภูเขาหินทราย ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๒๐๐-๒,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนธันวาคมถึงมีนาคม เป็นผลเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม ในต่างประเทศพบที่ประเทศเมียนมาร์

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ดอกไม้ประดับ

สาบแร้ง

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Hygrophila corymbosa (Blume) Lindau

Justisia stricta (Vahl) Lindau, *J. pubescens* Lam.,

Hygrophila stricta Lindau

ACANTHACEAE

สาบแร้งเป็นพืชล้มลุกอายุปีเดียวหรือหลายปี ขึ้นอยู่ในน้ำหรือริมน้ำ ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยม สูง ๕-๒๐ ซม. ลำต้นเรียบหรือมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่ถึงรูปใบหอก กว้าง ๑.๕-๓ ซม. ยาว ๕-๒๐ ซม. โคนสอบเรียว ปลายแหลม ขอบเรียบ เส้นแขนงใบข้างละ ๙-๑๑ เส้น แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ มีผลึกชิสโทลิทหนาแน่นที่ผิวใบทั้ง ๒ ด้าน ผิวด้านบนมีขนยาวห่างหรือเกลี้ยง มีขนตามเส้นใบ ก้านใบยาว ๑.๕-๔ ซม. มีขนประปราย ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ไม่มีใบประดับ วงกลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก ขนาดเล็ก ยาว ๕-๘ มม. ปลายเรียวแหลม ผิวด้านบนมีขนประปราย กลีบดอกรูปปากเปิดสมมาตรด้านข้าง โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด รูปไข่ข้างเดียว วงกลีบดอกยาวประมาณ ๑.๕ ซม. ปลายกลีบแยกเป็น ๒ ซีก ซีกบนมี ๑ แฉก รูปไข่ ปลายเว้าตื้น ขอบเรียบ ม้วนออกด้านนอก กลีบด้านล่างมีขนสั้นประปราย ซีกล่างมี ๑ แฉก ขนาดใหญ่กว่าซีกบน กลางกลีบมีเส้นร่างแหสีม่วง รูปไข่กว้าง ปลายเว้าตื้นๆ ๓ แฉก ขอบเรียบ ม้วนออกด้านนอก มีขนสั้นประปราย ด้านในมีขนยาวหนาแน่น เกสรเพศผู้ ๔ เกสร มี ๒ คู่ แต่ละคู่ยาวไม่เท่ากัน ติดที่บริเวณฐานของวงกลีบดอก ก้านชูอับเรณูยาว ๓-๕ มม. รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มีขนต่อมสั้นนุ่มบริเวณด้านบนของรังไข่ ออวูลมีจำนวนมาก ผลแบบผลแห้งแตก รูปทรงรีแกมรูปไข่ ยาว ๘-๑๐ มม. มีขนสั้นนุ่มประปราย เมล็ดมี ๒-๓ เมล็ด

สาบแร้งมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ พบเจริญใกล้ลำห้วย ในต่างประเทศพบที่ฟิลิปปินส์

กรมวิชาการเกษตร

สาวนนม

Sonerila griffithii C. B. Clarke

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

MELASTOMATACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

สาวนนมเป็นพืชล้มลุก มีเหง้าสั้น ลำต้นเรียว อวบน้ำ สูง ๔-๑๐ ซม. ที่ลำต้นมีขนกระจุกกระจายหรือมีสันเป็นครีบบางแห่งและโปร่งใส ใบเดี่ยว เรียงสลับแน่นเป็นกระจุก สีแดงอมส้ม รูปไข่หรือรูปรี กว้าง ๒-๔.๕ ซม. ยาว ๒.๕-๘ ซม. โคนมน ปลายแหลมหรือป้านมน ขอบหยัก มีขนครุย เส้นแขนงใบ ช้างละ ๒-๔ เส้น เห็นชัดเจนทั้งสองด้าน เส้นใบย่อยแบบขนนก แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ด้านบนมีขนแข็งกระจายทั่ว ด้านล่างค่อนข้างเกลี้ยง ก้านใบยาว ๐.๘-๒.๕ ซม. มีขนยาวกระจายห่าง ช่อดอกแบบช่อซี่ร่มหรือช่อกระจุก ออกตามปลายยอด มี ๓-๖ ดอก ก้านช่อดอกยาว ๔-๗ ซม. จานฐานดอกรูปประฆังถึงรูปขอบขนาน ยาว ๔-๗ ซม. มีขนแข็งปกคลุมกระจุกกระจาย ก้านดอกยาวประมาณ ๓ มม. กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น ๓ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม กว้างและยาวประมาณ ๑ มม. กลีบดอกสีชมพูหรือสีม่วงอ่อน รูปรี ยาว ๗-๑๗ มม. ปลายแหลม เกสรเพศผู้ ๓ เกสร อับเรณูสีเหลืองอ่อน รูปสอบเรียว ยาว ๖-๙ มม. โคนเว้ารูปหัวใจ ผลแบบผลแห้งแตก ทรงรูปไข่ถึงรูปทรงกระบอก มีสันตามยาวเด่นชัด ยาว ๔-๖ มม. ผิวเกลี้ยง

สาวนนมมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบได้ทั่วไปตามบริเวณก้อนหินหรือที่ชื้นแฉะ ในป่าดิบหรือใกล้ลำธารที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๐๐๐-๑,๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์และคาบสมุทรมลายูเซีย

ประโยชน์ เป็นองค์ประกอบของระบบนิเวศบริเวณลานหินและมีศักยภาพปลูกเป็นไม้ประดับ

สิงโตนิพนธ์

Bulbophyllum nipondhii Seidenf.

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

ORCHIDACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

สิงโตนิพนธ์เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางด้านข้าง หัวเทียมทรงรูปไข่ กว้าง ๐.๔-๑ ซม. ยาว ๐.๘-๑.๕ ซม. สีม่วงดำ ใบเดี่ยว มี ๑ ใบ รูปขอบขนานแกมรูปแถบ กว้าง ๐.๖-๑.๒ ซม. ยาว ๒.๕-๔.๘ ซม. ปลายมนหรือเว้าตื้น โคนสอบเรียวคล้ายก้านสั้นๆ แผ่นใบหนาและเหนียวคล้ายแผ่นหนัง ช่อดอกแบบกิ่งช่อซี่ร่ม ออกที่โคนหัวเทียม แต่ละช่อมี ๓-๑๐ ดอก ทั้งช่อยาว ๕-๘ ซม. ก้านช่อรวมแกนช่อยาว ๓.๕-๖.๕ ซม. ใบประดับย่อยรูปใบหอก กว้าง ๑-๒ มม. ยาว ๕-๖ มม. ปลายแหลม ดอกสีม่วงแดง กว้างประมาณ ๓ มม. ยาว ๒-๒.๕ ซม. กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ กลีบเลี้ยงบนรูปใบหอก กว้างประมาณ ๑ มม. ยาว ๔-๕ มม. ปลายกลมหรือมน มีแถบตามยาวสีม่วงดำ ๓ เส้น กลีบเลี้ยงข้างรูปแถบ กว้าง ๒-๓ มม. ยาว ๒-๓ ซม. ปลายแหลม มีแถบตามยาวสีม่วงดำ ๓ เส้น กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างรูปรี กว้างประมาณ ๑ มม. ยาวประมาณ ๓ มม. ปลายมน มีแถบตามยาวสีม่วงดำ ๔ เส้น กลีบล่าง ๑ กลีบ เป็นกลีบปากรูปขอบขนาน หนา คล้ายลิ้น สีม่วงดำ กว้างประมาณ ๑ มม. ยาวประมาณ ๒ มม. เล้าเกสรสั้น ปลายเล้าเกสรแต่ละข้างมีรยางค์แหลม ฝาปิดกลุ่มเรณูรูปทรงค้อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ มม. กลุ่มเรณู ๔ กลุ่ม เรียงเป็น ๒ คู่ ในแต่ละคู่ขนาดไม่เท่ากัน กว้างประมาณ ๐.๒๕ มม. ยาวประมาณ ๐.๕ มม. รูปขอบขนาน เกสรเพศเมียเป็นแองเหนียวใต้ฝาปิดกลุ่มเรณู ก้านดอกรวมรังไข่สีม่วงดำ ยาว ๕-๗ มม. ผลแบบ ผลแห้งแตก สีม่วงแกมเขียว รูปทรงรี กว้าง ๔-๖ มม. ยาว ๐.๘-๑ ซม. เป็นสันตามยาว ๖ สัน เมล็ดมีขนาดเล็ก จำนวนมาก

สิงโตนิพนธ์เป็นกล้วยไม้ที่มีชื่อระบุชนิดตั้งขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่นายนิพนธ์ ศรนคร อดีตหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง อีกทั้งท่านยังได้ส่งตัวอย่างพรรณไม้มาให้ ชพณฯ Gunnar Seidenfaden (อดีตเอกอัครราชทูตเดนมาร์กประจำประเทศไทยและผู้เชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้เขตร้อน) ซึ่งในจำนวนนั้นเป็นตัวอย่างต้นแบบของกล้วยไม้ชนิดนี้ มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามป่าดิบเขาต่ำ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๔๗๐-๑,๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน เป็นผลเดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์ ในต่างประเทศพบที่จีน

กรมวิชาการเกษตร

เสลาเปลือบบาง

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Lagerstroemia venusta Wall. ex C. B. Clarke

Lagerstroemia collettii Craib, *L. corniculata* Gagnep.

LYTHRACEAE

เข้า ตัว ทิว เป็ยซี่หมู เป็ยช่อ เล้า เล้าชั้น เล้าดำ เล้าหมื่น เสลาดำ
เสฟอมือปรา เสพะะมือกวา

เสลาเปลือบบางเป็นไม้พุ่มหรือไม้ต้น สูง ๘-๑๗ ม. ลำต้นเปลาตรง บางครั้งพบว่าที่บริเวณสวนโคนลำต้น มีหนามขนาดใหญ่ เปลือกสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลแกมสีเทา แตกเป็นร่อง เรือนยอดแผ่กว้างเป็นพุ่มทรงกระบอก กิ่งอ่อนรูปสี่เหลี่ยม มีขนประปราย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนานหรือรูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๓-๖ ซม. ยาว ๑๐-๑๕ ซม. ปลายแหลม เกือบกลม หรือมน โคนเบี้ยวหรือสอบเรียว ขอบเรียบ ส่วนปลายด้านบนขอบใบ เป็นคลื่นเล็กน้อย แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนังบางๆ ใบอ่อนมีขนประปรายที่เส้นกลางใบ ใบแก่เกลี้ยง เส้นแขนงใบ ช้างละ ๕-๙ เส้น ก้านใบยาว ๓-๖ มม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ออกตามปลายกิ่ง ช่อดอกยาวถึง ๔๕ ซม. ช่อโปร่ง มีขนสั้นสีขาวประปราย ก้านดอกยาวประมาณ ๔ มม. ดอกตูมสีเขียวแกมสีชมพู รูปประพัง โคนสอบเรียว เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๖ มม. ยาวประมาณ ๙ มม. ไม่มีสันนูนหรือมีจางๆ จำนวน ๖ สัน บริเวณร่องของ กลีบเลี้ยงมีครีบริรูปปลิ้นยื่นยาวออกไปเฉพาะส่วนบนของดอกตูม กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน รูปประพัง ปลายแยก ๖ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม บานแผ่กว้าง กลีบดอกสีชมพูหรือสีชมพูแกมสีม่วง จำนวน ๖ กลีบ รูปขอบขนาน ยาว ประมาณ ๑ ซม. ปลายมน ขอบเป็นคลื่น มีก้านกลีบดอก เกสรเพศผู้มี ๒ แบบ แบบแรกมีจำนวน ๖-๘ เกสร ขนาด ใหญ่และยาว แบบที่สองมีจำนวนมาก ขนาดยาวไล่เลี่ยกัน ติดที่ด้านในของหลอดกลีบเลี้ยง อับเรณูสีเหลือง ฝังใ้ อยู่เหนือวงกลีบ รูปกลม เกลี้ยง ก้านยอดเกสรเพศเมียรูปยาวเรียว ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม กลีบเลี้ยงหุ้มผล ด้านนอกมีขนสีขาวคลุม ด้านในเกลี้ยง ปลายแฉกแผ่กว้าง ระหว่างแฉกมีครีบริรองรับ ผลแบบผลแห้งแตก รูปไข่ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑.๓ ซม. ยาว ๑-๒ ซม. ผนังผลแข็ง เมื่อแตกแยกออกเป็น ๕ พู เมล็ดมีปีก

เสลาเปลือบบางมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบได้ทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคตะวันตก พบในพื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำและป่าเบญจพรรณ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑๕๐-๘๐๐ ม. ออกดอกเดือน สิงหาคมถึงพฤศจิกายน ผลแก่เดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม ในต่างประเทศพบที่ประเทศเมียนมาร์ จีน ลาว กัมพูชา และเวียดนาม

ประโยชน์ นำมาปลูกเป็นไม้ประดับสวนและริมทางหลวงได้ เนื้อไม้ใช้ทำเสาและเครื่องมือกลกรรม

หญ้าข้าวกล้า

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่น

Burmannia disticha L.

Burmannia bancana Miq., *B. distachya* R. Br., *B. graminifolia* Warb.,

B. sumatrana Miq.

BURMANNIACEAE

บัวหิน นิรมล

หญ้าข้าวกล้าเป็นไม้ล้มลุกอายุปีเดียวหรือหลายปี ขนาดเล็ก มีเหง้าใต้ดิน รากสีขาวแกมน้ำตาล ออกเป็นกระจุกที่โคนลำต้นใต้ดิน ลำต้นเหนือดินตั้งตรง สีเขียวเข้มเป็นมัน ความสูงรวมช่อดอก ๑๓-๗๐ ซม. ใบเดี่ยว มีจำนวนมาก ออกเป็นกระจุกที่โคนลำต้นเหนือดิน เรียงเวียน รูปใบหอกแคบหรือรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก กว้าง ๐.๕-๑.๕ ซม. ยาว ๑.๒-๖ ซม. ปลายแหลมถึงเรียวแหลม โคนแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ขอบเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างสีจางกว่าเล็กน้อย เกือบทั้ง ๒ ด้าน ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ยอด ตั้งตรง ทั้งช่อยาว ๑๐-๒๐ ซม. แต่ละช่อมี ๕-๑๕ ดอก เรียงเวียนตามแกนช่อ ก้านช่อสีเขียวเข้ม ยาว ๖-๑๕ ซม. แกนช่อสีเขียวแกมม่วง ยาว ๔-๕ ซม. ใบประดับสีเขียวอ่อน รูปใบหอกแคบ กว้าง ๕-๘ มม. ยาว ๐.๙-๑.๕ ซม. ปลายแหลม ใบประดับย่อยสีเขียวแกมม่วง รูปใบหอกหรือรูปคล้ายสามเหลี่ยม กว้างประมาณ ๕ มม. ยาว ๐.๕-๑ ซม. ปลายแหลม ก้านดอกยาวประมาณ ๕ มม. ดอกสีม่วงหรือสีม่วงแกมฟ้า ปลายกลีบสีเหลืองอมเขียว กลีบรวมมี ๖ กลีบ เชื่อมติดกันเป็นหลอด คล้ายรูปทรงขอบขนาน มีสันตามยาว ๖ สัน แต่ละสันแผ่เป็นปีก กว้าง ๓-๔ มม. ปลายกลีบแยกเป็น ๖ แฉกขนาดเล็ก ก้านเกสรเพศผู้สั้นหรือไร้ก้าน อับเรณูมี ๔ ช่อง แดกตามยาว เกสรเพศเมียมีก้านชูเกสร ๑ ก้าน ปลายแยกเป็น ๓ พู รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ รูปทรงรีแกมรูปทรงขอบขนาน ยาว ๐.๖-๑.๒ ซม. ผลแบบผลแห้งแตก สีเขียวอ่อนเมื่อแก่สีน้ำตาลเข้ม รูปทรงกระบอกแกมรูปไข่กลับ กว้าง ๓-๕ มม. ยาว ๑-๒ ซม. เมล็ดเล็ก รูปทรงรีจำนวนมาก

หญ้าข้าวกล้ามีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ พบตามสังคมพืชลานหินทรายหรือลานดินที่ชื้นแฉะทุ่งหญ้าโล่งที่ชื้นแฉะ มีน้ำขัง แหล่งน้ำซับ หรือทางน้ำไหล ป่าดิบเขา และป่าดิบเขาต่ำ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๔๕๐-๓,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนเมษายนถึงมิถุนายน เป็นผลเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม ในต่างประเทศพบที่อินเดีย ศรีลังกา เนปาล เมียนมาร์ จีน ภูมิภาคอินโดจีน อินโดนีเซีย หมู่เกาะนิวกินี และออสเตรเลีย

หญ้าคางเลื่อย

Scutellaria glandulosa Hook. f.

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

LAMIACEAE

ชื่ออื่นๆ

กำมปู

หญ้าคางเลื่อยเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นสี่เหลี่ยมหรือสี่มวงอมแดง ตั้งตรง สูง ๑๔-๓๗ ซม. ลำต้นและกิ่งเป็นสี่เหลี่ยม ทุกส่วนของพืชมีขนต่อมหรือขนสั้นนุ่มสีขาวประปรายถึงหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปรี กว้าง ๐.๕-๒ ซม. ยาว ๒-๖ ซม. ปลายมนหรือแหลม โคนรูปสี่เหลี่ยมหรือมน ขอบหยักมนหรือจักซี่ฟันเลื่อยห่างๆ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวด้านบนสี่เหลี่ยมหรือมน มีขนสาบถึงขนแข็งเอนสีขาวประปรายถึงหนาแน่น ด้านล่างสีจางกว่า มีขนสั้นนุ่มสีขาวหรือสีน้ำตาลอ่อนหนาแน่นโดยเฉพาะตามเส้นใบ เส้นแขนงใบข้างละ ๓-๔ เส้น ชัดเจน ทั้ง ๒ ด้าน เส้นใบย่อยแบบร่างแห ก้านใบสี่มวงอมแดง ยาว ๐.๕-๒ ซม. มีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบและปลายกิ่ง ช่อตั้ง ยาว ๑๐-๑๘ ซม. มี ๑ ช่อ ดอกมีจำนวนมาก ก้านช่อดอกยาว ๑-๒ ซม. แกนช่อดอกยาว ๙-๑๖ ซม. ก้านดอกยาว ๔-๖ มม. ทั้งก้านช่อ แกนช่อ และก้านดอกสี่เหลี่ยมหรือสี่มวงอมแดง มีขนต่อมและขนยาวห่างสีขาวหนาแน่น ใบประดับสี่เหลี่ยมหรือรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้างประมาณ ๒ มม. ยาว ๕-๗ มม. มีขนยาวห่างสีขาวหนาแน่นทั้ง ๒ ด้าน ดอกสี่มวงเข้ม กลีบเลี้ยงสี่เหลี่ยมหรือรูปปากเปิด ยาว ๕-๘ มม. โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูประฆัง ยาว ๒-๒.๕ มม. ปลายกลีบแยกเป็น ๒ แฉก แฉกบนรูปเกือบกลม ยาว ๒-๓ มม. แฉกล่างมีขนาดเล็กกว่าเล็กน้อย ทั้ง ๒ แฉก มีขนต่อมและขนยาวห่างสีขาวปกคลุมหนาแน่น ด้านหน้าโคนหลอดพองออกเล็กน้อย กลีบดอกสี่มวงเข้ม รูปปากเปิด ยาว ๐.๙-๑.๔ ซม. ปลายแยกเป็น ๒ แฉก แบ่งเป็น ๒ ซีก ซีกบนมี ๑ แฉก รูปเกือบกลม กว้างประมาณ ๕ มม. ยาวประมาณ ๑ ซม. ปลายกลีบเว้าลึก ซีกล่างมี ๑ แฉก ขนาดใหญ่ รูปเกือบกลม กว้างประมาณ ๙ มม. ยาวประมาณ ๘ มม. ปลายกลีบเว้าลึกรูปหัวใจ ผิวด้านนอกมีขนต่อมสีขาวหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง หลอดกลีบดอกยาวประมาณ ๑ ซม. โคนหลอดเป็นท่อแคบสั้นๆ เหนือขึ้นมาขยายกว้างขึ้น โคนหลอดด้านบนพองออกเล็กน้อย เกสรเพศผู้ ๔ เกสร ติดบนกลีบดอกต่างระดับกัน โผล่ไม่พ้นกลีบดอก อับเรณูรูปไต ยาวประมาณ ๐.๕ มม. ก้านชูอับเรณูสีขาว ยาว ๑.๒-๑.๕ ซม. โคนก้านชูอับเรณูมีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่น รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ เกลี้ยง มี ๔ พู แต่ละพูมีออวุล ๑ เม็ด ก้านยอดเกสรเพศเมีย ยาว ๑.๒-๑.๖ ซม. ปลายแยกเป็น ๒ แฉก ไม่เท่ากัน ผลแยกคล้ายเป็นผลย่อยเปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยว ๔ ผล รูปขอบขนาน กว้าง ๑-๓ มม.

หญ้าคางเลื่อยมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบตามทุ่งหญ้าในป่าไม้ก่อผลสมสน ป่าสน ป่าก่อ ป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๗๐๐-๑,๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนพฤษภาคมถึงกันยายน เป็นผลเดือนมิถุนายนถึงตุลาคม ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์และเวียดนาม

ประโยชน์ มีศักยภาพใช้ปลูกเป็นไม้ประดับ

หญ้ำดอกขน

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่น ๆ

Ipomoea triloba L.

Batatas triloba (L.) Choisy, *Convolvulus trilobus* (L.) Desr.,

Ipomoea blancoi Choisy

CONVOLVULACEAE

หญ้ำดอกขนเป็นไม้เลื้อยล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นเกลี้ยงหรือมีปมหนูน ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่กว้างถึงรูปกลม กว้าง ๒-๖ ซม. ยาว ๒.๕-๗ ซม. โคนรูปหัวใจ ขอบเรียบหรือเว้าเป็น ๓ พู แผ่นใบผิวเรียบหรือเป็นตุ่มเล็ก ๆ ระบายมือ ก้านใบยาว ๒.๕-๖ ซม. ช่อดอกแบบช่อกระจุกซี่ร่ม มีดอกจำนวนมาก ก้านช่อดอกยาว ๒.๕-๕.๕ ซม. เกลี้ยงหรือมีปมเล็ก ๆ กระจายห่างตามแนวสัน ใบประดับขนาดเล็ก รูปใบหอก ก้านดอกยาว ๕-๗ มม. มีตุ่มเล็ก ๆ กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น ๕ แฉก แต่ละแฉกขนาดใกล้เคียงกัน ยาว ๕-๘ มม. ปลายเรียวแหลมหรือดิ่งแหลม ผิวเรียบหรือมีขนนุ่มที่โคนกลีบ กลีบดอกสีชมพูแกมม่วงหรือสีม่วงอ่อน กลีบรูปประฆัง ยาว ๑.๕-๒ ซม. เกลี้ยง ปลายแยกเป็น ๕ แฉกตื้น ๆ แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม เกสรเพศผู้ปลายไม่โผล่จากหลอดวงกลีบ เกสรเพศเมีย ปลายแยก ๒ พู ชูระดับเดียวกับเกสรเพศผู้ ผนังรังไข่มีขนสีเทา ผลแบบผลแห้งแตก รูปทรงกลม ยาว ๕-๖ มม. มี ๒ ช่อง ปลายผลแตกเป็น ๔ แฉก เมล็ดขนาดเล็ก สีน้ำตาลเข้ม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๓.๕ มม. ผิวเรียบ เป็นมัน

หญ้ำดอกขนมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคตะวันออก พบเป็นวัชพืชตามริมทาง พื้นที่รกร้าง และตามชายป่า ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๘๕๐ ม. ในต่างประเทศพบที่ศรีลังกา จีน ไต้หวัน ญี่ปุ่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย นิวกีนิ และฟิลิปปินส์

หญ้ามวนฟ้า
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

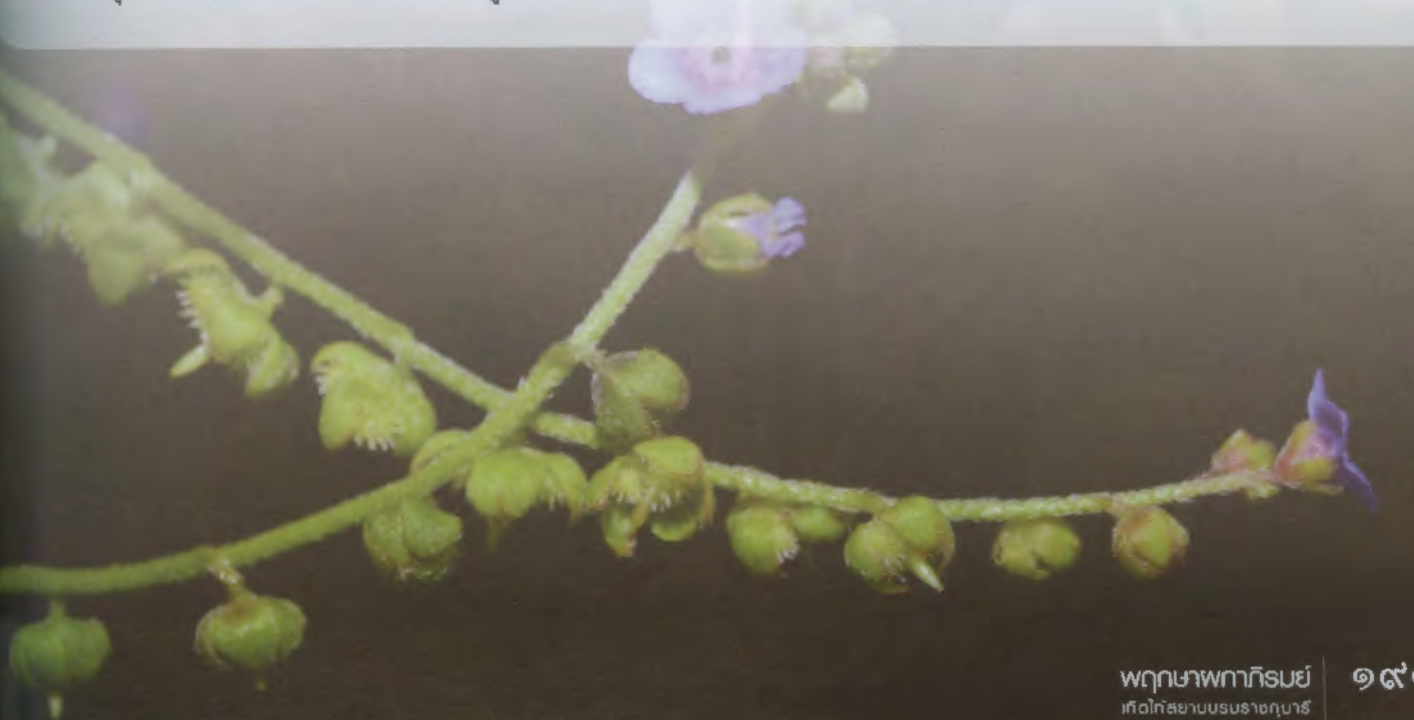
Cynoglossum lanceolatum Forssk.

-
BORAGINACEAE
-

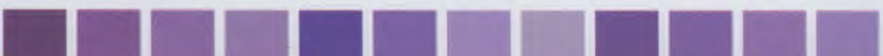
หญ้ามวนฟ้าเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นสีเขียวอ่อน ตั้งตรง สูง ๗๐-๑๕๐ ซม. ลำต้นแตกกิ่งเป็นจำนวนมาก ทุกส่วนของพืชมีขนสากหรือขนหยาบแข็งสีขาวประปรายถึงหนาแน่น ใบเดี่ยว จำนวนมาก เรียงเวียน มีขนาดไม่เท่ากัน ใบช่วงบนใกล้ยอดมีขนาดเล็ก ใบช่วงล่างมีขนาดใหญ่ รูปรีแกมรูปไข่กลับ รูปรีแกมรูปขอบขนาน รูปขอบขนาน หรือรูปใบหอกกลับแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๑-๔ ซม. ยาว ๓-๑๓ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนสอบเรียวหรือรูปลิ้น ขอบเรียบ แผ่นใบบางหรือกึ่งหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนสีเขียวอ่อน มีขนสากถึงขนแข็งเอนสีขาวประปรายถึงหนาแน่น ด้านล่างสีจางกว่า มีขนสั้นนุ่มสีขาวหรือสีน้ำตาลอ่อนหนาแน่นโดยเฉพาะตามเส้นใบ เส้นแขนงใบข้างละ ๕-๗ เส้น ชัดเจนทั้ง ๒ ด้าน ก้านใบยาว ๐.๕-๑๐ ซม. มีขนสากสีขาวหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อวงแฉกเดี่ยว ออกตามซอกใบและปลายกิ่ง ช่อดังหรือโน้มลง ยาว ๑๕-๔๐ ซม. มี ๑๐-๑๕ ช่อ แต่ละช่อมีดอกจำนวนมาก ก้านช่อดอกยาว ๑-๑๐ ซม. แกนช่อดอกยาว ๘.๕-๑๕ ซม. ก้านช่อดอกยาว ๑-๒ มม. ทั้งก้านช่อ แกนช่อ และก้านดอกสีเขียวอ่อน มีสากสีขาวหนาแน่น ใบประดับสีเขียวอ่อนรูปใบหอกหรือรูปรี ยาว ๐.๕-๑ ซม. ดอกสีม่วงอมฟ้า กลีบเลี้ยงสีเขียวแกม น้ำตาลแดง ยาวประมาณ ๑ มม. โคนเชื่อมติดกันรูปกรวย ปลายกลีบแยกเป็น ๕ แฉก มีขนาดเท่ากัน รูปไข่ กว้างและ ยาว ๑-๒ มม. ปลายมน ผิวด้านบนนอกมีขนแข็งสีขาวปกคลุมหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบดอกสีม่วงเข้มหรือ สีม่วงอมฟ้า มีเส้นผ่านศูนย์กลาง ๓-๕ มม. โคนหลอดดอกสีชมพูอมแดง เชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปประฆัง ยาว ๑-๒.๕ มม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก รูปไข่ กว้างและยาวประมาณ ๑.๖ มม. ปลายมน ที่คอหลอดดอกมีรยางค์รูปเสี้ยว เกสรเพศผู้ ๕ เกสร ติดบนกลีบดอก โพลีไมท์หลอดดอก อับเรณูสีเหลืองสดรูปไข่กลับ ยาวประมาณ ๐.๕ มม. ก้านชูอับเรณูสั้น รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มี ๔ ช่อ เกลี้ยง แต่ละช่อมีออวุล ๑ เม็ด ก้านยอดเกสรเพศเมียยาว ประมาณ ๑ มม. ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผลแบบผลผนังชั้นในแข็ง รูปทรงกลม มีพู่สั้น ๔ พู่ กว้างและยาวประมาณ ๔ มม. เมล็ดมี ๔ เมล็ด รูปไข่

หญ้ามวนฟ้ามีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบตามทุ่งหญ้า ที่เปิดโล่งในป่าดิบเขาและป่าละเมาะเขาสูง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๕๐๐-๒,๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนมิถุนายนถึง สิงหาคม เป็นผลเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน ในต่างประเทศพบทั่วทั้งทวีปแอฟริกาและเอเชีย

ประโยชน์ มีศักยภาพใช้ปลูกเป็นไม้ประดับ ชาวฝั่งทางภาคเหนือและชาวบ้านพื้นเมืองในประเทศจีนใช้ทำยา สมุนไพรแก้อาการไตอักเสบ แก้กษัย แก่โรคปริทันต์ และต่อมน้ำเหลืองอักเสบ

หญ้าหอนเงือก

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Murdannia gigantea (Vahl) G. Brückn.

Commelina gigantea Vahl, *Aneilema giganteum* (Vahl) R. Br.,

Phaeneilema giganteum (Vahl) G. Brückn.

COMMELINACEAE

น้ำค้างกลางเที่ยง ว่านมูก หอนพญานาค ไล่เอียน

หญ้าหอนเงือกเป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นใต้ดินเป็นเหง้าสั้นๆ รูปเกือบกลม รากหนาและอวบน้ำ สีขาวแกมน้ำตาล ออกเป็นกระจุกที่โคนลำต้นใต้ดิน ลำต้นเหนือดินเป็นกอตั้งตรง สีเขียวเข้มเป็นมัน สูง ๑.๕-๒ ม. ใบเดี่ยวมีจำนวนมาก ที่โคนลำต้นออกเป็นกระจุกหลายชั้น รูปแถบ กว้าง ๐.๕-๑ ซม. ยาว ๑๕-๕๐ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ขอบเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างสีจางกว่าเล็กน้อย เกือบทั้งสองด้านหรือมีขนสากระปรายถึงหนาแน่นโดยเฉพาะที่ปลายใบ ใบตามลำต้นรูปใบหอกแคบ กว้าง ๐.๘-๑.๓ ซม. ยาว ๕-๗ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ช่อดอกออกเป็นช่อเดี่ยวๆ ที่ปลายยอด แตกเป็นช่อย่อยแบบช่อวงแถวเดียว มี ๑-๒ ช่อ ตั้งขึ้นหรือเอน ยาว ๗-๑๐ ซม. ภายในช่อมี ๓-๑๐ ดอก ก้านช่อยาว ๓-๔ ซม. ก้านดอกยาว ๕-๘ มม. ทั้งก้านช่อและแกนช่อสีเขียวแกมม่วง ใบประดับสีแดงอมม่วงหรือสีเลือดนก รูปใบหอก กว้าง ๐.๗-๑ ซม. ยาว ๒-๓ ซม. ปลายเรียวแหลม ใบประดับย่อยสีเขียวอมม่วง โปรงแสงรูปไข่ กว้าง ๓-๔ มม. ยาว ๕-๖ มม. ปลายแหลม มีเมือกใสจำนวนมากปกคลุมดอกที่ยังอ่อน ดอกสีม่วงหรือสีม่วงแกมน้ำเงิน กลีบเลี้ยงสีขาวโปรงใส มี ๓ กลีบ รูปรีแกมรูปใบหอก กว้าง ๒.๕-๕ มม. ยาว ๕-๘ มม. ปลายมน กลีบดอกสีม่วงหรือสีม่วงแกมน้ำเงิน มี ๓ กลีบ รูปไข่กลับ กว้าง ๐.๖-๑.๒ ซม. ยาว ๐.๘-๑.๕ ซม. ปลายมน กลีบกลางมีขนาดเล็กกว่ากลีบคู่ข้างเล็กน้อย เกสรเพศผู้มี ๖ เกสร ชูดที่สมบูรณ์มี ๒ เกสร ก้านชูอับเรณูสีม่วง ยาว ๐.๖-๑.๒ ซม. ปลายมักโค้งขึ้น อับเรณูสีม่วง รูปรี กว้าง ๔-๕ มม. ยาว ๑.๓-๒ ซม. ชูดที่เป็นหมันมี ๔ เกสร ยาวไม่เท่ากัน อับเรณูสีเหลืองสด รูปคล้ายรูปหัวใจ ที่โคนของก้านชูอับเรณูทั้งสองชูดมีขนเคราสีม่วงอ่อนปกคลุมหนาแน่น รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มี ๒-๓ ช่อง ก้านเกสรเพศเมียสีม่วง รูปเส้นด้าย ยาว ๓-๔ มม. ปลายเป็นตุ่ม ผลแบบผลแห้งแตก รูปรีแกมรูปไข่ ยาว ๐.๕-๑.๐ ซม. เมล็ดสีน้ำตาล รูปคล้ายรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ ๓ มม. มีเยื่อหุ้มเมล็ดสีขาว

หญ้าหอนเงือกมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาค พบขึ้นตามที่ชื้นแฉะในป่าดิบเขาต่ำ ป่าเต็งรัง ผสมสน ป่าสน ป่าก่อผสมสน ป่าละเมาะเขาต่ำ และทุ่งหญ้าที่โล่ง ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๑,๔๐๐ ม. ออกดอกเดือนพฤษภาคมถึงกันยายน เป็นผลเดือนตุลาคมถึงธันวาคม ในต่างประเทศพบที่อินเดีย เมียนมาร์ ภูมิภาคอินโดจีน ภูมิภาคมาเลเซีย และออสเตรเลีย

ประโยชน์ มีศักยภาพใช้ปลูกเป็นไม้ประดับ ในประเทศอินเดียใช้เหง้าและลำต้นใต้ดินเป็นยาสมุนไพร

หมวดแมวดะวันตก	<i>Orthosiphon parishii</i> Prain
ชื่อพ้อง	-
วงศ์	LAMIACEAE
ชื่ออื่นๆ	-

หมวดแมวดะวันตกเป็นไม้ล้มลุก สูง ๑๐-๒๐ ซม. เหน้าเป็นปมและแข็งมีเนื้อไม้ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๕ มม. สูงประมาณ ๑๕ มม. ลำต้นสีเขียวแกมสีแดง ตั้งตรง รูปสี่เหลี่ยม มีสันชัดเจน จำนวน ๔ สัน มีขนสีขาว ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปไข่ กว้าง ๒-๖ ซม. ยาว ๖-๑๔ ซม. ปลายแหลม โคนตัดหรือรูปลิ้น ขอบจักฟันเลื่อย เป็นคลื่น หรือเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ด้านบนสีเขียวอ่อนมีขน ด้านล่างสีเขียวแกมสีแดง เกือบไม่มีขนที่บริเวณเส้นใบ เส้นใบ เส้นแขนงใบ และก้านใบสีแดงแกมสีน้ำตาล เส้นแขนงใบข้างละ ๔-๕ เส้น ก้านใบยาว ๒-๕ ซม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อฉัตร ออกตามปลายยอดของลำต้น ยาว ๖-๑๔ ซม. มีขนสีขาว ดอกออกเป็นวงรอบแกนช่อดอกเป็นชั้นๆ ชั้นละจำนวน ๖ ดอก ใบประดับสีเขียวอ่อน รูปไข่แคบ กว้างประมาณ ๒ มม. ยาวประมาณ ๕ มม. ปลายแหลมเรียว ขอบเป็นขนแข็ง ก้านดอกยาวประมาณ ๓ มม. กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันเป็นรูปประหม่ง ปลายแยก ๒ แฉก แฉกบนรูปค่อนข้างกลม ปลายเป็นติ่งแหลมและโค้งออก ขอบครุย แฉกล่างปลายแยกออกเป็น ๔ แฉก แต่ละแฉกรูปขอบขนาน ปลายแหลมเข็ม ด้านในเกลี้ยง ด้านนอกมีขน กลีบดอกสีม่วง รูปปากเปิด หลอดกลีบดอกยาวประมาณ ๑.๕ ซม. มีขนยาวสีขาว ปลายกลีบดอกด้านบนจักเป็นแฉกลึก จำนวน ๔ แฉก แต่ละแฉกรูปขอบขนาน ปลายแหลม ปลายกลีบดอกด้านล่างรูปกระบอง ขอบเรียบ ด้านนอกมีขนละเอียดสีขาว เกสรเพศผู้จำนวน ๔ เกสร ก้านชูอับเรณูสีม่วงเข้ม ยาวประมาณ ๒.๕ ซม. โค้งลง ฝังไข้อยู่เหนือวงกลีบ มี ๔ พู ก้านยอดเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ยอดเกสรเพศเมียรูปกระบอง ผลแบบผลแห้งแตก ผลย่อยรูปรี

หมวดแมวดะวันตกมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคตะวันตก พบตามป่าดิบแล้งหรือชายภูเขาหินปูน ในบริเวณพื้นที่เปิดโล่งและมีความชื้น ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๖๐๐ ม. ออกดอกและติดผลเดือนมิถุนายน ถึงสิงหาคม ในต่างประเทศพบที่ประเทศเมียนมาร์

ประโยชน์ มีศักยภาพนำมาพัฒนาเป็นไม้ดอกไม้ประดับได้

หมวดแมวใบป้อม

Orthosiphon rotundifolius Doan ex Suddee & A. J. Paton

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

LAMIACEAE

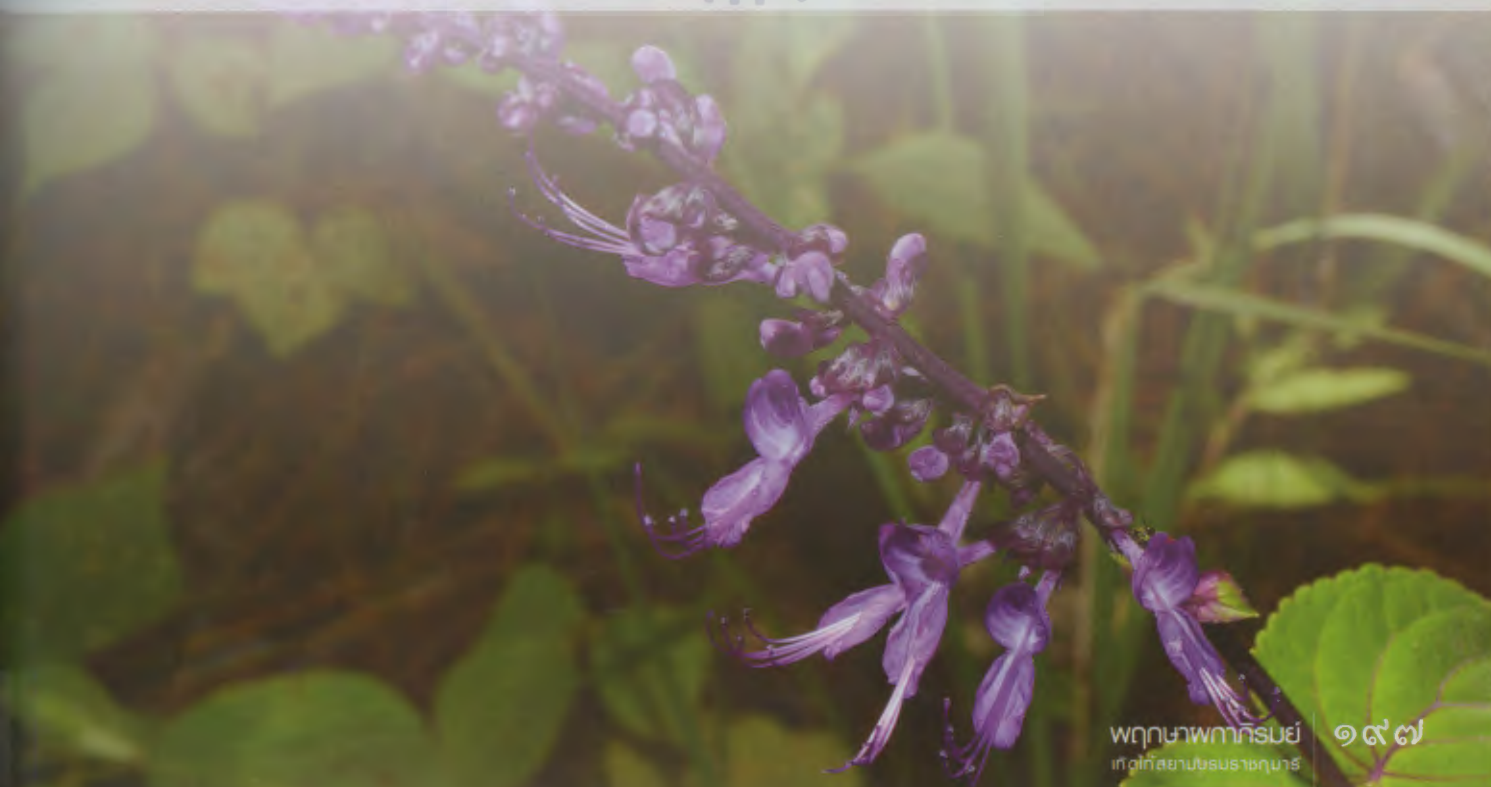
ชื่ออื่นๆ

-

หมวดแมวใบป้อมเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นตั้งตรง สูงได้ถึง ๘๐ ซม. ลำต้นและกิ่งเป็นสี่เหลี่ยม ทุกส่วนของพืชมีขนสากสีขาวหรือสีม่วงอ่อนประปรายถึงหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปไข่ รูปไข่กว้าง หรือรูปไข่แกมรูปข้าวหลามตัด กว้าง ๓-๗ ซม. ยาว ๔.๒-๑๐.๓ ซม. ปลายแหลม โคนรูปสามเหลี่ยมหรือสอบเรียว ขอบจักฟันเลื่อย แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวด้านบนสีเขียวอ่อน ด้านล่างสีจางกว่า มีขนสากประปรายทั้ง ๒ ด้าน ขนหนาแน่นกว่าตามเส้นใบด้านล่าง เส้นกลางใบและเส้นแขนงใบสีม่วงแกมชมพู เส้นแขนงใบข้างละ ๔-๕ เส้น ชัดเจนทางด้านล่าง ก้านใบเรียว ยาว ๐.๕-๔ ซม. มีขนประปรายถึงหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อฉัตร ออกตามซอกใบและปลายกิ่ง ช่อดอกยาว ๑๗-๒๔ ซม. ดอกมีจำนวนมาก เรียงเป็นกระจุกรอบ ก้านช่อดอกยาว ๖-๗ ซม. ก้านดอกยาว ๒-๓ มม. ทั้งก้านช่อดอก แกนช่อดอก และก้านดอกสีม่วงเข้มมีขนประปรายถึงหนาแน่น ดอกสีม่วงเข้ม กลีบเลี้ยงสีม่วงเข้ม รูปปากเปิด ยาวประมาณ ๕ มม. โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปประฆัง ปลายกลีบแยกเป็น ๕ แฉก แบ่งเป็น ๒ ซีก ซีกบนมี ๔ แฉก ปลายแหลม ซีกล่างมี ๑ แฉก รูปขอบขนาน ปลายแหลม กลีบดอกสีม่วงเข้ม รูปปากเปิด ยาวประมาณ ๔ มม. ปลายแยกเป็น ๔ แฉก แบ่งเป็น ๒ ซีก ซีกบนมี ๓ แฉก แฉกกลางปลายแหลม แฉกข้าง ๒ แฉกรูปสามเหลี่ยมแกมรูปไข่ ปลายมน สั้นกว่าแฉกกลาง ซีกล่างมี ๑ แฉก รูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๒ มม. โค้งเป็นแอ่ง ผิวด้านบนมีขนสั้นนุ่ม หลอดกลีบดอกยาวประมาณ ๑ ซม. โคนหลอดเป็นท่อแคบสั้นๆ เนื้อชั้นมาขยายกว้างขึ้น โคนหลอดด้านบนพองออกเล็กน้อย เกสรเพศผู้ ๔ เกสร ติดบนกลีบดอกต่างระดับกัน โพล์พันกลีบดอกทั้งหมด โคนก้านชูอับเรณูมีรยางค์และมีขนสั้นนุ่ม รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ เกลี้ยง มี ๔ พู แต่ละพูมีออวุล ๑ เม็ด ก้านยอดเกสรเพศเมีย ยาว ๒.๒-๒.๕ ซม. โค้งขึ้นออกมาด้านหน้า ปลายแยกเป็น ๒ แฉก ไม่เท่ากัน ผลไม่ปรากฏระหว่างทำการศึกษ

หมวดแมวใบป้อมมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบตามทุ่งหญ้าในป่าไม้กุ่มผสมสน ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๖๕๐-๑,๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม เป็นผลเดือนกันยายนถึงตุลาคม ในต่างประเทศพบที่เวียดนาม

ประโยชน์ มีศักยภาพใช้ปลูกเป็นไม้ประดับ

หนอนตายหยาก	<i>Stemona aphylla</i> Craib
ชื่อพ้อง	-
วงศ์	STEMONACEAE
ชื่ออื่นๆ	เครือปุง

หนอนตายหยากเป็นไม้เลื้อยล้มลุก มีการพักตัว รากสะสมอาหารรูปกระสวย กว้างประมาณ ๑ ซม. ยาวถึง ๓๐ ซม. ออกเป็นกระจุก ลำต้นใต้ดินเป็นเหง้าสั้นๆ มีใบเกล็ดปกคลุมตา ลำต้นเหนือดินเลื้อยพัน สูงถึง ๔ ม. ส่วนโคนของลำต้นเหนือดินมีใบเกล็ดรูปสามเหลี่ยมถึงรูปใบหอก ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ถึงรูปไข่กว้าง กว้าง ๓-๕ ซม. ยาว ๔-๗ ซม. ปลายแหลม โคนเว้ารูปหัวใจหรือมน ขอบเรียบ แผ่นใบเกลี้ยง การเรียงของเส้นใบแบบนิ้วมือ เส้นใบออกจากโคนใบ ๔-๑๑ เส้น เส้นใบย่อยเรียงตัวขวางเส้นใบ ก้านใบยาว ๔-๗ ซม. โคนก้านใบบวมพอง ดอกออกเดี่ยวหรือออกเป็นช่อแบบช่อกระจุก จำนวน ๑-๓ ดอก ออกตามซอกใบเกล็ดของลำต้นเหนือดิน ก้านดอกยาว ๐.๕-๒ ซม. กลีบรวมสีชมพู สีชมพูแกมสีแดง หรือสีเหลืองอ่อนแกมสีชมพู จำนวน ๔ กลีบ เรียง ๒ ชั้น ชั้นละ ๒ กลีบ รูปใบหอกแกมรูปขอบขนานหรือรูปสามเหลี่ยมแคบ กว้าง ๔-๖ มม. ยาว ๒๐-๒๕ มม. เกสรเพศผู้จำนวน ๔ เกสร กว้างประมาณ ๒ มม. ยาว ๑๕-๒๕ มม. ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ ๒ มม. อับเรณูรูปแถบ ยาว ๘-๑๓ มม. สันแบ่งช่องอับเรณูสูงประมาณ ๑ มม. เป็นคลื่นเล็กน้อย รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปไข่ ขนาดเล็ก ผลแบบผลแห้งแตกตามรอยตะเข็บ รูปไข่ กว้าง ๑-๑.๕ ซม. ยาว ๒-๓ ซม. ปลายมีติ่งแหลม เมล็ดสีน้ำตาล จำนวน ๕-๖ เมล็ด รูปรี กว้างประมาณ ๔ มม. ยาว ๑๐-๑๒ มม. มีปีกหุ้มเมล็ดเป็นถุงที่ก้านเมล็ด

หนอนตายหยากเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก พบในป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ และบนภูเขาหินปูน ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๒๔๐-๗๐๐ ม. ออกดอกเดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม ผลแก่เดือนมีนาคมถึงกรกฎาคม

ประโยชน์ รากสะสมอาหารมีสาร stemona alkaloid ที่สามารถใช้กำจัดศัตรูพืช เช่น หนอนกระทุงในผัก บางท้องถิ่นนำรากมาล้างให้สะอาดแล้วทุบวางลงในไหปลาร้าเพื่อฆ่าหนอนในปลาร้า

หนาดฝอย

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Acilepis divergens (Edgew.) H. Rob. & Skvarla
Conyza divergens Wall., *Eupatorium divergens* Roxb.,
Vernonia divergens (Roxb.) Edgew.

ASTERACEAE

สารเงิน

หนาดฝอยเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปีหรือไม้พุ่ม สูงถึง ๓ ม. ลำต้นตั้งตรง มีขนแบบขนยาวห่างถึงขนอุยหรือขนสั้นหนานุ่มปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่หรือรูปรี กว้าง ๓-๕ ซม. ยาว ๑๐-๑๓ ซม. ปลายแหลม โคนสอบเรียว ขอบจักฟันเลื่อย แผ่นใบหนาเกือบคล้ายหนัง แผ่นใบทั้งสองด้านมีขนสาก ขนรูปเส้น และขนต่อม เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๑๐ เส้น ก้านใบยาวถึง ๑ ซม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อเชิงหลั่น ดอกเกิดรวมเป็นช่อกระจุกหลายช่อ ออกตามปลายยอดหรือช่อใบ ช่อกระจุกประพังแคบ ประกอบด้วย ๖-๑๐ ดอก ยาวประมาณ ๑ ซม. ไม่มีก้านช่อดอก ฐานดอกแบน เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ มม. วงใบประดับย่อยรูปประพังแคบหรือรูปขอบขนานแกมรูปกระบอก มีใบประดับย่อยเรียง ๓-๔ ชั้น ใบประดับสีเขียวหรือสีม่วงที่บริเวณปลาย รูปไข่หรือรูปใบหอกถึงรูปขอบขนาน ปลายแหลม ขอบมีขน กลีบเลี้ยงรูปเส้นด้าย กลีบดอกสีขาวแกมสีม่วง รูปกรวย หลอดดอกยาวประมาณ ๕ มม. ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปขอบขนานถึงรูปสามเหลี่ยมแคบ ยาว ๒-๒.๕ มม. ปลายแหลม เกสรเพศผู้จำนวน ๕ เกสร ยาว ๒-๒.๕ มม. อับเรณูเชื่อมติดกัน ปลายอับเรณูมีรยางค์ โคนมน รั้งไข้อยู่ได้วงกลีบ ก้านยอดเกสรเพศเมียสีม่วง ยาวประมาณ ๖ มม. ยอดเกสรเพศเมียแตกแขนง ๒ กิ่ง ผลแบบผลแห้งเมล็ดล่อน รูปไข่กลับ ยาวประมาณ ๒ มม. ผนังผลมีสันนูน ๑๐ สัน และมีต่อม แปบปัสเป็นขนแข็ง ยาวประมาณ ๕ มม.

หนาดฝอยมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก และภาคตะวันตกเฉียงใต้ พบตามป่าเบญจพรรณและป่าดิบเขา ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๓๐๐-๑,๕๕๐ ม. ออกดอกเดือนธันวาคมถึงเมษายน ในต่างประเทศพบที่ประเทศอินเดีย เมียนมาร์ จีน เวียดนาม และลาว

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ดอกไม้ประดับ

กรมวิชาการเกษตร

หรีดลักษณะการ

Gentiana hesseliana Hosseus var. *lakshnakarae* (Kerr) Toyok.

ชื่อพ้อง

Gentiana lakshnakarae Kerr

วงศ์

GENTIANACEAE

ชื่ออื่นๆ

ดอกหรีด

หรีดลักษณะการเป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นตั้งตรงหรือทอดเลื้อย สูง ๔-๑๗ ซม. ใบเดี่ยว เรียงเวียนเป็นกระจุกแบบกู่หลาบซ้อนแน่นที่ปลายลำต้น รูปรี รูปขอบขนานกว้าง หรือรูปไข่ ยาว ๑-๖ ซม. ขอบมีเยื่อบางใส ปลายแหลม โคนที่อยู่ตรงข้ามกันเชื่อมกันเป็นหลอดรูปทรงกระบอก ด้านบนออกตรงข้ามรูปรี ยาว ๑-๑.๕ ซม. ดอกออกเป็นช่อกระจุกแน่นที่ปลายยอด มี ๑-๑๖ ดอก กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว ๔-๗ มม. ขอบกลีบมีเยื่อบางใส ปลายแหลม กลีบดอกสีน้ำเงิน โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ ๑.๓ ซม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉกรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ ๒ มม. ปลายพับจีบ เกสรเพศผู้ขนาดเท่ากัน ก้านชูอับเรณูยาว ๓-๕ มม. อับเรณูยาวประมาณ ๓ มม. ก้านยอดเกสรเพศเมียสั้นมาก ผลแบบผลแห้งแตก รูปไข่กลับ ยาว ๖-๑๒ มม. มีครีบที่ปลายผล ยาวประมาณ ๑ ซม.

หรีดลักษณะการเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ที่ดอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ตามทุ่งหญ้าในป่าสนเปิดโล่ง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๘๐๐-๑,๓๐๐ ม. ออกดอกเดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ประดับ

ห้อมคราม
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Phlogacanthus pauciflorus J. B. Imlay

-
ACANTHACEAE

ห้อมครามเป็นไม้พุ่ม สูงถึง ๑ ม. ลำต้นเป็นเหลี่ยม มีขนประปราย เปลือกหุ้มต้นล่อนเป็นแผ่นบางแห้งเมื่อ
ต้นแก่ ใบเดี่ยว รูปใบหอกกลับ รูปใบหอกกว้าง หรือรูปใบหอกแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๑.๕-๒.๕ ซม. ยาว ๔-๗ ซม.
ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนรูปลิ้ม ขอบเป็นขนครุยสั้น เกือบมีขนประปรายทั้งผิวใบด้านบนและด้านล่าง
มีขนสั้น เส้นแขนงใบข้างละ ๖ เส้น เส้นใบเห็นชัดเจนทั้ง ๒ ด้าน ก้านใบยาว ๑-๑.๕ ซม. เกือบมีขน ช่อดอกแบบช่อกระจ
ยาว ๓-๔.๕ ซม. ออกที่ปลายยอดหรือที่ซอกใบ แกนกลางปกคลุมด้วยขนสั้น ก้านดอกยาวประมาณ ๐.๕ ซม.
ดอกเรียงตรงข้ามเป็นช่อกระจุก ก้านดอกสั้น ใบประดับขนาดเล็ก มี ๒ อัน เรียงตรงข้าม รูปแถบหรือรูปใบหอกกลับ
ยาว ๐.๔-๐.๕ ซม. ปลายแหลม มีขนสั้นหนาแน่น ก้านดอกยาวประมาณ ๐.๒ ซม. มีขนสั้นนุ่ม ใบประดับย่อย
ขนาดเล็ก ยาวประมาณ ๐.๔ ซม. ออกใกล้ก้านดอก กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก รูปใบหอกหรือ
รูปแถบ ยาวประมาณ ๑ ซม. ด้านนอกมีขนตอม ด้านในมีขนหนาแน่น วงกลีบดอกสีชมพูอ่อน มีจุดประสีม่วงกระจาย
อยู่บริเวณแฉกวงกลีบด้านใน และจุดประสีน้ำตาลกระจายอยู่ในหลอดวงกลีบ หลอดวงกลีบแบนข้างและโค้ง
ป่องที่ด้านล่าง ที่โคนด้านในมีขนประปราย บริเวณปลายหลอดวงกลีบด้านในมีขนสั้นหนาแน่น เกสรเพศผู้สมบูรณ์
๒ เกสร ติดในหลอดวงกลีบที่ป่องด้านล่าง ยาวประมาณ ๐.๖ ซม. เกสรเพศผู้ส่วนไม่เจริญ ๒ เกสร ขนาดเล็กกว่า
ติดที่โคนวงกลีบ มีขนหนาแน่นที่โคนรังไข่ ก้านเกสรเพศเมียมีขนสั้นประปราย ผลรูปขอบขนาน แบน มี ๓ ร่อง
ในแต่ละซีก เกือบมีขน ยาว ๒.๕-๓ ซม. เมล็ดสีดำขอบน้ำตาล กลมแบน มี ๔ เมล็ด มีขนสั้นปกคลุม

ห้อมครามมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย พบในป่าดิบชื้นใกล้ลำธาร ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ
๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์

ห้อมใต้ลายจุด

Phlogacanthus rectiflorus J. B. Imlay

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

ACANTHACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

ห้อมใต้ลายจุดเป็นไม้พุ่ม สูงถึง ๐.๕ ม. ลำต้นมีขนนุ่มประปราย เปลือกหลุดเป็นแผ่นแห้งเมื่อต้นแก่ ใบเดี่ยว รูปไข่กลับหรือรูปหอกกลับ กว้าง ๒.๕-๖ ซม. ยาว ๗-๑๒ ซม. ปลายและโคนแหลม ขอบเรียบ เกือบมีขนประปรายทั้ง ผิวใบด้านบนและด้านล่าง ปกคลุมด้วยขนสั้น เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๗ เส้น ผิวใบด้านบนและด้านล่างเห็นเส้นใบ ชัดเจน ก้านใบยาว ๑-๒ ซม. เกือบมีขน ช่อดอกแบบช่อกระจุก ยาว ๓-๗ ซม. ออกที่ปลายยอด แกนกลางมีขนอยู่ ประปราย ก้านดอกยาวประมาณ ๐.๒ ซม. ดอกจัดเรียงตรงข้ามเป็นช่อกระจุก ก้านดอกสั้น ใบประดับขนาดเล็ก มี ๒ อัน เรียงตรงข้าม รูปแถบหรือรูปหอกกลับ ปลายแหลม ยาว ๐.๔-๐.๕ ซม. มีขนสั้นหนาแน่น ก้านดอก ยาวประมาณ ๐.๒ ซม. มีขนสั้นประปราย ใบประดับย่อยขนาดเล็ก ยาวประมาณ ๐.๔ ซม. แทรกใกล้ก้านดอก วงกลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น ๕ แฉก สีเขียว ยาวประมาณ ๐.๔ ซม. ผิวด้านบนนอกมีขนนุ่มประปราย ด้านในมีขนนุ่มหนาแน่น วงกลีบดอกสีชมพูอ่อน มีจุดประสีม่วงกระจายอยู่บริเวณแฉกวงกลีบด้านใน และจุดประ สีน้ำตาลกระจายอยู่ในหลอดวงกลีบ หลอดวงกลีบแบนข้างและโค้ง ป่องที่ด้านล่าง ที่โคนด้านในมีขนประปราย บริเวณปลายหลอดวงกลีบด้านในขนสั้นหนาแน่น เกสรเพศผู้สมบูรณ์ ๒ เกสร ติดในหลอดวงกลีบที่ป่องด้านล่าง ยาวประมาณ ๐.๖ ซม. เกสรเพศผู้ส่วนไม่เจริญ ๒ เกสร ขนาดเล็กกว่า ติดที่โคนวงกลีบ มีขนหนาแน่นที่โคนรังไข่ ก้านเกสรเพศเมียมีขนสั้นประปราย ผลรูปขอบขนาน แบน มี ๓ ร่องในแต่ละซีก เกือบมีขน ยาว ๒.๕-๓ ซม. เมล็ดสีดำ ขอบน้ำตาล กลมแบน มี ๘ เมล็ด มีขนสั้นประปราย

ห้อมใต้ลายจุดมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย พบในป่าดิบชื้นใกล้ลำธาร ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑๐๐ ม. ออกดอกเดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์

ห้อมบูรพา

Phlogacanthus vitellinus T. Anderson

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

ACANTHACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

ห้อมบูรพาเป็นไม้พุ่ม สูงถึง ๑ ม. ลำต้นเป็นเหลี่ยม เกลี้ยง ใบเดี่ยว รูปรีกว้าง กว้าง ๓-๘ ซม. ยาว ๑๐-๑๗ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนสอบเรียวคล้ายรูปดิ่งหู ขอบเรียบ เกลี้ยง มีขนประปรายทั้ง ๒ ด้าน มีขนสั้นนุ่ม เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๘ คู่ เห็นเส้นใบชัดเจนทางด้านล่าง ก้านใบยาว ๑-๑.๕ ซม. เกลี้ยง ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง หรือคล้ายช่อกระจุกแยกแขนง ยาว ๑-๒ ซม. ออกที่ปลายยอด แกนกลางมีขนสั้น ดอกเรียงตรงข้ามเป็นช่อกระจุก ก้านดอกยาวประมาณ ๐.๓ ซม. ใบประดับขนาดเล็ก ลักษณะคล้ายใบ มี ๒ อัน เรียงตรงข้าม รูปใบหอก ปลายแหลม ยาว ๐.๓-๐.๔ ซม. มีขนสั้นนุ่ม ใบประดับย่อยขนาดเล็ก ยาวประมาณ ๐.๑ ซม. วงกลีบเลี้ยงโคนเชื่อมกันสีม่วงเข้ม ยาว ๐.๔-๐.๕ ซม. ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกปลายเรียวแหลม มีขนต่อม วงกลีบดอกสีชมพูหรือสีแดง รูปปากเปิด มีแถบสีเหลืองด้านในหลอดวงกลีบบริเวณกลีบปากด้านล่าง โคนหลอดวงกลีบกว้าง โค้งแบน กลีบปากบน ยาว ประมาณ ๐.๖ ซม. ปลายแยกเป็น ๒ แฉก สีกลงมาครึ่งหนึ่งของกลีบปากบน กลีบปากล่างยาวประมาณ ๐.๘ ซม. ปลายแยกเป็น ๓ แฉก แต่ละแฉกรูปไข่แกมรูปขอบขนาน ปลายแหลม มีขนนุ่มหนาแน่น แฉกวงกลีบรูปขอบขนาน ปลายมน ด้านในมีขนสั้นนุ่ม ยาว ๒.๕-๓ ซม. เกสรเพศผู้สมบูรณ์ ๒ เกสร ติดด้านในหลอดวงกลีบใต้กลีบปากบน ยาวประมาณ ๐.๕ ซม. ก้านเกสรเพศผู้ยาวประมาณ ๐.๖ ซม. มีขนหนาแน่นที่โคน อับเรณูมีขนต่อมด้านหลังรังไข่ ก้านเกสรเพศเมียมีขนสั้นประปราย ผลรูปขอบขนาน ยาว ๑.๕-๒ ซม. เกลี้ยง เมล็ดมี ๘ เมล็ด

ห้อมบูรพามีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย ตามป่าดิบแล้งใกล้ลำธาร ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึง ประมาณ ๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนมกราคมถึงมีนาคม ในต่างประเทศพบที่อินเดีย เมียนมาร์ และจีนตอนใต้

กรมวิชาการเกษตร

ห้อมประกายดง

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Chroesthes lanceolata (T. Anderson) B. Hansen

Asystasia lanceolata T. Anderson, *A. kerrii* Craib, *A. silvicola* W. W. Sm.,

Chroesthes silvicola (W. W. Sm.) E. Hossain, *C. pubiflora* Benoist,

C. racemiflora Bremek., *C. racemiflora* Bremek. var. *glabrior* Bremek.

ACANTHACEAE

ห้อมประกายดงเป็นไม้พุ่ม สูง ๐.๕-๒ ม. กิ่งแขนงคล้ายทรงกระบอก เกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปใบหอก หรือรูปใบหอกแกมรูปรี กว้าง ๑.๕-๘.๕ ซม. ยาว ๕-๒๐ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนสอบเรียวหรือรูปลิ้ม เกลี้ยงหรือมีขนสั้นประปราย เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๙ เส้น ก้านใบยาว ๑-๒ ซม. ดอกช่อแบบช่อกระจุกเชิงประกอบคล้ายช่อกระจุก ออกที่ปลายยอด ช่อดอกยาว ๓.๕-๘ ซม. ดอกเรียงตรงข้าม ใบประดับยาวเท่าวงกลีบเลี้ยงหรือยาวกว่ารูปใบหอกแกมรูปขอบขนานหรือรูปใบหอกกว้าง กว้าง ๐.๑-๐.๓ ซม. ยาว ๐.๓-๙ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนสอบเรียวแหลม ผิวด้านนอกมีขนต่อมหนาแน่น มีเส้นกลางใบประดับและเส้นแขนงชัดเจน ใบประดับย่อยรูปใบหอกแกมรูปแถบ ปลายเรียวแหลม มีขนต่อมหนาแน่น ใบประดับย่อยรูปร่างเช่นเดียวกับใบประดับ กว้างประมาณ ๐.๑ ซม. ยาวประมาณ ๐.๙ ซม. มีเส้นกลางใบประดับชัดเจน ก้านดอกยาว ๐.๑-๐.๕ ซม. มีขนต่อมจำนวนมาก กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก ขนาดไม่เท่ากัน รูปใบหอก กว้างประมาณ ๐.๑ ซม. ยาว ๑-๑.๕ ซม. ด้านในมีขนสั้น ด้านนอกมีขนต่อมหนาแน่น มีเส้นกลีบเลี้ยงชัดเจน กลีบดอกสีม่วงอ่อนรูปปากเปิด มีจุดประสีม่วงประปรายทั่วกลีบด้านใน ยาว ๒.๕-๓ ซม. ด้านนอกมีขนสั้น ปลายแยก ๒ แฉก ซีกบนมี ๑ แฉก ปลายรูปหัวใจกลับ ซีกล่างมี ๓ แฉก แต่ละแฉกรูปไข่ ปลายมน เกสรเพศผู้ ๔ เกสร ติดใกล้โคนหลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณูยาว ๑-๑.๒ ซม. เกลี้ยง อับเรณูมีขนสั้น มีเดือยคู่ที่โคนอับเรณูทั้งสอง รังไข่มีขนยาวที่ส่วนปลาย ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ ๒.๕ ซม. ผลแบบผลแห้งแตก รูปขอบขนาน ยาว ๑.๒-๑.๖ ซม. เกลี้ยง ยกเว้นที่ปลายมีขนสั้นประปราย เมล็ด มี ๔ เมล็ด กลมแบน มีขนสั้นประปราย

ห้อมประกายดงมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย พบในป่าดิบแล้ง สภามรุมไร่ หรือที่เปิดโล่ง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๓๐๐-๗๐๐ ม. ออกดอกเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม ในต่างประเทศพบที่จีน ลาว และเวียดนาม

ห้อมราชบุรี

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Phlogacanthus pedunculatus J. B. Imlay

-

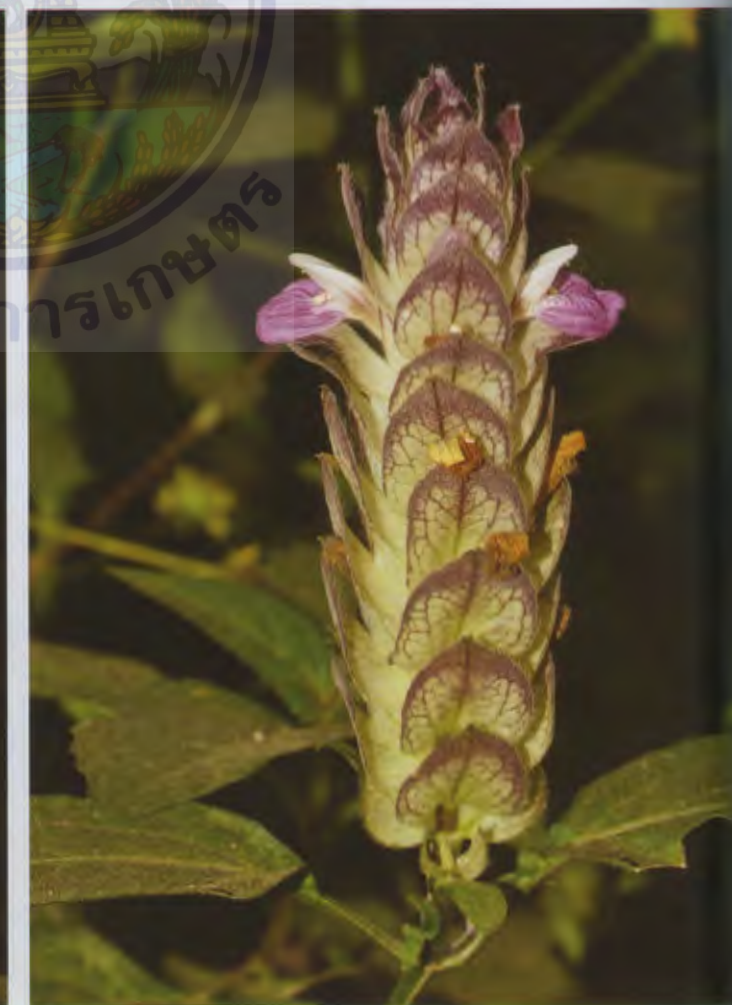
ACANTHACEAE

-

ห้อมราชบุรีเป็นไม้พุ่ม สูงถึง ๕ ม. ลำต้นเป็นเหลี่ยม มีขนประปราย เปลือกหุ้มต้นอ่อนเป็นแผ่นบางแห้ง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปใบหอกหรือรูปไข่แกมรูปใบหอก กว้าง ๔-๘ ซม. ยาว ๗-๒๐ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนรูปลิ้มหรือสอบเรียว ขอบเป็นขนครุยสั้น ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนประปราย มีขนสั้นนุ่ม เส้นแขนงใบข้างละ ๘ เส้น เส้นใบเห็นชัดเจนทั้ง ๒ ด้าน ก้านใบยาว ๑-๔ ซม. มีขนสั้นนุ่ม ข้อดอกแบบข้อแยกแขนง หรือข้อกระจุก ยาว ๑.๕-๔ ซม. ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ แกนกลางมีขนต่อมหนาแน่น ก้านดอกยาวประมาณ ๐.๗ ซม. ดอกเรียงตรงข้ามเป็นข้อกระจุก ก้านดอกสั้น ใบประดับขนาดเล็กคล้ายใบ มี ๒ อัน เรียงตรงข้าม รูปแถบหรือรูปใบหอกกลับ ยาว ๐.๔-๐.๕ ซม. ปลายแหลม มีขนต่อม ใบประดับย่อยขนาดเล็ก ยาวประมาณ ๐.๒ ซม. วงกลีบเลี้ยงสีเขียวโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๑.๒ ซม. ปลายเรียวแหลม ด้านนอกมีขนต่อม วงกลีบดอกสีม่วงคราม รูปปากเปิด มีแถบสีเหลืองอยู่ในหลอดวงกลีบ ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกไม่เท่ากัน กลมมน หลอดวงกลีบป่องที่ด้านล่าง โคนด้านในและวงกลีบด้านนอกมีขนต่อม เกสรเพศผู้สมบูรณ์ ๒ เกสร ติดในหลอดวงกลีบ ยาวประมาณ ๐.๖ ซม. เกสรเพศผู้ส่วนไม่เจริญ ๒ เกสร ขนาดเล็กกว่า ติดที่โคนวงกลีบ ก้านเกสรเพศผู้ยาวประมาณ ๑.๒ ซม. อับเรณูยาวประมาณ ๐.๔ ซม. รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ก้านเกสรเพศเมียมีขนต่อมหนาแน่น ผลแบบผลแห้งแตก รูปขอบขนานแบน มีขนต่อม ยาว ๒-๓ ซม. เมล็ดกลมแบน มี ๑๒ เมล็ด เปลือกเมล็ดย่น มีขนสั้นนุ่มประปราย

ห้อมราชบุรีมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย พบในป่าดิบแล้งใกล้ลำธาร ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๒๐๐ ม. ออกดอกและเป็นผลเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์

หางรอก
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Justicia cochinchinensis Benoist
Justicia kerrii J. B. Imlay, *Rhyticalymma kerrii* (J. B. Imlay) Bremek.
ACANTHACEAE

หางรอกเป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงประมาณ ๑ ม. ลำต้นเกลี้ยง มีร่องตามยาว ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปใบหอก กว้าง ๓.๕-๔ ซม. ยาว ๖-๑๕ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนสอบเรียวหรือป้าน ขอบเรียบ มีขนประปรายทั้ง ๒ ด้าน พบผลึกซีสโทลิตรูปแถบชัดเจนที่ผิวใบด้านบน เส้นใบเห็นชัดทางด้านล่าง เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๘ เส้น ก้านใบยาว ๒.๕-๘ ซม. มีขนสั้นละเอียด ช่อดอกแบบช่อลดรูป ยาว ๔-๗ ซม. ออกที่ซอกใบหรือปลายยอด แกนกลางมีขนสั้นนุ่ม ก้านดอกยาว ๐.๕-๑ ซม. ดอกเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก ช่อละ ๑ ดอก ใบประดับสีเหลืองอ่อน ขอบสีม่วงเข้ม เรียงซ้อนกันเป็น ๔ แถว รูปไข่ กว้าง ๐.๕-๑ ซม. ยาว ๐.๗-๑.๗ ซม. ปลายแหลม มีขนสั้นนุ่ม ใบประดับย่อยสีเขียวรูปใบหอก กว้างประมาณ ๐.๓ ซม. ยาว ๐.๗-๑ ซม. เกลี้ยง ขอบมีขนยาว วงกลีบเลี้ยงสีเขียวโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปใบหอก ยาวประมาณ ๐.๕ ซม. ปลายแหลม มีขนสั้นนุ่ม วงกลีบดอกสีชมพูอ่อนมีจุดประสีม่วง รูปปากเปิด ยาวประมาณ ๑ ซม. ด้านนอกมีขนสั้นนุ่ม ปลายแยก ๒ แฉก ซีกบนมี ๑ แฉก ปลายแหลมเป็นติ่ง ยาวประมาณ ๐.๕ ซม. ซีกล่างมี ๓ แฉก ขนาดใกล้เคียงกัน รูปไข่กลับ กว้าง ๐.๒-๐.๓ ซม. ยาว ๐.๑-๐.๒ ซม. เกสรเพศผู้ ๔ เกสร ยาวประมาณ ๐.๔ ซม. เกลี้ยง ติดใกล้โคนหลอดกลีบดอก อับเรณู ๒ พู ยาวประมาณ ๐.๑ ซม. แต่ละพูขนาดไม่เท่ากัน พูบนยาวประมาณ ๐.๕ มม. พูล่างยาวประมาณ ๑ มม. มีหางยาวประมาณ ๐.๑ มม. รังไข่รูปทรงกลมหรือรูปรี ยาวประมาณ ๑ มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ ๑๐ มม. มีขนสั้นนุ่ม ยอดเกสรเพศเมียมี ๒ แฉก ขนาดไม่เท่ากัน ผลรูปไข่กลับ ปลายแหลม มีขนสั้นนุ่ม ยาว ๐.๗-๑.๔ ซม.

หางรอกมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย พบบริเวณป่าดิบแล้งริมลำธาร ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑๐๐-๑,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนตุลาคมถึงมิถุนายน ในต่างประเทศพบที่ลาว เวียดนาม และกัมพูชา

หางรอกใบใหญ่

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Justicia grandifolia T. Anderson

-

ACANTHACEAE

-

หางรอกใบใหญ่เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงประมาณ ๑.๕ ม. ลำต้นเกลี้ยง มีเส้นดำตามยาวของต้น ข้อโปร่ง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปใบหอก กว้าง ๕-๙ ซม. ยาว ๑๐-๑๕ ซม. ปลายมน แทลม หรือ เรียวแหลม โคนมน ขอบเรียบ มีขนหยาบทั้ง ๒ ด้าน มีผลึกซิลิโกลินรูปแถบหนาแน่นที่ผิวใบด้านล่าง เส้นใบเห็นชัด ทางด้านล่าง เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๙ เส้น ก้านใบยาว ๑-๑.๕ ซม. มีขนหยาบประปราย ช่อดอกแบบช่อลดรูป ออกที่ซอกใบหรือปลายยอด ยาว ๔-๑๐ ซม. แกนกลางมีขนหยาบ ก้านดอกยาว ๐.๕-๑.๕ ซม. ดอกเรียงตรงข้าม สลับตั้งฉาก ช่อละ ๑ ดอก ใบประดับสีเหลืองอ่อนหรือสีน้ำตาลอ่อน รูปไข่ รูปรี หรือรูปใบหอก เรียงซ้อนกันเป็น ๔ แถว กว้าง ๐.๕-๑ ซม. ยาว ๐.๗-๑.๗ ซม. ปลายแหลม มีขนต่อม ใบประดับย่อยสีเหลืองอ่อน รูปหอกหรือรูปไข่ กว้างประมาณ ๐.๔ ซม. ยาว ๓-๔ มม. มีขนต่อมหนาแน่น วงกลีบเลี้ยงสีเขียวโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกรูปใบหอกหรือรูปแถบ กว้างประมาณ ๐.๓ มม. ยาวประมาณ ๔ มม. ปลายแหลม มีขนสั้นนุ่มและขนต่อม หนาแน่น วงกลีบดอกสีม่วงเข้ม รูปปากเปิด ยาว ๗-๑๑ ซม. ปลายแยกเป็น ๒ แฉก ผิวด้านนอกมีขนต่อมประปราย ซีกบนมี ๑ แฉก รูปไข่ ยาวประมาณ ๐.๕ ซม. ปลายแหลมเป็นติ่ง ซีกล่างมี ๓ แฉก แฉกข้างกว้างประมาณ ๐.๒ ซม. ยาวประมาณ ๐.๓ ซม. แฉกกลางกว้างประมาณ ๐.๕ ซม. ยาวประมาณ ๐.๓ ซม. เกสรเพศผู้ยาวประมาณ ๐.๔ ซม. เกลี้ยง ติดใกล้โคนหลอดกลีบดอก อับเรณู ๒ พู ยาวประมาณ ๐.๒ ซม. แต่ละพูขนาดไม่เท่ากัน พูบนยาวประมาณ ๐.๕ มม. พูล่างยาวประมาณ ๑ มม. มีหางยาวประมาณ ๐.๑ มม. รังไข่รูปทรงกลมหรือรูปรี ยาวประมาณ ๑ มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย มีขนสั้นนุ่ม ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. ยอดเกสรเพศเมียเป็น ๒ แฉก ขนาดไม่เท่ากัน ผลรูปไข่กลับ ปลายแหลม มีขนสั้นนุ่ม ยาว ๐.๘-๑.๒ ซม.

หางรอกใบใหญ่มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย พบตามป่าดิบแล้งริมลำธาร ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนพฤศจิกายนถึงมีนาคม ในต่างประเทศพบที่อินเดียและเมียนมาร์

กรมวิชาการเกษตร

ทางไหลแดง

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Paraderris elliptica (Wall.) Adema

Dalbergia purpurea Reinw. ex Hassk., *Pongamia hypoleuca* Miq.,

Pongamia volubilis Zoll. & Moritzi,

Derris elliptica (Wall.) Benth. var. *chittagongensis* Thoth.

FABACEAE

กะล่ำเพาะ เครือไหลน้ำ ไหล ไหลน้ำ โปตะโกล่า อวดน้ำ

ทางไหลแดงเป็นไม้เถาเนื้อแข็ง สูงถึง ๕ ม. เปลือกต้นสีเขียวแกมสีน้ำตาล มีช่องอากาศกระจายอยู่ทั่วไป กิ่งอ่อนมีขนหยาบแข็ง กิ่งแก่เกือบเกลี้ยง ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ยาวถึง ๓๕ ซม. ก้านใบยาว ๔-๑๕ ซม. แกนกลางใบยาว ๖-๒๐ ซม. โคนก้านใบพอง หูใบรูปสามเหลี่ยมหรือรูปไข่ กว้างประมาณ ๓ มม. ยาว ๒-๗ มม. ด้านนอกมีขนคล้ายไหม ด้านในเกลี้ยง มีใบย่อยข้างละ ๗-๑๕ ใบ ใบย่อยเรียงตรงข้าม รูปรีหรือรูปไข่กลับถึงรูปไข่กลับแคบ กว้าง ๒-๕.๕ ซม. ยาว ๔-๑๖ ซม. ปลายแหลมหรือกลม โคนสอบเรียว ขอบเรียบ แผ่นใบด้านบนเกลี้ยงหรือมีขน ด้านล่างมีขน เส้นแขนงใบข้างละ ๗-๑๔ เส้น เส้นใบย่อยแบบร่างแห ดอกออกเป็นช่อแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ยาวถึง ๓๐ ซม. ก้านช่อดอกยาว ๐.๕-๖ ซม. มีขนสีน้ำตาลคล้ายไหม ใบประดับรูปไข่ถึงรูปสามเหลี่ยม กิ่งจันทน์ยาว ๑-๒.๕ ซม. มีดอกจำนวน ๒-๓ ดอก ก้านดอกยาว ๕-๑๑ มม. กลีบเลี้ยงสีแดงแกมสีน้ำตาล รูปถ้วย ยาว ๕-๗ มม. ด้านนอกมีขนคลุม ด้านในมีขนเฉพาะบริเวณส่วนบน ปลายด้วยกลีบเลี้ยงแยกเป็น ๒ แฉก แฉกรูปสามเหลี่ยม กลีบดอกสีขาวถึงสีชมพู จำนวน ๕ กลีบ กลีบกลางสีขาวแกมสีชมพูบริเวณโคนมีแต้มสีเขียวยาว รูปวงกลม กว้าง ๑๐-๑๗ มม. ยาว ๑๒-๑๗ มม. ปลายเว้าตื้น ด้านนอกมีขนคล้ายไหม กลีบคู่ข้างจำนวน ๒ กลีบ รูปรีเบี้ยว กว้าง ๔-๕ มม. ยาว ๑๐-๑๓ มม. ปลายมนกลม กลีบคู่ล่างจำนวน ๒ กลีบ รูปรี กว้าง ๕-๖ มม. ยาว ๑๐-๑๑ มม. ปลายกลม เกสรเพศผู้จำนวน ๑๐ เกสร ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกัน ยาว ๑๔-๒๓ มม. บริเวณปลายอับเรณู ยาว ๓-๗ มม. อับเรณูกว้างประมาณ ๐.๓ มม. ยาวประมาณ ๐.๕ มม. จานฐานดอกรูปวงแหวน รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ รูปแถบ ยาว ๖-๑๐ มม. มีขนปกคลุม ผลแบบฝัก รูปรีหรือรูปแถบแบน กว้าง ๑.๕-๒ ซม. ยาว ๔-๑๑ มม. เมล็ดรูปไต

ทางไหลแดงมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก และภาคใต้ พบตามป่าทั่วไปริมฝั่งแม่น้ำ ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๑,๔๕๐ ม. ออกดอกเดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์ เป็นผลเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม ในต่างประเทศพบที่ประเทศอินเดีย เมียนมาร์ ลาว เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และฮาวาย

ประโยชน์ รากมีสาร rotenone ซึ่งเป็นสารพิษ นำมาใช้กำจัดแมลงศัตรูพืชและเบื่อปลา

๒๒๐ พญาบาทกานิมย์
เกิดที่ตำบลบวรราชบุรี

หูกากา
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Thunbergia fragrans Roxb.

ACANTHACEAE

จิงจ้อ จิงจ้อเขาตาแป้น ชมพูสวนผึ้ง

หูกากาเป็นไม้เถาเลื้อย ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยมถึงแบน เป็นร่องตามยาว มีขนสั้นแข็ง ก้านใบยาว ๐.๕-๕ ซม. มีขนสั้นแข็ง ใบเดี่ยว รูปขอบขนานแกมรูปไข่หรือรูปไข่กว้างถึงรูปใบหอก กว้าง ๑.๘-๗ ซม. ยาว ๓-๑๕ ซม. ปลายแหลมถึงเรียวแหลม ขอบเรียบ เว้าเป็นคลื่นหรือจักซี่ฟันห่างๆ แผ่นใบมีขนนุ่มถึงเกือบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบมีขนดอกเดี่ยว ออกตามซอกใบ ก้านช่อดอกยาว ๑.๕-๕.๕ ซม. ใบประดับรูปไข่ กว้าง ๐.๘-๑.๕ ซม. ยาว ๑.๕-๒.๕ ซม. มีขนนุ่ม ปลายแหลม กลีบดอกสีขาวหรือสีชมพู เชื่อมติดกันเป็นหลอดยาว ๔-๗ ซม. มีขนนุ่ม ปลายแยกเป็นแฉกรูปไข่กลับ กว้าง ๑.๕-๒.๓ ซม. ยาว ๑.๓-๒.๕ ซม. เกสรเพศผู้มี ๒ คู่ ยาวไม่เท่ากัน โคนหลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณูยาว ๖-๑๐ ซม. เกสรตัวผู้ รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ เกสรตัวเมีย ก้านชูเกสรเพศเมียเรียว ยอดเกสรเพศเมียรูปกรวย ผลแบบผลแห้งแตก เมล็ดเรียบ เป็นมัน เกสรตัวผู้

หูกากามีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบได้ทั่วไปตามป่าโปร่ง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๗๐๐-๑,๖๐๐ ม. ออกดอกเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน ในต่างประเทศพบที่อินเดีย ศรีลังกา ภูมิภาคอินโดจีน อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์

ประโยชน์ มีศักยภาพพัฒนาเป็นไม้ประดับ

อัญชัน
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Clitoria ternatea L.

FABACEAE

แดงชัน เอื้องชัน

อัญชันเป็นไม้เลื้อยอายุหลายปี ยาว ๑-๑๕ ม. ลำต้นค่อนข้างกลม สีเขียว ต้นแก่สีน้ำตาล มีขนสั้น ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ใบย่อยมี ๒-๓ คู่ รูปรีหรือรูปไข่ กว้าง ๒-๓ ซม. ยาว ๓-๕ ซม. ปลายแหลมหรือเป็นติ่งแหลม โคนกลมมน ด้านล่างมีขนหนาปกคลุม แผ่นใบค่อนข้างบางคล้ายกระดาษ เส้นแขนงใบข้างละ ๔-๕ เส้น ดอกเดี่ยวหรือออกเป็นคู่ ตามซอกใบ ดอกรูปดอกถั่ว สีน้ำเงิน สีม่วง สีขาว หรือสีชมพู ก้านดอกยาวประมาณ ๕ มม. กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกขนาดเล็ก รูปสามเหลี่ยม ด้านนอกมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น กลีบดอกมี ๕ กลีบ แยกกันอิสระ แต่ละกลีบสีน้ำเงิน สีม่วง และสีชมพู โคนถึงกลางกลีบสีขาว กลีบกลางมีขนาดใหญ่ รูปไข่กลับกว้าง ปลายมน โคนรูปลิ้ม ขอบเรียบและเป็นคลื่น กลีบข้างและกลีบล่างรูปไข่กลับหรือรูปช้อน มีขนาดเล็กกว่ากลีบกลาง ปลายมน โคนรูปลิ้ม ขอบเรียบและเป็นคลื่น เกสรเพศผู้ ๑๐ เกสร แยกเป็น ๒ มัด ฝังอยู่ในเหนืองกลีบ รูปโค้งรี มี ๑ ช่อง ออวลจำนวนมาก ก้านยอดเกสรเพศเมียเกลี้ยง ปลายยอดเป็นปุ่มเล็กสีเหลือง ผลแบบผลแห้งแตก เป็นฝักสีดำ รูปใบหอกหรือรูปแถบแบน โค้งเล็กน้อย ยาว ๕-๑๐ ซม. มีขนสั้นนุ่ม ปลายเป็นจระงอยสั้นๆ เมล็ดรูปไต มี ๕-๑๐ เมล็ด เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๐.๕ ซม.

อัญชันมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาค ออกดอกและเป็นผลตลอดปี ในต่างประเทศพบปลูกเป็นไม้ประดับทั่วไปในเขตร้อนในทวีปเอเชีย แอฟริกา อเมริกา และออสเตรเลีย

ประโยชน์ ใช้ผสมอาหารให้สีม่วง เช่น ข้าวดอกอัญชัน ขนมดอกอัญชัน และมีสรรพคุณ แก้ฟกช้ำ ทำให้ผมหงอกดำ เป็นยาระบาย และขับปัสสาวะ

อินทนิลน้ำ

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Lagerstroemia speciosa (L.) Pers.

Adambea glabra Lam., *A. hirsuta* Lam., *Lagerstroemia augusta* Wall.,

L. flos-reginae Retz., *L. hirsuta* (Lam.) Willd., *L. major* Retz.,

L. munchausia Willd., *L. plicifolia* Stokes, *L. reginae* Roxb.,

Munchausia speciosa L., *Murtughas hirsuta* (Lam.) Kuntze

LYTHRACEAE

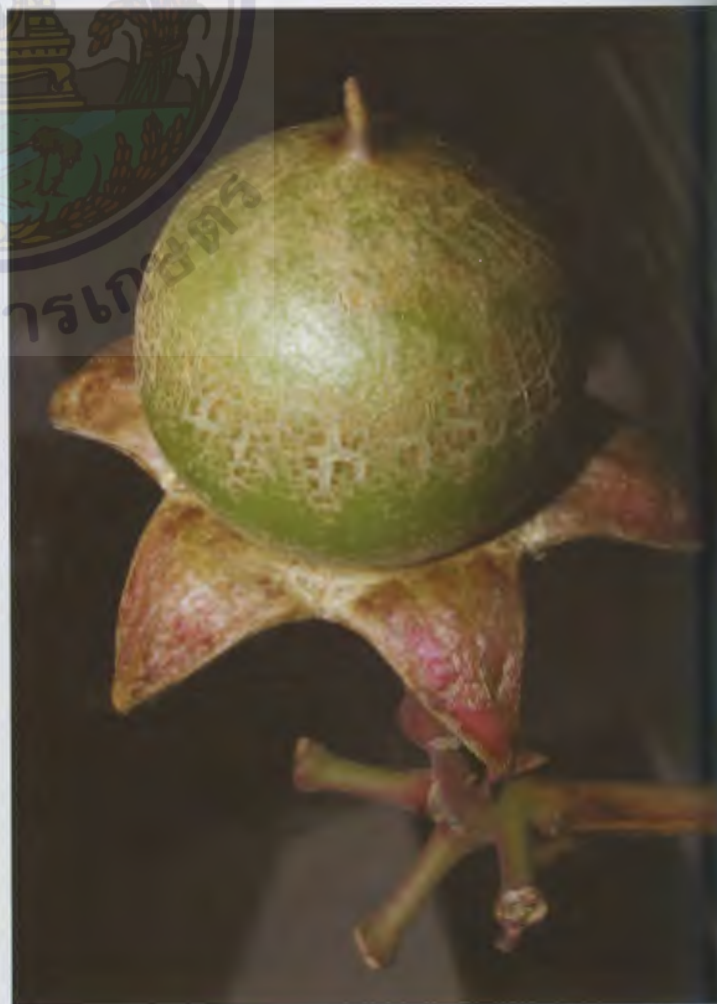
ม่วงมู ฉ่องพนา ตะแบกดำ บางอบาชะ บาเย บาเอ อินทนิล

อินทนิลน้ำเป็นไม้ต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง ๑๐-๒๕ ม. ลำต้นเปลาตรง เปลือกสีน้ำตาลแกมสีเทาหรือสีน้ำตาล แตกเป็นร่อง เรือนยอดแผ่กว้างเป็นพุ่มกลม กิ่งอ่อนรูปสี่เหลี่ยม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนานหรือรูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๔-๘ ซม. ยาว ๑๐-๒๖ ซม. ปลายแหลมหรือมน โคนเกือบกลม ขอบเรียบ แผ่นใบสีเขียวแกมสีเทา กว้าง เส้นแขนงใบข้างละ ๑๐-๑๕ เส้น ก้านใบยาว ๐.๕-๑ ซม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ออกตามปลายกิ่ง ช่อดอกตั้งตรง ยาว ๑๕-๔๐ ซม. มีขนสั้นนุ่มสีเทาหรือสีสนิม ก้านดอกยาวประมาณ ๑.๕ ซม. ดอกตูมสีเขียวแกมสีชมพู รูปเกือบกลมหรือรูปผลแพร์ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๕-๑ ซม. ยาว ๐.๗-๑.๒ ซม. มีสีนูน ๑๒-๑๔ เส้น สีนูนบริเวณแฉกกลีบเลี้ยงยาวกว่าสีนูนระหว่างแฉกกลีบเลี้ยง ตรงกลางของปลายดอกตูมมีตุ่มกลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อนบริเวณปลายสีเขียวแกมสีชมพู รูปประฆัง ปลายแยก ๖ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม บานแผ่กว้างหรือโค้งลง กลีบดอกสีชมพู สีม่วงอ่อนถึงสีม่วงเข้ม หรือสีชมพูแกมสีม่วง จำนวน ๖ กลีบ รูปเกือบกลม กว้าง ๑-๒ ซม. ยาว ๑.๕-๓ ซม. ขอบเป็นคลื่น มีก้านกลีบดอก เกสรเพศผู้จำนวนมาก ขนาดยาวไล่เลี่ยกัน ติดที่ด้านในของหลอดกลีบเลี้ยง อับเรณูสีเหลือง ฝังไข้อยู่เหนือวงกลีบ รูปกลม กว้าง ก้านยอดเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม กลีบเลี้ยงหุ้มผลเกลี้ยงหรือมีขนนุ่มเล็กน้อย ปลายแฉกโค้งลง ผลแบบผลแห้งแตก รูปกลมหรือรูปวงรี เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒ ซม. ปลายแหลม ผันผลแข็ง เมื่อแตกแยกออกเป็น ๖ พู เมล็ดมีปีก

อินทนิลน้ำมีเขตการกระจายพันธุ์กว้างในประเทศไทยพบได้ทั่วทุกภาค พบตามพื้นที่ที่ราบลุ่มทั่วไปและบริเวณริมฝั่งแม่น้ำหรือน้ำตกในป่าเบญจพรรณและป่าดิบแล้ง ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๗๕๐ ม. ออกดอกเดือนกุมภาพันธ์ถึงมีนาคม ผลแก่เดือนตุลาคมถึงธันวาคม ในต่างประเทศพบที่ประเทศเมียนมาร์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และออสเตรเลียตอนบน

ประโยชน์ นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับสวนและริมทางหลวง เนื้อไม้ใช้ทำเสาและเครื่องมือกลกรรม นอกจากนี้ยังมีสรรพคุณเป็นสมุนไพรแก้โรคดีซ่าน เป็นยาระบาย แก้ปวดท้อง แก้บิด และแก้เบาหวาน

อินทนิลบก

Lagerstroemia macrocarpa Wall.

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

LYTHRACEAE

ชื่ออื่นๆ

กาละลา กาเสลา กาเสา จ้อล่อ จะล่อ หูกวาง ชิมุ ปะหน่าฮอย

อินทนิลบกเป็นไม้ต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง ๘-๒๐ ม. โคนต้นไม่เป็นพุ่มพอน เปลือกสีน้ำตาลอ่อนหรือสีน้ำตาลแกมสีเทา ค่อนข้างเรียบหรือแตกเป็นร่องตื้น เรือนยอดแผ่กว้างเป็นพุ่มกลม ปลายกิ่งมักชูขึ้น กิ่งอ่อนรูปสี่เหลี่ยม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนานหรือรูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๕-๒๐ ซม. ยาว ๑๐-๔๗ ซม. ใบอ่อนปลายแหลม ใบแก่ปลายมนหรือเกือบกลม โคนแคบ ขอบเรียบ แผ่นใบหนาคล้ายหนัง สีเขียวเข้มเป็นเงาเกลี้ยง เส้นแขนงใบข้างละ ๘-๑๒ เส้น ก้านใบยาว ๐.๕-๑.๘ ซม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ออกตามปลายกิ่ง ช่อดอกตั้งตรง รูปกระบอก ยาว ๑๐-๓๐ ซม. มีขนสั้นนุ่มกำมะหยี่สีเทาแกมสีน้ำตาล ก้านดอกยาว ๐.๘-๑.๒ ซม. ดอกตูมสีเขียวแกมสีชมพู รูปเกือบกลม กว้าง ๐.๕-๑.๒ ซม. ยาว ๑-๑.๓ ซม. มีสันนูน ๑๒-๑๔ สัน สันนูนเล็กน้อยตรงกลางของปลายดอกตูมมีตุ่มเล็กๆ หรือไม่มี กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อนบริเวณปลายสีเขียวแกมสีชมพู รูปถ้วย กว้าง ๐.๘-๑.๒ ซม. ยาว ๐.๖-๑ ซม. ปลายแยก ๖ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม ยาว ๐.๘-๑.๒ ซม. บานแผ่กว้างหรือตั้งตรง กลีบดอกสีชมพู สีม่วงอ่อนถึงสีม่วงเข้ม หรือสีชมพูแกมสีม่วง จำนวน ๖ กลีบ รูปขอบขนาน รูปวงกลม กว้าง ๑.๕-๔ ซม. ยาว ๒-๔.๕ ซม. โคนเรียวจรดก้านกลีบดอก ขอบเป็นคลื่น มีก้านกลีบดอก เกสรเพศผู้จำนวนมากขนาดยาวไล่เลี่ยกัน ติดที่ด้านในของหลอดกลีบเลี้ยง อับเรณูสีเหลือง ฝังไข้อยู่เหนือวงกลีบ รูปกลม เกลี้ยง ก้านยอดเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม กลีบเลี้ยงหุ้มผลรูปจานรอง เส้นผ่านศูนย์กลาง ๒.๕-๓ ซม. เกลี้ยง แข็ง และหนา แฉกกลีบเลี้ยงหุ้มผลแผ่ออก ผลแบบผลแห้งแตก รูปกลมหรือรูปขอบขนาน เส้นผ่านศูนย์กลาง ๒-๓.๕ ซม. ยาว ๒.๕-๔ ซม. ผนังผลแข็ง เมื่อแตกแยกออกเป็น ๖ พู เมล็ดมีปีก

อินทนิลบกมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตก แต่สามารถเจริญเติบโตได้ทุกสภาพในประเทศไทย พบตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง และป่าดิบเขาที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๑,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม ผลแก่เดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม ในต่างประเทศพบที่ประเทศเมียนมาร์

ประโยชน์ นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับสวนและริมทางหลวง เนื้อไม้ใช้ทำเสา ไม้กระดาน ไม้ฝา เครื่องเรือน และเครื่องมือกลกรรม

อินทรีชิต
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Lagerstroemia loudonii Teijsm. & Binn.
-
LYTHRACEAE
เกรียบ ตะเกรียบ ตะแบกชน เสลาใบใหญ่

อินทรีชิตเป็นไม้ต้นขนาดกลาง สูง ๑๐-๒๐ ม. ลำต้นเปลาตรง เปลือกสีเทาเข้มหรือสีเทาแกมสีดำ แตกกิ่งตามความยาวลำต้น เรือนยอดแผ่กว้างเป็นพุ่มกลม กิ่งอ่อนรูปสี่เหลี่ยม ปลายกิ่งแก่ทอมน้ำมลง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนาน รูปรีแกมรูปขอบขนาน หรือรูปรีกว้างเกือบกลม กว้าง ๓-๘ ซม. ยาว ๑๔-๒๐ ซม. ปลายแหลมหรือเกือบกลม มักมีติ่งหนาม โคนสอบเรียว กลม หรือเว้ารูปหัวใจ ขอบเรียบ ใบอ่อนแผ่นใบมีขนรูปดาวสีนํ้าเงินหรือสีเหลืองทั้งสองด้าน ใบแก่เกลี้ยงแต่มีขนสั้นนุ่มที่เส้นกลางใบ เส้นแขนงใบข้างละ ๖-๑๒ เส้น ก้านใบยาว ๒-๕ ซม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ออกตามปลายกิ่งหรือซอกใบ ช่อดอกรูปทรงบอกรูปเกือบพีระมิด กว้าง ๘-๒๐ ซม. ยาว ๑๐-๓๐ ซม. มีขนสั้นนุ่มสีเหลืองคลุมแต่หลุดร่วงง่าย ก้านดอกยาว ๒-๕ ซม. ดอกตูมสีเขียว รูปเกือบกลม โคนสอบเรียว เส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๕-๐.๘ ซม. ยาว ๐.๗-๑.๒ ซม. มีขนสั้นนุ่มแต่ไม่ชัดเจน ตรงกลางของปลายดอกตูมมีตุ่มเล็กๆ กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน รูปประฆัง เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๐.๗ ซม. ยาวประมาณ ๑ ซม. ปลายแยก ๖-๘ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม แฉกลึกประมาณ ๖ มม. บานแผ่กว้างหรือโค้งลง ปลายแฉกด้านในมีขนสั้นหนานุ่มคลุมครึ่งหนึ่งของแฉกกลีบเลี้ยง กลีบดอกสีชมพู สีม่วงอ่อนถึงสีม่วงเข้ม สีชมพูแกมสีม่วงหรือสีขาว จำนวน ๖-๘ กลีบ รูปไข่กลับ กว้างประมาณ ๒ ซม. ยาว ๒.๕-๓ ซม. ขอบชายครุยและเป็นคลื่น มีก้านกลีบดอก เกสรเพศผู้มี ๒ แบบ แบบแรกมีจำนวน ๕-๘ เกสร ขนาดใหญ่และยาว แบบที่สองมีจำนวนมาก ขนาดยาวไล่เลี่ยกัน เกสรเพศผู้ทั้งหมดติดที่ด้านในของหลอดกลีบเลี้ยง รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปเกือบกลม มีขนสั้นหนานุ่มคลุมจำนวนมาก ก้านยอดเกสรเพศเมียเรียวยาว ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม กลีบเลี้ยงหุ้มผลรูปถ้วย มีขนสั้นหนานุ่มคลุม สันนูนเล็กน้อย ปลายแฉกแผ่กว้าง ผลแบบผลแห้งแตก รูปเกือบกลม รูปขอบขนาน หรือรูปรี เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑-๑.๕ ซม. ยาว ๑-๒ ซม. ปลายแหลม ผนังผลแข็ง มีขนสั้นนุ่ม เมื่อแตกแยกออกเป็น ๔-๖ พู เมล็ดมีปีก

อินทรีชิตมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบได้ทั่วทุกภาค พบตามป่าเบญจพรรณ ป่าดิบ และป่าชายหาด ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนมีนาคมถึงเมษายน ผลแก่เดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน ในต่างประเทศพบที่ประเทศลาว กัมพูชา อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์

ประโยชน์ นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับสวนและริมทางหลวง เนื้อไม้ใช้ทำงานแกะสลัก เครื่องกลึง และด้ามเครื่องมือต่างๆ ใบมีสรรพคุณทางสมุนไพรใช้บรรเทาอาการผื่นคัน

เอ็นอ้าน้อย

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Osbeckia chinensis L.

Osbeckia chinensis L. var. *chinensis*, *O. kainantensis* Masam.

MELASTOMATACEAE

หญ้าพลองชน อ้าน้อย เอนอ้า

เอ็นอ้าน้อยเป็นไม้ล้มลุกอายุปีเดียว ลำต้นตั้งตรง สูง ๑-๑.๕ ม. กิ่งอ่อนเป็นสี่เหลี่ยม มีขนนุ่มสีน้ำตาลอ่อนแบบชิดตามผิว ใบเดี่ยว มีจำนวนมาก เรียงตรงข้าม รูปใบหอกหรือรูปขอบขนานแคบ กว้าง ๐.๒-๑.๒ ซม. ยาว ๓-๗ ซม. ปลายแหลมหรือมน โคนมนกลมหรือรูปปลีมี ขอบเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ แผ่นใบทั้ง ๒ ด้านมีขนแข็งเอนสีขาวปกคลุมหนาแน่น เส้นแขนงใบข้างละ ๑-๓ เส้น ก้านใบสั้นมากหรือเกือบไร้ก้าน ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบใกล้ปลายยอด มี ๑-๓ ดอก ฐานดอกรูปถ้วย ยาว ๓-๗ มม. ผิวด้านนอกมีขนยาวนุ่มประปราย กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันกับฐานดอก ปลายแยกเป็น ๕ แฉก กลีบดอกสีม่วงอมชมพู มี ๕ กลีบ รูปไข่กลับ กว้าง ๔-๕ มม. ยาว ๑.๒-๑.๗ ซม. เกสรเพศผู้มี ๘ เกสร มีความยาวเท่ากัน คือ ๔-๗ มม. อับเรณูสีเหลืองสด รูปขอบขนานหรือรูปไข่ ยาว ๑-๒ มม. ไม่มีจะงอยที่ปลาย รังไข่อยู่ใต้วงกลีบสั้นกว่าขอบฐานดอก ปลายยอดมีหนามแข็งหนาแน่น มี ๕ ช่อง แต่ละช่องมีออวูลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียสีม่วงอมชมพู ยาวประมาณ ๕ มม. ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มสี่เหลี่ยมอ่อน มีขนาดเล็ก ผลแบบผลแห้งแตกสี่เหลี่ยมมุมฉาก รูปประพจน์หรือรูปคนโท ยาว ๓-๕ มม. เมล็ดมีขนาดเล็ก สีม่วงเข้ม รูปก้นหอย มีจำนวนมาก

เอ็นอ้าน้อยมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงใต้ และภาคใต้ พบขึ้นตามลานหินที่ชื้นแฉะ ชายป่าดิบเขา ป่าสนเขา หรือในทุ่งหญ้า ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๑,๖๐๐ ม. ออกดอกเดือนเมษายนถึงมิถุนายน เป็นผลเดือนมิถุนายนถึงกันยายน ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์ จีน ภูมิภาคอินโดจีน ภูมิภาคมาเลเซีย หมู่เกาะนิวกินี และออสเตรเลีย

เอื้องกุหลาบกระบี่

Aerides krabiensis Seidenf.

ชื่อพ้อง

-

วงศ์

ORCHIDACEAE

ชื่ออื่นๆ

เอื้องกุหลาบพวงชมพู กุหลาบกระบี่ กระบี่ชูช

เอื้องกุหลาบกระบี่เป็นกล้วยไม้ขึ้นบนหิน เจริญทางยอด ลำต้นเรียวยาว เส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๖-๑ ซม. รากสีขาว อวบน้ำ ออกที่โคนต้นหรือออกตามข้อใกล้โคนต้น ใบเดี่ยว มี ๕-๑๐ ใบ เรียงสลับระนาบเดียว รูปแถบ กว้าง ๑.๒-๑.๕ ซม. ยาว ๙-๒๑ ซม. ปลายเว้าตื้นหรือแหลม โคนแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น แผ่นใบหนาและเหนียวคล้ายแผ่นหนัง กลางใบเป็นร่องตามยาว ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนง ออกตามซอกใบ ช่อโค้งลง แต่ละช่อมี ๑๒-๔๒ ดอก เรียงเวียนตามแกนช่อ ทั้งช่อยาว ๒๐-๓๖ ซม. ก้านช่อยาว ๑๐-๒๔ ซม. แกนช่อยาว ๑๒-๑๖ ซม. ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม กว้าง ๒-๓ มม. ยาว ๓-๔ มม. ปลายแหลม ดอกสีม่วงแกมสีขาว กว้าง ๑.๖-๒.๕ ซม. ยาว ๒-๓ ซม. กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ กลีบเลี้ยงบนรูปรี กว้าง ๕-๖ มม. ยาว ๐.๘-๑.๒ ซม. ปลายกลมมน กลีบเลี้ยงข้างรูปไข่กลับกว้างหรือรูปค้อนข้างกลม กว้าง ๕-๗ มม. ยาว ๐.๗-๑ ซม. ปลายกลมมน กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างรูปไข่กลับ กว้าง ๕-๖ มม. ยาว ๐.๗-๑.๓ ซม. ปลายกลมมน โคนสอบเรียว กลีบล่าง ๑ กลีบ เป็นกลีบปากสีม่วงแกมสีขาว กว้าง ๑-๑.๕ ซม. ยาว ๑.๓-๑.๖ ซม. เป็น ๓ แฉก แฉกกลางรูปไข่กว้างหรือรูปขอบขนาน กว้าง ๐.๘-๑.๕ ซม. ยาว ๑-๑.๖ ซม. ปลายมน ขอบมีนูนขึ้นเล็กน้อย กลางกลีบมีเส้นตามยาวสีม่วง ๖-๘ เส้น แฉกข้างมีนูนเข้าหากันคล้ายหลอด ยาว ๓-๔ มม. โคนกลีบปากมีเดือยรูปกรวยกลับ ยาว ๕-๘ มม. ปลายโค้งขึ้นทางด้านหน้า เล้าเกสรสีขาว ยาวประมาณ ๕ มม. คางสั้นมาก ฝาปิดกลุ่มเรณูสามเหลี่ยมกลับ กว้างประมาณ ๓ มม. ยาว ๓-๔ มม. กลุ่มเรณู ๒ กลุ่ม รูปค้อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ มม. ก้านกลุ่มเรณูยาว ๒-๓ มม. เป็นก้านกลุ่มเรณูขนาดเล็ก เกสรเพศเมียเป็นแฉ่งเหนียวได้ฝาปิดกลุ่มเรณู ก้านดอกรวมรังไข่สีขาวแกมสีม่วง ยาว ๐.๘-๑.๒ ซม. ผลแบบผลแห้งแตก เมล็ดมีขนาดเล็ก จำนวนมาก

เอื้องกุหลาบกระบี่มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคใต้ พบตามเขาหินปูน ที่สูงตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม ในต่างประเทศพบที่มาเลเซีย

ประโยชน์ นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ

กรมวิชาการเกษตร

๒๓๖

พญาเสือโคร่ง
เขตอุทยานบรมราชฤศนาร

เอื้องครึ่ง

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Dendrobium parishii Rchb. f.

Callista parishii (H. Low) Kuntze, *C. rhodopterygia* (Rchb. f.) Kuntze,

Dendrobium polyphlebium Rchb. f., *D. rhodopterygium* Rchb. f.

ORCHIDACEAE

เอื้องน้ำครึ่ง เอื้องอัศตภากริต เอื้องอินทกริต

เอื้องครึ่งเป็นกล้วยไม้อิงอาศัย หัวเทียมสีเขียวถึงสีเขียวเข้ม ขึ้นชิดกันเป็นกอ ตั้งขึ้นหรือห้อยลง รูปทรงกระบอก กลมยาว มีหลายปล้อง เส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๘-๑.๕ ซม. ยาว ๑๐-๓๕ ซม. มีเยื่อภายในหุ้มแต่ละปล้อง รากออกเป็นกระจุกที่โคนหัวเทียม สีขาว เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑-๒ มม. ใบเดี่ยว มี ๓-๕ ใบ เรียงสลับระนาบเดียว รูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง ๑.๕-๓.๕ ซม. ยาว ๔-๑๐ ซม. ปลายแหลม โคนแผ่เป็นกาบหุ้มหัวเทียม แผ่นใบบาง คล้ายกระดาษ ผลัดใบก่อนออกดอก ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามข้อ มีหลายช่อ แต่ละช่อมี ๑-๓ ดอก เรียงเวียนตามแกนช่อดอก ทั้งช่อยาว ๓.๕-๖ ซม. ก้านช่อยาว ๓-๕ ซม. แกนช่อยาว ๕-๘ มม. ใบประดับสีน้ำตาลอ่อน รูปคล้ายสามเหลี่ยม กว้างประมาณ ๓ มม. ยาวประมาณ ๔ มม. ปลายแหลม ดอกมีกลิ่นหอม สีม่วงถึงม่วงเข้ม กว้าง ๓-๕.๕ ซม. ยาว ๓-๕ ซม. กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ กลีบเลี้ยงบนรูปไข่ กว้าง ๑-๑.๒ ซม. ยาว ๒.๕-๓.๒ ซม. ปลายแหลม มีเส้นตามยาวสีม่วง ๕ เส้น กลีบเลี้ยงข้างรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง ๐.๗-๑ ซม. ยาวประมาณ ๓ ซม. ปลายแหลม มีเส้นตามยาวสีม่วง ๕ เส้น โคนกลีบเชื่อมติดตามยาวกับโคนเส้นเกสรที่เจริญยืนยาวเป็นคาง รูปกรวย ยาวประมาณ ๓ ซม. กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างรูปไข่ กว้าง ๑.๗-๑.๘ ซม. ยาว ๒.๗-๒.๘ ซม. ปลายแหลม มีเส้นตามยาวสีม่วง ๕ เส้น กลีบล่าง ๑ กลีบ เป็นกลีบปากสีม่วง โคนกลีบถึงกลางกลีบมีแต้มสีม่วงเข้ม ๒ แต้ม ปลายกลีบสีขาว กลีบรูปค่อนข้างกลม กว้าง ๒.๕-๒.๗ ซม. ยาว ๓-๓.๒ ซม. ปลายแหลม ด้านบนมีขนสั้นนุ่มปกคลุมหนาแน่น โคนกลีบสอบแคบมีสันนูนตามยาว ๓ สัน โอบล้อมเส้นเกสรและเชื่อมติดกับคางเส้นเกสร เส้นเกสรสีม่วง ยาวประมาณ ๒ มม. คางยาวประมาณ ๕ มม. ฝากรอบกลุ่มเรณูสีม่วงเข้ม รูปค่อนข้างกลม ลักษณะคล้ายหมวก เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒ มม. ผิวมีปุ่มขนาดเล็ก กลุ่มเรณูมี ๔ กลุ่ม เรียงเป็น ๒ ชุดๆ ละ ๒ กลุ่ม แต่ละกลุ่มขนาดเท่ากัน รูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้างประมาณ ๐.๕ มม. ยาวประมาณ ๒ มม. ก้านดอกรวมรังไข่สีชมพูแกมสีม่วง ยาว ๓-๓.๓ ซม. ผลแบบผลแห้งแตก เมล็ดมีขนาดเล็ก จำนวนมาก

เอื้องครึ่งมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตกเฉียงใต้ พบในป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง และป่าดิบเขา ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๓๐๐-๑,๘๐๐ ม. ออกดอกเดือนกุมภาพันธ์ถึงกรกฎาคม ในต่างประเทศพบที่อินเดีย จีน และภูมิภาคอินโดจีน

ประโยชน์ มีศักยภาพเป็นไม้ดอกไม้ประดับ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
คณะวิทยาศาสตร์

เอื้องคางงอ

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Uncifera thailandica Seidenf. & Smitinand

-

ORCHIDACEAE

-

เอื้องคางงอเป็นกล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางยอด ลำต้นสั้น รูปทรงกระบอก เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ ซม. รากออกที่โคนต้น สีขาว ใบเดี่ยว มี ๕-๗ ใบ เรียงสลับระนาบเดียว รูปแถบ กว้างประมาณ ๒ ซม. ยาว ๑๐-๑๒ ซม. ปลายเว้าไม่เท่ากัน โคนแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น แผ่นใบหนาและเหนียวคล้ายแผ่นหนัง ช่อดอกแบบช่อกระจະ ออกตามซอกใบ แต่ละช่อมีดอกจำนวนมาก เรียงเวียนตามแกนช่อ ทั้งช่อยาว ๑๐-๑๖ ซม. ก้านช่อยาว ๔-๖ ซม. แกนช่อยาว ๗-๑๐ ซม. ช่อห้อย ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม กว้างประมาณ ๒ มม. ยาวประมาณ ๓ มม. ปลายแหลม ดอกสีม่วงแกมสีขาว กว้างประมาณ ๗ มม. ยาวประมาณ ๒ ซม. กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ กลีบเลี้ยงบนสีม่วง ขอบสีขาว รูปรี กว้างประมาณ ๔.๕ มม. ยาวประมาณ ๗ มม. ปลายมน กลางกลีบเป็นแอ่ง กลีบเลี้ยงข้างสีม่วง ขอบสีขาว รูปไข่กลับกว้าง กว้างประมาณ ๕ มม. ยาวประมาณ ๗ มม. ปลายมน ด้านนอกมีสัน ๑ สัน กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างสีม่วงขอบสีขาว รูปไข่กลับกว้าง กว้างประมาณ ๕ มม. ยาวประมาณ ๖.๕ มม. ปลายมน กลีบล่าง ๑ กลีบ เป็นกลีบปากสีขาว กลางกลีบแถมสีม่วง มี ๓ แฉก แฉกข้างตั้งขึ้น แฉกกลางมี ๒ แฉก แต่ละแฉกรูปสามเหลี่ยม ค่อนข้างหนา กว้างประมาณ ๑.๕ มม. ยาวประมาณ ๑ มม. โคนกลีบมีเดือยสีขาว รูปตัวเอส ยาว ๑-๑.๕ ซม. ปลายชี้ลงหรือหันเข้าหารังไข่ เส้าเกสรสั้นมาก ฝาปิดกลุ่มเรณูรูปคล้ายหมวก กลุ่มเรณู ๒ กลุ่ม มีร่องตรงกลาง รูปค่อนข้างกลม ก้านกลุ่มเรณูรูปเงี่ยงใบหอก บางใส แป้นก้านกลุ่มเรณูรูปรี เกสรเพศเมียเป็นแอ่งเหนียวได้ฝาปิดกลุ่มเรณู ก้านดอกรวมรังไข่ยาวประมาณ ๕ มม. ผลแบบผลแห้งแตก เมล็ดมีขนาดเล็ก จำนวนมาก

เอื้องคางงอเป็นกล้วยไม้ที่ใกล้สูญพันธุ์ มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบตามป่าดิบเขาต่ำและป่าไม้กึ่งผสมสน ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๒๐๐-๑,๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนสิงหาคมถึงกันยายน ในต่างประเทศพบที่จีนตอนใต้

กรมวิชาการเกษตร

เอื้องเค้าแก้วแม่สะเรียง

Dendrobium tortile Lindl.

ชื่อพ้อง

Dendrobium dartoisianum De Wild., *D. haniffii* Ridl. ex Burkill

วงศ์

ORCHIDACEAE

ชื่ออื่นๆ

ตีนนก เอื้องไม้ตั้ง เอื้องเค้าแก้ว

เอื้องเค้าแก้วแม่สะเรียงเป็นกล้วยไม้อิงอาศัย หัวเทียมขึ้นชิดกันเป็นกอแน่น สีเหลือง รูปทรงกระบอก แบน เล็กน้อย โคนสอบเรียว ปลายโป่งพอง มีหลายปล้อง เส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๕-๑.๒ ซม. ยาว ๑๐-๕๐ ซม. มีเยื่อภายใน หุ้มแต่ละปล้อง รากออกเป็นกระจุกที่โคนหัวเทียม สีขาว ใบเดี่ยว มีหลายใบ เรียงสลับระนาบเดียว รูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๑.๔-๒.๕ ซม. ยาว ๖-๑๕ ซม. ปลายเว้าไม่เท่ากัน โคนแผ่เป็นกาบหุ้มหัวเทียม แผ่นใบหนาและเหนียว คล้ายแผ่นหนัง ผลัดใบก่อนออกดอก ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามข้อ แต่ละช่อมี ๒-๖ ดอก เรียงเวียนตามแกน ช่อดอก ทั้งช่อยาว ๓.๕-๕ ซม. ก้านช่อยาว ๒-๓ ซม. แกนช่อยาว ๑.๕-๒ ซม. ใบประดับย่อยรูปคล้ายสามเหลี่ยม กว้าง ๒-๔ มม. ยาว ๓-๕ มม. ปลายแหลม ดอกมีกลิ่นหอมอ่อนๆ สีขาวแกมสีม่วง กว้าง ๕-๗ ซม. ยาว ๔-๕ ซม. กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ กลีบเลี้ยงบนรูปขอบขนาน กว้าง ๐.๗-๑.๒ ซม. ยาว ๓.๗-๕ ซม. ปลายแหลม กลีบปิดเป็นคลื่น มีเส้นตามยาวสีม่วง ๖ เส้น กลีบเลี้ยงข้างรูปขอบขนาน กว้าง ๐.๗-๑.๒ ซม. ยาว ๓.๗-๕ ซม. ปลายแหลม กลีบปิดเป็นคลื่น มีเส้นตามยาวสีม่วง ๖ เส้น โคนกลีบเชื่อมติดตามยาวกับโคนเส้าเกสรที่เจริญยื่นยาวเป็นคาง กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างรูปขอบขนาน กว้าง ๑-๑.๕ ซม. ยาว ๔-๔.๕ ซม. ปลายแหลม กลีบปิดเป็นคลื่น มีเส้นตามยาวสีม่วง ๓-๔ เส้น กลีบล่าง ๑ กลีบ เป็นกลีบปากสีขาวแกมสีม่วงหรือสีเหลืองนวล โคนกลีบมีริ้วตามขวางสีม่วงเข้ม กลีบช่วงกลางมีเส้นตามยาวสีม่วง กลีบรูปค่อนข้างกลม กว้าง ๓-๓.๕ ซม. ยาว ๓.๗-๔.๕ ซม. ปลายกลีบเว้าตื้น มีขนสั้นนุ่มปกคลุมทั้งด้านบนและด้านล่าง ขอบกลีบโค้งเข้าด้านในและหยักซี่ฟัน โคนกลีบโอบล้อมเส้าเกสรและเชื่อมติดกับคางเส้าเกสร เส้าเกสรสีเหลืองแกมสีน้ำตาล ยาว ๓-๔ มม. คางยาว ๖-๗ มม. ฝาครอบกลุ่มเรณูสีม่วง รูปค่อนข้างกลม กว้าง ๒-๒.๕ มม. ยาวประมาณ ๓ มม. ผิวด้านบนมีขนนุ่มปกคลุม กลุ่มเรณูมี ๔ กลุ่ม เรียงเป็น ๒ ชุดๆ ละ ๒ กลุ่ม แต่ละกลุ่มขนาดเท่ากัน รูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้างประมาณ ๐.๓ มม. ยาวประมาณ ๑.๕ มม. ก้านดอกรวมรังไข่ ยาว ๓.๕-๖ ซม. ผลแบบผลแห้งแตก เมล็ดมีขนาดเล็ก จำนวนมาก

เอื้องเค้าแก้วแม่สะเรียงมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตกเฉียงใต้ และภาคใต้ พบในป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง และป่าดิบเขา ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑๐๐-๑,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน ในต่างประเทศพบที่อินเดีย หมู่เกาะอันดามัน เมียนมาร์ จีน ภูมิภาคอินโดจีน มาเลเซีย

ประโยชน์ นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ

มหาวิทยาลัยพะเยา

เอื้องดินใบหมาก

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Spathoglottis plicata Blume

Bletia angustifolia Gaudich., *Calanthe poilanei* Gagnep.,

Phaius rumphii Blume

ORCHIDACEAE

เอื้องดิน ว่านจุก กระเทียมป่า สะปาโต

เอื้องดินใบหมากเป็นกล้วยไม้ดิน สูง ๔๐-๖๐ ซม. หัวเทียมทรงรูปไข่ โคนต้นเป็นกระเปาะ ค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ ซม. ยาวประมาณ ๒ ซม. มีกาบใบหุ้ม รากออกเป็นกระจุกที่โคนหัวเทียม ใบเดี่ยว มี ๒-๔ ใบ รูปรีแกมรูปขอบขนานหรือรูปแถบ กว้าง ๕-๗ ซม. ยาว ๓๕-๔๕ ซม. ปลายแหลม โคนสอบเรียว แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ พับจีบตื้นๆ ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่โคนหัวเทียม ช่อตั้ง แต่ละช่อมี ๖-๘ ดอก เรียงเวียนตามแกนช่อ ทั้งช่อยาวประมาณ ๗๕ ซม. ก้านช่อยาวประมาณ ๔๕ ซม. แกนช่อยาวประมาณ ๓๐ ซม. กลีบช่อดอกสีชมพูอมม่วง กว้างประมาณ ๔ ซม. ยาวประมาณ ๕ ซม. ใบประดับย่อยรูปไข่ กว้างประมาณ ๑ ซม. ยาวประมาณ ๒ ซม. ปลายแหลม กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ กลีบเลี้ยงบนรูปรี กว้างประมาณ ๑ ซม. ยาวประมาณ ๒ ซม. ปลายมน กลีบเลี้ยงข้างรูปไข่ กว้างประมาณ ๑.๒ ซม. ยาวประมาณ ๒ ซม. ปลายมน กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างรูปไข่ กว้างประมาณ ๑.๒ ซม. ยาวประมาณ ๒ ซม. กลีบล่าง ๑ กลีบ เป็นกลีบปากสีม่วง กลางกลีบและโคนกลีบสีเหลืองแต้มจุดประสีม่วง เป็นแฉก ๓ แฉก แฉกกลางรูปคล้ายพัด ยาวประมาณ ๕ มม. ปลายตัด โคนสอบเรียว มีปุ่มเนื้อเยื่อหนารูปไข่ ๒ ปุ่ม สีเหลืองแต้มจุดสีม่วง แฉกข้างรูปขอบขนาน กว้างประมาณ ๒ มม. ยาวประมาณ ๕ มม. โค้งขึ้น เล้าเกสรยาวประมาณ ๑ ซม. ปลายเล้าเกสรแผ่เป็นปีก ฝาปิดกลุ่มเรณูสีม่วง รูปไข่ กว้างประมาณ ๑ มม. ยาวประมาณ ๒ มม. กลุ่มเรณู ๘ กลุ่ม เรียงเป็น ๒ ชุดๆ ละ ๔ กลุ่ม แต่ละกลุ่มขนาดเท่ากัน รูปคล้ายกระบอง กว้างประมาณ ๑ มม. ยาวประมาณ ๒ มม. ก้านดอกรวมรังไข่ยาวประมาณ ๖ ซม.

เอื้องดินใบหมากมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงใต้ และภาคใต้ พบตามป่าดิบแล้ง บริเวณพื้นที่ที่มีแสงแดดปานกลาง ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๘๕๐ ม. ออกดอกเดือนกันยายนถึงธันวาคม ในต่างประเทศพบทางตอนใต้ของอินเดีย ศรีลังกา เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์

ประโยชน์ นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับอาคาร จัดสวน หรือไม้กระถาง

เอื้องฟ้ามุย

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Vanda coerulea Griff. ex Lindl.

Vanda coerulea Griff. ex Lindl. var. *rogersii* Rolfe

ORCHIDACEAE

พุดตอนฎ้า พุดทอ้ง

เอื้องฟ้ามุยเป็นกล้วยไม้อิงอาศัย ลำต้นเรียวยาว รูปทรงกระบอก มีหลายปล้อง เส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๘-๑.๕ ซม. ยาว ๕-๒๓ ซม. รากออกที่โคนต้น สีขาว เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๕ มม. ใบเดี่ยว มีหลายใบ เรียงสลับระนาบเดียว ซ้อนกันแน่น รูปแถบ กว้าง ๑.๓-๓ ซม. ยาว ๗-๒๕ ซม. ปลายเว้าไม่เท่ากัน โคนงอหรือบิดงอเล็กน้อย โคนแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น แผ่นใบหนาคัล้ายแผ่นหนึ่ง ไม่ผลัดใบก่อนออกดอก ช่อดอกแบบช่อกระจະ ออกตามซอกใบ มี ๑-๓ ช่อ แต่ละช่อมี ๕-๑๕ ดอก เรียงเวียนตามแกนช่อ ทั้งช่อยาว ๒๐-๔๒ ซม. ก้านช่อยาว ๑๖-๒๒ ซม. แกนช่อยาว ๙-๒๘ ซม. คดเคี้ยวไปมา ใบประดับย่อยสีเหลือง มีจุดประสีม่วงแดง รูปไข่กว้าง กว้าง ๕-๙ มม. ยาว ๘-๑๑ มม. ปลายมนถึงแหลม ดอกสีฟ้าอ่อนแกมสีม่วง มีลายเส้นร่างแหสีครามเข้ม กว้าง ๖-๙ ซม. ยาว ๔.๕-๘ ซม. กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ กลีบเลี้ยงบนรูปรีแกมรูปไข่กลับ กว้าง ๑.๗-๓.๕ ซม. ยาว ๓.๕-๕ ซม. โคนสอบเรียว ขอบกลีบบิดเป็นคลื่น ปลายมน กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง ๑.๘-๒.๕ ซม. ยาว ๓-๔.๕ ซม. โคนสอบเรียว ขอบกลีบบิดเป็นคลื่น ปลายมน กลีบล่าง ๑ กลีบ เป็นกลีบปากสีม่วงแกมสีน้ำเงิน โคนมีแต้มสีเหลือง กลีบรูปแถบ อวบน้ำและหนา กว้าง ๕-๘ มม. ยาว ๑.๗-๒.๕ ซม. บนแผ่นกลีบมีสันนูนตามยาว ๓ สัน ปลายเว้าตื้น โคนกลีบเชื่อมติดกับคางเส้าเกสรเป็นเดือยรูปกรวย ปลายสอบแคบ ยาวประมาณ ๖ มม. เส้าเกสรสีขาวแกมสีฟ้า ยาว ๔-๖ มม. คางยาวประมาณ ๖ มม. ด้านข้างแผ่ออกเป็นปีก รูปคล้ายสามเหลี่ยม ยาวประมาณ ๖ มม. ฝาดรอบกลุ่มเรณูสีขาวถึงสีเหลืองแกมสีม่วง รูปค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒ มม. กลุ่มเรณูมี ๒ กลุ่ม ขนาดเท่ากัน รูปกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒ มม. มีร่องตามแนวยาว ก้านกลุ่มเรณูรูปไข่ ยาวประมาณ ๓ มม. แป้นเหนียวรูปค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒.๕ มม. ก้านดอกรวมรังไข่ยาว ๔.๕-๖ ซม. ผลแบบผลแห้งแตก เมล็ดมีขนาดเล็ก จำนวนมาก

เอื้องฟ้ามุยจัดอยู่ในสถานภาพพืชที่ถูกคุกคามของไทย ในธรรมชาติมีจำนวนประชากรค่อนข้างน้อย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือและภาคตะวันตกเฉียงใต้ พบตามป่าเต็งรังผสมสน ป่าก่อผสมสน และป่าดิบเขา ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๘๐๐-๑,๖๐๐ ม. ออกดอกเดือนกรกฎาคมถึงธันวาคม ในต่างประเทศพบที่อินเดีย เมียนมาร์ และจีนตอนใต้

ประโยชน์ นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ หรือนำมาปรับปรุงพันธุ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า

เอื้องศรีเชียงดาว
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Sirindhornia pulchella H. A. Pedersen & S. Indhamusika
Hemipilia henryi Rchb. f. ex Rolfe
ORCHIDACEAE

เอื้องศรีเชียงดาวเป็นกล้วยไม้ดิน เจริญทางด้านข้าง ลำต้นใต้ดินเป็นหัวสะสมอาหารสีน้ำตาล ทรงรูปไข่หรือรูปทรงรี กว้าง ๐.๕-๑.๒ ซม. ยาว ๒-๓.๕ ซม. อวบน้ำ รากสีขาวแกมน้ำตาล ออกเป็นกระจุกที่โคนลำต้นใต้ดิน ลำต้นเหนือดินตั้งตรง สีเขียวอ่อนมีจุดประสีแดงอมม่วงกระจายทั่ว เส้นผ่านศูนย์กลาง ๓-๔.๓ มม. ความสูงรวมช่อดอก ๑๗-๒๖ ซม. ใบเดี่ยว มี ๑-๒ ใบ ออกที่โคนลำต้นเหนือดิน บิดม้วนเป็นกรวย เรียงเวียน รูปรี รูปใบหอก หรือรูปไข่แคบ กว้าง ๑.๗-๕.๔ ซม. ยาว ๕-๑๓.๔ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ขอบเรียบ แผ่นใบหนาและอวบน้ำ ผิวด้านบนสีเขียวอ่อนมีจุดประสีม่วงแดงกระจายทั่วแผ่นใบ ด้านล่างสีม่วงอมแดงเข้ม กลี้ยงทั้ง ๒ ด้าน ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ยอด ตั้งตรงหรือเอน ทั้งช่อยาว ๑๐-๓๐ ซม. แต่ละช่อมี ๔-๑๒ ดอก เรียงเวียนตามแกนช่อ ก้านช่อยาว ๖-๑๙ ซม. แกนช่อยาว ๔-๑๑ ซม. ทั้งก้านช่อและแกนช่อมีขนสั้นนุ่มสีขาวหนาแน่น ใบประดับสีเขียวอมม่วง รูปใบหอกแคบ กว้าง ๔-๖ มม. ยาว ๐.๗-๑.๙ ซม. ปลายแหลม ใบประดับย่อยสีเขียวอมม่วงแดง รูปสามเหลี่ยมแกมรูปใบหอก กว้าง ๓-๕ มม. ยาว ๖-๑.๗ มม. ปลายแหลม ก้านดอกและรังไข่ ยาวรวมกัน ๑.๑-๒.๒ ซม. ดอกสีชมพูหรือสีขาวอมชมพู มีขนสั้นนุ่มสีขาวประปรายถึงหนาแน่น ทอยบานจากด้านล่างขึ้นไปด้านบน เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑-๑.๓ ซม. กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ กลีบเลี้ยงบนรูปรี กว้าง ๓-๓.๓ มม. ยาว ๕.๘-๖.๘ มม. ปลายมนหรือแหลม กลีบเลี้ยงคู่ข้างรูปไข่เบี้ยว กว้าง ๔.๕-๕ มม. ยาว ๖-๗ มม. ปลายแหลม ทั้งกลีบเลี้ยงบนและกลีบเลี้ยงคู่ข้าง ผิวด้านบนอกสีชมพูอมม่วง มีจุดประสีม่วงกระจายประปราย ด้านในสีเขียวอ่อน กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างรูปขอบขนานถึงรูปรี กว้าง ๓-๔ มม. ยาว ๖-๗ มม. ปลายมนหรือกลม กลีบล่าง ๑ กลีบ เป็นกลีบปากสีชมพูอมม่วงหรือสีขาวอมชมพู รูปใบพัด กว้าง ๑.๑-๑.๕ ซม. ยาว ๑-๑.๔ ซม. ปลายกลีบแยกเป็นสามแฉกชัดเจน มีขนสั้นสีขาวประปรายถึงหนาแน่นทั้ง ๒ ด้าน เดือยสีชมพูอ่อนหรือสีขาวอมชมพู รูปทรงกระบอก ยาว ๑.๑-๑.๔ ซม. ปลายโค้งยื่นออกทางด้านหน้าเล็กน้อย ขนานกับก้านดอกรวมรังไข่ เล้าเกสรสีขาวอมชมพู กว้าง ๒-๓ มม. ยาว ๓.๕-๔.๕ มม. อับเรณูสีม่วงอมแดง รูปรี เรียงตัวขนานกันอยู่ทางด้านบนของเล้าเกสร ปลายโค้งขึ้นเล็กน้อย แดกตามยาวทางด้านบน กลุ่มเรณูสีเหลืองสด รูปคล้ายกระบองหรือรูปขอบขนาน มี ๒ กลุ่ม ยาวประมาณ ๑ มม. ก้านกลุ่มเรณูยาวประมาณ ๒ มม. ปลายมีแป้นเหนียวรูปรี รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี ๑ ช่อง มีออวุลจำนวนมาก ยอดเกสรเพศเมียมี ๒ พู รูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๑ มม. ยื่นออกมาทางด้านหน้าเล้าเกสร ผลแบบผลแห้งแตก เมล็ดมีขนาดเล็ก จำนวนมาก

เอื้องศรีเชียงดาวเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบขึ้นตามซอกหินปูนในป่าละเมาะเขาสูงหรือทุ่งหญ้าที่เปิดโล่งบนเขาหินปูน ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๘๐๐-๒,๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนเมษายนถึงมิถุนายน เป็นผลเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม

เอื้องศรีอาคเนย์

Sirindhornia monophylla (Collett & Hemsl.) H. A. Pedersen & Suksathan

ชื่อพ้อง

Habenaria monophylla Collett & Hemsl.,
Ponerorchis monophylla (Collett & Hemsl.) Soo

วงศ์

ORCHIDACEAE

ชื่ออื่นๆ

-

เอื้องศรีอาคเนย์เป็นกล้วยไม้ดิน เจริญทางด้านข้าง ลำต้นใต้ดินเป็นหัวสะสมอาหารสีน้ำตาล ทรงรูปไข่หรือรูปทรงรี กว้าง ๐.๘-๒ ซม. ยาว ๑-๓ ซม. อวบน้ำ รากสีขาวแกมน้ำตาล ออกเป็นกระจุกที่โคนลำต้นใต้ดิน ลำต้นเหนือดินตั้งตรง สีเขียวอ่อนมีจุดประสีแดงอมม่วงกระจายทั่ว เส้นผ่านศูนย์กลาง ๒.๕-๔ มม. ความสูงรวมช่อดอก ๑๒-๔๐ ซม. ใบเดี่ยว มี ๑-๒ ใบ ออกที่โคนลำต้นเหนือดิน บิดม้วนเป็นกรวย เรียงเวียน รูปรีหรือรูปไข่แคบ กว้าง ๑.๘-๕.๕ ซม. ยาว ๒.๔-๑๑.๕ ซม. โคนแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ขอบเรียบ แผ่นใบหนาและอวบน้ำ ผิวด้านบนสีเขียวอ่อนมีจุดประสีม่วงแดงกระจายทั่วแผ่นใบ ด้านล่างสีม่วงอมแดงเข้ม มีขนสั้นนุ่มสีขาวประปรายถึงหนาแน่นทั้ง ๒ ด้าน ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ยอด ตั้งตรงหรือเอน ทั้งช่อยาว ๑๒-๓๐ ซม. แต่ละช่อมี ๑๐-๒๐ ดอก เรียงเวียนตามแกนช่อ ก้านช่อยาว ๗-๑๕ ซม. แกนช่อยาว ๕-๑๕ ซม. ใบประดับสีเขียวอมม่วง รูปใบหอกหรือรูปไข่แกมรูปสามเหลี่ยม กว้าง ๑.๗-๓.๕ มม. ยาว ๐.๔-๑.๖ ซม. ใบประดับย่อยสีเขียวอมม่วงแดง รูปสามเหลี่ยมแกมรูปไข่ กว้าง ๒-๓ มม. ยาว ๐.๕-๑.๓ มม. ก้านดอกและรังไข่ยาวรวมกัน ๐.๕-๑.๔ ซม. ดอกสีขาวแกมชมพูหรือสีชมพูแกมม่วง มีจุดประสีชมพูเข้มกระจายทั่ว มีขนสั้นนุ่มสีขาวประปรายถึงหนาแน่น ทอยอบานจากด้านล่างขึ้นไปด้านบน กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ กลีบเลี้ยงบน รูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๑.๕-๓ มม. ยาว ๒.๘-๕ มม. ปลายมนหรือแหลม กลีบเลี้ยงคู่ข้าง รูปไข่เบี้ยว กว้าง ๑.๖-๓ มม. ยาว ๓.๘-๕ มม. ปลายแหลม กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างรูปขอบขนานแกมรูปรี กว้าง ๑.๔-๒.๓ มม. ยาว ๓-๕ มม. ปลายมนหรือกลม กลีบล่าง ๑ กลีบ เป็นกลีบปากสีชมพูอมม่วงอ่อน รูปใบพัด กว้าง ๔.๓-๕ มม. ยาว ๓.๔-๖.๘ มม. ปลายกลีบแยกเป็นสามแฉกชัดเจน มีขนสั้นสีขาวประปรายถึงหนาแน่นทั้ง ๒ ด้าน เดือยสีชมพูอ่อนหรือสีขาวอมชมพู รูปทรงกระบอก ยาว ๔.๕-๗.๘ มม. ปลายโค้งงอเล็กน้อย เส้าเกสรสีขาวอมชมพูหรือสีขาวนวล กว้าง ๑.๘-๓ มม. ยาว ๒-๔ มม. อับเรณูสีม่วงอมแดง รูปรี เรียงตัวขนานกันอยู่ทางด้านบนของเส้าเกสร ปลายโค้งขึ้นเล็กน้อย แตกตามยาวทางด้านบน กลุ่มเรณูสีเหลืองสด รูปคล้ายกระบองหรือรูปขอบขนาน มี ๒ กลุ่ม รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ มี ๑ ช่อง มีออวุลจำนวนมาก ยอดเกสรเพศเมียมี ๒ พู รูปขอบขนาน ยาวประมาณ ๑ มม. ยื่นออกมาทางด้านหน้าเส้าเกสร ผลแบบผลแห้งแตก เมล็ดมีขนาดเล็ก จำนวนมาก

เอื้องศรีอาคเนย์มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ พบขึ้นตามชอกหินปูนที่มีเศษซากพืชทับถมในป่าเต็งรังผสมก้อหรือทุ่งหญ้าที่เปิดโล่งบนเขาหินปูน ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๘๐๐-๒,๒๐๐ ม. ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม เป็นผลเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์และจีน

เอื้องสายหลวง

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Dendrobium anosmum Lindl.

Callista anosma (Lindl.) Kuntze, *Dendrobium superbum* Rchb.f.,
D. dayanum Grindon, *D. leucorhodum* Schltr., *D. macranthum* Miq.,
D. macrophyllum Lindl.

ORCHIDACEAE

เอื้องสาย

เอื้องสายหลวงเป็นกล้วยไม้อิงอาศัย หัวเทียมขึ้นชิดกันเป็นกอ ห้อยลง รูปทรงกระบอก กลมยาว มีหลายปล้อง เส้นผ่านศูนย์กลาง ๐.๕-๑.๕ ซม. ยาว ๕๐-๑๐๐ ซม. ผิวเป็นร่องตื้นๆ มีเยื่อหุ้มใบหุ้มแต่ละปล้อง รากออกเป็นกระจุกที่โคนหัวเทียม สีขาว ใบเดี่ยว มีหลายใบ เรียงสลับระนาบเดียว รูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๒-๒.๕ ซม. ยาว ๘-๑๐ ซม. ปลายแหลม โคนแผ่เป็นกาบหุ้มหัวเทียม แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผลิตใบก่อนออกดอก ช่อดอกแบบช่อกระจະ ออกตามข้อ แต่ละช่อมี ๒-๓ ดอก เรียงเวียนตามแกนช่อดอก ทั้งช่อยาว ๑.๕-๒ ซม. ก้านช่อยาว ๑-๑.๒ มม. แกนช่อยาว ๕-๘ มม. ใบประดับรูปไข่ กว้างประมาณ ๓ มม. ยาวประมาณ ๕ มม. ปลายแหลม ใบประดับย่อยรูปคล้ายสามเหลี่ยม กว้างประมาณ ๒ มม. ยาวประมาณ ๒.๕ มม. ดอกมีกลิ่นหอม สีม่วงอ่อน กว้าง ๔-๕ ซม. ยาว ๔.๕-๕ ซม. กลีบเลี้ยง ๓ กลีบ กลีบเลี้ยงบนรูปรีแกมรูปใบหอก กว้าง ๐.๘-๑ ซม. ยาว ๓.๕-๔ ซม. ปลายเรียวแหลม มีเส้นตามยาวสีม่วง ๗ เส้น กลีบเลี้ยงข้างรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก กว้าง ๑-๑.๒ ซม. ยาว ๓.๕-๔ ซม. ปลายเรียวแหลม มีเส้นตามยาวสีม่วง ๗ เส้น โคนกลีบเชื่อมติดตามยาวกับโคนเส้าเกสร กลีบดอก ๓ กลีบ กลีบดอกด้านข้างรูปไข่แกมรูปใบหอก กว้าง ๑.๒-๑.๕ ซม. ยาว ๓-๓.๕ ซม. ปลายแหลม ขอบกลีบหยักซี่ฟัน มีเส้นตามยาวสีม่วง ๕ เส้น กลีบล่าง ๑ กลีบ เป็นกลีบปากสีม่วง กลางกลีบมีแต้มสีม่วงเข้ม รูปค่อนข้างกลม ๒ วง กลีบรูปค่อนข้างกลม กว้าง ๒-๒.๕ ซม. ยาว ๓.๒-๓.๕ ซม. ปลายแหลม ขอบกลีบมีขนครุย ผิวด้านบนมีขนสั้นนุ่ม กลางกลีบมีสันนูนตามยาว ๓ สัน โคนกลีบเป็นแฉ่ง โอบล้อมเส้าเกสรและเชื่อมติดกับคางเส้าเกสร เส้าเกสรสีม่วงอ่อน ยาวประมาณ ๑ ซม. คางยาวประมาณ ๑ ซม. ฝากรอบกลุ่มเรณูสีม่วงเข้ม รูปกรวย กว้างประมาณ ๓ มม. ยาวประมาณ ๔ มม. ผิวมีปุ่มขนาดเล็ก กลุ่มเรณู ๔ กลุ่ม เรียงเป็น ๒ ชุดๆ ละ ๒ กลุ่ม แต่ละกลุ่มขนาดเท่ากัน รูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้างประมาณ ๐.๕ มม. ยาวประมาณ ๒ มม. ก้านดอกรวมรังไข่ยาวประมาณ ๓ ซม. ผลแบบผลแห้งแตก เมล็ดมีขนาดเล็ก จำนวนมาก

เอื้องสายหลวงมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตกเฉียงใต้ และภาคใต้ พบในป่าดิบแล้งและป่าดิบเขาในระดับต่ำ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๗๕๐-๑,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนกุมภาพันธ์ถึงกรกฎาคม เป็นผลเดือนสิงหาคมถึงกันยายน ในต่างประเทศพบที่อินเดีย ศรีลังกา เมียนมาร์ ภูมิภาคอินโดจีน และภูมิภาคมาเลเซีย

ประโยชน์ นิยมปลูกเป็นไม้ประดับและส่งออกต่างประเทศ

ไอยริศ
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Zingiber sirindhorniae Triboun & Keerat.

ZINGIBERACEAE

ไอยริศเป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี เจริญทางด้านข้าง ลำต้นใต้ดินเป็นเหง้ารูปเกือบกลม รากสะสมอาหาร สีเหลืองเข้ม รูปทรงกระบอกหรือรูปทรงกระสวย มีกลิ่นหอมแรง รากสีขาวแกมน้ำตาล ออกเป็นกระจุกที่โคนลำต้น ใต้ดิน ลำต้นเหนือดินตั้งตรง สีเขียวเข้มเป็นมันหรือสีเขียวแกมม่วงแดง มีขนสั้นนุ่มสีขาวประปราย ลำต้นเทียม สูง ๓๐-๗๐ ซม. ใบเดี่ยว มีจำนวนมาก เรียงสลับระนาบเดียว รูปไข่ รูปรี หรือรูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง ๒-๔.๒ ซม. ยาว ๕.๕-๑๔ ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนสอบเรียวหรือรูปลิ้ม ขอบใบมีเยื่อบางสีม่วง เรียบหรือหยักคลื่นเล็กน้อย แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ผิวด้านบนสีเขียว เกลี้ยง ด้านล่างสีเขียวแกมม่วงหรือสีเขียวอ่อน มีขนสั้นนุ่มสีขาวประปราย เส้นใบสีแดง ยาว ๖-๘ มม. ปลายแยกเป็น ๒ แฉกสั้นๆ ก้านใบยาว ๓-๖ มม. ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกที่ปลายยอดของลำต้นเทียม รูปขอบขนาน ตั้งขึ้นหรือเอนเล็กน้อย กว้างประมาณ ๑ ซม. ยาว ๓.๕-๗.๕ ซม. แต่ละช่อมี ๓-๕ ดอก ก้านช่อยาว ๑-๒ ซม. ก้านช่อและแกนช่อสีเขียวแกมม่วงแดง ใบประดับสีเขียวแกมแดง ปลายและขอบกลีบสีแดงเข้ม รูปรี รูปรีแกมรูปขอบขนาน หรือรูปไข่กลับ กว้าง ๑-๑.๒ ซม. ยาว ๒-๒.๓ ซม. ปลายเรียวแหลมหรือมีรยางค์แข็ง ใบประดับย่อยรูปใบหอกหรือรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก กว้าง ๕-๖ มม. ยาว ๑.๕-๑.๘ มม. ปลายเรียวแหลม ดอกมีกลิ่นหอมอ่อนๆ สีขาว เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑.๗-๒ ซม. กลีบเลี้ยงสีขาว โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว ๑.๑-๑.๔ ซม. ปลายแยกเป็นแฉกลึกด้านเดียว กลีบดอกสีขาว โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว ๒.๑-๒.๓ ซม. ปลายแยกเป็น ๓ แฉก กลีบดอกบนรูปใบหอก กว้าง ๖-๘ มม. ยาว ๑.๖-๑.๙ ซม. กลีบดอกคู่ข้างรูปใบหอกแคบ กว้าง ๔-๕ มม. ยาว ๑.๖-๑.๘ ซม. กลีบปากสีม่วงเข้มมีลายประสีขาวทั่วกลีบ รูปไข่กลับ กว้าง ๑-๑.๙ ซม. ยาว ๑.๕-๑.๙ ซม. ปลายเรียวแหลม กลีบคู่ข้างคล้ายรูปสามเหลี่ยม เกสรเพศผู้มีจะงอยยาว ๑.๒-๑.๕ ซม. ปลายโค้งลง ก้านเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย รังไข่ยาว ๓-๔ มม. ผลแบบผลแห้งแตกรูปไข่ ยาวประมาณ ๗ มม. เมล็ดสีดำ รูปกระสวย มีเยื่อหุ้มเมล็ดสีขาว

ไอยริศเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวและหายากของไทย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบขึ้นตามชอกหินปูนที่ไร่ไร ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๓๐๐-๕๐๐ ม. ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม เป็นผลเดือนกันยายนถึงตุลาคม

ประโยชน์ รากสะสมอาหารมีกลิ่นหอม มีศักยภาพในการสกัดทำน้ำหอมหรือศึกษาและวิจัยสารเคมีที่พบเพื่อนำมาทำยาหรือเครื่องสำอางค์ ดอกมีความสวยงามมีศักยภาพใช้ปลูกเป็นไม้ประดับ

ช่อม
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

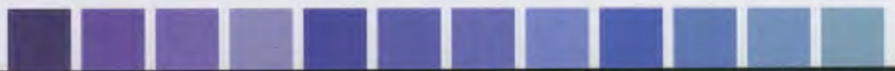
Strobilanthes cusia (Nees) Kuntze
Goldfussia cusia Nees, *Baphicacanthus cusia* (Nees) Bremek.
ACANTHACEAE
คราม ครามหลอย ช่อมเมือง

ช่อมเป็นไม้พุ่ม สูง ๑-๑.๕ ม. แตกกิ่งก้าน ลำต้นเป็นสีดำเมื่อแห้ง เกลี้ยงหรือมีขนสีน้ำตาลสั้น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่แกมรูปขอบขนาน กว้าง ๒-๑๐ ซม. ยาว ๕-๒๐ ซม. โคนสอบเรียว ปลายแหลม ขอบเรียบถึงจักฟันเลื่อย เส้นแขนงใบข้างละ ๘-๑๐ เส้น แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ เกลี้ยง ก้านใบยาว ๐.๕-๕ ซม. ช่อดอกแบบช่อเชิงลดหรือคล้ายช่อแยกแขนงที่มีใบประดับและกิ่งก้านมาก ช่อดอกยาว ๒-๘ ซม. ใบประดับออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ รูปไข่กลับหรือรูปรี ขนาด ๑-๑.๕ ซม. ใบประดับย่อยรูปแถบแกมรูปขอบขนานถึงรูปใบหอก หลุดร่วงง่าย วงกลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก แต่ละแฉกขนาด ๐.๕-๑.๕ ซม. มีขนสั้นนุ่มประปราย กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดสีม่วง รูปไข่ด้านเดียว ยาว ๓.๕-๕ ซม. ปลายแยกเป็น ๕ แฉก ขนาดใกล้เคียงกัน เกลี้ยง เกสรเพศผู้ ๔ เกสร แบบสองคู่ยาวไม่เท่ากัน ก้านชูอับเรณูยาว ๓-๘ มม. เกลี้ยง อับเรณูรูปขอบขนาน รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ รูปขอบขนาน มีขนสั้นนุ่มที่ส่วนปลาย ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ ๓ ซม. ผลแบบผลแห้งแตก รูปขอบขนาน ยาว ๑.๕-๒ ซม. เกลี้ยง เมล็ดมี ๔ เมล็ด

ช่อมมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ในต่างประเทศพบที่อินเดีย บังคลาเทศ ภูฏาน จีน และภูมิภาคอินโดจีน

ประโยชน์ ใช้เป็นพืชให้สีน้ำเงิน

ชอมดง
ชื่อพ้อง
วงศ์
ชื่ออื่นๆ

Dichroa febrifuga Lour.
Cianitis sylvatica Reinw.
HYDRANGEACEAE
ชอมคำ ยายกรัง

ชอมดงเป็นไม้พุ่มขนาดใหญ่ สูงถึง ๒.๕ ม. เปลือกต้นสีเทาแกมสีน้ำตาล กิ่งอ่อนสีเขียว ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี รูปไข่กลับถึงรูปใบหอกกลับ กว้าง ๕-๙ ซม. ยาว ๑๓-๒๐ ซม. ปลายเรียวแหลม โคนรูปปลีหรือสอบเรียว ขอบจักฟันเลื่อย แผ่นใบมีขนทั้งสองด้าน เส้นแขนงใบข้างละ ๘-๑๑ เส้น ก้านใบยาว ๒-๕ ซม. มีขน ดอกออกเป็นช่อแบบช่อเชิงหลั่นแยกแขนง ออกตามปลายยอด ช่อดอกกว้าง ๕-๑๐ ซม. ยาว ๖-๑๕ ซม. มีขนแบบขนสั้นนุ่ม ก้านช่อดอกยาว ๕-๑๐ ซม. ก้านดอกยาวประมาณ ๑ ซม. กลีบเลี้ยงสีม่วงแกมสีน้ำเงิน รูปประฆัง ด้านนอกเกลี้ยง ด้านในมีขน ปลายแยก ๖-๘ แฉก แต่ละแฉกสีเขียวอ่อน รูปสามเหลี่ยม กลีบดอกสีม่วงแกมสีน้ำเงิน จำนวน ๔-๗ กลีบ รูปขอบขนานหรือรูปไข่ กว้างประมาณ ๓ มม. ยาวประมาณ ๗ มม. ปลายแหลมหรือมน เกสรเพศผู้จำนวน ๑๐ หรือ ๒๐ เกสร ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกับกลีบดอก ยาวประมาณ ๕ มม. เกลี้ยง อับเรณูสีน้ำเงิน รูปขอบขนานหรือรูปไข่ ยาวประมาณ ๒ มม. รังไข่อยู่กึ่งใต้วงกลีบ รูปไข่หรือรูปกรวย มี ๑ ช่อง ก้านยอดเกสรเพศเมียยาวประมาณ ๕ มม. ยอดเกสรเพศเมียสีน้ำเงิน ผลแบบผลสดมีเนื้อหนึ่งถึงหลายเมล็ด รูปกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๕ มม. มีขนหรือเกลี้ยง ผลแก่สีน้ำเงินเป็นเงา เมล็ดจำนวนมาก รูปไข่กลับ ขนาดเล็ก ผิวเป็นร่างแห

ชอมดงมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงใต้ ภาคตะวันตกเฉียงใต้ และภาคใต้ พบตามป่าดิบเขาและป่าดิบชื้นบริเวณพื้นที่เป็นดินร่วนปนดินเหนียวที่มีความชื้นสูง และริมฝั่งแม่น้ำ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๒๐๐-๒,๐๐๐ ม. ออกดอกเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม ในต่างประเทศพบที่ประเทศเนปาล อินเดีย จีน เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และปาปัวนิวกินี

ประโยชน์ มีสรรพคุณเป็นสมุนไพร มีฤทธิ์ทำให้อาเจียนและลดไข้

กรมวิชาการเกษตร

ช่อมณฑล

ชื่อพ้อง

วงศ์

ชื่ออื่นๆ

Strobilanthes glaucescens Nees

Ruellia glaucescens Wall.,

Hemigraphis glaucescens (Wall. ex Nees) C. B. Clarke

ACANTHACEAE

ช่อมณฑลเป็นไม้พุ่ม สูง ๑-๒ ม. มีกิ่งก้าน ลำต้นค่อนข้างเป็นสี่เหลี่ยม เกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนาน ถึงใบรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก กว้าง ๓-๕ ซม. ยาว ๕-๑๕ ซม. โคนสอบเรียว ปลายเรียวแหลมถึงแหลม ขอบหยักมนถี่ เส้นแขนงใบข้างละ ๘-๑๐ เส้น ผิวด้านบนมีขนแข็งสั้น ด้านล่างมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ก้านใบยาว ๑-๓ ซม. ช่อดอกแบบช่อเชิงลดแน่น ออกที่ปลายยอดหรือออกตามซอกกิ่ง ช่อดอกยาว ๓-๘ ซม. ใบประดับเรียงซ้อนกันเป็น ๔ แถว รูปไข่หรือรูปขอบขนาน ปลายแหลม กว้างประมาณ ๑ ซม. ยาวประมาณ ๑.๕ ซม. มีขนสั้นประปรายถึงหนาแน่น ใบประดับย่อยมีขนาดเล็ก รูปใบหอก ปลายแหลม มีขนยาวห่าง วงกลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายแยก ๕ แฉก มีขนาดไม่เท่ากัน กว้างประมาณ ๐.๕ ซม. ยาวประมาณ ๑ ซม. ด้านนอกมีขนสั้นนุ่มประปราย รูปขอบขนานแกมรูปใบหอก กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด สีขาวอมชมพู มีเส้นสีม่วง หลอดดอกตรงส่วนปลายโค้งด้านเดียว กลีบดอกยาว ๒-๓ ซม. ปลายแฉกมี ๕ แฉก กลมมน มีขนาดไม่เท่ากัน ด้านนอกมีขนสั้นนุ่มประปราย เกสรเพศผู้ ๔ เกสร สองคู่ยาวไม่เท่ากัน ก้านชูอับเรณูยาว ๘-๑๐ มม. มีขนหนาแน่น อับเรณูรูปขอบขนาน รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ รูปขอบขนาน เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาว ๑.๕-๒ ซม. ผลแบบผลแห้งแตก รูปขอบขนาน ยาว ๐.๘-๑ ซม. เมล็ดมี ๘ เมล็ด

ช่อมณฑลมีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ พบตามป่าเบญจพรรณ ที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๖๐๐-๑,๐๐๐ ม. ในต่างประเทศพบที่เมียนมาร์

ภาพผนวก

เอกสารอ้างอิง

- กองกานดา ชยามฤต. ๒๕๕๐. ลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้ ๒. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ.
- _____ และ ลีนา ผู้พัฒนพงศ์. ๒๕๔๕. สมุนไพรไทย ตอนที่ ๗. ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ หอพรรณไม้ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.
- เฉลิมชัย สุวรรณวัฒนา. ๒๕๕๓. สีในวัฒนธรรมคตินิยมของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชรินทร์ เกษตรลักษมี. ๒๕๕๗. ความหลากหลายของกล้วยไม้บริเวณโคกนกกกระบา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เต็ม สมิตินันท์. ๒๕๔๔. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย. ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.
- ทิพย์พรรณ สดากร, วินัย สมประสงค์ และ พงษ์ศักดิ์ พลตรี. ๒๕๕๒. พรรณไม้ในกรมวิชาการเกษตร โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.
- ธวัชชัย สันติสุข. ๒๕๔๗. พืชถิ่นเดียวและพืชหายากของประเทศไทย. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.
- นพรัตน์ ทูลมาลัย. ๒๕๕๗. การศึกษาทางอนุกรมวิธานของพืชวงศ์กล้วยไม้ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปวีณา ไตรเพ็ญ. ๒๕๔๕. การศึกษาอนุกรมวิธานของพืชสกุล *Argyrea* Lour. (Convolvulaceae) ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แผนกพฤกษศาสตร์และสัตวศาสตร์ กองค้นคว้า กรมป่าไม้. ๒๕๑๕. ไม้มีค่าทางเศรษฐกิจของไทย ตอนที่ ๑. โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ.
- พัชรียา บุญกอแก้ว. ๒๕๕๖. บัญชีรายชื่อทรัพยากรชีวภาพพืชดอกพื้นเมือง. สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน), กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๓๘. อนุกรมวิธานพืช อักษร ก. เพื่อนพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- _____. ๒๕๔๗. อนุกรมวิธานพืช อักษร ข. อรุณการพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- _____. ๒๕๕๖. อนุกรมวิธานพืช อักษร ค. อรุณการพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- สมราน สุดดี. ๒๕๓๘. การศึกษาอนุกรมวิธานของพรรณไม้ดอกบริเวณอุทยานป่าหินงาม จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ. ๒๕๕๖. บัญชีรายการทรัพยากรชีวภาพพืชวงศ์ชิง. สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน), กรุงเทพฯ.
- สำนักงานหอพรรณไม้. ๒๕๕๐. พรรณไม้เกียรติประวัติของไทย: เฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ.

- สุธรรม อารีกุล, จำรัส อินทร, สุวรรณ ทาเขียว และ อ่องเต็ง นันทแก้ว. ๒๕๕๑. องค์ความรู้เรื่องพืชป่าที่ใช้ประโยชน์ทางภาคเหนือของประเทศไทย เล่ม ๑ มุลนิธิโครงการหลวง. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, กรุงเทพฯ.
- _____. ๒๕๕๑. องค์ความรู้เรื่องพืชป่าที่ใช้ประโยชน์ทางภาคเหนือของประเทศไทย เล่ม ๒ มุลนิธิโครงการหลวง. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, กรุงเทพฯ.
- _____. ๒๕๕๑. องค์ความรู้เรื่องพืชป่าที่ใช้ประโยชน์ทางภาคเหนือของประเทศไทย เล่ม ๓ มุลนิธิโครงการหลวง. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, กรุงเทพฯ.
- องค์การสวนพฤกษศาสตร์. ๒๕๔๑. สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เล่ม ๕. โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์, กรุงเทพฯ.
- อ้อพร เพ็ญคล้าย. ๒๕๕๔. ความหลากหลายของกล้วยไม้ในอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Ansari, R. and N. P. Balakrishnan. 1988. Orchid Monographs. Vol. 4: A revision of the Indian species of *Oberonia* (Orchidaceae). Rijksherbarium/Hortus Botanicus, Leiden, Netherlands.
- Bennett, J. R. and R. W. Scotland. 2003. A revision of *Strobilanthes* (Acanthaceae) in Java. Kew Bull. 58: 1-82.
- Bremekamp, C. E. B. 1961. Scrophulariaceae, Nelsonieae, Thunbergiaceae, Acanthaceae. Dansk Botanisk Arkiv 20: 55-88.
- Bunwong, S., P. Chantaranothai & S. C. Keeley. 2014. Revisions and key to the Vernoniaceae (Compositae) of Thailand. PhytoKeys 37: 25-101.
- Chantaranothai, P. 2011. A revision of the genus *Vitex* (Lamiaceae) in Thailand. Tropical Natural History 11(2): 91-118.
- Charoenchi, P. 2014. Taxonomy of the Subtribe Ruelliinae (Acanthaceae) in Thailand and its Biological Activities. Ph.D. Thesis, Kasetsart University.
- Chayamarit, K. 1991. Capparaceae, pp. 241-271. In T. Smitinand and K. Larsen, eds. Flora of Thailand Vol. 5 Part 3. Chutima Press, Bangkok.
- _____. 2010. Anacardiaceae, pp. 265-329. In T. Santisuk and K. Larsen, eds. Flora of Thailand Vol. 10 Part 3. Prachachon, Bangkok.
- Chen, S. & L. Pedley, 2010. Craspedolobium Harms, p. 189. In C. Y. Wu, P. H. Raven & H. Deyuan, eds. Flora of China Vol. 10. Missouri Botanical Garden Press, St. Louis.
- Craib, W. G. 1911. Contributions to the Flora of Siam II: List of Siamese plants with descriptions of new species. Bulletin of Miscellaneous Information Kew 1911: 434.
- Cramer, L. H. 1998. Acanthaceae, pp. 1-140. In M. D. Dassanayake, ed. A Revised Handbook to the Flora of Ceylon volume XII. A. A. Balkema, Rotterdam, The Netherlands.
- De Vogel, E. F. 1895. The Orchid of Burma. The Hanthawaddy Press, Rangoon.
- Duyfjes, B. E. E. & P. Inthachub. 2011. Stemonaceae, pp. 74-99. In T. Santisuk and K. Larsen, eds. Flora of Thailand Vol. 11 Part 1. Prachachon, Bangkok.

- Furtado, C. X. & M. Srisuko. 1969. A revision of *Lagerstroemia* L. (Lythraceae). The Gardens' Bulletin Singapore 24: 185-335.
- Haining, Q., S. Graham and M. G. Gilbert. Lythraceae, pp. 274-289. In W. Zhengyi and P. Raven, eds. Flora of China Vol. 13. Missouri Botanical Garden Press, St. Louis.
- Hansen, B. 1985. Studies on the Acanthaceae of Thailand. Flora Malesiana Bulletin 38: 173-178.
- Holttum, R. E. 1953. Orchids of Malaya Vol. 1. The Government Printing Office, Singapore.
- Imlay, J. B. 1938. The Taxonomy of the Siamese Acanthaceae. Ph.D. Thesis, Aberdeen University.
- Kranzlin, F. W. L. 1910. Das pflanzenreich (engler), pp. 275-277. In H. R. von Verlag Engelmann (J. Cramer), ed. Orchidaceae Monandrae Dendrobiinae Pars. I. Verlag von Wilhelm Engelmann, Weinheim/Bergstr, Germany.
- _____. 1911. Das pflanzenreich (engler), pp. 278-279. In H. R. von Verlag Engelmann (J. Cramer), ed. Orchidaceae Monandrae Dendrobiinae Pars. II. Verlag von Wilhelm Engelmann, Weinheim/Bergstr, Germany.
- Leeratiwong, C. & P. Chantaranothai. 2010. A revision of the genus *Rotheca* Raf. (Lamiaceae) in Thailand. Tropical Natural History 10(1): 81-92.
- Middleton, D. J. 1999. Apocynaceae, pp. 1-153. In T. Santisuk and K. Larsen, eds. Flora of Thailand Vol. 7 Part 1. Prachachon, Bangkok.
- Nangngam, P. & J. F. Maxwell. 2013. *Didymocarpus* (Gesneriaceae) in Thailand. Gardens' Bulletin Singapore 65(2): 185-225.
- Parnell, J. 2008. Orobanchaceae, pp. 91-94. In T. Santisuk and K. Larsen, eds. Flora of Thailand Vol. 9 Part 2. Prachachon, Bangkok.
- Pedersen, H. Æ., H. Kurzwell, S. Suddee and P. J. Cribb. 2011. Orchidaceae 1 (Cyripedioideae, Orchidoideae, Vanilloideae), pp. 1-302. In T. Santisuk and K. Larsen, eds. Flora of Thailand Vol. 12 Part 1. Prachachon, Bangkok.
- Phutthai, T. 2011. The genus *Begonia* L. (Begoniaceae) in Thailand. Ph.D. Thesis, Prince of Songkla University.
- Pradhan, U. C. 1976. Indian Orchids Vol. 1: Guide to Identification & Culture. Bharat Lithographing, West Bengal, India.
- _____. 1979. Indian Orchids Vol. 2: Guide to identification & culture. Thomson Press & Radiant Process, Faridabad, India.
- Prain, D. 1890. Some additional species of LABIATÆ. Journal of the Asiatic Society of Bengal. Part 2: Natural History 59(2): 295.
- Renner, S., G. Clausing, N. Cellinese and K. Meyer. 2001. Melastomataceae, pp. 412-497. In T. Santisuk and K. Larsen, eds. Flora of Thailand vol. 7 part 3. Prachachon, Bangkok.

- Rueangsawang, K. 2012. Systematics of the Genus *Justicia* L. (ACANTHACEAE) in Thailand. Ph.D. Thesis, Khon Kaen University.
- Schlechter, R. 1919. Repertorium specierum novarum regni vegetabilis. Band 4: Orchideologiae Sino Japonicae Prodrum. Dahlem bei Berlin, Berlin.
- Seigerist, E. S. 2001. Bulbophyllums and Their Allies. A Grower's Guide. Timber Press, Portland, Oregon.
- Seidenf, G. 1979. Orchid genera in Thailand VIII: *Bulbophyllum* Thou. Dansk Botanisk Arkiv 33: 1-228.
- _____. 1985. Orchid genera in Thailand XII: *Dendrobium* Sw. Opera Botanica 83: 1-295.
- Shimizu, T. 1970. Contributions to the Flora of Souteast Asia II: *Impatiens* of Thailand and Malaya. The Southeast Asian Studies 8(2): 187-217.
- Sirichamorn, Y., F. A. C. B. Adema & P. C. van Welzen. 2012. The Genera *Aganope*, *Derris* and *Paraderris* (Fabaceae, Millettieae) in Thailand. Systematic Botany 37(2): 404-436.
- Somprasong, W. 2014. Taxonomic Revision of the Subtribes Barleriinae and Andrographinae (ACANTHACEAE) in Thailand. Ph.D. Thesis, Kasetsart University.
- Staples, G. 2010. Convolvulaceae, pp. 330-468. In T. Santisuk & K. Larsen, eds. Flora of Thailand Vol. 10 Part 3. Prachachon, Bangkok.
- Suddee, S., A. J. Paton & J. A. N. Parnell. 2005. Taxonomic revision of the tribe Ocimeae Dumort. (Lamiaceae) in continental South East Asia III: Ocimicnae. Kew Bull. 60(1): 3-75.
- Suksathan, P. and P. Triboun. 2009. Ten new species of *Impatiens* (Balsaminaceae) from Thailand. Gardens' Bulletin Singapore 61(1): 159-184.
- Susanne, S. R., G. Clausing and N. Cellinese. 2001. Melastomataceae, pp. 412-497. In T. Santisuk and K. Larsen, eds. Flora of Thailand Vol. 7 Part 3. Prachachon, Bangkok.
- Taylor, P. 1989. The Genus *Utricularia* - A Taxonomic Monograph, Kew Bulletin Additional Series XIV. BPC Wheatons, London, Great Britain.
- Thaithong, O. 1999. Orchids of Thailand. Office of Environmental Policy and Planning, Bangkok.
- Thitimetharoch, T. 2004. Taxonomic Studies of the Family Commelinaceae in Thailand. Ph.D. Thesis, Khon Kaen University.
- Triboun, P. & D. J. Middleton. 2012. Twenty new species of *Paraboea* (Gesneriaceae) from Thailand. Gardens Bulletin Singapore 64(2): 33-370.
- Turner, H. 1992. Orchid Monographs Vol. 6: A revision of the Orchid genera *Ania*, *Hancockia*, *Mischobulbum*, And *Tainia*. Rijksherbarium/Hortus Botanicus, Leiden, The Netherlands.
- Ubolcholaket, A. 1987. Gentianaceae, pp. 72-92. In T. Smitinand and K. Larsen, eds. Flora of Thailand vol. 5 part 1. Chutima Press, Bangkok.

- Watthana, S. 2012. The genus *Agapetes* D. Don ex G. Don (Ericaceae) in Thailand. *Thai Journal of Botany* 4(1): 99-116.
- Wongprasert, T. 2002. Hydrangeaceae, pp. 662-664. *In* T. Santisuk and K. Larsen, eds. *Flora of Thailand Vol. 7 Part 4*. Prachachon, Bangkok.
- Xinqi, C., L. Songyum, X. Jiemei & M. N. Tamura. 2000. Liliaceae, pp. 73-263. *In* W. Zhengyi and P. H. Raven, eds. *Flora of China Vol. 24*. Missouri Botanical Garden Press, St. Louis.
- Yamazaki, T. 1990. Scrophulariaceae, pp. 139-238. *In* T. Smitinand and K. Larsen, eds. *Flora of Thailand Vol. 5 Part 2*. Chutima Press, Bangkok.

ดัชนีชื่อสามัญไทย

ก

กระชาย	๒๑
กระชายดำ	๒๑
กระดังง่า	๒๓
กระเทียมป่า	๒๔๓
กระปี่ดูซ	๒๓๓
กระแบก	๙๓
กระพี้จั่น	๒๕
กล้วยจะก่าหลวง	๒๗
กล้วยไม้หน้า	๔๓
กลางคาน	๒๗
กะเปเสี	๗๙
กะล่ำพะาะ	๒๑๙
กะแอน	๒๑
ก้นภัย	๙๗
ก้นภัยใบขน	๙๗
กาทะเลา	๒๒๗
กำมู	๑๘๗
กำมูโคเลบรูค	๒๙
กาเสลา	๒๒๗
กาเสลา	๒๒๗
กำลังข้างเผือก	๑๕๗
กินกึ่งหลวง	๓๑
กินนิง	๑๔๗
กุโนกามอ	๓๙

กุหลาบกระบี่	๒๓๓
กุนิง	๓๙
เกรียบ	๒๒๙

ข

ขอบชะนาง	๑๕๗
ขาไก่	๓๓
ข่าเจ้าคุณวินิจ	๒๗
ข้าวก้านกุง	๗๙
ข้าวเย็นเหนือ	๑๖๙
ชิงทราย	๒๑
ขี้ฮ้าย	๙๕
เข็มเขียว	๓๕
เข็มพญาอินทร์	๓๕
เข็มม่วง	๓๕
เข็มม่วงใบใหญ่	๓๕

เขาแกะ	๒๓๕
เขี้ยวเนื้อ	๙๕
แข้งไก่	๓๓
แข้งม้า	๘๗

ค

คนที่เขมา	๓๙
ครกเหล็ก	๑๖๙

คราม	๒๕๕	จัน	๒๕
ครามหลอย	๒๕๕	จาปะบาทู	๗๗
คลื่น้ำ	๔๑	จ้ำฮ่อม	๕๗
คลื่น้ำซ้อฮ้อย	๔๓	จ้ำฮ่อมตง	๕๙
คอกม้าแตก	๔๕	จิงจ้อ	๒๒๑
คอกม้าแตก	๕๗	จิงจ้อเขาตาแป้น	๒๒๑
คาย	๑๗๓	จี้ข้าว	๑๖๕
คายวางเย็น	๑๕๗	จี้ปู	๒๑
คำซ้อ	๑๕๕		
คูลูปากแหลม	๔๗	ด	
เครือเขาเขียว	๑๕๗	ดั่งมู	๒๒๕
เครือเทพรัตน์	๕๙	ด้องพนา	๒๒๕
เครือน่อง	๑๕๓		
เครือปุง	๑๙๙	ด	
เครือพุ่มวง	๕๑	ดมพูเจียงดาว	๖๑
เครือม่วง	๕๓	ดมพูภูหิน	๖๓
เครือไหลน้ำ	๒๑๙	ดมพูยูนาน	๖๕
		ดมพูยูนาน	๖๗
ด		ดมพูสวนผึ้ง	๒๒๑
งา	๕๕	ด้องหูปากกา	๑๗๓
งาขาว	๕๕	ด้ออินทนิล	๑๗๓
งาดำ	๕๕	ดะรักป่า	๘๗
		ดาม่วง	๖๙
ด		ดากฤษีใบก้อ	๗๑
จ้อล่อ	๒๒๗	ดากฤษีใบฝักกาด	๗๓
จะล่อ	๒๒๗	ด้าล้าน	๗๕

ข้าหนาดเขา ๗๗

ซีมู ๒๒๗

ช

ชอชวย ๗๙

ชีฟู ๒๑

เช้า ๑๘๓

ด

ดอกดินแดง ๗๙

ดอกหรีด ๒๐๓

ดอกหรีดเชียงดาว ๘๑

ดอนดิน ๗๙

ดาตนาภ ๘๓

ตีปลากั้ง ๘๕

ดูเหว่า ๑๕๗

แดงขัน ๒๒๓

ต

ตราแบกปรี ๙๓

ตรีชวา ๘๗

ต้อยตั้ง ๘๙

ต้อยตั้งหมอเคอร์ ๙๑

ตะเกียบ ๒๒๙

ตะเกาะแบเวาะ ๑๕๓

ตะแบกขน ๒๒๙

ตะแบกไข่ ๙๓

ตะแบกดำ ๒๒๕

ตะแบกแดง ๙๓

ตะแบกตัวเมีย ๙๕

ตะแบกนา ๙๓

ตะแบกหนู ๙๕

ตาไก่ม่วง ๓๕

ตี้ว ๑๘๓

ตีนนก ๒๔๑

เตอสีพะตู ๘๗

ด

ถั่วแปบข้าง ๙๗

เถากระดิ่งข้าง ๙๙

ก

ทับทิมนา ๑๐๑

ท้าว ๑๘๓

เทพอัสสร ๑๓๗

เทียนการ์เวท ๑๐๓

เทียนเชียงดาว ๑๐๕

เทียนทุ่งค่าย ๑๐๗

เทียนแพงพวย ๑๐๙

เทียนสว่าง ๑๑๑

U

น้อง	๑๕๓
นางพญาชาฤทธิ	๑๑๓
น้ำค้างกลางเที่ยง	๑๙๓
น้ำนอง	๑๕๗
น้ำผึ้ง	๑๗๓
นิปิตุเล็ก	๑๓๕
นิรมล	๑๘๕
นโไซ	๕๕
นูดผา	๑๑๕
เนียมฤทธิ	๑๖๙

U

บัวหิน	๑๘๕
บางอตะมะกอ	๙๓
บางอบาชะ	๒๒๕
บางอยามู	๙๓
บานบุรีป่า	๑๕๓
บาเย	๒๒๕
บาเอ	๒๒๕
แบก	๙๓
ใบตอก้าน	๑๑๗

U

ประทัดอย่างขาว	๑๑๙
----------------	-----

ปะหน้าฮอ	๒๒๗
ปากกา	๑๗๓
ปากจะเข้	๗๙
ปี่จั้น	๒๕
ปี่จั้น	๒๕
เปราะใหญ่	๑๒๑
เปี๊ยะแป๊ะ	๘๙
เปี๊ยะสี่	๒๑
เป็๋อซี้หมู	๑๘๓
เป็๋อซ้อ	๑๘๓
เป็๋อซ้อง	๙๓
เป็๋อฮานา	๙๓
เป็๋อฮางค่าง	๙๓
โป่งมดงาม	๑๒๓

W

ผักกาดหินคลองลาน	๑๒๕
ผักกูด	๑๒๗
ผักนึ่งข้าง	๒๓, ๑๓๙
ผักปลาบ	๓๑
ผักปลาบนา	๓๑
ผักเสี้ยน	๑๒๙
ผักเสี้ยนขน	๑๒๙
ผักเสี้ยนผี	๑๒๙
ผีเสื้อดำ	๓๙

W

พญาสามราภ	๑๓๑
พลองกินลูก	๑๓๓
พลองแก้มอัน	๑๓๕
พลองใบเอียง	๑๓๕
พลองเปลือบบาง	๑๓๕
พลองใหญ่	๑๓๓
พวงแก้วเซียงดาว	๑๓๗
พอดอนงู่า	๒๔๕
พอทอง	๒๔๕
พีจั้น	๒๕
พุทธรักษาหน้า	๕๑
พุ่มพ	๖๕
พุ่มวงสยาม	๑๓๙
เพาะลาพ	๗๙
โพทะโกส้า	๒๑๙

U

มดแต่ยรระนอง	๑๔๑
มณีโกเมน	๑๔๓
ม่วงเขาใหญ่	๑๔๕
ม่วงมุด	๑๔๗
ม่วงศรีสังวาลย์	๑๔๙
ม่วงสมิตินันท์	๑๕๑
มะม่วงจิ้งหรีด	๑๔๗
มะม่วงป่า	๑๔๗

มะมุด	๑๕๙
มะละมุดไทย	๑๕๙
มักคั่งซ่า	๘๗
มาจิ้ง	๑๕๙
มาแจ	๑๕๙
มุดพริก	๑๕๙

Y

ยอทอง	๑๓๑
ยาแก้	๘๗
ยาเซียว	๑๕๗
ยางนองเครือ	๑๕๓
ยางนองเถา	๑๕๓
ยายกรัง	๒๕๗
ย่าแย้	๑๕๗, ๑๗๓
ยี่เซ่ง	๑๕๕

S

รางจืด	๑๕๗
--------	-----

ล

ละแอน	๒๑
ลูกมุด	๑๕๙
โลหะโมลี	๗๓
เล็บมังกรแดง	๑๔๓
เลื่อมสลัปลาย	๑๖๑

๖

ว่านจุก	๒๔๓
ว่านตำเคย	๑๖๕
ว่านบัวนางป้อง	๑๖๓
ว่านผักบั้ง	๑๖๕
ว่านแผ่นดินเย็นอุ้มผาง	๑๖๗
ว่านมูก	๑๙๓
ว่านสาวหลง	๒๗
ว่านหัวสืบ	๑๖๙

ก

ศรีสยาม

๑๑๓

ล

สบแล้ง	๗๙
สมงก	๑๗๑
สมอร่อง	๙๕
สร้อยอินทนิล	๑๗๓
สะปาโต	๒๔๓
สะเม็ก	๑๗๕
สังข์รักษา	๔๑
ล้านแก่น	๗๕
สาบร้าง	๑๗๗
สารเงิน	๒๐๑
สาวสนม	๑๗๙

สิงโตนิพนธ์	๑๘๑
เสพมือปวา	๑๘๓
เสพะะมือกวา	๑๘๓
เสลาตำ	๑๘๓
เสลาใบใหญ่	๒๒๙
เสลาเปลือกบาง	๑๘๓
เส้า	๑๘๓
เส้าจีน	๑๘๓
เส้าดำ	๑๘๓
เส้าหมื่น	๑๘๓
ไล่เอียน	๑๙๓

ห

หงอนพญานาค	๑๙๓
หญ้าข้าวก่ำ	๑๘๕
หญ้าคางเลื่อย	๑๘๗
หญ้าดอกขน	๑๘๙
หญ้าดอกขอ	๗๙
หญ้าฟลองขน	๒๓๑
หญ้าพอดเหล็ก	๓๑
หญ้ามวนฟ้า	๑๙๑
หญ้าเล็กนาป่า	๕๗
หญ้าหงอนเงือก	๑๙๓
หนดแมวตะวันตก	๑๙๕
หนดแมวใบป้อม	๑๙๗
หนดตายหยาก	๑๙๙

ขนาดฝอย	๒๐๑	เอน้ำ	๒๓๑
หริดลักษณะการ	๒๐๓	เอ็นอัน้อย	๒๓๑
ห้อมคราม	๒๐๕	เอื้องกุหลาบกระบี่	๒๓๓
ห้อมใต้ลายจุด	๒๐๗	เอื้องกุหลาบพวงชมพู	๒๓๓
ห้อมบุรพา	๒๐๙	เอื้องซี่ครึ่ง	๒๓๕
ห้อมประกายดง	๒๑๑	เอื้องเข็มม่วง	๒๓๕
ห้อมราชบุรี	๒๑๓	เอื้องเขาแกะใหญ่	๒๓๕
หัวละแอน	๒๑	เอื้องครึ่ง	๒๓๗
หางรอก	๒๑๕	เอื้องครึ่งฝอย	๒๓๕
หางรอกใบใหญ่	๒๑๗	เอื้องคางงอ	๒๓๙
หางไหลแดง	๒๑๙	เอื้องเค้าแก้ว	๒๔๑
หูกวาง	๒๒๑	เอื้องเค้าแก้วแม่สะเรียง	๒๔๑
หูกปากกา	๒๒๑	เอื้องชัน	๒๒๓
เห่ญ	๗๙	เอื้องดอกเทียน	๔๗
ไหล	๒๑๙	เอื้องดิน	๑๖๓, ๒๔๓
ไหลน้ำ	๒๑๙	เอื้องดินใบหมาก	๒๔๓
		เอื้องดินฟ้ามาน	๑๖๓
		เอื้องน้ำครึ่ง	๒๓๗
๐		เอื้องฟ้ามุย	๒๔๕
อวดน้ำ	๒๑๙	เอื้องไม้ตั้ง	๒๔๑
อังกาบฝรั่ง	๘๙	เอื้องศรีเชียงดาว	๒๔๗
อัญชัน	๒๒๓	เอื้องศรีอาคเนย์	๒๔๙
อ้าน้อย	๒๓๑	เอื้องสาย	๒๕๑
อินทนิล	๒๒๕	เอื้องสายหลวง	๒๕๑
อินทนิลน้ำ	๒๒๕	เอื้องอัตตากริด	๒๓๗
อินทนิลบก	๒๒๗	เอื้องอินทกริด	๒๓๗
อินทราชิต	๒๒๙	แอดแอด	๑๕๗

ดัชนีชื่อวิทยาศาสตร์

<i>Acianthus petiolatus</i> D. Don	๑๔๓
<i>Acilepis divergens</i> (Edgew.) H. Rob. & Skvarla	๒๐๑
<i>Adambea glabra</i> Lam.	๒๒๕
<i>Adambea hirsuta</i> Lam.	๒๒๕
<i>Aeginetia indica</i> L.	๗๙
<i>Aerides ampullaceum</i> Roxb.	๒๓๕
<i>Aerides krabiensis</i> Seidenf.	๒๓๓
<i>Afgekia sericea</i> Craib	๙๗
<i>Agapetes corallina</i> Cowan	๑๑๙
<i>Agapetes lobbii</i> C. B. Clarke	๑๗๕
<i>Agapetes megacarpa</i> W. W. Sm.	๑๑๙
<i>Agapetes stenantha</i> Rehder	๑๑๙
<i>Agnus-castus negundo</i> (L.) Carrière	๓๙
<i>Amischophacelus axillaris</i> (L.) R. S. Rao & Kammathy	๓๑
<i>Ammannia rotundifolia</i> Buch.-Ham. ex Roxb.	๑๐๑
<i>Aneilema giganteum</i> (Vahl) R. Br.	๑๙๓
<i>Apocynum floristratum</i> Noronha	๑๕๓
<i>Argyreia collinsae</i> (Craib) Na Songkhla & Traiperm	๒๓
<i>Argyreia kerrii</i> Craib	๕๑
<i>Argyreia lanceolata</i> Choisy	๙๙
<i>Argyreia siamensis</i> (Craib) Staples	๑๓๙
<i>Ascocentrum ampullaceum</i> (Roxb.) Schltr.	๒๓๕
<i>Asystasia bracteata</i> Imlay	๑๖๑
<i>Asystasia chinensis</i> S. Moore	๑๒๗

<i>Asystasia kerrii</i> Craib	๒๑๑
<i>Asystasia lanceolata</i> T. Anderson	๒๑๑
<i>Asystasia neesiana</i> (Wall.) Nees	๑๒๗
<i>Asystasia salicifolia</i> Craib	๔๕
<i>Asystasia silvicola</i> W. W. Sm.	๒๑๑
<i>Asystasiella chinensis</i> (S. Moore) E. Hossain	๑๒๗
<i>Asystasiella neesiana</i> (Wall.) Lindau	๑๒๗

B

<i>Baphicacanthus cusia</i> (Nees) Bremek.	๒๕๕
<i>Batatas triloba</i> (L.) Choisy	๑๘๘
<i>Begonia modestiflora</i> Kurz	๖๗
<i>Begonia soluta</i> Craib	๘๓
<i>Begonia yunnanensis</i> H. Lév	๖๗
<i>Bletia angustifolia</i> Gaudich.	๒๔๓
<i>Boea swinhoii</i> Hance	๗๓
<i>Boesenbergia rotunda</i> (L.) Mansf.	๒๑
<i>Brachycorythis acuta</i> (Rchb. f.) Summerh.	๔๗
<i>Brachycorythis neglecta</i> H. A. Pedersen	๑๖๓
<i>Brachycorythis obovalis</i> Summerh.	๔๗
<i>Bulbophyllum nipondhii</i> Seidenf.	๑๘๑
<i>Burmannia bancana</i> Miq.	๑๘๕
<i>Burmannia distachya</i> R. Br.	๑๘๕
<i>Burmannia disticha</i> L.	๑๘๕
<i>Burmannia graminifolia</i> Warb.	๑๘๕
<i>Burmannia sumatrana</i> Miq.	๑๘๕

C

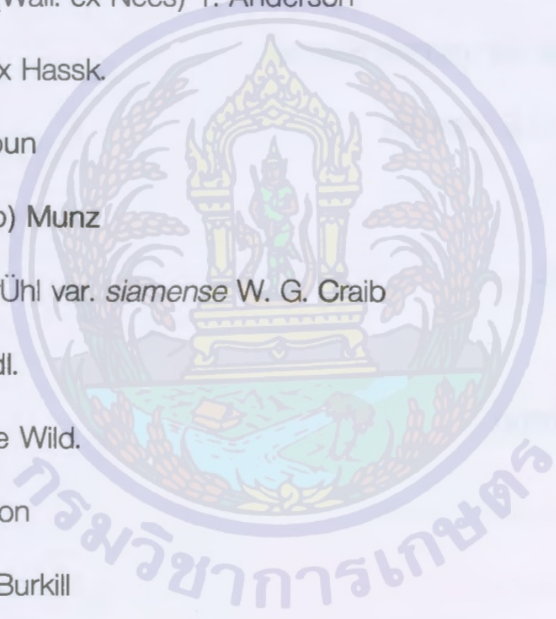
<i>Calanthe poilanei</i> Gagnep.	๒๔๓
<i>Callerya unijuga</i> (Gagnep.) H. Sun	๕๓
<i>Callista anosma</i> (Lindl.) Kuntze	๒๕๑
<i>Callista parishii</i> (H. Low) Kuntze	๒๓๗
<i>Callista rhodopterygia</i> (Rchb. f.) Kuntze	๒๓๗
<i>Chirita smitinandii</i> B. L. Burt	๑๕๑
<i>Chroesthes bracteata</i> (J. B. Imlay) B. Hansen	๑๖๑
<i>Chroesthes lanceolata</i> (T. Anderson) B. Hansen	๒๑๑
<i>Chroesthes racemiflora</i> Bremek. var. <i>glabrior</i> Bremek.	๒๑๑
<i>Chroesthes silvicola</i> (W. W. Sm.) E. Hossain	๒๑๑
<i>Chroesthes pubiflora</i> Benoist	๒๑๑
<i>Chroesthes racemiflora</i> Bremek.	๒๑๑
<i>Cianitis sylvatica</i> Reinw.	๒๕๗
<i>Cleome ciliata</i> Schumach. & Thonn.	๑๒๙
<i>Cleome guineensis</i> Hook. f.	๑๒๙
<i>Cleome rutidosperma</i> DC.	๑๒๙
<i>Clerodendrum cuneatum</i> Turcz.	๘๗
<i>Clerodendrum serratum</i> (L.) Moon	๘๗
<i>Clitoria ternatea</i> L.	๒๒๓
<i>Commelina axillaris</i> L.	๓๑
<i>Commelina gigantea</i> Vahl	๑๙๓
<i>Convolvulus nil</i> L.	๑๖๕
<i>Convolvulus trilobus</i> (L.) Desr.	๑๘๙
<i>Conyza divergens</i> Wall.	๒๐๑
<i>Craspedolobium unijugum</i> (Gagnep.) Z. Wei & Pedley	๕๓

<i>Curcuma rotunda</i> L.	๒๑
<i>Cyanotis axillaris</i> (L.) D. Don ex Sweet	๓๑
<i>Cyanotis disruptens</i> Hassk.	๓๑
<i>Cynoglossum lanceolatum</i> Forssk.	๑๙๑
<i>Cystacanthus pulcherrimus</i> C.B. Clarke	๙๕

D

<i>Daedalacanthus macrophyllus</i> (Wall. ex Nees) T. Anderson	๓๗
<i>Daedalacanthus tetragonus</i> (Wall. ex Nees) T. Anderson	๓๕
<i>Dalbergia purpurea</i> Reinw. ex Hassk.	๒๑๙
<i>Damrongia cyanantha</i> Triboun	๑๒๕
<i>Delphinium siamense</i> (Craib) Munz	๑๓๗
<i>Delphinium stapeliosmum</i> Brühl var. <i>siamense</i> W. G. Craib	๑๓๗
<i>Dendrobium anosmum</i> Lindl.	๒๕๑
<i>Dendrobium dartoisianum</i> De Wild.	๒๔๑
<i>Dendrobium dayanum</i> Grindon	๒๕๑
<i>Dendrobium haniffii</i> Ridl. ex Burkill	๒๔๑
<i>Dendrobium leucorhodum</i> Schltr.	๒๕๑
<i>Dendrobium macranthum</i> Miq.	๒๕๑
<i>Dendrobium macrophyllum</i> Lindl.	๒๕๑
<i>Dendrobium parishii</i> Rchb. f.	๒๓๗
<i>Dendrobium polyphlebium</i> Rchb. f.	๒๓๗
<i>Dendrobium rhodopterygium</i> Rchb. f.	๒๓๗
<i>Dendrobium superbum</i> Rchb.f.	๒๕๑
<i>Dendrobium tortile</i> Lindl.	๒๔๑
<i>Derris elliptica</i> (Wall.) Benth. var. <i>chittagongensis</i> Thoth.	๒๑๙

<i>Dichiloboea speciosa</i> (Ridl.) Stapf	๗๗
<i>Dichroa febrifuga</i> Lour.	๒๕๗
<i>Didymocarpus epithemoides</i> B. L. Burt	๑๕๕
<i>Didymocarpus inflatus</i> J. F. Maxwell & Nangngam	๖๓
<i>Disporum calcaratum</i> D. Don	๑๖๙
<i>Disporum calcaratum</i> D. Don var. <i>hamiltonianum</i> (D. Don) Baker	๑๖๙
<i>Disporum hamiltonianum</i> D. Don	๑๖๙
<i>Disporum jiangchengense</i> Y. Y. Qian	๑๖๙
<i>Disporum latipetalum</i> Collett & Hemsl.	๑๖๙
<i>Disporum pedunculatum</i> H. Li & J. L. Huang	๑๖๙
<i>Disporum wallichii</i> D. Don	๑๖๙
<i>Dysosmon amoenum</i> Raf.	๕๕

E

<i>Echites caudatus</i> L.	๑๕๓
<i>Eranthemum macrophyllum</i> Wall. ex Nees	๓๗
<i>Eranthemum tetragonum</i> A. Dietr. ex Nees	๓๕
<i>Eupatorium divergens</i> Roxb.	๒๐๑
<i>Evolvulus alsinoides</i> (L.) L. var. <i>decumbens</i> (R. Br.) Ooststr	๑๑๗
<i>Evolvulus decumbens</i> R. Br.	๑๑๗

F

<i>Finlaysonia curtisii</i> (King & Gamble) Venter	๑๑๕
--	-----

G

<i>Gentiana australis</i> Craib	๘๑
<i>Gentiana hesseliana</i> Hosseus var. <i>lakshnakarae</i> (Kerr) Toyok.	๒๐๓
<i>Gentiana lakshnakarae</i> Kerr	๒๐๓
<i>Gentiana leptocrada</i> Balf. f. & Forrest subsp. <i>australis</i> (Craib) Toyok.	๘๑
<i>Globba winitii</i> C. H. Wright	๒๗
<i>Goldfussia cusia</i> Nees	๒๕๕
<i>Gongylosperma curtisii</i> King & Gamble	๑๑๕
<i>Gutzlaffia aprica</i> Hance	๑๓๑
<i>Gymnadenia acuta</i> Rchb. f.	๕๗

H

<i>Habenaria monophylla</i> Collett & Hemsl.	๒๕๙
<i>Hemigraphis glaucescens</i> (Wall. ex Nees) C. B. Clarke	๒๕๙
<i>Hemipilia henryi</i> Rchb. f. ex Rolfe	๒๕๗
<i>Henckelia smitinandii</i> (B. L. Burtt) D. J. Middleton & Mich. Möller	๑๕๑
<i>Hygrophila corymbosa</i> (Blume) Lindau	๑๗๗
<i>Hygrophila stricta</i> Lindau	๑๗๗

I

<i>Impatiens chiangdaoensis</i> Shimizu	๑๐๕
<i>Impatiens garrettii</i> Craib	๑๐๓
<i>Impatiens putii</i> Craib	๑๑๑
<i>Impatiens reticulata</i> Wall.	๑๐๗

<i>Impatiens spectabilis</i> Triboun & Suksathan	๑๐๙
<i>Ipomoea blancoi</i> Choisy	๑๙๙
<i>Ipomoea nil</i> (L.) Roth var. <i>setosa</i> (Blume) Boerlage	๑๖๕
<i>Ipomoea nil</i> (L.) Roth	๑๖๕
<i>Ipomoea scabra</i> Forssk.	๑๖๕
<i>Ipomoea setosa</i> Ker Gawl.	๑๖๕
<i>Ipomoea siamensis</i> Craib	๑๓๙
<i>Ipomoea trichocalyx</i> Steud.	๑๖๕
<i>Ipomoea triloba</i> L.	๑๙๙
<i>Ipomoea vaniotiana</i> H. Lév.	๑๖๕

J

<i>Justicia bivalvis</i> L.	๕๙
<i>Justicia cochinchinensis</i> Benoist	๒๑๕
<i>Justicia grandifolia</i> T. Anderson	๒๑๗
<i>Justicia kerrii</i> J. B. Imlay	๒๑๕
<i>Justicia pubescens</i> Lam.	๑๗๗
<i>Justisia stricta</i> (Vahl) Lindau	๑๗๗

K

<i>Kaempferia atrovirens</i> N. E. Br.	๑๒๑
<i>Kaempferia cochinchinensis</i> Gagnep.	๒๑
<i>Kaempferia elegans</i> (Wall.) Baker	๑๒๑
<i>Kaempferia pandurata</i> Roxb.	๒๑

L

<i>Lagerstroemia augusta</i> Wall.	๒๒๕
<i>Lagerstroemia chinensis</i> Lam.	๑๕๕
<i>Lagerstroemia collettii</i> Craib	๙๕, ๑๘๓
<i>Lagerstroemia corniculata</i> Gagnep.	๙๕, ๑๘๓
<i>Lagerstroemia elegans</i> Wall. ex Paxton	๑๕๕
<i>Lagerstroemia floribunda</i> Jack	๙๓
<i>Lagerstroemia flos-reginae</i> Retz.	๒๒๕
<i>Lagerstroemia hirsuta</i> (Lam.) Willd.	๒๒๕
<i>Lagerstroemia indica</i> L. var. <i>alba</i> Ram. Goyena	๑๕๕
<i>Lagerstroemia indica</i> L.	๑๕๕
<i>Lagerstroemia loudonii</i> Teijsm. & Binn.	๒๒๙
<i>Lagerstroemia macrocarpa</i> Wall.	๒๒๗
<i>Lagerstroemia major</i> Retz.	๒๒๕
<i>Lagerstroemia minor</i> Retz.	๑๕๕
<i>Lagerstroemia munchausia</i> Willd.	๒๒๕
<i>Lagerstroemia plicifolia</i> Stokes	๒๒๕
<i>Lagerstroemia pulchra</i> Salisb.	๑๕๕
<i>Lagerstroemia reginae</i> Roxb.	๒๒๕
<i>Lagerstroemia speciosa</i> (L.) Pers.	๒๒๕
<i>Lagerstroemia subangulata</i> (Craib) Furtado & Montien	๙๕
<i>Lagerstroemia venusta</i> Wall. ex C. B. Clarke	๑๘๓
<i>Leptorkis pulchella</i> (Hook. f.) Kuntze	๑๕๓
<i>Lettsomia collinsae</i> (Craib) Kerr	๒๓
<i>Lettsomia kerrii</i> (Craib) Kerr	๕๑
<i>Lettsomia lanceolata</i> (Choisy) Kerr	๙๙

<i>Liparis angkae</i> Kerr	๑๔๓
<i>Liparis nepalensis</i> Lindl.	๑๔๓
<i>Liparis petiolata</i> (D. Don) P. F. Hunt & Summerh.	๑๔๓
<i>Liparis pulchella</i> Hook. f.	๑๔๓

M

<i>Malacarya dealbata</i> (Fraser) Raf.	๑๔๑
<i>Malaxis cordifolia</i> Sm.	๑๔๓
<i>Mangifera foetida</i> Lour.	๑๔๕
<i>Mangifera foetida</i> Lour. var. <i>odorata</i> (Griff.) Pierre	๑๔๗
<i>Mangifera horsfieldii</i> Miq.	๑๔๕
<i>Mangifera leschenaultii</i> Marchand	๑๔๕
<i>Mangifera odorata</i> Griff.	๑๔๗
<i>Maranta dealbata</i> (Fraser) A. Dietr.	๑๔๑
<i>Maranta flexuosa</i> C. Presl	๑๔๓
<i>Maranta geniculata</i> (L.) Lam.	๑๔๓
<i>Memecylon edule</i> Roxb. var. <i>ovatum</i> (Sm.) C. B. Clarke	๑๓๓
<i>Memecylon laxiflorum</i> Wall. ex Ridl.	๑๓๓
<i>Memecylon lilacinum</i> Zoll. & Moritzi	๑๓๕
<i>Memecylon myrsinoides</i> Blume var. <i>lilacina</i> (Zoll. & Moritzi) King	๑๓๕
<i>Memecylon myrsinoides</i> Blume	๑๓๕
<i>Memecylon ovatum</i> Sm.	๑๓๓
<i>Metagentiana australis</i> (Craib) T. N. Ho & S. W. Liu	๑๔๑
<i>Millettia brandisiana</i> Kurz	๒๔
<i>Monolophus elegans</i> Wall.	๑๒๑
<i>Munchausia speciosa</i> L.	๒๒๕

<i>Murdannia gigantea</i> (Vahl) G. Brückn.	๑๙๓
<i>Murtughas hirsuta</i> (Lam.) Kuntze	๒๒๕
<i>Murtughas indica</i> (L.) Kuntze	๑๕๕

N

<i>Nerium caudatum</i> (L.) Lam	๑๕๓
<i>Nervilia umphangensis</i> Suddee, Rueangr. & S. W. Gale	๑๖๗

O

<i>Orthosiphon parishii</i> Prain	๑๙๕
<i>Orthosiphon rotundifolius</i> Doan ex Suddee & A. J. Paton	๑๙๗
<i>Osbeckia chinensis</i> L. var. <i>chinensis</i>	๒๓๑
<i>Osbeckia chinensis</i> L.	๒๓๑
<i>Osbeckia kainantensis</i> Masam.	๒๓๒

P

<i>Paraboea barnetiae</i> C. Puglisi	๗๗
<i>Paraboea glabrisepala</i> B. L. Burt	๗๓
<i>Paraboea glandulifera</i> (Barnett) C. Puglisi	๖๙
<i>Paraboea quercifolia</i> Triboun	๗๑
<i>Paraboea siamensis</i> Triboun	๑๑๓
<i>Paraderris elliptica</i> (Wall.) Adema	๒๑๙
<i>Pedicularis collettii</i> Prain var. <i>nigra</i> Bonati	๖๕

<i>Pedicularis nigra</i> (Bonati) Vaniot ex Bonati	๖๕
<i>Pedicularis siamensis</i> Tsoong	๖๑
<i>Peristrophe bivalvis</i> (L.) Merr.	๕๙
<i>Phaeneilema giganteum</i> (Vahl) G. Brückn.	๑๙๓
<i>Phaius rumphii</i> Blume	๒๔๓
<i>Pharbitis nil</i> (L.) Choisy	๑๖๕
<i>Phlebophyllum apricum</i> (Hance) Benth.	๑๓๑
<i>Phlogacanthus pauciflorus</i> J. B. Imlay	๒๐๕
<i>Phlogacanthus pedunculatus</i> J. B. Imlay	๒๑๓
<i>Phlogacanthus pulcherrimus</i> T. Anderson	๙๕
<i>Phlogacanthus rectiflorus</i> J. B. Imlay	๒๐๗
<i>Phlogacanthus turgidus</i> R. Ben.	๙๕
<i>Phlogacanthus vitellinus</i> T. Anderson	๒๐๙
<i>Phylloboea speciosa</i> Ridl.	๗๗
<i>Phyllomphax acuta</i> (Rchb. f.) Schltr.	๔๗
<i>Phyllomphax obovalis</i> (Summerh.) Szlach.	๔๗
<i>Platanthera acuta</i> (Rchb. f.) Kraenzl.	๔๗
<i>Ponerorchis monophylla</i> (Collett & Hemsl.) Soo	๒๔๙
<i>Pongamia hypoleuca</i> Miq.	๒๑๙
<i>Pongamia volubilis</i> Zoll. & Moritzi	๒๑๙

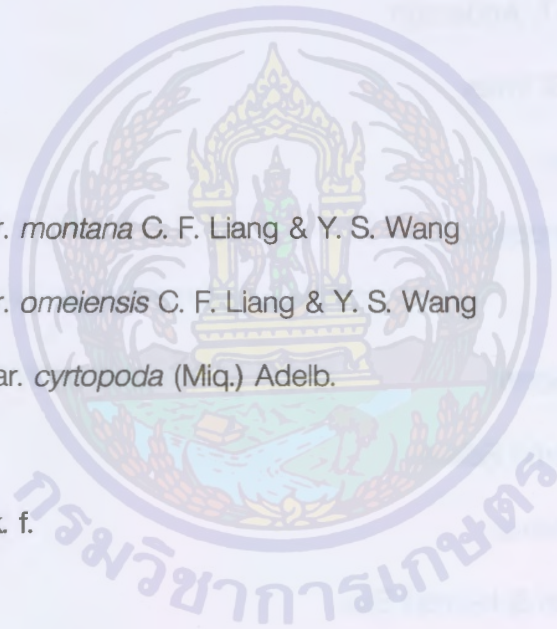
R

<i>Renealmia geniculata</i> (L.) D. Dietr.	๔๓
<i>Rhyticalymma kerrii</i> (J. B. Imlay) Bremek.	๒๑๕
<i>Rivea collinsae</i> Craib	๒๓
<i>Rotala rotundifolia</i> (Buch.-Ham. ex Roxb.) Koehne	๑๐๑

<i>Rothea bicolor</i> Raf.	๘๗
<i>Rothea serrata</i> (L.) Steane & Mabb.	๘๗
<i>Ruellia glaucescens</i> Wall.	๒๕๙
<i>Ruellia kerrii</i> Craib	๙๑
<i>Ruellia neesiana</i> Wall.	๑๒๗
<i>Ruellia siamensis</i> J. B. Imlay	๙๑
<i>Ruellia subulata</i> J. B. Imlay	๙๑
<i>Ruellia tuberosa</i> L.	๘๙

S

<i>Saurauia napaulensis</i> DC.	๗๕
<i>Saurauia napaulensis</i> DC. var. <i>montana</i> C. F. Liang & Y. S. Wang	๗๕
<i>Saurauia napaulensis</i> DC. var. <i>omeiensis</i> C. F. Liang & Y. S. Wang	๗๕
<i>Scutellaria discolor</i> Colebr. var. <i>cyrtopoda</i> (Miq.) Adelb.	๒๙
<i>Scutellaria discolor</i> Colebr.	๒๙
<i>Scutellaria glandulosa</i> Hook. f.	๑๘๗
<i>Sesamum africanum</i> Tod.	๕๕
<i>Sesamum indicum</i> L.	๕๕
<i>Sesamum occidentale</i> Heer & Regel	๕๕
<i>Sirindhornia monophylla</i> (Collett & Hemsl.) H. A. Pedersen & Suksathan	๒๔๙
<i>Sirindhornia pulchella</i> H. A. Pedersen & S. Indhamusika	๒๔๗
<i>Sonerila griffithii</i> C. B. Clarke	๑๗๙
<i>Spathoglottis plicata</i> Blume	๒๔๓
<i>Stemona aphylla</i> Craib	๑๙๙
<i>Stemona burkillii</i> Prain	๑๒๓
<i>Streptocarpus orientalis</i> Craib	๑๔๙

กรมวิชาการเกษตร

<i>Streptocaulon curtisii</i> (King & Gamble) Venter & A. M. Venter	๑๑๕
<i>Strobilanthes abbreviata</i> Y. F. Deng & J. R. I. Wood	๑๗๑
<i>Strobilanthes aprica</i> (Hance) T. Anderson	๑๗๑
<i>Strobilanthes auriculata</i> Nees var. <i>auriculata</i>	๕๗
<i>Strobilanthes cusia</i> (Nees) Kuntze	๒๕๕
<i>Strobilanthes glaucescens</i> Nees	๒๕๕
<i>Strobilanthes schomburgkii</i> (Craib) J. R. I. Wood	๓๓
<i>Strophanthus caudatus</i> (L.) Kurz	๑๕๓
<i>Strophanthus dichotomus</i> DC.	๑๕๓
<i>Strophanthus erectus</i> Merr.	๑๕๓
<i>Strophanthus scandens</i> Reinw. & Schult.	๑๕๓

T

<i>Thalia dealbata</i> Fraser	๔๑
<i>Thalia geniculata</i> L.	๔๓
<i>Thepparatia thailandica</i> Phuph.	๔๔
<i>Thunbergia fragrans</i> Roxb.	๒๒๑
<i>Thunbergia grandiflora</i> Roxb.	๑๕๗, ๑๗๓
<i>Thunbergia grandiflora</i> Wall.	๑๕๗
<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	๑๕๗
<i>Torenia ranongensis</i> T. Yamaz.	๑๔๑
<i>Trisepalum glanduliferum</i> (Barnett) B. L. Burt	๖๔
<i>Trisepalum speciosum</i> (Ridl.) B. L. Burt	๗๗

U

<i>Uncifera thailandica</i> Seidenf. & Smitinand	๒๓๙
<i>Uvularia betua</i> Buch.-Ham. ex D. Don	๑๖๙
<i>Uvularia calcarata</i> Wall.	๑๖๙
<i>Uvularia hamiltoniana</i> Wall.	๑๖๙

V

<i>Vanda coerulea</i> Griff. ex Lindl.	๒๔๕
<i>Vanda coerulea</i> var. <i>rogersii</i> Rolfe	๒๔๕
<i>Velaga globosa</i> Gaertn.	๑๕๕
<i>Vernonia divergens</i> (Roxb.) Edgew.	๒๐๑
<i>Vitex agnus-castus</i> var. <i>negundo</i> (L.) Kuntze	๓๙
<i>Vitex chinensis</i> Mill.	๓๙
<i>Vitex gracilis</i> Salisb.	๓๙
<i>Vitex leucoxylon</i> Blanco	๓๙
<i>Vitex negundo</i> L.	๓๙
<i>Vitex spicata</i> Lour.	๓๙

Z

<i>Zingiber sirindhorniae</i> Triboun & Keerat.	๒๕๓
---	-----

รายชื่อผู้เรียบเรียง

นายวินัย สมประสงค์ : คอกม้าแตก จ้าฮ่อมตง ตีปลากั้ง ผักกูด รวงจืด เลื่อมสลับลาย สร้อยอินทนิล
ห้อมคราม ห้อมไต้ลายจุด ห้อมบุรพา ห้อมประกายตง ห้อมราชาบุรี หางรอก หางรอกใบใหญ่

นายพงษ์ศักดิ์ พลตรี : วานผักบั้ง หญ้าดอกขน

นายปราโมทย์ ไตรบุญ : ชาฤๅษีใบก้อ ช้าหนาดเขา เทียนทุ่งค่าย นูดผา ผักกาดหินคลองลาน ฮ่อม

นางสาววิลาสินี จิตต์บรรจง : กระพี้จั่น กินกุ่มหลวง งา ช้าล้าน ถั่วแปบช้าง ผักเสี้ยนขน เอื้องดินใบหมากรุก

นายบัณฑิต สอนสุภาพ : กระชาย ชมพูเชียงใหม่ ชมพูยูนนาน ดอกหรีดเชียงใหม่ ดาดินา เทียนการ์เรท
เทียนเชียงใหม่ เทียนสว่าง ใบตอก้าน เปราะใหญ่ มณฑิยระระนอง สาวสนม หรีดลักษณะกร หูปากกา

นางสาวปจวริย์ อินทะชูป : คนทีเขมา ชมพูภูหิน ตริชวา ตะแบกนา ตะแบกหนู ทับทิมนา เทียนแพงพวย
ประทัดอ่างช้าง โป่งมดงาม ม่วงเขาใหญ่ ม่วงมุด ยางนองเถา ยี่เข่ง ลูกมุด วานหัวสีบ สะเม็ก เสลาเปลือกบาง
หนวดแมวตะวันตก หนอนตายหยาก หนาดฝอย หางไหลแดง อินทนิลน้ำ อินทนิลบก อินทรชิต ฮ่อมตง

นายภัทธรวีร์ พรหมนัส : กระดิ่งช้าง กล้วยจะก่าหลวง ก้ามปูโคเลบุรีค คูลุปากแหลม เครือเทพรัตน์ เครือพุ่ม่วง
เครือม่วง ชมพูยูนนาน ชาม่วง ชาฤๅษีใบผักกาด เถากระดิ่งช้าง นางพญาชาฤๅษี พลองแก้วอัน พวงแก้วเชียงใหม่
พุ่ม่วงสยาม มณีโกเมน ม่วงศรีสังวาลย์ ม่วงสมิตินันท์ วานบัวนางป้อม วานแผ่นดินเย็นอุ้มผาง หญ้าข้าวก่า
หญ้าคางเลื้อย หญ้าหงอนเหืองอก หนวดแมวใบป้อม เอนอ้าน้อย เอื้องศรีเชียงใหม่ ไอยริศ

ว่าที่ ร.ต.ชัยนาท ชุ่มเงิน : ดอกดินแดง ต้อยติ่ง

นางสาวทัศนีย์ ครุฑพิชัย : หญ้ามวนฟ้า

นายสมัคร รัตนทิพย์ : อัญชัน

นางสาวนงนุช อนุรักษตระกูล : คล้าน้ำช่อห้อย เอื้องกุหลาบกระบี่ เอื้องคางงอ

นายสันติ สาระพล : คล้าน้ำ

นางสาวพนารัตน์ เจริญไชย : ขาไก่ เข็มม่วง เข็มม่วงใบใหญ่ จ้าฮ่อม ต้อยติ่งหอมเคอร์ พญาสามรอก สมงกง
สาบแรง ฮ่อมนวล

นายปกรณ ทิพย์ศรี : เอื้องครึ่ง เอื้องเค้าแก้วแม่สะเรียง

นายนพรัตน์ ทูลมาลย์ : เอื้องเข็มม่วง เอื้องฟ้ามุย เอื้องศรีอาคเนย์ เอื้องสายหลวง

นายชรินทร์ เกษตรลักษณ์ : สิงโตนิพนธ์

นางสาวขวัญใจ คำมงคล : พลองกินลูก

ที่ รล ๐๐๑๐/๒๓๐๘

สำนักราชเลขาธิการ
สวนจิตรลดา กทม. ๑๐๓๐๓

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอพระราชทานพระราชวินิจฉัยในการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘

เรียน อธิบดีกรมวิชาการเกษตร

อ้างถึง หนังสือกรมวิชาการเกษตร ที่ กษ ๐๙๐๔/๓๖๘๑ ลงวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๗

ตามที่มีหนังสือขอให้นำความกราบบังคมทูล สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ขอพระราชทานพระราชวินิจฉัยในการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ พร้อมทั้งขอพระราชทานพระราชนุญาตใช้ชื่อหนังสือดังกล่าว ว่า "พสกนิกรภาคภูมิใจ เทิดไถ้สยามบรมราชกุมารี" ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลทราบบฝ่าละอองพระบาทแล้ว ไม่ทรงขัดข้อง

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก)

ราชเลขาธิการในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

กองราชเลขาธิการในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

โทร. ๐๒ ๒๘๐ ๑๖๔๐-๑ ต่อ ๑๒๐ โทรสาร. ๐๒ ๒๘๐ ๑๖๓๔

เว็บไซต์ : www.ohm.go.th

ขอขอบคุณบุคคลจากหน่วยงานต่างๆ ที่อนุเคราะห์ภาพถ่ายพรรณไม้
และช่วยระบุชนิดพรรณไม้

ดร. สมราน สุดดี
นายสุคิด เรืองเรือ
นายมานพ ผู้พัฒน์
นางสาวอ้อพร เพือกคล้าย
นายมงคล ธรรมขจรเดช
ดร. ปิยะเกษตร สุขสถาน
ดร. สันติ วัฒนฐานะ
ดร. ปราณี นางงาม
นายสไว มัฐผา
นายสันต์ภพ แซ่มา
นางสาวศิริพร ชดช้อย
นางสาวยุวดี พลพิทักษ์

สำนักหอพรรณไม้ (BKF) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
สำนักหอพรรณไม้ (BKF) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
สำนักหอพรรณไม้ (BKF) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
สำนักหอพรรณไม้ (BKF) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
สถานีวนวัฒนวิจัยแม่สะนาม กรมป่าไม้ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
Reading University, United Kingdom.
ผู้ช่วยหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง
ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ประวัติย่อผู้เขียน

ดร.วินัย สมประสงค์

ปร.ด. (พฤกษศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

นางสาวนงนุช อนุรักษตระกูล

วท.ม. (พฤกษศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

นายพงษ์ศักดิ์ พลตรี

วท.บ. (ชีววิทยา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

นายสันติ สาระพล

วท.ม. (พฤกษศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

ดร.ปราโมทย์ ไตรบุญ

วท.ด. (ชีววิทยา) มหาวิทยาลัยขอนแก่น
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

ดร.พนารัตน์ เจริญไชย

ปร.ด. (พฤกษศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
นักวิจัยอิสระ

ดร.วิลาสินี จิตต์บรรจง

วท.ด. (เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

นายปรกรณ์ ทิพย์ศรี

วท.บ. (ชีววิทยาสิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยขอนแก่น
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

นายบดินทร์ สอนสุภาพ

วท.ม. (พืชสวน) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

นายนพรัตน์ ทูลมัลย์

วท.ม. (วิทยาศาสตร์ชีวภาพป่าไม้) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สถาบันวิจัยการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทย
และการแพทย์ทางเลือก

นางสาวปาจริย์ อินทะชูป

วท.ม. (พฤกษศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

นายชรินทร์ เกษตรลักษณ์

วท.ม. (พฤกษศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นายภัทธรวีร์ พรหมนัส

วท.บ. (พฤกษศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

นางสาวขวัญใจ คำมงคล

วท.ม. (วิทยาศาสตร์ชีวภาพป่าไม้) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ว่าที่ ร.ต.ชัยนาท ชุ่มเงิน

ร.ม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

นายสมัคร รัตนทิพย์

ปวส. (สัตวศาสตร์) วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชัยภูมิ
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

นางสาวทัศนีย์ ครูฑพิชัย

วท.ม. (เทคโนโลยีบริหารงานสิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยมหิดล
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร